92. Keskiviikkona 17 päivänä kesäkuuta 1998

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:ssä 3574

Hallituksen esitys 80/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 15/1998 vp

Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta 3654

Hallituksen esitys 54/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1998 vp
Toivomusaloite 41/1998 vp

3) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ..... „

Hallituksen esitys 86/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp
Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

4) Hallituksen esitys eräiden opetustointa koskevien ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta ja kumoamisesta 3683

Hallituksen esitys 57/1998 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 62, 119, 123/1997 vp

5) Hallituksen esitys laeiksi eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä ja valtion eläkerahastosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 70/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 16/1998 vp
Lakialoite 6/1996 vp, 47/1997 vp, 55/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Aura, Dromberg, Halonen, Helle, Jansson, Kalli, Karhunen, Kukkonen J., Pykäläinen, Rimmi, Smeds, Tiilikainen ja Viitamies.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Rimmi, Pykäläinen ja Tiilikainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien perusteella ed. Aura sekä muun syyn perusteella edustajat Kalli, Smeds ja Tiilikainen sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Aaltonen, Dromberg, Helle ja J. Kukkonen.

Valtiopäivien keskeyttäminen ja jatkaminen

P u h e m i e s : Nojautuen valtiopäiväjärjestyksen 19 §:n säännöksiin puhemiesneuvosto ehdottaa, että eduskunta päättäisi keskeyttää valtiopäivät tämän täysistunnon tai tämän päivän täysistuntojen päätyttyä sekä kokoontua jatkamaan vuoden 1998 varsinaisia valtiopäiviä tiistaina ensi syyskuun 1 päivänä kello 14.

Kirjalliset kysymykset

Merkitään saapuneiksi vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 445, 453, 462, 470, 490, 502, 512, 513, 518, 524, 525, 529, 540—542, 544—546, 552, 553, 556, 558, 559, 561, 567, 568, 573, 575, 576, 580, 583, 590, 601, 603 ja 604.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:ssä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 80/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 15/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15. Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään ainoassa käsittelyssä talousvaliokunnan mietinnön ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee eduskunnan suostumuksen antamista valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oyj:ssä.

Keskustelu:

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta joutui aivan kevätistuntokauden viime metreillä tiukkaan puristukseen, kun se joutui yhden tämän kevätkauden suurimmista asioista, StoraEnson yhtiöjärjestelyn, käsittelemään hyvin lyhyessä ajassa. Valiokuntaa täytyy tietenkin kiittää ja onnitella siitä, että sen voimat kestivät ja myös hermot pitivät loppumetreille saakka. Itse asiassa ... (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan ja kuuntelemaan esittelypuheenvuoroa!

P u h u j a : ... ehdimme hyvässä järjestyksessä asian käsitellä.

Mutta aivan ratkaisevaa, arvoisa puhemies, asian joutumiselle tähän istuntoon oli valiokuntaneuvos Peter Saramon panos. Häntä haluan tässä julkisesti valiokunnan puolesta kiittää. Minulla ei ole ollut tapana useinkaan vastaavanlaisia kiitoksia lausua, koska olen sitä mieltä, että jokaisen on muutenkin tehtävä työ niin hyvin kuin osaa ja ponnisteltava niin paljon kuin jaksaa. Mutta valiokuntaneuvos Saramo joutui tässä tapauksessa tekemään yli kaiken normaalin velvollisuuden ja myötävaikuttamaan siihen, että meillä todellakin oli käytettävissämme materiaalia niin, että kykenimme oman arviointimme suorittamaan ja myös kaikki järjestelyt ajoissa vahvistamaan sillä tavalla, että pysyimme aikataulussa. Tästä erityisesti haluan vielä kerran valiokuntaneuvos Saramoa kiittää.

Puhemies! Sitten varsinaiseen päiväjärjestyksen asiaan. Stora — Enso-järjestely on Enson kannalta hyvä ratkaisu, se vahvistaa yhtiön toimintamahdollisuuksia globaalistuvassa toimintaympäristössä. Järjestely on hyvä myös suomalaisten kannalta. Siksi talousvaliokunta suosittaa, että eduskunta antaa hallituksen esityksessä pyydetyn suostumuksen. Yksikään valiokunnan kuulema asiantuntija ei ole myöskään ehdottanut suostumuksen eväämistä. Tämä on mielestäni erittäin tärkeä näkökohta jo tässä painottaa. Totean uudelleen, että yksikään asiantuntija ei ehdottanut suostumuksen eväämistä.

Talousvaliokunta ehti hyvin paneutua hallituksen esitykseen. Olemme käyneet laajan asiantuntijakuulemisen ja perusteelliset keskustelut. Talousvaliokunta on työssään kiinnittänyt erityistä huomiota niihin seikkoihin, joihin lähetekeskustelussa kohdistettiin erityistä kritiikkiä tai joita pidettiin puutteellisesti selvitettyinä. Niinpä mietinnössä suuren osan saa vaihtosuhteen arviointi, mahdollisen kotimaisen vaihtoehdon selvittäminen, tuotannollisen toiminnan näkymät ja yhtiön tulevaisuus. Valiokunta on myös sisällyttänyt mietintöönsä kannanottoja evästykseksi yhtiön johdolle ja myös maan hallitukselle.

Talousvaliokunta pitää selvänä, että vaihtosuhteen määrittelyssä ensisijaisena vaihtoehtona

on oltava yhtiöiden osakkeiden pörssiarvojen välinen suhde. Neuvottelijoiden tehtäväksi kussakin tilanteessa jää katsoa, onko olemassa muita huomioon otettavia näkökohtia, joista voidaan sopia niin, että se tyydyttää molempien yhtiöiden osakkeenomistajia.

Stora ja Enso ovat suunnilleen yhtä suuria yhtiöitä. Enson tuloskuntoa on Storaan verrattuna pidetty parempana. Enson tuotantokoneisto on nykyaikainen. Enso on toisaalta huomattavasti velkaantuneempi kuin Stora, mikä vipuvarren lailla toisaalta vaikuttaa Enson oman pääoman tuottoa parantavasti.

Storan kannattavuus on ollut huonompi, mutta markkina-arvo Ensoa parempi. Stora on ryhtynyt toteuttamaan laajaa uudistusohjelmaa. Sen sisältämät investoinnit ja poistot rasittavat yhtiön viime vuoden tasetta. Storan metsävarallisuus on huomattavan suuri, samoin energiantuotantokapasiteetti. Molemmat näistä ovat aliarvostettuina Storan taseessa.

Oikean vaihtosuhteen määrittely on arviointikysymys, jota ei voi ratkaista millään matemaattisella yhtälöllä. Vaihtosuhdetta voi arvioida päivän markkina-arvon mukaan. Vaihtosuhdetta voi arvioida pitemmän aikavälin markkina-arvon mukaan. Vaihtosuhdetta voi arvioida taseen perusteella, sijoitetun pääoman tuoton perusteella, pe-luvun perusteella ja monien muiden tunnuslukujen perusteella.

Jos näiden erilaisten tunnuslukujen ja markkina-arvon välisessä haarukassa liikutaan, neuvottelijoiden on ollut sovittava suurin piirtein 38:n ja 43:n välillä Enson näkökulmasta katsoen. 38 on silloin ollut suurin piirtein päivän arvoja. Niin kuin muistamme, vaihtosuhteeksi päätettiin 40 Enson puolelta, niin että markkina-arvosta kuitenkin liikuttiin ylöspäin ja asiaa vielä korjattiin Enson hyväksi sillä, että äänivalta on Enson puolella 45. Valiokunta on asiantuntijakuulemisen perusteella arvioinut, että vaihtosuhde on Enson kannalta kohtuullinen ja siten hyväksyttävä.

Ehkä selvin näyttö oikein valitusta vaihtosuhteesta saatiin heti toimialajärjestelyn tultua julkisuuteen. Molempien yhtiöiden kurssi nousi välittömästi: Storan 13 prosenttia, Enson vielä hieman enemmän eli 16 prosenttia. Pankkiiriliikkeet antoivat asiakkailleen ostokehotuksia ja sijoittajat ottivat järjestelyn hyvin tyytyväisenä vastaan. Järjestely on sekä Ensolle että valtiolle ehdottomasti onnistuneempi kuin mikään muu vaihtoehtoinen järjestely suomalaisen tai ruotsalaisen yhtiön kanssa.

Valiokunnalle selvitettiin neuvotteluja, joita oli käyty mahdollisen kotimaisen kumppanin löytämiseksi Ensolle. Kaikki kotimaiset vaihtoehdot olisivat olleet kilpailuoikeudellisesti ongelmallisempia kuin Stora — Enso-järjestely tai niistä ei olisi syntynyt erityisiä synergiahyötyjä.

Metsäliiton kanssa neuvottelut ovat kaatuneet myös periaatteelliseen erimielisyyteen yhdistymiseen liittyvistä omistusjärjestelyistä. UPM-Kymmenen kanssa toimialajärjestely tuottaisi lähes samanlaisen synergiaedun kuin Storan kanssa saavutetaan. UPM-Kymmenen kanssa järjestely kuitenkin johtaisi siihen, että aikakauslehtipaperin tuottajana syntyisi yhdistelmästä niin suuri tekijä, että kilpailuviranomaiset eivät ilmeisesti voisi sitä hyväksyä.

Metsä-Serlan kanssa tuotteiden yhteensopivuus olisi heikko ja siten synergiaedut vähäiset. Pakkauskartongille jäisi vain yksi tuottaja ja tämä puolestaan muodostaisi kilpailuongelman. Erityisen ongelmalliseksi kilpailun kannalta olisi muodostunut kumppanuus juuri Metsä-Serlan kanssa. Kilpailuongelmia olisi syntynyt sekä lopputuotteiden kohdalla että puun hankinnassa.

Suomalaisen metsänomistajan kannalta toteutunut vaihtoehto StoraEnso on ehdottomasti myönteisin. Se jättää tilaa kilpailulle puun hankinnassa. Liittoutuminen Metsä-Serlan kanssa olisi vähentänyt puunostajat kahteen. Lisäksi jäljelle jääneiden yhtiöiden hankinta-alueet ovat siten suuntautuneet, että käytännössä olisi monin paikoin ollut vain yksi ostaja. Enson ja Storan tuotesortimentit vastaavat parhaiten toisiaan ja synergiaedut ovat siten suurimmat. Täydellinen avioliitto, sanoi eräs valiokunnassa kuultu asiantuntija.

Enson ja Storan yhdistymisen seurauksena syntyy entistä kilpailukykyisempi suuryhtiö. Sen uskotaan merkitsevän suhdanneherkällä alalla toimivalle yhtiölle suurempaa hintavakautta. Yhtiön riskinottokyky myös paranee ja se pystyy siten investointeihin, joita tarvitaan kilpailussa esimerkiksi amerikkalaisten jättiyhtiöiden kanssa. Molemmat yhtiöt ilmoittavat jatkavansa investointiohjelmaansa uudessa järjestelyssä aiempien suunnitelmien mukaisesti. Tämän toivoisin eduskunnan tässä yhteydessä jo panevan merkille. Molemmat yhtiöt ovat ilmoittaneet, että ne aikovat jatkaa investointiohjelmaansa, kuten aiemmin on suunniteltu.

Tuotantolaitokset toimivat tehokkaasti, joten rationalisointitarvetta niissä ei ole. Sen sijaan yhtiöt pystyvät parantamaan tulostaan käyttämällä kapasiteettiaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Synergiaetuja syntyy muun muassa

yhteisistä ostoista, logistiikan ja kuljetusten koordinoinnista ja tietotaidon hyödyntämisestä.

Laajassa mietinnössään talousvaliokunta on myös halunnut ilmaista kantansa joihinkin vielä keskeneräisiin neuvottelukysymyksiin. Talousvaliokunta on muun muassa todennut, että työntekijöiden myötämääräämineen ja vaikuttaminen on yhtiöissä järjestetty eri tavoin. Nyt nämä järjestelyt on neuvoteltava uudelleen. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että uuden konsernin henkilöstön vaikutusmahdollisuudet turvataan konsernin kaikilla tasoilla.

Ympäristöasioissa toivomme aktiivista ja avointa suhtautumista ympäristötiedotukseen. Hyvällä ympäristöimagolla on nykyisin entistä enemmän merkitystä myös ulkomaisille sijoittajille.

Talousvaliokunta on myös halunnut evästää valtiota sen osakasvallan käyttäjänä. Valiokunta korostaa, että metsäteollisuus on Suomen elinkeinoelämän strateginen osa, ja valiokunta näin muodoin pitää tärkeänä, että valtio säilyy myös StoraEnson pitkäaikaisena omistajana. Pidämme myös tärkeänä, että valtio omistajana myötävaikuttaa siihen, että uusi yhtiö kehittää toimintojaan tasapuolisesti koko maan alueella.

Valiokunta on itse osallistunut elinkeino- ja teollisuuspoliittisten strategioitten muotoiluun muun muassa hallituksen elinkeinopoliittiseen selontekoon vastatessaan. Mielestämme viime vuosien globalisaatio ja keskittymiskehitys on kuitenkin ollut ennalta arvaamattoman nopeaa ja pidämme siksi tarpeellisena, että tarkastellaan, vastaavatko tehdyt linjaukset kaikin osin toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia.

Valtiota kannustamme samalla terhakkaasti käyttämään isännän ääntä omistamissaan yhtiöissä. Liian usein strategisenkin keskustelun käyminen näyttää jäävän yhtiöiden johdon varaan. Näin on ollut silloinkin, kun vastuun tulisi kuulua maan hallitukselle. Tällä kannanotolla emme erityisesti viittaa Ensoon vaan puhumme yleensä valtionyhtiöistä niin KTM:n kuin valtiovarainministeriönkin alaisuudessa. Kauppa- ja teollisuusministeriöstä toivomme kehittyvän todellisen valtiokonsernin esikunnan, joka määrittelee pitkäjänteisen strategian valtionyhtiöille.

Puhemies! Haluan lukea lyhyen lainauksen.

"Hallituksen omaksumat valtiontaloudelliset ja sosiaalipoliittiset näkökannat ovat pakottaneet sen kiinnittämään vakavaa huomiota siihen, että samalla, kun toiselta puolen on havaittu ulkomaalaisissa rahamiespiireissä halua päästä käsiksi Suomen koskiin ja metsiin, on toiselta puolen sekä ulkomailla että kotimaassa alettu käydä kauppaa maan suurimpien osakeyhtiöitten osake-enemmistöllä, jotka yhtiöt omistavat laajoja metsäalueita ja viljelysmaita, arvokkaita koskia ja suuria monessa eri muodossa puunjalostusta harjoittavia teollisuuslaitoksia."

Tämä ei ollut lainaus talousvaliokunnan mietinnöstä. Se ei ollut lainaus myöskään valtiovarainvaliokunnan lausunnosta. Lainaus on hallituksen esityksestä n:o 18 vuoden 1918 valtiopäiville. P.E. Svinhufvudin johtama senaatti esitti silloiselle eduskunnalle obligatsiooninlainan ottamista erinäisten valtiolle ostettujen omaisuuksien kauppahinnan suorittamiseksi. Asian esittelijänä toimi silloin valtiovaraintoimituskunnan päällikkö Juhani Arajärvi. Senaatti siis pyysi eduskunnalta silloin valtuuksia obligaatiolainan liikkeelle laskemiseen. Tarkoitus oli lainalla rahoittaa kolme suurta kauppaa: Jokioisten kartanon, Aktiebolaget E. Gutzeitin ja Aktiebolaget Tornatorin ostaminen. Esityksen antamisen jälkeen hallitus sopi vielä neljän Kemijoessa ja Tornionjoessa sijaitsevan kosken ostamisesta valtiolle. Eduskunta myönsi valtuudet obligaatiolainaan, tosin hieman pienempinä kuin senaatti oli pyytänyt.

Niinpä talvella 1919 Gutzeitista tuli valtionyhtiö. Epäilyjä ulkomaisen pääoman liiallista valtaa vastaan oli siis olemassa itsenäisyyden alkuhetkillä. Ainakin näin voi hallituksen esityksen perusteluja lukea. Tosiasia kuitenkin on, että esimerkiksi Gutzeitin norjalaiset omistajat olivat vetäytymässä Suomesta. He eivät uskoneet, että maan olot olisivat siten vakiintumassa, että tuloksellisen liiketoiminnan harjoittaminen olisi ollut mahdollista.

StoraEnson järjestelyjen yhteydessä olemme jälleen kuulleet isänmaallisiksi tarkoitettuja äänenpainoja suomalaisomistuksen turvaamisesta. Erona 80 vuoden takaiseen tilanteeseen on, että yhteiskunnalliset olot ovat maassa nyt rauhalliset ja talousolojen vakaantuminen tekee Suomesta ja suomalaisyrityksistä mielenkiintoisia kumppaneita ja sijoituskohteita. Globalisoituvassa taloudessa pohjoismainen yhteistyökumppani on suomalaisyritykselle läheinen. Suomalaisessa teollisuudessakin on yli satavuotinen kokemus norjalaisten ja ruotsalaisten panoksesta alan uranuurtajana ja kehittäjänä.

Nykyinen Enso on lähtenyt kasvamaan norjalaisen Hans Gutzeitin Kotkaan perustamasta Norjan Sahasta, Norskan Sahasta, niin kuin kai kotkalaiset sanovat. Norjalaisten tiedetään koti-

maassaan harjoittaneen sahausta ainakin 1200-luvulta lähtien, kenties kauemminkin, ja käyneen vilkasta ulkomaankauppaa. He toivat paitsi pääomia myös ammattitaitoa Suomeen.

Suomi tuli kiinnostavaksi kohteeksi sahaajille, kun viime vuosisadan puolivälissä vapautettiin sahaamisen esteitä. Sallittiin höyryn käyttö ja poistettiin vapaan sahaamisoikeuden rajoituksia. Näistä päätöksistä alkoi muun muassa Kymijoen kansantaloudellinen merkitys kasvaa ja Savon ja Karjalan seudut muuttuivat takamaista keskeisiksi liikepaikoiksi, ei syrjäseuduiksi vaan keskeisiksi liikepaikoiksi.

Yhtä merkittävä päätös kuin viime vuosisadan elinkeinovapautta edistävät päätökset tehtiin tämän vuosikymmenen alussa. Pääministeri Esko Ahon hallitus antoi 1992 esityksen laiksi, jonka ansiosta ulkomaalaiset voivat hankkia lähes poikkeuksetta suomalaisyhtiöiden osakkeita ja yritysomaisuutta. Tämän lain voimaantulosta on kulunut vasta runsaat viisi vuotta, emmekä kykene sen seurauksia näkemään yhtä selvästi kuin viime vuosisadan päätösten seurauksia.

Metsäteollisuudessa kuitenkin kehitys näyttää johtavan asiakasryhmien koon kasvamiseen entisestään. Kysyntää vastaamaan tarvitaan entistä suurempia yhtiöitä, joilla on vahva riskinkantokyky. Tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä.

Jatkossakin Enson perintö säilyy suomalaisena yhtiönä. Muodostettavan StoraEnson kotipaikaksi tulee Suomi, ja Storasta tulee uuden yhtiön tytäryhtiö. Tuotannosta huomattavasti suurempi osa tapahtuu Suomessa kuin Ruotsissa. Suomen valtiosta tulee StoraEnson suurin yksittäinen omistaja. Valtion ja Kelan yhteinen omistus nousee vajaaseen kolmannekseen StoraEnsosta, ruotsalaisten omistus on suurin piirtein yhtä suuri, ja loppuomistus on hajallaan ulkomaisilla sijoittajilla. Valiokunnan mietinnössä on osoitettu, että suomalaisten omistus riittää käytännössä määrävähemmistöön, jolla voi yhtiökokouksessa estää yhtiöjärjestyksen muuttamisen, esimerkiksi kotipaikan muuttamisen.

Kun Gutzeitin osakkeita aikoinaan ostettiin valtiolle, silloinen valtiovarainvaliokunta katsoi, etteivät kokemukset valtion harjoittamasta liiketoiminnasta olleet rohkaisevia. Silloinen tynkäeduskunta katsoi, ettei valtiolla ole syytä käyttää yhtiössä vaikutusvaltaa muuten kuin valvomalla, että johto noudattaa terveitä liikeperiaatteita. Nyt Stora — Enso-järjestelyssä korostamme siis valtion pysyvän omistuksen merkitystä ja kannustamme valtiota omistajavallan käyttöön.

Puhemies! Suomalaisen puunjalostuksen historia on ollut kasvun, laajenemisen, yritysostojen ja fuusioiden historiaa. Jo silloin, kun Gutzeitin osakkeita ostettiin valtiolle, yhtiöllä oli muun muassa useita sahoja, sellutehdas, puuhiomo sekä osakkeita muun muassa Enso Träsliperissä ja Pankakosken kaikki osakkeet. Veitsiluoto Oy:n liittäminen Ensoon viime vaalikaudella kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäisen aikana oli johdonmukaista jatkoa vuosisataiselle kehitykselle. Samalla luotiin pohjaa tämänpäiväiselle Stora — Enso-ratkaisulle. Ainakin on mielenkiintoista harjoittaa sellaista ajatusleikkiä, että jos ministeri Kääriäinen aikoinaan olisi luovuttanut Veitsiluodon Metsä-Serlalle eikä Ensolle, niin kuin tapahtui — Metsä-Serlahan myös havitteli sitä tarjouskilpailussa — Metsä-Serla olisi toisenlaisen ratkaisun perusteella saattanut nyt olla vahvempi, vaikka lunastamaan Enson.

Puhemies! Enso on kasvanut Norjan Sahasta ensin suomalaiseksi suuryritykseksi ja sitten kansainväliseksi metsäteollisuusyhtiöksi. Sen tavoitteita ohjaavat maailman laajuiset näkökohdat. StoraEnsosta tulee maailman suurin paperin ja kartongin valmistaja. Yhtiöt ovat hyvin yhteensopivia, ja ratkaisu tarjoaa vahvan toimintapohjan tulevaisuudelle.

Suomi ja Ruotsi ovat jo nyt Euroopan metsäherroja. Vastaisuudessa pohjoismaistenkin yhtiöiden menestyminen edellyttää entistä suurempaa kokoa, entistä vahvempaa pääomarakennetta ja tasetta. StoraEnso-järjestely vastaa globalisaation, keskittymisen, asiakaslähtöisyyden vaatimukseen ja tuo lisäarvoa myös osakkeenomistajille kuten Suomen valtiolle.

Valiokunnan mietintö on hyväksytty laajalla enemmistöllä. Mietintöön liittyy keskustan vastalause. Talousvaliokunta siis suosittelee hallituksen pyytämän suostumuksen antamista.

Ed. Rimmi merkitään läsnä olevaksi.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Ensiksi haluan kiittää eduskuntaa, sen kaikkia ryhmiä ja tietenkin erityisesti talousvaliokuntaa siitä, että eduskunta sille asetetussa tiukassa aikataulussa tämän asian osalta on tehnyt erinomaisen hyvän ja perusteellisen työn. Kaikki eduskuntaryhmät ovat mielestäni

asennoituneet tähän asiaan ja sen valmisteluun juuri sillä tavalla kuin asian suuruus ja vakavuus ja sen tärkeys edellyttävätkin. Talousvaliokunnan työ on ollut vaativa. Myös valtiovarainvaliokunta, vaikka osa sen keskeistä asiantuntemusta ei ole ollut käytettävissä, on toiminut mielestäni aivan erinomaisella tavalla.

Hallituksen linjana, tärkeänä toimintaa ohjaavana tavoitteena on perimmiltään ollut, voi sanoa, kansalaisnäkökulma, joka lähtee siitä, että kaikissa toimissamme, tärkeissä poliittisissa päätöksissä, sekä yksittäisissä että linjallisesti, on haettava otetta turvallisempaan tulevaisuuteen toimintaympäristössä, jossa markkinaehtoisuus luo tiettyjä rajauksia myös poliittiselle päätöksenteolle. Nämä rajaukset ovat monesti sen kaltaisia, että ne kyseenalaistavat meille tärkeitä lähtökohtia, ennen kaikkea työpaikkojen pysyvyyttä, turvallisuutta tässä mielessä ja ylipäänsä kansalaisten toimintamahdollisuuksia, kykyä, mahdollisuutta itse päättää omasta tulevaisuudestaan. Tässäkin ratkaisussa on haettu nykyistä vielä positiivisempia mahdollisuuksia tästä perimmiltään tärkeästä kansalaisnäkökulmasta. Tässä tapauksessa kyse siis on toimialakohtaisesta ratkaisusta, vastaamisesta siihen rakenteelliseen haasteeseen, joka ilmiselvästi kohdistuu yrityskenttään Suomessa niin kuin muuallakin alalla, joka on hyvin kansainvälinen, jossa kilpaillaan kovassa kansainvälisessä ympäristössä. Mutta tämä on myös osa laajempaa elinkeinopolitiikan linjaa minusta johdonmukaisesti siinä suunnassa, jota hallitus on aiemminkin toimikaudellaan harjoittanut.

En halua kerrata sitä, mitä lähetekeskustelussa sanoin. Tämä problematiikka on minusta tullut erinomaisella tavalla haravoitua valiokuntakäsittelyssä, ja se kävi myös ilmi talousvaliokunnan puheenjohtajan äskeisestä puheenvuorosta. Kun olin nähnyt keskustan puheenjohtajan julkiset kannanotot, ennustin, että puheenjohtaja Aho on näillä kannanotoillaan sitonut keskustan eduskuntaryhmän kannan tässä asiassa. Minusta se oli selkeä ei edes ennustus vaan tosiasia, ja nythän se on nähty siinä, että keskusta on tehnyt todella vastalauseen. Se haluaa olla eri mieltä kuin hallitus. Toisaalta keskustan vastalauseen sisältö osoittaa, että eväät ovat kovin vähäiset. Niinpä minusta, puhemies, on kuitenkin paikallaan käydä lyhyesti läpi keskustan vastalausetta, koska tämä tausta, niin kuin kerroin jo, ennen lähetekeskustelua ja lähetekeskustelun aikana muodostui sellaiseksi kuin oli nähtävissä, minkä seurauksia itse puheenvuorossani ennustin.

Vielä kerran haluan sanoa, että minä osaltani informoin keskustaa, sen eduskuntaryhmää hyvin vakavassa mielessä kysymyksessä, joka koski siis eri vaihtoehtojen selvittämistä. Keskustan vastalauseessa todetaan: "Saamamme tiedon mukaan emme ole vakuuttuneet, että ns. suomalainen vaihtoehto olisi perusteellisesti tutkittu." — Siis "saamamme tiedon mukaan". Tässä kyseenalaistetaan se tieto, informaatio, jonka itse annoin keskustan edustajille, kansanedustaja Seppo Kääriäiselle ennakolta, ennen kuin asia oli julkinen. Olen kovasti pahoillani siitä, että tämä nyt vielä kerran myös vastalauseessa kirjallisessa muodossa kyseenalaistetaan samalla tavalla kuin on tehty julkisuudessa asian valmistelun yhteydessä.

Kotimaisen vaihtoehdon selvitys, jota en halua nyt enää jo moneen kertaan sen tehtyäni läpi käydä, lähti hyvin tiukasta tavoitteesta, siitä että varmistuisimme siitä, onko riittävää valmiutta ja mahdollisuuksia edetä tätä tietä. Se oli siis valinta: Kotimaiset vaihtoehdot selvitetään ensiksi, sitten pohjoismaiset ja mahdollisesti sen jälkeen, ellei löydy hyväksyttäviä ratkaisuja, laajempi kansainvälinen vaihtoehto. Hyvin nopeasti päästiin kuitenkin siihen tilanteeseen, jossa piti päättää, voidaanko ylipäänsä päästä neuvottelupöytään siitä, että todellinen yhdentyminen, siis fuusiomuotoinen yhdentyminen, olisi mahdollista, joka omasta mielestäni oli se ratkaisu, jonka pohjalta neuvottelut pitäisi käydä. Tätä neuvottelutilannetta ei saatu aikaan, vaikka todella lähes kolme vuotta sitä etsittiin. Kaiken varalta kuitenkin hyvissä ajoin valtio-omistaja valmisteli pohjat ulkopuolista asiantuntijaa käyttäen siltä varalta, että tämä lähtökohta saataisiin todelliseksi, ja pidimme yhteyttä vielä aivan viimeisellä kalkkiviivalla kotimaiseen tahoon, siis Metsä-Serlaan ennen kaikkea. Kalkkiviivalla tarkoitan pohjoismaisen ratkaisun aikaansaamista. Vielä viime kuun loppupuolella oli viimeinen yhteydenotto.

Nyt, puhemies, keskusta käyttäytyy kuin olisi kyseessä jokin kalajuttu. Kalajutuissahan me kaikki suomalaiset olemme kepulaisia sillä tavalla, että totuus, saaliin koko ja laatu, saa olla hyvin venyvä käsite. Kaikki sen hyväksyvät, kun kalajuttuja puhutaan ja nyökkäilevät, että näinhän se on, onpa kovan luokan kalamies. Mutta suomalaiseen tapaan — se on tärkeä asia — kuuluu se, ja se on kansallinen voimavara, että silloin kun puhutaan todella vakavista asioista, totuus ja tosiasiat pitävät kutinsa ja valmistelu tapahtuu nimenomaan niiden pohjalta. Näin on tässä ta-

pauksessa myöskin tapahtunut valtiovallan ja sen pääomistaman yhtiön Enson taholta, mutta minusta aivan selkeästi keskusta nyt vain kalastelee. Mitä se kalastelee, vastatkoon sitten siihen itse. Meillä muilla on kyllä varmasti siitä hyvinkin selkeä käsitys.

Vastalauseessa käydään myöskin, varsin lyhyesti tosin, läpi vaihtosuhdekysymystä, josta on paljon puhuttu valiokuntakäsittelyssäkin, ja minusta ihan aiheellisesti. Keskusta lähtee siitä, että Enso myytiin liian halvalla. Ensinnäkään kysymys ei ole eikä voi olla myynnistä. Kyse ei ole ylipäänsä kaupasta. Itse asiassa kotimainen vaihtoehto niillä ehdoilla, joihin olisi päästy, olisi ollut myynti ja kauppa, parhaimmillaankin ristiinomistusjärjestelyihin liittyen, mikä olisi tarkoittanut sitä, että valtio ei olisi siellä ollut pääomistaja. Se olisi antanut hegemonian yksityiselle puolelle. Itse olen pitänyt lähtökohtaisesti tällaisia ratkaisuja kotimaisissa ja ulkomaisissa vaihtoehdoissa huonona. (Ed. Pekkarinen: Miten tämä käytännössä eroaa?) — Käytännössähän tapahtui sillä tavalla, että Stora liitettiin Ensoon. Stora on Enson sataprosenttisesti omistama tytäryhtiö.

Keskustan vaihtoehdot, joita ei vastalauseessa tosin erityisen hyvin esitellä, jättäisivät hegemonian kotimaiselle vastapuolelle, kotimaiselle kapitalistille, jolloin valtio soittaisi kakkosviulua. Toki näihin kaikkiin kotimaisiin ratkaisuihin tietysti liittyisi monta teettämässämme selvityksessä ilmi käynyttä muutakin ongelmakohtaa, ennen kaikkea kilpailupoliittinen puoli, jossa EU:n komissio tulisi perkaamaan sitä keskustan pyytämää kalaa.

Toinen keskustan vaihtoehto olisi sitten niin sanotusti tumput suorana -politiikan noudattaminen, se lähtökohta, että antaa markkinavoimien ohjata kehitystä, määritellä se, mihin suuntaan vaihtoehtomme kehittyvät. Tässä tapauksessa kaikkien asiantuntijoiden analyysi huomioiden tämän toimialan kehitysnäkymät on se, että vaihtoehtomahdollisuudet kapenevat tulevaisuudessa, ellei olla ensimmäisten joukossa tekemässä ratkaisuja, joilla omaa pelitilaa vahvistetaan.

Nämä keskustan kaksi vaihtoehtoa olisivat johtaneet työllisyysedellytysten heikkenemisen tielle. (Ed. M. Korhonen: Ministeri voisi kysyä, montako omistajaa olisi tässä salissa, jos olisi kotimainen toteutus!) — Se on tietysti hyvä kysymys. Minä varaan sen oikeuden esimerkiksi ed. Korhoselle omassa puheenvuorossaan.

Edelleen keskustan vastalause puuttuu kotimaiseen omistukseen, siihen liittyen valtion toimiin, strategisiin linjauksiin. Tämä on oikea ja hyvä kysymys, aivan keskeinen kysymys siinä tilanteessa, jossa todella elämme, jossa toimintaympäristön muutos haastaa meidät hakemaan juuri kansalaistenkin kannalta turvallisempia ratkaisuja. Sitten on heti sanottava, että minun mielestäni keskusta on jotakuinkin viimeinen poliittinen voima, joka on herännyt tähän todellisuuteen. Taustalla on tietenkin Ahon hallituksen aikaiset linjaukset, jotka toimivat toiseen suuntaan.

Hallitus on osaltaan, voi sanoa, jokaisessa sekä yrityskohtaisessa, toimialakohtaisessa että elinkeinopolitiikan linjaa ohjaavassa päätöksessään pyrkinyt asian huomioimaan tilanteessa, jossa koko ajan tulee uusia perusteita, uusia haasteita ja vaatimuksia linjan noudattamiseen ja sen tarkistamiseenkin. Muun muassa omistuspohjan laajentamista koskevissa toimissa, operaatioissa, on haluttu tämä asia huomioida. Me olemme jokaisessa operaatiossa pyrkineet vahvistamaan yksityisten suomalaisten kansalaisten mahdollisuuksia ottaa osansa kansankapitalismin muodossa, jos niin halutaan sanoa, tästä vastuusta. Kansalaiset ovat itse asiassa suomalainen historiallinen perinne huomioiden hyvällä tavalla myöskin vastanneet tarjoukseen.

Yritysten henkilöstölle on bonushoukutinta käyttäen myöskin annettu mahdollisuus osallistua kotimaisen omistuspohjan laajennukseen. Sekin on mennyt, voi sanoa, joka kerta sataprosenttisesti eteenpäin. Myöskin suomalaiset instituutiot ovat olleet ensimmäisiä, joita on kannustettu sijoittamaan pääomiaan näihin valtion omistamiin taikka valtion osaomistamiin yhtiöihin sekä yksittäisen yhtiön että toimialajärjestelyjen osalta.

Valtiovalta on myöskin useissa hallituksen puheenvuoroissa ja myöskin käytännön toimissa lainsäädäntöön ulottuen luonut pohjaa sille, että esimerkiksi eläkevakuutusyhtiöiden rooli kotimaisena sijoittajana voisi hajautetussa muodossa vahvistua edelleen nykyisestä, ja näinhän on miljardeissa mitaten myöskin käynyt. Hallitus on omalla toimikaudellaan tehnyt useita laajakantoisia töitä, joiden yhteydessä tämä asia on huomioitu. Me olemme teollisuusneuvoston työtä pohjana käyttäen laatineet teollisuusstrategian, joka on sitten eduskunnankin käsittelyyn tullut vielä yksityiskohtaisemmassa elinkeinopoliittisen selonteon muodossa, ja eduskuntahan on sen hyvinkin yksimielisesti sekä käsitellyt että siunannut.

Pienempiä yrityksiä koskien meillä on laajassa valmistelussa yritysten ja työmarkkinaosapuolten kanssa valmisteltu pk-poliittinen ohjelma, jossa siis poliittiset ryhmät laidasta laitaan ovat olleet mukana. Monta muutakin linjaratkaisun sisällä tapahtunutta yksittäistä kotimaista omistusta turvaavaa tointa on aikaansaatu ja silti sanon, että tässä asiassa on oltava erityisen tarkkana ja siinä mielessä keskustan herääminen tämän vastalauseen tekstin kautta on nyt ihan paikallaan.

Keskustan puheenjohtaja Ahohan on antanut julkisuuteen aivan tuoreeltaankin tähän asiaan liittyviä lausuntoja. Minusta niissä suhteessa mediaan ja sen reagointiin on tiettyä mielenkiintoa. Mietin esimerkiksi sitä, että jos sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtaja olisi aikaansaanut vastaavia otsikoita, siis sillä tavalla että SDP ei hyväksy IVO-Nesteen osakemyyntiä jatkossa, mikä olisi ollut median reagointi. Veikkaanpa, että se olisi sen suuntainen, että nyt on tehty jättimäinen, tuhoisa linjanmuutos ja sen mukaisesti tuomio olisi myös ollut kova. Keskustan puheenjohtajan tämän tyyppiset taikka näitä otsikoita aiheuttaneet lausunnot eivät ole vastaavaa myllytystä aikaansaaneet. Ne on sivuutettu lähinnä olankohautuksella, pienellä pintaväreilyllä pääkirjoitustasolla.

Mistä tämä johtuu? Voi tietysti sanoa, että porvarillisen lehdistön perussympatia suurinta oikeistopuoluetta kohtaan on olemassa ja pysyy taikka sitten arvellaan, että keskusta on tässäkin yhteydessä perinteinen keskusta. Poliittisten pinnojen keruu, kalastelu kulkee kaiken yli. Itse uskon, että on toki myös mediassa ymmärretty se, että puheenjohtaja Ahon varsinainen lausunto ei ollut ihan sen sisältöinen, mihin otsikoinnit ovat antaneet aihetta.

Puhemies! Lopuksi ihan lyhyesti tärkeästä asiasta koskien sekä StoraEnsoa että linjakysymystä henkilöstön edustuksessa tämän tapauksen yhteydessä hallinnossa ja ylipäänsä valtionyhtiöissä ja osakkuusyhtiöissä. Hallituksen puolella lähtökohtainen linja on ollut se, että on syytä suhtautua positiivisesti henkilöstön edustukseen, myös yritysten hallitustasoa silmällä pitäen. Näinhän on sitten myös tapahtunut ihan yksittäisissä ratkaisuissa hiukan vaihtelevasti yrityskentässä, koska minusta oikea lähtökohta on myös se, että ensin on haettava henkilöstön yksimielisyyttä siitä, minkä tyyppisen hallintoedustuksen se haluaa, ja sen jälkeen on sitten yrityksen sisällä osapuolten, yrityksen johdon ja henkilöstön välillä haettava ratkaisuja, jotka molempien kannalta ovat hyviä. Mutta siis hallituksen lähtökohta on positiivinen tässä suhteessa.

Käytännössä on todella sitten syntynyt hiukan vaihtelevia ratkaisuja. Muun muassa Valmetin osalta kävi sillä tavalla, että sekä yrityksen johto että valtio pääomistajana olivat toki valmiita suoraan hallitusedustukseen, mutta henkilöstö itse päätyi mieluummin siihen ratkaisuun, että se sai kaksi paikkaa puhe- ja läsnäolo-oikeudella. Tämä on yksi esimerkki siitä, minkälaista pohdintaa varmasti tässäkin yhteydessä tullaan käymään, ja se on syytä käydä yrityksen sisällä ensisijaisesti.

Uusi ulottuvuus on tietenkin ruotsalainen puoli, jossa Ruotsin lainsäädäntökin jo lähtee siitä, että henkilöstöllä on hallituksessa edustus. Nyt on minusta erityisen tärkeätä, että henkilöstö sekä suomalaisen että ruotsalaisen puolen osalta käy tämän keskustelun keskenään. Sen jälkeen ja samaan aikaan käydään keskustelu yrityksen johdon kanssa huomioiden tietenkin se, että tämä prosessi, ennen kuin ratkaisu käytännössä StoraEnso-muodossa on aikaansaatu, ottaa varmaan kuukausia. Mutta se aika on tältäkin osin hyvä käyttää hyväksi.

Puhemies! Vielä kerran haluan kiittää eduskuntaa ja sen ryhmiä hyvästä ja perusteellisesta käsittelystä.

P u h e m i e s : Arvoisat edustajat! Käymme debatin ed. Kääriäisen puheenvuoron jälkeen, joten toivon, että säilytätte nyt mielessänne puheenvuoropyynnöt ja esitätte ne sitten uudestaan. Uskon, että ministeri on silloin vielä paikalla.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Ministeri palasi vielä kertaalleen näihin informointeihinsa StoraEnson osalta. Se on totta, että ministeri Kalliomäki kyllä informoi puhelimessa ja kahvikupin ääressä. Se toki on ystävällistä ja osittain vähän poikkeuksellistakin, mutta eihän keskusta eikä mikään muukaan kunnon puolue voi olla ministerin informaation varassa yksinomaan, vaan totta kai me haemme informaatiota eri puolilta, myös asianosaisilta, jolloin muodostuu oikea kokonaiskuva siitä, olivatko vaihtoehdot todellakin kunnolla neuvottelupöydässä. Tähän minä palaan tuonnempana vähän paremmin.

Ministerin informaatio oli aika tavalla ohut verrattuna esimerkiksi Helsingin Sanomien 2 päivä kesäkuuta antamaan hyvin seikkaperäi-

seen selvitykseen siitä, mitä Stora — Enso-hanke oikein tarkoittaa. (Ed. I. Kanerva: Oliko sisäpiirin tietoa?) — Minulle ei ollut mitään eikä varmaan kenelle muullekaan.

Arvoisa puhemies! Heti alkuun ehdotan vastalauseemme mukaisesti, että eduskunta päättää olla antamatta suostumustaan hallituksen esityksessä ehdotetulle järjestelylle Enson ja Storan yhdistämisestä ja valtion omistusosuuden alentamisesta Ensossa.

Stora — Enso-hanketta on tarkasteltava ainakin kolmesta näkövinkkelistä: Onko kotimaista vaihtoehtoa? Onko hinta- tai vaihtosuhde kohdallaan? Mitä näköaloja Stora — Enso-ratkaisu avaa? Näistä kolmesta vinkkelistä muutama ajatus.

Suomalaista vaihtoehtoa ei toteutettu, koska sitä ei asian vaatimalla perusteellisuudella tutkittu. Saamamme tiedon mukaan — tässä minä viittaan siis laajoihin tietoihin, en pelkästään ministeri Kalliomäen antamiin tietoihin — ei ole osoitettu, että hallitus olisi vakavasti ja päämäärähakuisesti pyrkinyt kotimaiseen ratkaisuun. En väitä, että kotimainen vaihtoehto olisi aina automaattisesti parempi ratkaisu kuin esimerkiksi Stora — Enso-yhteenliittymä, mutta hakoteillä ollaan, jos näin suuressa asiassa sitä toista vakavasti otettavaa vaihtoehtoa ei asianmukaisella vakavuudella ja voimalla edes selvitetä, siis niin, että kysymyksessä olisivat todelliset neuvottelut. (Ed. Elo: Se on keskustan tulkinta!) — Niin onkin.

Tapahtuneesta muodostuukin sellainen käsitys, että hallitus ja KTM valitsivat etukäteen lopputuloksen ja rakensivat sitten siihen johtavan tien sekä selitykset, tai niinkin päin voi sanoa, että valitsivat ainakin sen, mikä ratkaisu ei saa tulla missään tapauksessa kysymykseen. Tästä syystä Stora — Enso-hankkeen päälle jää sankka kysymysten pilvi.

Toinen tarkastelukulma on vaihtosuhde tai hinta, niin kuin kansankielellä sanotaan. On perusteltua todeta, että Enso meni halvalla huomioon ottaen sen hyvä kunto. Vaihtosuhteen määrittelyssä tukeuduttiin yksinomaan yhtiöiden pörssiarvoihin. Olisi pitänyt ottaa huomioon yritysten todellinen tila, kunto ja näkymät. Tämä kysymyshän tuli esiin myös asiantuntijakuulemisessa. Julkisuudessakin olleiden lausuntojen mukaan Enson osuuden uudesta yhtiöstä olisi pitänyt olla vähintään 43—45 prosenttia, kun se on nyt 40 prosenttia. Kysymys on isoista rahoista. 1 prosenttiyksikkö markkina-arvosta vastaa 500:aa miljoonaa markkaa. Ei ole mikään vakiintunut ja itsestäänselvä käytäntö se, että vaihtosuhde määritellään yksinomaan yhtiöiden pörssiarvojen perusteella. Tämän tyyppisiä ratkaisuja on tehty ottaen pohjaksi yhtiöiden todellinen kunto ja tila. Hallitus ei ole vastannut siihen kysymykseen, minkä vuoksi juuri tässä tapauksessa muita hintaan vaikuttavia tekijöitä kuin pörssiarvo ei ole otettu huomioon.

Stora — Enso-hanke pakottaa tarkastelemaan laajemminkin teollisuuden ja omistuksen näköaloja. Myös metsäteollisuuden osalta virta vie koko ajan suomalaisomistuksen kaventumiseen. Seuraava kierros, niin kuin termi kuuluu, vahvistanee tätä suuntaan. Suomalaisomistus kapenee kapenemistaan. On hälytyskellojen tai varokellojen soittamisen aika. Hallituksen tulee kiireesti selvittää, mikä on suomalaisomistuksen tila ja mitkä ovat näkymät, mitä seurauksia liittyy omistuksen kapenemiseen ja mitä on tehtävissä suomalaisomistajuuden hyväksi. Tähän tarvitaan erityinen ohjelma. Sen teolla on kiire. Suomalaisomistajuuden ei tietenkään tarvitse olla tämän päivän maailmassa lähellekään 100 prosenttia. Hyvin monesti vähemmistöomistaminen riittää, mutta sen turvaamiseen kuitenkin tarvitaan oma politiikkansa.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentaminen, joidenkin kielenkäytössä yksityistäminen, alkoi tämän vuosikymmenen alkuvuosina. Se on edennyt maltillisesti. Valittua politiikkaa tämän seitsemän vuoden aikana voi kuvata suomalaiseksi tieksi erotuksena esimerkiksi Englannin aikanaan toteuttamasta hyvinkin laajamittaisesta ja siekailemattomasta yksityistämisestä. Omistuspohjan laajentaminen on ollut käytännönläheistä ja yrityskohtaista räätälöintiä. Siinä on vältetty ideologista rientämistä. Tämä lähestymistapa on turvallisin ja paras myös jatkossa.

Nyt olemme siinä tilanteessa, jota ennen olisi ollut tarve käydä perusteellinen keskustelu Suomen valtionyhtiöpolitiikan linjasta ja tulevaisuudesta. Palautan mieliin, että eduskunta edellytti jo yli kaksi vuotta sitten lisäbudjettikäsittelyn yhteydessä maaliskuussa 96, että "hallituksen on saatettava eduskunnan käsiteltäväksi valtionyhtiöiden yksityistämistä koskevat periaatteet". On kysyttävä, miksi ja millä perusteella hallitus on laiminlyönyt tämän eduskunnan yksimielisen tahdon.

Omistuspohjan laajentaminen jatkuu. Siksi viimeistään syyskauden alkaessa tästä kokonaisuudesta, siis valtionyhtiölinjasta ja suomalaisomistuksesta, on syytä käydä eduskunnassa hal-

lituksen tekemän selvityksen perusteella kunnon keskustelu. Yhtiöittäin etenemisessä on nimittäin aina se ongelma, että kokonaiskuva tahtoo hämärtyä, ja silloin tällöin on paikallaan kyllä tarkistaa myös kokonaisuus. Viimeistään nyt on sellainen tilanne ja tarve.

Samoin on keskusteltava valtionyhtiöiden myynnistä kertyvien erittäin merkittävien tulojen käytöstä. Nyt ne suuntautuvat suurelta osaltaan valtion velanhoitoon ja budjetin paikkaamiseen. Tämä herättää kysymyksiä, kun muistaa, että vielä viime vaalikauden lopussa, lokakuussa 94, SDP:n ryhmäpuheenvuorossa todettiin seuraavaa: "Valtionyhtiöiden myynnistä saatuja tuloja ei saa käyttää valtion menojen yleiskatteeksi." Päähallituspuolueen linja on kääntynyt päälaelleen. Ja tämä ei ole kalajuttu.

Tarve suunnata näitä varoja uuteen yritystoimintaan ja teollisuuteen, perusrakenteiden kunnostamiseen sekä tutkimus- ja tuotekehittelyyn on kova. Siinä on kysymys Suomen reaalisesta kilpailukyvystä. On valitettavaa, että KTM:n oikeat näkemykset ovat jääneet aika surkeasti alakynteen valtiovarainministeriön budjettipaineiden ja -näkemysten edessä. Suuntaa on muutettava niin, että valtionyhtiöiden myynnistä kertyvät varat pannaan poikimaan uutta yritystoimintaa ja kansallisvarallisuutta, siis uusia työpaikkoja.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituspuolueen varapuheenjohtajana on ollut mielenkiintoista kuunnella, millä tavalla asiaa on valmisteltu sosialidemokraattisen ministerin ja pääoppositiopuolueen kesken, kun ei itse ole kuullut asiasta yhtään mitään, ennen kuin nyt vasta, kun asia akutisoitui.

Minä ymmärrän tästä keskustelusta, jota nyt olemme seuranneet muutamana päivänä, että tässä on hallituksen puolelta ja ministerin taholta erittäin vakavasti pyritty siihen, että Enso fuusioidaan jonkin muun yhtymän kanssa, olkoon se mikä tahansa. Minulle on jäänyt yksi asia erittäin epäselväksi, ja se on se, että kun Storan puolella, joka lähti samanlaiselle tielle, tässä tapauksessa aktiivisesti toimittiin julkisuuden kautta niin, että pörssiarvo nousi, miksi ei Suomen puolella niiden taholta, jotka Enson osalta pelasivat, tehty samalla tavalla niin, että niillä keinoilla, joita Stora käytti, nostettu pörssiarvoa, kun nyt nojataan yksinomaan arvostuksen osalta pörssiarvoon. Tämä on fataali juttu, kun tähän ei ole kunnollista vastausta tullut. Minä uskon, että ministeri pomppaa heti pystyyn ja vastaa, miksi tämä asia laiminlyötiin.

Ed. Pykäläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhteen asiaan ministeri kiinnitti erityistä huomiota, suomalaiseen vaihtoehtoon ja sen sivuuttamiseen. Ministerillä oli se käsitys, että keskusta ei missään tapauksessa hyväksy suomalaisen vaihtoehdon sivuuttamista. Ei tämä meille ole sillä tavalla periaatekysymys, etteikö se missään oloissa voisi tulla kysymykseen. Nyt vain on käymässä sillä tavalla tässä ratkaisussa, että valtio Enson suurimpana omistajana ja puhevallan käyttäjänä itse asiassa valitsi ulkomaisen vaihtoehdon hinnalla — käytän tahallisesti ilmaisua hinnalla — joka erittäin monien asiantuntijoiden mukaan ei ollut Suomen kannalta edullinen, ei ollut valtio-omistajan kannalta edullinen hinta. Vaihtoarvon määrittely, viittaan nyt myös ed. Pulliaisen äsken käyttämään puheenvuoroon, ei kerta kaikkiaan onnistunut Suomen ja valtio-omistajan kannalta.

Toisekseen valtio Enson suurimpana omistajana toimiessaan Enson ratkaisuissa vaikuttaa myös muiden suomalaisten tällä toimialalla toimivien asemaan myöhemmässä vaiheessa Suomessa. Valtio ei voi näitä ratkaisuja tehdä ihan kuin silmät ummessa miettimättä lainkaan, millä tavalla jokin ratkaisu vaikuttaa muiden suomalaisten toimijoiden, tässä tapauksessa nyt M:llä alkavan yrityksen, mahdollisuuksiin ja saumaan jatkossa.

Mitä erityisesti tulee ministerin vihjaisuun siitä, että kotimaisessa vaihtoehdossa valtio soittelisi, niin kuin hän sanoi, jos oikein ymmärsin, kakkosviulua, joutuu kysymään, mitä viulua valtio soittelee siinä ratkaisussa, joka nyt ollaan synnyttämässä tällä päätöksellä. (Eduskunnasta: Ensiviulua!) — Ei varmasti soittele ensiviulua tosiasiassa tässä ratkaisussa.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttuisin myös ed. Kääriäisen esille tuomaan kritiikkiin siitä, että kotimaista vaihtoehtoa ei riittävästi tutkittu. Valiokuntahan on todennut hyvin selkeästi, että eri vaihtoehdot on perusteellisesti selvitetty, ja kiinnittänyt huomiota nimenomaan niihin uhkiin, jotka olisivat tulleet kilpailuoikeudellisten näkökohtien kautta.

Minusta tässä yhteydessä on syytä kiinnittää

huomiota myös metsänomistajiin ja siihen todennäköiseen tilanteeseen, jos fuusio olisi tapahtunut Metsäliiton kanssa. Määräävä markkina-asema olisi ollut todellisuutta hyvin monella alueella, ja tästä nimenomaan metsän myyjät olisivat kärsineet.

Ed. Kääriäinen kritisoi myös yleisesti valtionyhtiöiden myynnistä kertyvien varojen käyttöä. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa siitä, että niitä on ohjattu tutkimus- ja tuotekehitystoimintaan. Minusta on aika akateeminen kysymys pohtia näitä varoja suhteessa velan lyhentämiseen. Meillä olisi ilman näitä varoja vähemmän budjettivaroja käytettävissä yritystoiminnan edellytysten ja uusien työpaikkojen luomiseen.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Fuusioehtojen tärkein kohta on vaihtosuhde. Yllätyin kyllä, kun valiokunnan puheenjohtaja ed. Hämäläinen perusteli oikeaa vaihtosuhdetta sillä, että pörssikurssit lähtivät nousuun heti, kun fuusio tuli yleisön tietoon. Ed. Hämäläinen, kyllä te olette täysin markkinavoimien pyörityksessä, kun näin väitätte. Nyt teidän pitää tämän jälkeen perustella, minkä takia pörssikurssit ovat laskeneet fuusiotiedon tulon jälkeen. Eilen Storan kurssi on alhaisempi kuin se oli ennen fuusion tuloa tietoon. Enson kurssi on samalla tasolla. Minä voin vetää sellaisen johtopäätöksen teidän perustelujenne johdosta, että nyt kun fuusioehdot ovat tulleet tietoon, markkinat toteavat, että fuusio olikin huono, kun kurssit ovat lähteneet laskuun.

Ed. Pulliainen, olisi ollut täysin kaiken etiikan vastaista lähettää liikkeelle Ensosta sellaisia huhuja, että kurssi olisi noussut. Ei sellaiseen saa sivistyneessä maassa ryhtyä. Tosiasia on, että Enson pörssikurssi on Storaan nähden selvästi aliarvostettu, ja tulen varsinaisessa puheenvuorossani perustelemaan, miksi.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Useissa puheenvuoroissa on annettu ymmärtää, että valtiota olisi nyt kohtaamassa jokin erityisen onnettomuus ja menetys, jos Stora — Enso-järjestely toteutetaan. On esitetty teoreettisia laskelmia, montako sataa miljoonaa markkaa parempi voisi olla vaihtosuhde tämä tai tuo. Minusta keskustelu muistuttaa vähän kansanperinteessä esiintynyttä entistä miestä, joka sanoi, että kun tän ja toisen saan, niin kolme enää viidestä puuttuu.

Tosiasia on, että valtion omaisuuden arvo on nyt realisoitunut ja kasvanut huomattavasti enemmän kuin se olisi kasvanut teoreettisesti millä tahansa esitetyillä vaihtosuhteilla. Näin on, ed. Kallis, ja se on yksinkertaista matematiikkaa.

Samoin on aivan yksinkertainen asia, että ihan riippumatta siitä, olemmeko sosialisteja vai porvareita, pidämmekö markkinavoimista vai emme, tällaisissa yhtiöitä koskevissa järjestelyissä markkina-arvo on neuvottelujen pohja ja siitä emme pääse mihinkään. Kysymyksessä on aina tilanne, jossa neuvottelutuloksen pitää tyydyttää molempien yhtiöiden osakkeenomistajia. Sen vuoksi haarukka, josta neuvotellaan, on yleensäkin hyvin pieni. Tässä tapauksessa kaikkein parhaittenkin markkina-analyytikkojen mukaan Enson osalta se on ollut noin 38:sta 43:een, ja siinä haarukassa on saavutettu luku 40, jota kaikki markkina-analyytikot pitävät kohtuullisena ja oikeana ja ovat katsoneet, että markkinakehitys sen jälkeen osoittaa nimenomaan, että ratkaisu oli oikea.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäen keskustaan kohdistama kritiikki ja kalajuttuvertaus on kyllä jokseenkin ala-arvoinen näinkin suuressa ja vakavassa asiassa. On ollut varsin huvittavaa seurata ministeri Kalliomäen ja ed. Kääriäisen välistä keskustelua informaation kulusta.

Haluaisin kysyä teiltä, ministeri Kalliomäki, miksi ette tullut oppositioryhmään kertomaan meille niitä asioita, joita piditte ja pidätte edelleenkin tärkeinä. Jos olisitte tuonut avoimesti asioita etukäteen esille, voitaisiin olla toisenlaisessa tilanteessa. Nyt kuitenkin tosiasia on, että emme ole saaneet sitä tietoa, mitä olemme kaivanneet. Esimerkiksi Pohjois-Suomen kannalta on vielä täysin avoinna, miten uudessa järjestelyssä sinne tullaan saamaan aivan välttämättömiä investointeja, miten siellä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää kasvavaa metsää jne.

Kun keskustelua on käyty myös valtionyhtiöiden myyntitulojen sijoittamisesta joko yleiskatteisiksi tai jotenkin muuten, mihin äsken ed. Perhokin puuttui todeten, että ne on ohjattu tutkimus- ja tuotekehitykseen, totean, että näin on, mutta pääasiallisesti tämän hallituskauden aikana ne ovat menneet pääkaupunkiseudulle, vaikka pohjoisessa Suomessa myös tarvittaisiin kipeästi investointirahoja.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kallikselle vastaan ensinnäkin, että kaikkialla maailmassa pörssit

ovat viime aikoina laskeneet 3—5 prosenttia. Siitä tämä johtuu. Metsäteollisuus on kuitenkin kohtuullisen hyvin säilyttänyt kurssiasemansa. Enson kurssi on tänä päivänä vielä 8 markkaa kalliimpi kuin kaksi kuukautta sitten.

Ed. Kääriäiselle esittäisin kysymyksen, miksi ed. Kääriäinen kauppa- ja teollisuusministerinä ollessaan ei suosinut kotimaista vaihtoehtoa niin, että Veitsiluoto Oy olisi myyty Metsäliitolle. Näin Metsäliitto olisi tänä päivänä ollut varmasti kilpailukykyisempi ostamaan Enson.

Vaihtosuhteesta vielä, arvoisa puhemies, sen verran, että jos katsomme mietinnön liitteenä olevaa EnsoStoran markkina-arvon suhteen kehitystä, kolmen viime vuoden aikana vaihtosuhde on ollut kaikkialla alle 40 prosenttia, eli vaihtosuhde, minkä nyt saimme aikaan fuusiossa, on mielestäni aivan oikea.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Ensiksi muutama vastaus ed. Kääriäiselle, ensimmäisenä informoinnista, ohuesta informoinnista, niin kuin ed. Kääriäinen sanoi. Hän ei ole julkisuudessa ainakaan minun huomatakseni muistanut, että informoin häntä kahteen otteeseen, molemmat kerran ennen kuin asia oli tiedotettu julkisuuteen. Ensiksi maanantaina 1.6. puhelimen välityksellä kävin asian läpi sillä yksityiskohtaisuudella kuin minusta oli tässä vaiheessa aiheellista ja tarpeellista. Toinen kerta, niin kuin ed. Kääriäinen on julkisuudessa muistanut, tapahtui eduskunnan kahvilassa hänen aloitteestaan, jolloin vartin verran vielä kävimme asioita läpi.

Kun muistamme sisäpiirisäännökset, on itse asiassa aika poikkeavaa, että hallituksen puolelta otetaan oppositioon, sen suurimpaan ryhmään yhteyttä. Minua on vähän julkisuudessa arvosteltukin kysyen, miten on mahdollista, että sisäpiirisäännösten olemassa ollen tällainen informaatiopiirin laajennus voi tapahtua. Nyt minun olisi vielä pitänyt erikseen käydä keskustan eduskuntaryhmässä.

Totta kai minulla on suuri luottamus keskustan eduskuntaryhmään, mutta olisiko se mahtanut pysyä julkisuudelta piilossa, ed. Isohookana-Asunmaa, jos olisin tullut ennakolta kertomaan keskustan eduskuntaryhmään asiasta? Jälkeenpäin minulla on ollut joka päivä valmius tulla milloin tahansa, mutta keskustan eduskuntaryhmän informaatiotarve ei ole ulottunut ainakaan pyynnön muodossa minulle saakka. Pahoittelen sitä, koska minulla siihen oli tietenkin valmius samalla tavalla kuin valmius kaikkia muitakin eduskuntaryhmiä tämän prosessin kuluessa informoida.

Olisiko pitänyt vielä erikseen marssittaa kaikki, keskusteluissa mukana olleet KTM:n pari kansliapäällikköä mukaan lukien, vakuuttamaan keskustalle, että olemme selvittäneet kotimaisen vaihtoehdon perusteellisesti? Minusta jonkinlaista luottamusta siihen tapaan, jolla keskustaa on informoitu tässä asiassa, pitäisi olla niin, että vastalauseissa ei aseteta kyseenalaiseksi tämän informaation oikeellisuutta.

Vaihtosuhdekysymys on käyty perusteellisesti lävitse eduskunnan käsittelyssä samalla tavalla kuin se tietenkin ja väistämättä käytiin hyvin perusteellisesti lävitse omistajan ja yritysten johdon valmistellessa tätä ratkaisua. Se ei ollut helppo meidän kannaltamme, mutta tähän päädyttiin ja pitää muistaa, että saavutimme siltäkin osin kuitenkin paremman tuloksen kuin tämän vuoden kurssikehitys edellyttäisi yhtiöitä vertailtaessa taikka kurssikehityksen vertailu vuodesta 95 tähän hetkeen saakka edellyttäisi. Pari prosenttiyksikköä parempi tulos saavutettiin. Kaikkia keinoja käytettiin ja sitten kompensaatioita tietenkin haettiin muualta. Sitä saatiin meille, valtio-omistajalle, tärkeässä asiassa eli äänivallan määrittelyssä.

Suomalaisen omistajuuden turvaaminen tässä tapauksessa ja vastaavissa toimialajärjestelyissä sekä valtion osakkeiden myyntioperaatioissa on ollut keskeinen tekijä, niin kuin jo aiemmin sanoin, valtion ratkaisuissa.

Omalta osaltani KTM:n kohdalta olen johdonmukaisesti noudattanut ensinnäkin sitä periaatetta, että valtio jää omistukseen mukaan riittävällä vaikutusvallalla. Käytännössä se on myös tarkoittanut joka kerta sitä, että valtio on pääomistaja. Ratkaisujen jälkeen se on edelleen pääomistaja.

Yrityskohtaista punnintaa on sitten, millä omistusosuudella tämä riittävä vaikutusvalta ylläpidetään. Nokiassa on ulkomaalaisomistus ilmeisesti suurempi kuin Stora — Enso-ratkaisussa, kun se muotoutuu lopullisesti, ja sielläkin onneksi suomalainen omistus, vaikka on hiukan pienempi äänivallaltaan kuin tässä tapauksessa, riittää siihen, että Nokia pysyy mielestäni hyvin suomalaisena yhtiönä. Esimerkiksi tutkimus- ja tuotekehityspanostukset, jotka ovat ratkaisevia näissä moderneissa yhtiöissä sekä tulevaisuuden kehityksen että työllisyyden kannalta, pysyvät pääosin kotimaassa.

Olen myös noudattanut hallituksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan hyvin yksityiskoh-

taista kirjausta, päätöstä koskien saatavien varojen kohdentamista hallituksen käytännön ratkaisuissa. KTM:n osalta toimitetuissa operaatioissa on noin 8 miljardia varoja kertynyt ja siitä noin 80 prosenttia on kohdentunut nimenomaan t&k:hon, uusteollistamiseen ja vastaaviin kohteisiin, jotka on hyvinkin yksityiskohtaisesti puitu läpi tuossa talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksessä, jota todella edelsi laaja työryhmätyö. Se paperi on ymmärtääkseni myös talousvaliokunnalle, tässä tapauksessa siis eduskunnalle sen kautta nyt tässäkin yhteydessä lähetetty, niin kuin se on ollut käytettävissä tietenkin aikaisemminkin.

Nämä kohdennukset näkyvät tietenkin myös budjetin painopistelinjauksessa. Se, pistetäänkö varoja budjettiin suoraan vai erikseen lisäbudjettiratkaisuna, on punnitsemisen arvoinen asia. Mutta budjetin normaalikatteen kautta tapahtuvan painopisteytyksen osalta olemme edenneet juuri siihen suuntaan kuin talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätös edellyttää.

Tutkimus- ja kehityspanostukset ovat paras esimerkki siitä. Suomi siirtyy kolmen johtavan maan joukkoon maailmassa bkt-osuudella mitattuna mahdollisesti vielä tämän vuoden kuluessa. Siinä on keskeisenä katalysaattorina nimenomaan valtion hurja 3 miljardin lisäpanostus kolmen vuoden aikana.

Minusta on syytä eduskunnan kyllä pohtia, minkälaista tästä näkökulmasta katsottua poliittista painopistelinjausta jatkossa halutaan. Hallituksella on siihen varmasti valmius. En usko, että jos merkittäviä tuloja tulee, aina tapauskohtaisesti lisäbudjettiratkaisuja tekemällä saavutettaisiin järkevin tulos.

Ed. Pulliaiselle lyhyesti vastaus kysymykseen, miksi Enso — Stora-ratkaisussa ei käytetty julkisuuskanavaa hyväksi. Ed. Kallis antoi minusta yhden hyvän vastauksen siihen. Valtio-omistaja ja Enso eivät ole nähneet oikeaksi toimia tällä tavalla. Se ei merkitse, etteivät tämän tyyppiset suomalaiset povailut olisi olleet mediassamme hyvin näyttävästi esillä, yhtä näyttävästi kuin Storan osalta ruotsalaisessa lehdistössä. Lähtökohta on ollut muualla kuin valtion puolella.

Metsä-Serlahan on julkisuudessakin antanut ymmärtää, että tällaisia ratkaisuja on ollut haussa. Mehän nyt tiedämme sen. Sehän on totta kyllä, mutta ei sen vaikutus Enson kurssiin tai Metsä-Serlan kurssiin taikka alan kotimaisten yritysten kurssiin näyttänyt hääppöinen olevan. Itse asiassa ei ollut nähtävissä minkäänlaista merkittävää vaikutusta. Viittaan myös siihen, että on muita tekijöitä, jotka ovat Storan osalta nostaneet kursseja, ja tämä julkisuuskeskustelu on ollut vain pieni lisä siinä.

Tietysti kannattaa pohtia sitä, mitä minusta liian korkein kirjaimin julkisuudessa talouslehdistössä painotetaan, että valtio-omistajuus sinänsä on tekijä, joka pitää kursseja alempana kuin niiden kuuluisi muilla reaalitekijöillä olla. Siinä on ehkä pieni totuuden siemen, (Ed. Pulliainen: Nythän sitä vähennetään!) mutta on esimerkkejä siitäkin, että valtion omistajuuden vähentäminen ei suinkaan ole näkynyt kursseissa positiivisena tekijänä. Minusta kannattaa lähteä siitä, että vaikka tällainen pieni tekijä varsinkin, kun valtion omistus on suuri, on olemassa kurssia painavaan suuntaan, niin vastaavasti markkinat kyllä kokevat ja ymmärtävät valtion pitkäaikaisena sijoittajana, joka on vakaa ja myös sillä tavalla kurssikehitykseen myönteisesti vaikuttava tekijä. Silloin kun valtio on osaomistaja, omistusrakenne muuten on varsin hajautettu, ja hajautettu omistusrakennehan sopii valtion näkökulmaan. Tulevaisuudessa näitä asioita varmasti joudutaan pohtimaan, koska toimintaympäristö on muutoksen tilassa.

Tässä ratkaisussa, ed. Pekkarinen, valtio todella soittelee ensiviulua nimenomaan omistajanäkökulmasta ja erityisesti äänivaltanäkökulmasta katsoen. Valtiokonsernin äänivalta on melkein kolme kertaa suurempi kuin seuraavaksi suurimman omistajan, Wallenberg-ryhmän Investorin omistus ja äänivalta. Suomalainen omistajakunta äänivallalla mitattuna pitää jatkossa hyvin selkeää, yli kolmanneksen osuutta, jolla on tärkeä, keskeinen merkitys yhtiökokouspäätöksenteossa, jos sellaisia paikkoja tulee, että sitä tarvitaan, vaikka lähtökohta on se, että tehdään hyvää pohjoismaista yhteistyötä.

Vaihtosuhteista vielä se, että pari asiantuntija-arviota, oikeastaan yksi pankkiiriliike ymmärtääkseni talousvaliokunnan käsittelyssä oli sitä mieltä, että olisi pitänyt saada perustellusti hiukan parempi vaihtosuhde. Muut asiantuntijat ovat nähneet tämän oikeana ratkaisuna, ovat siis sen prosessin hyväksyneet, jossa on käyty hyvin yksityiskohtaiset neuvottelut yritysten välillä, normaali due diligence -menettely, jossa päädyttiin tähän. Valtio omistajana halusi sen vielä erikseen tarkistuttaa ja tarkistutti hyvin tunnetulla, arvovaltaisella kansainvälisellä pankkiiriliikkeellä Morgan Stanleyllä, joka antoi lyhyesti kiteyttäen vastauksen, että tämä ratkaisu on "fair", se on reilu ja oikeudenmukai-

nen molempien osapuolten kannalta. Siihen prosessin päätepisteeseen mekin sitten olimme tyytyväisiä, mutta saimme muissa päätöksen osatekijöissä minusta hyvää kompensaatiota sillä, että vaihtosuhteeksi todella muodostui 60/40.

Puhemies! Tässä joitakin vastauksia. Tiettyihin kysymyksiin varmaan jäi vastaamattakin hiukan, kun vasemman käden kirjoitus ei ole kahden päivän harjoittelulla vielä niin hyvä kuin oikean käden.

P u h e m i e s: Meillä on pitkä vastauspuheenvuorolista, mutta vielä pitempi puhujalista. Tässä vaiheessa annan kuitenkin vielä debattipuheenvuoroja, joiden jälkeen siirrymme puhujalistaan. Tilaisuus debattiin meillä vielä on 50:ssä välissä.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kääriäiselle haluan todeta, että kun hän täällä pelottelee ulkomaalaisomistuksella, niin sen hallituksen aikana, jossa Esko Aho oli pääministerinä, vapautettiin ulkomaalaisomistus Suomessa. Syy oli tietysti se, että Suomesta tuli ennen EU-jäsenyyttä Etan jäsen, ja voin sanoa, että mielestäni lopputulos on ollut kohtalaisen hyvä. Olemme saaneet ulkomaisia pääomia Suomeen, niillä on kyetty työllistämään suomalaisia ja virkistämään suomalaista elinkeinoelämää. Sanon myös, että mielestäni ulkomaalaiset omistajat ovat huomattavasta parempia omistajia kuin suomalaiset. Suomessa omistajilla ei ole kunnon omistajapolitiikkaa, ja meillä Suomessa on semmoinen talouselämän rakenne, että johtajat, jotka eivät omista yhtään mitään, johtavat yrityksiä omien mielihalujensa mukaan, mikä muun muassa näkyy optioiden ehdoissa. Siitä syystä Suomeen pitäisi saada hyviä ulkomaalaisia omistajia, joilla olisi määrätietoinen omistajapolitiikka, jotta suomalaisetkin omistajat oppisivat jotakin näistä.

Mitä tulee Metsä-Serlan ja Enson yhteistyöhön, kyllä kai totuus tässä asiassa on se, että Metsä-Serlalle koskaan fuusio ei olisi käynyt, koska Metsä-Serlassa omistajuus on äärimmäisen keskeinen asia. Siitä syystä neuvottelut eivät koskaan kovin pitkälle voineet edetäkään. Keskusta on omistajia lähellä tässä tapauksessa. Siitä syystä ei ollut realistista luoda fuusiota näiden kahden yhtiön välille, koska Enso oli näistä yhtiöistä selvästi suurempi.

Mitä tulee ed. Kääriäisen huoleen siitä, että ei ole rahaa ja näitä rahoja, joita myynnissä saadaan, ei käytetä yritystoiminnan käynnistämiseen ja tutkimus- ja tuotekehitykseen, Suomessa on tänä päivänä äärimmäisen paljon rahaa yritystoiminnan käynnistämiseen ja tutkimus- ja tuotekehitykseen. Sitrallakin on valtavat määrät rahaa. Moni meistä istuu Sitran hallintoneuvostossa. Ongelma on se, että löytäisimme hyviä kohteita, mihin niitä rahoja voitaisiin laittaa. Eli yritysrahoituksen puutetta tämän päivän yhteiskunnassa ei ole.

Mitä tulee tähän arvostuskysymykseen, siltä osin voidaan ehkä todeta, että lopputulos on kohtuullinen. Se ei ole hyvä, mutta se on kohtuullinen. Kyllä tässä vähän tällaista tiettyä ilmaa on, että silloin, kun yksityinen omistaja neuvottelee omista rahoistaan, hän on tiukempi, jos vastapuolella on valtion virkamies ja yhtiön toimitusjohtaja. Näin kävi aikoinaan, kun Ehrnroothit kaatoivat yhden fuusion. Näin oli myös Meritan ja Nordbankenin yhdistymisessä, jossa suomalaiset omistajat menestyivät Ruotsin valtiota paremmin.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on aika paljon puhuttu informaatiosta, mitä ministeri antoi keskustan suuntaan. Pyydän palauttaa mieleen, mistä se keskustelu lähti. Sehän lähti siitä, että ministeri esittelypuheenvuorossaan yritti heittää keskustan päälle jonkinlaisen varjon, että keskustan taholta on puhuttu jotain sellaista, mitä ei olisi saanut puhua sen informaation varassa, jota meidän suuntaamme oli annettu.

Ed. Kääriäinen on todennut, että kaksi kertaa tällaista informaatiota tuli, toisen kerran puhelimessa ja toisen kerran eduskunnan kuppilassa kahvikupin ääressä, mutta niissä kummassakaan ei ollut mitään sellaista, mitä ei olisi ollut Helsingin Sanomista luettavissa.

Arvoisa puhemies! Minusta tämä keskustelu on ollut merkillistä, että ministeri Kalliomäki toistuvasti syyllistyy tällaiseen alatyyliseen keskustan suuntaan heittelyyn ja sättimiseen, erityisen kummallista sen vuoksi, että ministeri Kalliomäkeä ei ole opittu tuntemaan tämän tyyppisenä vaan päinvastoin hyvin tasapainoisena ministerinä. Siksi onkin kysyttävä, mitä niin arkaa tässä asiassa on, että ministerin on tällä tavoin suhtauduttava. Onko tämä teidän omassa joukossanne niin vaikea asia ottaen huomioon, miten valtava se muutos on ollut, kun te runsas kolme vuotta sitten vielä verisesti vastustitte Enso — Veitsiluoto-fuusiota, vaikka ne olivat molemmat kotimaisia valtionyhtiöitä ja niistä tehtiin niin voima-

kas kotimainen yksikkö, että sen olisi voinut kuvitella pärjäävän?

Sitten vielä poliittisten pisteiden keruusta.

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Saari, kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en ymmärrä, mikä on ongelmana, kun keskustapuolue ja ed. Kääriäinen väittävät, että suomalaisten omistusosuus StoraEnsossa ei olisi riittävä. Mielestäni riittää, kun suomalaisilla on suurin omistusosuus osakkeista eli kaikkiaan 31 prosenttia. Valtiolla siitä on 21,1, Kelalla 8 ja Varmalla 1,9 elikkä itse asiassa Suomi käyttää yksittäisistä omistajista suurinta äänimäärää. Suomihan tässä on pääomistaja.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Informointiin vielä. Sehän on sivuseikka. Olennaisinta on kuitenkin se, mitä on tapahtunut. Olennaisinta siinä on puolestaan se, että halvalla se meni ja että se kotimainen vaihtoehto jää näiden väitteiden varaan.

Ed. Perholle: Metsän myyjien asemasta olitte huolissanne. Tosiasia on tällä hetkellä se, että kun puhutaan kuitupuusta, ehkä puolitoista ostajaa tällä hetkellä on. Kotimainen vaihtoehto ei olisi suhdetta millään tavalla mihinkään suuntaan muuttanut.

Ed. Kuosmanen kysyi vanhaa Enso — Veitsiluoto-asiaa. Siinähän pantiin yhteen kaksi kotimaista yhtiötä, siis valtionyhtiötä. Se että Enso siinä tilanteessa oli ostajana eikä Metsä-Serla, johtui vain siitä, että tarjouskilpailussa Enso pystyi osoittamaan parempia ehtoja. Ei mikään sen kummempi syy siihen ollut.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o - m ä k i : Puhemies! Kaipa tämä menee jankuttamiseksi, mutta palataan nyt sitten, kun ed. Saari näyttää haluavan, vielä informaatiokysymykseen, siis siihen että Helsingin Sanomien informaatio kattoi saman, minkä minä ed. Kääriäiselle annoin. On vain niin, että minä annoin informaationi ennen kuin Helsingin Sanomien niin sanottu informaatio, ennakkojuttu, tiistaiaamuna tuli ulos. (Ed. Kääriäinen: Välissä oli yö, ei muuta!) Sen jälkeen tuli niitä kommentteja ja nimenomaan puheenjohtaja ed. Ahon taholta, jotka pistivät minut lähetekeskustelussa täällä toteamaan, että joskus se minunkin pinnani palaa. No, ei se nyt tässä tilanteessa enää pala, mutta muistutan siitä syynä siihen, mitä sanoin ja mitä nytkin vielä tästä asiasta haluan sanoa.

Kun on informoitu ja vastaus sitten eri yhteyksissä keskustan puoluekokousta myöten on sellainen, että informaatiota ei ole annettu, ja kun sitä on annettu vieläpä tavalla, johon viittasin sisäpiirisäännöstön näkökulmasta aika poikkeuksellisena, on kohtuutonta keskustan väyläämäinen tässä asiassa. Ehkäpä ed. Kääriäinen muistelee omia ratkaisujaan aikanaan. Kuinka hyvin oppositioryhmiä silloin informoitiin ennakolta? Ainakaan minua ei kertaakaan silloisen oppositioryhmän puheenjohtajana.

P u h e m i e s : Pyydän tässä keskustelun alussa palauttaa mieleen meidän työjärjestyksemme säännöt. Vastauspuheenvuorot eivät ole mitään subjektiivisia oikeuksia. Puhemies myöntää niitä harkintansa mukaan. Kun meillä on vielä 50 puhujaa listalla, on tilaisuus moneen debattiin. Tämä oli jo pitkä debatti, mutta vielä toistakymmentä vastauspuheenvuoroa jää varastoon. Nyt siirrymme puhujalistaan, muutoin ei päästä eteenpäin. Puheenvuoro on ed. Bryggarella. (Ed. Rajamäki: Harkinta oli erikoinen!) — Aina erikoinen, jos ei kohdalle osu, ed. Rajamäki!

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies! Kiitos että tässä vaiheessa pääsin ääneen. Olin kyllä valmistautunut toisenlaiseenkin toimintamalliin. Tämä on herättänyt paljon keskustelua ja pajatso tässä vaiheessa jo puolittain tyhjentynyt. Joudun häiritsemään teitä itse asiassa asioilla, joita täällä on käyty jo läpi ja ministeri täällä kertoi, mutta kerronpa vielä toisemman kerran.

Eduskunta käsittelee nyt Enso — Stora-fuusion esityksen kautta periaatteellisesta määräenemmistöosuudesta luopumista. Talousvaliokunta on lähetekeskustelun innoittamanakin laatinut mielestäni erittäin laajan ja tarpeellisen mietinnön. Toivoisin, että jokainen edustaja sen täällä lukisi ennen oman puheenvuoronsa käyttämistä. Sieltä selviää erittäin monta faktaa ja ajatukset sitä kautta saavat todellisemman luonteen, ennen kaikkea luonteen, joka perustuu faktoihin. Pari huomiota kuitenkin, miksi koko fuusio.

Maailman metsäteollisuuden rakenne on muuhun pääomavaltaiseen teollisuuteen verrattuna, vaikkapa autoteollisuuteen, vielä kaukana suurista kokonaisuuksista. Maailman laajuisesti verrattuna suuremmatkaan yksiköt eivät vastaa kuin prosentin parin osuutta koko maailman

tuotannosta. Enson on pörssiyhtiönä luonnollisesti pohdittava suhdanneherkällä alalla fuusiovaihtoehtoja. Uskonpa, että maailman laajuinen kehitys kohtaa vielä suurempiakin fuusioita ja eipä kestä kauankaan — siinä olen ed. Kääriäisen kanssa samaa mieltä. Suuruuden ekonomia on näin suhdanneherkällä alalla se ekonomia, joka pelaa. Investointeja, suuriakin sellaisia tarvitaan, ja niihin tarvitaan pääomia.

Sitten suomalaisesta yhteistyöstä mahdollisen fuusion pohdinnoissa. Keskusta on täällä ja monessa muussakin paikassa valitellut, että suomalaista ratkaisua ei katsottu loppuun. Ensiksikin meidän tehtävämme tässäkin asiassa on huolehtia nimenomaan valtion omaisuuden arvosta, huolehtia, että omat toimemme parantavat toimintaedellytyksiä Suomessa kokonaisuutena ja erityisesti niin, että valtion joko kokonaan tai osittain omistamien yritysten toimintaedellytykset säilyvät hyvinä.

Talousvaliokunnassamme saamamme tiedon mukaan keskustelua käytiin myös suomalaisen toimijan kanssa, nyt täällä olemme kuulleet, montakin vuotta, mutta neuvotteluissa ei päästy sellaiseen lopputulokseen, joka Enson, siis valtion kannalta olisi ollut tyydyttävä. Ensokaan ei voi vain sellaisen merkin kuin suomalaiskortin kautta pohtia fuusioratkaisuja näin globaalilla alalla varsinkaan, kun mahdollisena seurauksena olisi ollut valtion omistuksen radikaali väheneminen, lähes lahjoittaminen, ja sitä kautta mahdollinen fuusio olisi ollut todellakin haitallinen Ensolle. Stora on Enson kannalta ja valtion omistuksen kannalta parhain ratkaisu.

Haluan vielä korostaa sitä, että Kilpailuvirasto lausunnossaan meille talousvaliokunnassa pohti juuri samaa asiaa. Erityisesti puun hankinnan suhteen, toisin kuin täällä ed. Kääriäinen sanoi, Kilpailuvirasto oli sitä mieltä, että kotimainen ratkaisu olisi johtanut toisenlaiseen mahdollisuuteen ja vaihtoehtoon. Meidän pitää muistaa, että vaikka kilpailijoita puun hankinnassa on, ne sijoittuvat sillä tavalla Suomeen, että kotimaiset ratkaisut olisivat selkeästi haitanneet kilpailua, olisi muodostunut Pohjois- ja Etelä-Suomeen selkeästi yksi vahva puunhankkija. Tämä ei varmaan EU:nkaan kannalta olisi ollut hyvä asia.

Sitten on huomattava ilman muuta se, mitä Kilpailuvirasto myös pohti, että nyt Suomessa Enso — Stora-fuusio ei aiheuta sellaisia kilpailuasetelmia kuin nestepakkausten kohdalla, jotka voivat aiheuttaa Euroopan komissiossa tai EU:ssa pohdintaa. Mutta nestepakkausten suhteen pitää muistaa, että on olemassa myös muita pakkausmenetelmiä. Pakkauksissa säilyy silti vahva kilpailu.

Tietysti on muistettava, että puun hankinnassa Storalla on suuret metsävarat Ruotsissa, 1,6 miljoonaa hehtaaria ja muuallakin yli 700 000 hehtaaria, mikä tietysti Ruotsissa tekee tilanteen hieman toiseksi, mutta Suomessa tilanne on tämä.

Arvoisa puhemies! Suurin keskustelu täälläkin tänään jälleen kerran on kilpistynyt pohdintaan, menikö liian halvalla. Keskusta pohtii vastalauseessaan, että asiantuntija-arviot liikkuvat vähintään 43—45 prosentin välillä. Tässä, ed. Kääriäinen, ette ole nyt aivan totuudenmukainen. Meidän asiantuntijakuulemisessamme yksi pankkiiriliike arvioi maksimivaihtoehdoksi 43. Kaikki muut suuret pankit arvioivat hyväksi suhteeksi 40. En tiedä, mistä se 43 tai sen yli menevä suhde löytyy. Vaihtosuhdeproblematiikka on herkullinen väärin sammutettu -iloittelu. On helppo pohtia, mitä jäi saamatta tai olisi voinut saada, kun vielä pohtii sitä, että teoriassa 1 prosentti vastaa 250:tä miljoonaa.

Kuitenkin, kun ottaa huomioon Enson tuloksen jälkeen rahoituserät, tulos on suunnilleen samaa luokkaa kummallakin yrityksellä. Valiokunnan mietinnössä moneen kertaan, kun sieltä luette Storan tilanteen, mitä tulee metsänomistukseen ja energiayhtiöihin, on nähtävissä selkeä ero.

Sitten on muistettava yksi tärkeä asia. Fuusioon tarvitaan aina kaksi osapuolta. Yhteisymmärrykseen tarvitaan aina kaksi osapuolta. Kun yhteisymmärrys syntyi 40—60-suhteella ja kun vielä siihen lisättiin äänivallan lisäys, joka oli 45—55, ja kun vielä pohtii markkinoiden reaktiota, joka silloin välittömästi nosti pörssikurssia Ensolla 16 ja Storalla 13 prosenttia, niin on pidettävä tätä ratkaisua vaihtosuhteen kannalta erittäin oikeana.

Eräät arvostelijat ovat juuri vaihtosuhdespekulaatioissaan olleet sitä mieltä, että Storan puolelta lanseerattu mahdollinen fuusio nosti yhtiön arvoa, kun taas suomalainen pää ei onnistunut nostamaan omaa osakearvoaan liikevaihtoon tai tulokseen nähden riittävästi. Näinhän ed. Pulliainenkin pohti. Spekulaatio Storan ympärillä ei pyörinyt mahdollisesta fuusiosta Ensoon vaan joko amerikkalaiseen tai toiseen suomalaiseen yhtiöön.

Enson yhteydessähän spekuloitiin, niin kuin ministeri Kalliomäki sanoi, Metsäliiton tai Metsä-Serlan kanssa asioita jo kolme vuotta. Se ei

millään tavoin vaikuttanut missään vaiheessa Enson kurssiin. Markkinat, ja ilmeisesti markkinatalousmaassa pörsseissä markkinat ovat ne, jotka arvioivat asioita, suhtautuivat tähän fuusioon selkeästi myönteisemmin kuin ehkä muihin tapahtumiin. Tätä kautta ja tällä logiikalla ajateltuna vaihtosuhde oli oikea ja ennen kaikkea fuusio oli oikea.

Arvoisa puhemies! Enso — Stora-fuusio on myös sopusoinnussa hyväksymämme elinkeinopoliittisen selonteon ja hallitusohjelmankin kanssa. Hallitusohjelman mukaan "hallitus harjoittaa aktiivista teollisuuspolitiikkaa huolehtimalla valtionyhtiöiden pääomantarpeesta ja kehittää niiden toimintaa ja omistajarakennetta yrityskohtaisesti sekä edistää niiden kansainvälisen kilpailukyvyn parantamista. Omistusjärjestelyistä saatavia varoja ohjataan teollisen tuotannon edellytysten vahvistamiseen ja rakenteen uusimiseen."

Toinen lainaus: "Valtion on myös omistajana varauduttava Euroopan talous- ja rahaliiton tuomiin muutoksiin. Suurin osa valtionyhtiöistä toimii avoimessa kilpailutilanteessa ja on oletettavaa, että eräät niistä tulevat olemaan osallisina yritysrakenteen kehittämishankkeissa. Omistajan velvollisuus on huolehtia siitä, että yhtiöillä on käytettävissään tarpeellinen määrä omaa pääomaa joko valtion tai muiden sijoittajien pääoma- tai muina sijoituksina."

Nämä kaksi kohtaa luin sen takia, että täällä heitellään kohtuullisen hulvattomasti välillä väitteitä tämän ratkaisun erillisyydestä hallituksen linjan suhteen. Se on linjassa elinkeinopoliittiseen selontekoon, jonka muuten tämän kohdan osalta hyväksyivät kaikki eduskuntaryhmät. Myönnän, että siellä oli eriäviä mielipiteitä, mutta näiden kohtien osalta niitä ei ollut.

Tämä fuusioratkaisu on valtion omistajaroolin vahvistamista. On tosin ollut niitäkin ajatuksia, joiden mukaan valtion olisi pitänyt myydä markkinoilla ensin suurin osa omistuksistaan ja vasta tämän jälkeen pohtia fuusiota. Tällainen järjestely ei olisi lopullisesti tuonut fuusion kaltaista rakennehyötyä, tai valtion omistajarooli mahdollisissa seuraavissa ratkaisuissa olisi ollut ilman muuta ratkaisevasti pienempi.

Nyt kotimaisella omistuksella on tämän yrityksen määräenemmistöosuus paljon suurempi kuin esimerkiksi ruotsalaisilla, mikä osuus turvaa, siis tämä kotimainen, päätöksenteossa aina veto-oikeuden. Suomalaisia omistajia on aina kuunneltava. Tämä metsäjätti on suomalainen sen parhaimmassa merkityksessä: riittävästi äänivaltaa, kohtuullisesti kokoa ja hyvä kilpailukyky. StoraEnso.

Arvoisa puhemies! Viime päivinä keskustelua tämänkin fuusion yhteydessä on käyty myös valtion tulevasta roolista omistajana teollisuudessa. Tämä fuusio ei ole muuttanut sitäkään periaatetta, mutta globalisaatiokehitys on kyllä haasteena sellainen, että on syytä katsella myös hieman kauemmaksi eteenpäin, olemmeko me sopeutujia maailman metsäteollisuudessa vai onko valtiolla mahdollisuus vaikuttaa tällä isolla pelikentällä.

Metsäteollisuuden yksi globaali haaste on varmasti muun muassa ympäristöpolitiikka. StoraEnso on maailman suurin ja siis johtotähti. Se on siis mahdollisuus. Storan puolella ympäristösertifiointi ja vaikkapa ympäristötilinpito on pitemmällä kuin esimerkiksi Ensossa on ollut. Maailman suurimpana metsäyhtiönä uusi yhtiö voi luoda uudenlaista kulttuuria omaksuen esimerkiksi Storan filosofian ja kehitellen sitä ympäristöpolitiikassa.

Sademetsäongelmat muun muassa ovat metsäteollisuuden piirissä tuttuja ja globaaleja haasteita. Valtion onkin suurimpana omistajana oltava aktiivisesti näissä haasteissa. On kuitenkin selvästi nähtävissä, että aktiivinen ympäristöpolitiikka tämänkin yrityksen kohdalla ja metsäteollisuudessa tulevaisuudessa on tulevaisuuden menestysstrategia myös omistajille.

Yhtiön henkilöstöpolitiikka on varmasti myös suurennuslasin alla, sillä Suomessa ja Ruotsissa on hieman erilainen kulttuuri henkilöstöä koskevissa asioissa. Ruotsissa henkilöstö on aktiivisesti mukana johtamassa ja ottamassa vastuuta yhtiön ratkaisuista. Toivon, että tuleva StoraEnso hyödyntää ruotsalaiset hyvät kokemukset tässä suhteessa. Ministeri sitä jo vähän valottikin.

Fuusio luo myös uudenlaisia pelisääntöjä eurooppalaiselle työmarkkinakentälle. Onkin hyvin tärkeää, että hyvin pikaisesti luodaan entistä laajempia yhteisiä pelisääntöjä työmarkkinoille eikä pelkästään Eurooppaan. Globalisaation peruskysymyksiä on, miten ylikansallisten yritysten henkilöstöpolitiikka hoidetaan, maassa maan tavalla vaiko kehittämällä myös kehitysmaihin parempia ja työntekijöiden oikeuksia parantavia järjestelmiä.

Jos globalisaation ainut tavoite on pääoman tuottoaste, meiltä jää paljon mahdollisuuksia käyttämättä. Tämä nimihirviö globalisaatio on nimittäin myös mahdollisuus, kuten olen maininnut, sekä henkilöstö- että vaikka ympäristöpolitiikassa. Kilpailun väheneminen johtaa vapaana

ennen pitkää määräävin markkina-asetelmiin, jopa monopoleihin. Tätä kautta vapaa kilpailu ilman sääntöjä ei toimi. Onkin erinomaisen tärkeää, että tässä maailman laajuisessa keskustelussa se ulotetaan kansalaisen tasolle, jokaisen meidän tasollemme. Tuntuu välillä siltä, että meillä näistä kaikista uhista, mitä konsolidointi eli kilpailun vähentäminen tarkoittaa, ei puhuta. Kuluttajille ei kerrota, mitä kilpailun väheneminen aina tarkoittaa. Puhutaan kyllä vapaasta kilpailusta, kilpailun tuomista hyödyistä, mutta ei uskalleta pohtia, mihin tämä koko maailman laajuinen prosessi voi pahimmillaan johtaa.

Euroopan unionin merkittävimpiä haasteita on mielestäni juuri pohtia, samalla kun poistetaan kilpailun esteitä, myös sitä, mitä tämä globaali kehitys tuo tullessaan. Se on myös tietysti tässä maassa jokaisen kansalaisjärjestön, tämän eduskunnan, jokaisen meidän tehtävä. On kansallinen etumme, että globalisaatiokehitys on valjastettu tavoitteidemme mukaisesti. Olkaamme tässäkin asiassa mieluummin isäntiä kuin renkejä.

Vielä kerran, arvoisa puhemies, Investorin, Storan suurimman omistajan, varapääjohtaja Marcus Wallenberg ei nähnyt mitään ongelmia siinä, että valtio on mukana omistajana, vaikka suuremmallakin osuudella. Minä en myöskään näe mitään järkeä toimissa, joissa valtio luopuisi mahdollisuudestaan olla mukana suurimpana maailman metsäteollisuuden ytimessä. Näin myös hallitus esittää. Enso — Stora-fuusio on erinomainen mahdollisuus kartuttaa valtion omaisuutta ja olla mukana roolinsa mukaan erään tärkeimmän teollisuudenhaaramme kehittämisessä ja toisaalta vastata kansainväliseen haasteeseen metsäteollisuuden kovassa maailmancupissa.

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Bryggare totesi, että yksi mahdollisuus on ympäristöpolitiikassa tämän yhdentymisen ansiosta. Olen tästä asiasta eri mieltä. Näen juuri tämän kysymyksen eräänlaisena uhkana Suomen metsäsertifioinnin kannalta, koska, niin kuin tiedetään, Stora muutamien muiden ruotsalaisten suuryritysten kanssa on hyväksynyt muitta mutkitta fsc-järjestelmän, ja niin kuin tiedetään, Suomessa yhtä lailla kuin Ruotsissakin pienmetsänomistajatahot ajavat pienmetsänomistukseen paremmin sopivaa sertifiointijärjestelmää. Oma pelkoni on se, että kun Enso Storan kumppanina mahdollisesti joutuu tähän fsc-järjestelmään, niin se pakottaa aikaa myöten muunkin suomalaisen metsäteollisuuden omaksumaan tämän meidän etujemme vastaisen sertifiointijärjestelmän.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En puutu ed. Bryggaren muihin esille ottamiin asioihin, mutta erityisesti tähän metsäsertifiointiin, koska minulle jäi nyt se mielikuva, että hän on totaalisesti ymmärtänyt tämän mietintöön kirjatun ympäristöpoliittisen osuuden väärin. Itse huolestuin asiantuntijakuulemisessa nimenomaan siitä, että yhtiön fuusioneuvottelussa ei oltu käsitelty metsäsertifiointiasioita ollenkaan, ja Stora on ottanut käyttöön tämän fsc-sertifioinnin erityisesti omissa omistamissaan metsissä. Koin silloin uhkana sen, että fuusion kautta sertifiointi ajautuisi Suomeen.

Me olemme kirjanneet mietintöön seuraavan lausuman: "Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio julkisen vallan käyttäjänä edistää aktiivisesti sellaisen kansallisen, pohjoismaisen tai Euroopan unionin tasoisen sertifiointijärjestelmän luomista, joka olisi myönnettävissä kaikille sertifioinnin edellytykset täyttäville puuntoimittajille ja yrityksille ja jonka myöntämisjärjestelmään liittyisi asianmukaiset oikeussuojakeinot."

Tätä minä pidän nimenomaan meidän kehittämämme sertifiointijärjestelmän kannalta ehdottoman tärkeänä puolipontena valiokunnan mietinnössä. Olen äärettömän tyytyväinen, että puheenjohtaja näki nämä asiat myös tärkeänä ja saimme kirjatuksi tämän mietintöön.

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen onnekseni hieman korjasi sitä ajatusta, joka minullakin oikeasti oli. Talousvaliokunta kyllä keskusteli tästä asiasta, ja Enson johtaja Härmälä toi julki, että yhtiökohtaisesti pyrimme saamaan aikaan yhtiölle parhaan mahdollisen tavan toimia tässä kokonaisuudessa. Myönnän sen, että pidin sitä vaihtoehtoa, jossa kumpikin yhtiö pohtii optimaalista tapaa toimia eurooppalaisessa kentässä niin, että se sopii kaikille, niin kuin täällä ed. Korhonen tarkensi, parhaimpana. Mielestäni oleellisin asia tässä kuitenkin on se, että luodaan eurooppalainen järjestelmä. Iso yhtiö voi tätä kautta olla johtotähtenä siinä, millä tavalla näitä asioita viedään eteenpäin.

Metsäsertifiointi on toki yksi tärkeä asia, mutta se ei ole ainut ympäristöpolitiikassa. En pelkästään tuijottaisi tähän asiaan. Tiedän, että ed. Korhonen oli tästä asiasta hyvin kiinnostunut ja

aktiivinen, ja sitä kautta se tuli valiokunnassakin oikealla tavalla ilmaistuksi.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ihan ensiksi myös tässä käsittelyssä käydystä juupas — eipäs-keskustelusta sen suhteen, oliko ja millä tavalla ministeri Kalliomäki asiasta informoinut keskustalaisia. Minä ymmärrän, että asian käsittelyn kannalta sillä seikalla, oliko informaatio tullut niin tai näin, ei ole häävin suurta merkitystä. Vain siinä tapauksessa ymmärrän, että sillä olisi jokin poliittinen merkitys, jos ministeri Kalliomäki etukäteen olisi saanut keskustan johdolta jonkin ikään kuin hyväksyvän mielenilmauksen ja kannanoton siitä, että näin voidaan menetellä ja että me olemme siinä ratkaisussa takana. Jos sellainen olisi annettu ja sen jälkeen keskusta peruisi puheensa, ministerin ärtymykseen olisi aihetta. Nyt en oikein sitä ymmärrä.

En liioin niiltä osin, kuin ministeri viittaa puolueen puheenjohtajan ed. Ahon puheeseen Vaasan puoluekokouksessa koskien nimenomaan tätä metsäteollisuuden fuusiohanketta. Minulla on tuon puheen neljä pääkohtaa tässä, eikä puheenjohtaja Aho missään näistä neljästä pääkohdasta koskettele tästä asiasta etukäteen saatua informaatiota yhdelläkään sanalla. Se tästä informaatiosta.

Toinen kommentti liittyy äsken käytyyn keskusteluun sertifioinnista. Minusta oli tässä tapauksessa nyt hyvä, että ed. R. Korhonen nosti esille sen, mitä valiokunnassa oli asiasta puhuttu ja jopa mietintöön kirjattu. Kun on olemassa kaksi erilaista käytäntöä, se, jota ruotsalaiset ajavat ja jossa ilmeisesti kuitenkin Stora on ollut hyvinkin vankasti mukana, ja suomalainen käytäntö, jonka tavallaan suomalaisen tavoitteiston takana myös ymmärtääkseni Enso on ollut, ei ole aivan vähämerkityksinen asia, kummalta pohjalta asiaa viedään eurooppalaisissa konteksteissa, ed. Bryggare, eteenpäin. Te viittasitte vähän siihen malliin, että Stora-filosofian pohjalta toimitaan. Minusta on hyvä, että tuli sanotuksi ääneen se, mitä valiokunnan mietintöön on kirjattu, ja se on jo vähän toista kuin Stora-johtoiselta pohjalta.

Arvoisa puhemies! Aivan muutama sana — en pitkitä kovin paljolti tämän keskustelun kulkua — itse hankkeesta vielä. Metsäteollisuuden markkinat ovat maailman laajuisia. Kun näin on, on aivan selvää, että suurten alalla toimivien yhtiöiden, jotka aikovat maailman laajuisesti menestyä, on omat strategiansa laadittava tämä maailman laajuisuus tunnustaen. Käytännössä se merkitsee suuruuden ekonomiasta haettavia hyötyjä. Se merkitsee myös tarvetta etsiä muita sellaisia synergisiä etuja, menestystekijöitä, joilla todella koko maailmanmarkkinoilla menestyttäisiin. Muun muassa näistä lähtökohdista käsin on aivan oikein, että esimerkiksi tässä tapauksessa Enson yksityistämisessä on lähdetty liikkeelle ja sillä tiellä on kuljettu eteenpäin.

Edelleen näistä lähtökohdista on ollut aivan paikallaan, hyväksyttävää ja tunnustettavaa se, että Enso on etsinyt juuri noita kumppaneita, synergiakumppaneita, suuruuden ekonomian hyötyjä tuottavia kumppaneita. Ei keskusta ymmärtääkseni missään käänteessä ole näitä lähtökohtia millään tavalla kieltänyt. Ne ovat olleet hyvät ja oikeat lähtökohdat.

Kun näistä lähtökohdista on sitten katsottu, miten valtio Enson puhevallan käyttäjänä on toiminut, onko se tarkkaavaisesti arvioinut kotimaisen vaihtoehdon mahdollisuuksia vai onko se oikopäätä tai lähes oikopäätä suunnistautunut ulkomaille, minusta tähän liittyy semmoinen merkittävä strateginen, valtion omistajuusstrateginen kysymys ja näkökulma, josta näkökulmasta meillä on hieman erilaiset käsitykset nyt hallituksella ja oppositiolla.

Minusta on ilman muuta selvää, että ennemmin tai myöhemmin Enso oli hakeva jonkinlaisen kumppanin. Vielä halusin tämänkin sanoa. Varmasti monien tiedossa tämä tosiseikka on ollut, että Enso on ollut sellaista kumppania hakemassa. Kaikki muutkin merkittävät suomalaiset suuryritykset ja ruotsalaisetkin tämän alan suuryritykset ovat sitä tehneet, ilmeisesti kaikki. Ei se mikään salaisuus ole. Minulla ei ole sisäpiiritietoa, vaan ihan lehdistä lukien tämän kaiken on voinut todeta.

Kun suomalainen vaihtoehto oli olemassa Ensolle ja sen takana olevalle valtiolle, niin siinä tapauksessa, että oli olemassa suomalainen vaihtoehto, suomalaisen vaihtoehdon sivuun sysääminen ja ulkomaiseen vaihtoehtoon tukeutuminen tavalla, jossa suomalainen omistus, suomalainen Enso jää kuitenkin pienemmäksi osapuoleksi, on erittäin merkittävä asia ja sille vaihtoehdolle, ulkomaiseen suuntautumiselle, pitää olla jotenkin erityisen vankat perusteet. Jos kerta kaikkiaan suomalaisen vaihtoehdon kanssa ei missään tapauksessa ja oloissa mikään fuusio tai yhteenliittymä olisi voinut tulla kysymykseen, se on yksi juttu, joka olisi antanut tavallaan moraalisen oikeutuksen lähteä oikopäätä ulkomaille. Mutta minun tietojeni mukaan tällaista lopullis-

ta "eitä" ei suomalaisen vaihtoehdon suunnalta ollut sanottu valtiolle, Ensolle missään vaiheessa. Jos näin oli, että lopullinen "ei" oli sanottu, minusta olisi hyvä, että ministeri sen kertoo ääneen ja korjaa meillä kenties olevia virheellisiä käsityksiä. Kun lopullista "eitä" ei ollut minun tietojeni mukaan sanottu, sitä taustaa vasten ulkomaiseen vaihtoehtoon tukeutumisen olisi pitänyt olla Suomen kannalta ja valtio-omistajan kannalta erityisen edullinen vaihtoehto.

Tässä tullaan nyt sitten vaihtoarvokysymykseen, onko se edullinen vaihtoehto vai eikö se sitä ole. En käy tätä arviota enempää läpi. Muutaman seikan haluan kuitenkin esille nostaa, jotka kaikki me pääpiirteissään jo tunnemme.

Liikevaihto näillä kahdella yrityksellä on kutakuinkin yhtä suuri. Liikevoitto Ensolla on viime vuosilta selvästi suurempi. Tuloksentekokyky on Ensolla ollut ja on edelleenkin selvästi parempi. Tase on Storalla vahvempi. Enso on velkaisempi. Ylipäänsä yhtiöiden markkina-arvojen todellista arvoa ei kaiken kaikkinensa kuvaa ainoaksi tällaiseksi hallituksen nyt valitseman linjan perusteluksi jäävä yhtiöitten pörssiarvo. Pörssiarvolla mitaten on varmasti niin, että Enson osuus on pikemminkin alle 40 viimeisiltä ajoilta kuin tasan 40 tai yli 40. Tämänhän me kaikki tiedämme.

Mutta äsken mainitut muut seikat huomioon ottaen liikevoitto, liikevaihto, tuloksentekokyky ja ennen kaikkea ne tosiseikat, että Enson ja Storan arvot määräytyvät erilaisilla markkinoilla, Suomen ja Ruotsin markkinoilla, eri pörsseissä ja että näiden pörssien, Suomen ja Ruotsin pörssien, tasoerot ovat kuitenkin aika selvät, olisi tullut ottaa huomioon selkeämmin ja vahvemmin. Edelleen, kun valtio on Ensossa merkittävä omistaja, ilmeisesti pitää paikkansa se, että jonkin verran on jo pelkästään se seikka pitänyt Enson kurssia vähän alemmalla, kuin mihin se muuten olisi kuulunut.

Minusta oli aika erikoista, että Enson johdossakin tavallaan tämä todettiin yhdeksi perusteluksi sille, että tällä vaihtosuhteella saatettiin mennä eteenpäin. Tämän yhteenliittymän jälkeenhän valtio ei ole enää mikään suurin omistaja tai puhevallan ehdoton käyttäjä syntyvässä yhteenliittymässä. Tästä syystä on vähän erikoista, että se vaikutti vaihtoarvon hintaan, jolla vaihtoarvolla kuitenkin yhteenliittyminen käytännössä toteutettiin.

Vielä yksi seikka, jonka olisi pitänyt vaikuttaa vaihtoarvon määrittelyyn, oli se, jonka tässä keskustelussa ensimmäisenä ed. Pulliainen otti esille. Minusta oli aivan oikein, että Suomi ei spekuloinut ja Enso ei lähtenyt tahallisesti vedättämään omaa kurssiaan ylöspäin. Se on varmasti moraalisesti väärin. Mutta kun ilmiselvästi, ja sen kai kaikki asiantuntijat ovat kertoneet, Storan kohdalla tapahtui näin, että sen kurssia vedätettiin pitkän aikaa ylöspäin, suomalaisella osapuolella olisi pitänyt olla voimaa ja rohkeutta nämä tavallaan vedätyksen tuottamat kurssinousut putsata pois. Näin ollen tämänkin seikan olisi pitänyt vaikuttaa vaihtoarvon määrittelyssä Suomen kannalta eli käytännössä Enson kannalta edullisempaan suuntaan.

Niin kuin ed. Kääriäinen esille toi puheenvuorossaan, näyttää ilmiselvältä se, että tässä oli jokin tahto, jonka tahdon on täytynyt tulla joko selvänä, eksplisiittisenä tahdonilmauksena omistajan eli kauppa- ja teollisuusministeriön suunnalta tai jostakin kummasta muusta suunnasta. Mutta jotenkin tuntuu, että nimenomaan haluttiin suunnistautua Ruotsiin tässä ratkaisussa ilman, että edes taloudelliset ja aineelliset perustelut olisivat niin vankat olleet.

Ed. Kimmo Sasi, verojaoston puheenjohtaja, sekä asian lähetekeskustelussa että äsken vastauspuheenvuorossaan hyvin pitkälti tulkitsee niitä tuntoja, joita uskon aika monien kansanedustajien mielessä liikkuvan — halvasta menee asiantuntija-arvioissa, halvasta menee. Tämä on se johtopäätös, joka tässä on tehty.

Keskustelussa aiemmassa vaiheessa jotenkin nousi esille myös se kysymys, että pelätään sitä, että Metsä-Serla-vaihtoehdossa suomalainen omistajuus olisi jotenkin hankala asia, tai niin kuin välihuutona huudettiin, että tässä salissa voisi olla monia sellaisia, jotka olisivat niin syntyvän yhteenliittymän omistajia. Itse en varmasti olisi tällainen omistaja, mutta joutuu kysymään, onko se jotenkin hirveän paljon pahempi asia, jos vaikka tässä salissakin sattuisi omistajia olemaan, kuin että erittäin merkittävä omistaja nyt syntyneessä ratkaisussa on jokin tietty ruotsalainen suku, jota en viitsi nyt ääneen lausua. Jotenkin suomalaisuuden pelko, omien suomalaisten vaihtoehtojen vierastaminen ja perin halvalla hinnalla Ruotsin syliin sukeltautuminen ovat niitä tuntemuksia, jotka tähän ratkaisuun liittyvät.

Arvoisa puhemies! Tämä kaikki sanomani ja ed. Kääriäisen puheenvuorossa jo esille nostamat seikat johtavat vielä tässä yhteydessä nostamaan esille sen kysymyksen, eikö todellakin viimeistään nyt tämän jälkeen valtion pitäisi määritellä selkeästi sellainen strateginen linjapaperi, jossa paperissa se sanoo, millä tavalla valtionyhtiöiden

omistusjärjestelyissä turvataan riittävä omistus, ja eikö hallituksen pitäisi tällainen paperi tuoda ja saattaa mahdollisimman pikaisesti myös eduskunnan käsittelyyn. Valtio on kuitenkin mukana hyvin merkittävästi ymmärtääkseni noin 30 yrityksessä, ja näiden yksityistämispolitiikassa se linja, jota valtio noudattaa, ne periaatteet, joita valtio tulee noudattamaan, eivät nyt oikein ole kenenkään tiedossa ainakaan tässä eduskunnassa.

Viittaan minäkin siihen, että valtiovarainvaliokunnan valmistama mietintö noin kahden vuoden takaa, yksimielisesti hyväksytty mietintö, edellytti hallitukselta tällaisen linjapaperin valmistelemista. Sellaista ei ole tullut, eikä sitä tämänkään asian käsittelyn yhteydessä ole eduskunnalle esitelty. Tämä kaikki huomioon ottaen on nyt viimeistään korkein aika tällainen paperi valmistella ja se eduskuntaan tuoda.

Arvoisa puhemies! Kannatan sinänsä ed. Kääriäisen tekemää hylkäysehdotusta. Siinä tapauksessa, että hylkäysehdotus ei mene lävitse, ehdotan, että asian käsittelyyn liittyen eduskunta lausuisi seuraavaa:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti ajan tasalla olevan strategiakannanoton periaatteista, joilla valtionyhtiöiden omistusjärjestelyissä turvataan riittävä suomalainen omistus ja että sanottu strategiapaperi saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi."

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Pekkarisen puheenvuoroa kuuntelee, tulee mieleen tällainen kumipalloteoria, joka aina tarvittaessa pomppii sitä mukaa kuin tarvetta on, ja kun muistelee viime kaudella ministeri Pekkarisen puheita ja linjauksia ja etenkin ministeri Kääriäisen linjauksia, joissa hän linjasi puheenvuoroissaan valtionyhtiön sisällä olevaa omistusta hyvin selkeästi ja sanoi siellä, että valtiolle riittänee merkittävä vähemmistöosakkuus taikka sitäkin vaatimattomampi rooli, nyt kovin kummastelee taas näitä puheita ja tekoja. Mutta ymmärrän sen, että oppositio on oppositio ja siihen kuuluu tietty rooli.

Ihan muutamaan yksityiskohtaan. Pikkuisen nyt kummeksuttaa asiantuntijoihin vetoaminen ja varsinkin, kun se määritellään, että luultavasti kuultuina tai jossakin kuultuina, tai ei sanota, missä kuultuina. Valiokunta kuuli merkittävän määrän asiantuntijoita, joista yksi oli jollakin lailla arveleva vaihtosuhteen oikeellisuuteen nähden. En minä pidä sitä kovin hirveänä asiantuntijakuulemisena, tai sitten täytyy sanoa, että sinne valkkautuivat sellaiset asiantuntijat, joilla oli toisenlaista näkemystä. Yksikään kuulluista asiantuntijoista ei sanonut ääneen, että vaihtosuhde on väärä. Yksi asiantuntija esitti pikkuisen erilaisia arvioita.

Toinen asia, joka vähän kummeksuttaa ja ihmetyttää, on suhtautuminen ulkomaalaisiin, kun muistelen jossakin kuulleeni puheenvuoroja, joissa keskustan puoleltakin haikaillaan tänne ulkomaisia sijoittajia ja ulkomaista rahaa ja pelätään sitä, että kotimaasta valuu raha pois. Sitten yhtäkkiä se kääntyykin taas toisin päin, joten tässä kyllä tällainen kumipalloteoria toimii mitä parhaimmassa määrin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. J u u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen viittasi puheenvuorossaan siihen, olisiko Enson pitänyt vedättää pörssiarvoja ylöspäin laskemalla liikkeelle huhuja tai keskustelemalla tulevista fuusioista. Itse hän kuitenkin puheenvuorossaan totesi, että hän on tiennyt ja yleisesti on tiedetty, että Enso etsii kumppania ja että tämä tieto ei ole mikään sisäpiiritieto, vaan ihan julkisuudesta tullut. Eivätkö nämä juuri ole niitä fuusiohuhuja, joiden olisi pitänyt vaikuttaa Enson kurssien nousuun? Ed. Pekkarinen kuitenkin päätyi siihen, että Enson olisi vartavasiten pitänyt vielä vedättää kursseja. Vai ymmärsinkö sitten väärin, mutta joka tapauksessa päädyitte vielä loppupuheenvuorossanne siihen, että tällaista olisi pitänyt tavalla tai toisella tapahtua.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun en ennättänyt kirjoittaa puheenvuoroani, tuli ehkä ilmaistua vähän huonosti itseään. Mitä Enson kurssin vedätykseen tulee, niin sanoin nimenomaan, että se ei ole moraalisesti oikein eikä hyvää ja päinvastoin tuomitsin sellaisen vaihtoehdon ja mahdollisuuden. (Ed. M. Korhonen: Minä todistan, mitä ed. Pekkarinen sanoi!) — Eikö näin ed. Korhonen?

Mitä tulee siihen, miten keskusta suhtautuu yksityiseen omistajuuteen ja myös ulkolaisomistukseen, minä vielä toistan, ed. Korhonen, että me hyväksymme sen periaatteen, niin kuin sanoin, että kutakuinkin kaikkea keskeistä valtion omistamaa teollisuutta on ollut paikallaan lähteä yksityistämään. Se on hyväksytty aikaisemmin.

Me hyväksymme edelleenkin sen ja hyväksymme myös ulkomaisen omistuksen. Kaiken lisäksi siihen on aika vaikea suoranaisia rajoja laittaa.

Kysymys on vain siitä, että silloin, jos valtio on omistajana suuressa yrityksessä tavallaan niin kuin tähtipaikalla vaikuttamassa muun Suomessa toimivan alan teollisuuden tulevaisuuteen ja silloin, jos valtio voi vaikuttaa siihen, mistä hinnasta se on myymässä omistamaansa yritystä ulos, tällaisessa tilanteessa valtio on tavallaan tuhannen taalan paikalla. (Ed. Hämäläinen: Nyt vain ei myydä!) — Ed. Hämäläinen, myydä ja myydä. Yhteenliittymä merkitsee käytännössä kutakuinkin samaa, suurin piirtein. (Ed. Hämäläinen: Ei pidä paikkaansa!) — Käytännössä se on hyvin pitkälti ihan sitä samaa. Jokainen meistä sen tietää.

Nyt tämä ratkaisu tapahtui tavalla, jossa ruotsalaisten syliin juokseminen tapahtui halvasta hinnasta. Se tapahtui ennen kuin suomalaista vaihtoehtoa oli loppuun saakka katsottu. Kyllä meidän mielestämme tämä olisi pitänyt katsoa. Jotta jatkossa tällaista tämän tapaista, sanoisiko, haparointia ei tapahdu, on paikallaan, että hallitus valmistelee sellaisen linjapaperin, jossa kerrotaan ne keskeiset periaatteet, mitä valtio omistajana noudattaa, ja josta eduskunta voi tällaisen keskustelun täällä käydä.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Tämä keskustelu on nyt sillä tavalla lähtenyt käyntiin, että minusta on verrattava ministeri Kalliomäen näkyvyyttä yleensä tämän prosessin johdossa siihen jäntevyyteen, joka syntyy täällä eduskunnassa tämän asian muka hoitamiseen. Se purkautuu suomalaiselle politiikalle tyypillisellä tavalla aivan toisarvoiseen väittelyyn siitä, mitä kahvikupin ääressä keskusteltiin. Ei sillä ole tämän asian kanssa minkäänlaista tekemistä. Se purkautuu turhana poliittisena pulinana asiassa, jossa puhutaan meidän kaikkien suomalaisten omaisuuden järjestelystä, joko sen järjestelyn onnistumisesta tai epäonnistumisesta tai ainakin huonosta onnesta. Minusta se, mitä kahvikupin ääressä ja puhelimessa on puhuttu aivan notorisista seikoista, ei ole eduskunnalle kuuluvaa.

Sen sijaan viittaan siihen, mitä ed. Pekkarinen juuri äsken tuossa kahteenkin otteen painotti. Keskusta ei vastoin täällä esitettyjä monia väitteitä ole missään vastustanut valtionyhtiöiden yksityistämistä. Me emme vastusta ulkomaalaisomistusta. Me tarvitsemme tässä maassa vierasta pääomaa. Me aloitimme tämän määrätietoisesti eduskunnassa hyväksyttäen tämän politiikan 90-luvun alussa. Me toimme eri valtionyhtiöiden osuuksien alentamisia tänne hyväksytettäväksi, mikä teki mahdolliseksi yksityistämisen ja ulkomaisen pääoman tulemisen valtionyhtiöihin. Tämä on aivan selvää linjanvetoa ollut siltä hallitukselta, joka oli 90-luvun alussa. Keskusta on hyväksynyt globaalin ajattelun, globaalisuuden, yksityistämisen ja meillä on ollut siinä määrätietoinen linja, että ne rahat, joita valtionyrityksistä tulee, pitää hyödyntää meidän teollisuudessamme, elinkeinoelämässämme ja tutkimuksessamme.

Kun nyt joudumme käsittelemään Enson osuutta aivan samalla tavoin kuin aikoinaan vuorotellen jokaista, kyse on siitä, että omistuksen ja äänivallan laskeminen alle kolmasosan edellyttää eduskunnan päätöstä. On selvää, että omistajan korkein edustaja, eduskunta, tämän asian ratkaisee ja harkitsee, onko tämä asia oikein neuvoteltu, onko meille esitetty ajatus oikea ja pitääkö se noin vain niellä. Minusta on aivan ihmeellistä, miten nostetaan rintaa ja ollaan tyytyväisiä siitä, kuinka paljon me saimme ääniä tässä yhtiössä. Omistus ratkaisee, sen mukaan jaetaan rahat, sen mukaan katsotaan tulos, mikä itse omistajille tulee. Tällainen äänivallan ja omistuksen järjesteleminen eri tavalla on sitä kosmetiikkaa, jolla valitettavasti, yhdyn siihen, ruotsalaisen omistamisen kulttuuri, joka on paljon taitavampaa ja pidempiaikaista, on jälleen kerran onnistunut höpläyttämään meitä suomalaisia.

Muutaman kerran vastauspuheenvuoroissa ja muissa puheenvuoroissa on puhuttu Storan ja Enson kurssien noususta ja nopeasta laskusta. On aivan selvää, että Storan kursseissa oli pullistus, odotusarvo jostain tulevasta tapahtumasta, jonka omistajat taitavasti lanseerasivat; oli se sitten laillista tai laillisuuden rajoilla, se kuitenkin sinne lanseerattiin. Nyt kurssit ovat tippuneet ja se etu, joka sinne on puhallettu, ensimmäisen kierroksen etu, on otettu omistajilta pois. Seuraavaa kierrosta lähdetään odottamaan. Niinhän toimii taitava, määrätietoinen omistaja ja tässä tapauksessa Storalla niitä on, osaavia, taitavia omistajia. Valtiohan omistaa nyt noin 44 tai 44,1 prosenttia Ensosta ja hallitsee 46,8:aa prosenttia äänivallasta ja yhdessä Kelan kanssa hallitsee kokonaisuutta niin halutessaan.

Täällä on jo kerrattu useampaan otteeseen, miten suuri metsäteollisuusyhtiö tässä syntyy. Liikevaihto on noin 60 miljardia. Kumppanukset ovat lähestulkoon yhtä suuret. Enso on ollut kannattavuudeltaan parempi, Storan pörssiarvo

on kuitenkin selvästi suurempi kuin Enson. Enson arvo Helsingin pörssissä noin 18,5 ja Storan Tukholmassa noin 28 miljardia markkaa.

Miten tähän sitten on tultu? Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan fuusiosta on neuvoteltu pitkään yhtiöiden kesken omistajien myötämielisyydellä. Tämä neuvottelu ei siis ole tapahtunut mitenkään aktiivisella, tietoisella ohjauksella. Sillä tarkoitan nimenomaan meidän puolemme omistusta, kauppa- ja teollisuusministeriötä, joka käytännössä näitä neuvotteluja käy.

Yhteinen liikevoitto on noin 5,3 miljardia, ja tästä Enson osuushan on ollut runsaat 3 miljardia. Enson tuloskunto on alkuvuodesta entisestään parantunut ja me tiedämme, ettei Storalla ole mennyt läheskään yhtä hyvin. Analyytikkojen mukaan Stora on siis ollut jo pitkään siinä kunnossa, että sen on mentävä yhteen toisen kanssa, ja se onkin avoimesti etsinyt itselleen kumppania ja hyvin tämän etsinnän markkinoinut kurssiansa lihottaen.

Kun kysymme, hyväksymmekö me tällaisen talouden globalisaation, niin jo sanoin, että koko Suomi on sen hyväksynyt eikä ole pienintäkään epäilystä, etteikö keskusta olisi sitä hyväksymässä; mehän olemme käytännössä jo edellisen vaalikauden aikana aloittaneet määrätietoisesti yksityistämisen. Suomi on valinnut myös metsäteollisuudessa niin sanotun suuruuden ekonomian tien jo parikymmentä vuotta sitten. Metsäteollisuudessa keskittyminen ei ole kuitenkaan verrattavissa eräisiin suuriin keskittymiin, niin kuin tiedämme auto-, kemian-, lentokoneteollisuuden jne. keskittymät ovat moninkertaiset. Viisi suurinta metsäjättiä hallitsee vain noin 13:a prosenttia maailmanmarkkinoista. Keskittyminen ei siis ole mitenkään rajua. Keskittymisestä hyötyy tietysti bulkkimainen teollisuus ja tyypillisesti metsäteollisuudessa suuret paperilajit.

Tietysti esitetään toisiakin näkemyksiä ja on myös esitetty sitä, onko Enson ollut syytä lähteä tälle tielle. Nouseeko Enson arvo fuusiossa vai olisiko se noussut muutoinkin? Enso on ollut hyvässä kunnossa, se tekee tässä kokoluokassa erinomaisen hyvää tulosta, niin kuin tiedämme. Vai olisiko Enson arvo, omistuksemme Ensossa, noussut paremmin jossain toisessa fuusiossa?

Keskustahan ei ole tätä fuusio- ja globaaliajattelua vastustamassa. Tämänkin keskustelun aikana on tultu useaan otteeseen näihin keskeisiin kysymyksiin: Miksi juuri nyt? Miksi oikeastaan näin surkea sopimus? Miksi suomalaisen omistuspohjan laajennus ei kelpaa?

Tämän ajankohdan ottamista tälle fuusiolle ei ole oikeastaan missään osattu perustella. Emme me tiedä, mistä on syntynyt tämä kiire. Me tiedämme, että Storalla on ollut kiire koko ajan. Tämä Storan kiire näyttää tarttuneen otolliseen maaperään, ehkä eräisiin keskeisiin virkamiehiimme ja ainakin maailman suurimmiksi haluaviin omistajien renkeihin.

Vaihtosuhteesta voi sanoa, että se on älyttömän huono. Pelkkä pörssiarvojen käyttö on munaus ja se osoittaa omalta osaltaan kiihkeätä halua saada aikaan ainoastaan päätös tässä asiassa. Me olemme täällä kuulleet valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mielipiteitä ja siellä asiantuntijoiden mielipiteistä on ilmennyt, että on ollut epäilyä, on ollut kysymyksiä, on ollut selviä mielipiteitä siitä, että vaihtosuhde ei ole oikea vaan sen olisi pitänyt olla Ensolle parempi. Joka tapauksessa analyytikkojen mukaan Enso on arvioitu heikommin kuin mikään eurooppalainen tai amerikkalainen metsäyhtiö per tulos tässä tapauksessa. Oikea tapa olisi ollut laittaa yhtiöt vaikka päikseen vastakkain. Joka tapauksessa aivan olennaisesti erilainen prosenttiosuus olisi kuulunut Ensolle omistuksessa.

Täällä on useaan otteeseen tietenkin verrattu eri asiantuntijoita ja useaan otteeseen tullaan vertaamaan ja käyttämään heidän kirjoituksiaan. Juuri tänään oli mielenkiintoinen artikkeli Helsingin Sanomissa, jossa taloustieteen professori Olavi Lehtinen aika korutonta kieltä käyttäen perustelee oikein ja esimerkillisesti, miten aliarvostus on valtionyhtiöillä rasitteena. Enson edustajan selvitys vain Ensolle tulevasta arvonnoususta häntä ihmetyttää, enkä minäkään ole missään ymmärtänyt, miksi arvonnousu StoraEnsossa kohdistuisi nimenomaan Enson hyväksi. Ei siinä ole mitään perustetta.

Missä on sitten suomalaisuus? Me emme ole saaneet ministeriltä tietoa, vaikka nyt hän ilmeisesti informoi ed. Pekkarista tiiviisti ja hetken kuluttua kahvikupin ääressä. Muistelmista sitten luemme käydyn keskustelun. (Ed. Kokkonen: Kenen muistelmista?) — Ministeri kertoo, mitä salaisia tietoja hän kertoi ed. Pekkariselle eduskunnan etupenkissä. — Me emme ole saaneet missään selvitystä, minkälaisia todellisia neuvotteluja KTM tai Enso on käynyt suomalaisen vaihtoehdon tekemiseksi. Me olemme kuulleet vain tällaisia poliittisia irvailuja, miten tässä ei voitu neuvotella, miten oppositiota ei voi valistaa, miten oppositio on liian lähellä Metsäliittoa, Metsä-Serlaa jne. (Ed. M. Korhonen: Olisiko Juhantalo ministerinä selvitellyt asiaa?) — Entistä ministeriä viisaampaa poliitikkoa Suomessa ei

ole olemassa. Me tiedämme sen jokaisessa ryhmässä.

Joka tapauksessa myös on kriittisesti katsottava ja hyväksyttävä se, onko Metsä-Serla helppo neuvottelukumppani. Metsä-Serla ei ole osakepääomaltaan kovin korkea. Metsä-Serlassa on eriytetty metsän omistusta ja tuotantoa. Se haluaa esiintyä kahden eri osakesarjan kautta. Minusta tämä kaikki ei vastaa nykyistä teollisuuskapitalismia tai omistuskapitalismia. Pitää olla myös tietoisesti kriittinen siinä, onko tällainen yhtiö yhtä tehokas ja nopea neuvottelukumppani kuin se, joka tässä tapauksessa on löytynyt, mutta suomalaisen vaihtoehdon avoin ja rehellinen tutkiminen olisi pitänyt suorittaa ja siitä pitäisi olla näyttö ja tieto, mihin ongelmiin se on päättynyt.

Keskusta on siis ollut yksityistämässä. Suomessa on jo ennen 90-luvun alkua harjoiteltu fuusioita ja diffuusioita. On tehty onnistuneita ratkaisuja. Telakkateollisuudessa kokoomuksen ja demareiden hallitus yhdessä harjoitteli tehokkaasti ja teki emämunauksen. Me menetimme tosiasiallisesti telakkateollisuutemme. Silloin ei ollut minkäänlaista strategiaa siinä, miten tämä keskeisen tärkeä teollisuudenala meillä hoidetaan.

Kuten sanoin, tätä prosessia ei ole johtanut ministeriö eikä ministeri, vaan kyllä tätä ovat johtaneet meidän omistamiemme yhtiöiden kunnianhimoiset rengit ja keskeiset virkamiehet. Minusta muun muassa vuorineuvos Härmälän ylimieliset, jopa isottelevat lausunnot osoittavat, missä todelliset tekijät ovat. Kyllä täältä pesee -tyyliset lausunnot ovat oikeastaan aika halventavaa eduskunnalle ja valtioneuvostolle silloin, kun kuitenkin täällä joudutaan tekemään lopulliset pysyvät ratkaisut.

Suomalaisuuden kaappi, siitä nyt puhutaan — että me olemme voittaneet neuvotteluissa, kun meillä on pääkonttori täällä. Olemme voittaneet englannin pääkieleksi, että ei tarvitse ruotsia puhua. Ne ovat sellaisia asioita, jotka ovat hengissä niin kauan kuin kättelijät ovat vahvoja ja voimissaan. On täyttä humpuukia uskoa siihen, että StoraEnso-niminen yhtiö pitäisi kahta pääkonttoria. On turha uskoa siihen, että toinen pääkonttori pysyisi ikuisesti Helsingissä. Niin vain tulee tapahtumaan, että nämä asiat tulevat muuttumaan.

Professori Lehtinen kysyy tämän päivän artikkelissaan, kukistivatko Wallenbergit KTM:n ja pitikö huippupalkat ja optiot lunastaa veronmaksajien omaisuudella, ja sanoo, että haluaa sitkeästi uskoa, että ei, mutta hän epäilee. Minusta — sattumalta itse tiedän, kun olin eräässä prosessissa, jossa valtavasti käsiteltiin sitä, että on väärin tai hipoo rikollisuuden rajoja, jos jonkin kiinteistön hinta nousee nopeasti — tämän päivän moninkertaiset, yhdessä yössä syntyneet optiovoitot ovat muuttuneet sankaruudeksi tässä maassa. Mihin tämä yhteiskunta on mennyt muutamassa vuodessa? Nämä optiosankarit hyötyvät itse neuvottelemalla yhteisesti omistamamme omaisuuden hoidosta siten, että sattumalta osuu itse kohdalle; he ovat sankareita. Jos yksityisen kesämökin tai talon hinta nousee, heitä kyllä tutkitaan. Siihen riittää ja piisaa aikaa oikein huomattavia määriä. Tämä ei ole oikeudenmukaista yhteiskuntaa, ja se asettaa luonnollisesti varjon sikäli, että tämä asia ei ole aivan normaalilla tavalla mennyt.

En siis suhtaudu asiaan mitenkään pelolla enkä vastusta fuusioita enkä vastusta yksityistämistä. Itse aikoinaan olin sitä tehokkaasti aloittamassa. Silloin eduskunnan myötävaikutuksella pieniä valtionyhtiöitä jopa myytiin, ja edellisen vaalikauden aikana muutimme prosenttiosuuksia siten, että yksityistäminen lähti hyvin vauhtiin.

Minä yhdyn ed. Pekkarisen lausumaan ja kannatan sitä ehdotusta, mikäli käy niin, että myöhemmässä käsittelyssä ed. Kääriäisen ajatus ja esitys ei mene läpi.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asiakasryhmien koko kasvaa maailmalla metsäteollisuudessa koko ajan. Siitä seuraa, että myöskin yrityskoon tulee kasvaa. Tämä koskee sekä Storaa että Ensoa ja erityisesti erityisesti bulkkituotteiden on tärkeätä saavuttaa suuruuden etu.

Keskustaa karsastaa tässä asiassa nyt yksinkertaisesti se, että Ensoa ei ole saatu Metsä-Serlan kumppaniksi. Siitä puolestaan seuraa se, että mikään argumentti ei näytä keskustalle riittävän toisenlaisen vaihtoehdon perusteluksi: ei minkäänlainen dokumentti, ei minkäänlainen asiantuntijalausunto, ei minkäänlainen virkamiehen tai ministerin lausunto. Kun talousvaliokunta teki omaa työtään, se pyrki paikkaamaan esimerkiksi niitä aukkoja, joita hallituksen esityksessä oli: hankkimaan lisätietoa, hankkimaan hyvin perusteellista asiantuntemusta kuultavaksi, mutta mikään, mitä me olemme esittäneet lisätietoina ja saaminamme lausuntoihin ei tunnu painavan keskustelussa mitään.

Minusta on myös eduskuntatyön halventa-

mista, että mikään valiokunnan selville saama tai valiokunnalle esitetty asia ei täällä keskustelussa paina mitään ja kaikki ollaan valmiita kaatamaan tarkoitushakuisesti rikkatynnyriin. Kyllä minusta eduskuntatyössä pitää lähteä siitä, että alan ammattilaiset, alan asiantuntijat, tullessaan asiantuntijaksi valiokuntaan parhaan kykynsä mukaan siellä myös esittävät asiat. Kyllä minä olen tottunut myös siitä lähtemään, että jos hallituksen virkamiehet ja ministerit esittävät asioita, heihin pääsääntöisesti ainakin tähän asti on voinut luottaa.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua hämmästytti hieman, että niinkin kokenut kansanedustaja kuin entinen ministeri ed. Juhantalo vetoaa Helsingin Sanomiin kriittisenä tietolähteenä tämän yhteenliittymän yhteydessä.

Eräs olennainen heikkous minun mielestäni oli professori Lehtisen kirjoituksessa. Se oli se, ettei hän mitenkään puuttunut näiden firmojen substanssiarvoihin. Tässä käsiteltiin hyvin pinnallisesti juuri näitä markkina-arvoja.

Voisiko se, että keskustan edustajat näkevät yhteenliittymän juuri päinvastoin kuin hallituspuolueiden edustajat kuunneltuaan ihan samat asiantuntijat johtua siitä, että keskusta potee poliittista kaihia?

Ed. Juhantalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en vedonnut Helsingin Sanomiin vaan professori Lehtiseen. Hän sattumalta kirjoitti tuossa lehdessä mielipiteensä. Luotan hänen arvioonsa.

Ed. Hämäläinen, kun te vetoatte asiantuntemukseen ja asiantuntijoiden käyttöön ja sanotte, että meidän kaikkien pitäisi luottaa teidän asettamiinne asiantuntijoihin, minä viittaan siihen, mitä eduskuntaryhmänne puheenjohtaja ed. Erkki Tuomioja on monessa lausunnossa sanonut: Hän ei luota tähän strategiseen ajatteluun, joka on pomppoilevaa. Hänellä on paljon kriittisempi asenne Suomen ja sosialidemokraattien teollisuuspolitiikkaan kuin hallitusryhmällä, valtioneuvostolla ja erityisesti KTM:n ministerillä.

Kun IVO — Neste-fuusio tehtiin, jota en ole vieläkään osannut sulattaa, te asetitte IVO — Nesteen hallintoneuvoston puheenjohtajaksi korkeimman ja parhaan asiantuntijanne. Pitäisikö meidän luottaa KTM:n virkamiehen Ilkka-Christian Björklundin asiantuntemukseen, joka ihanteena on ollut aina teollisuuden ja tuotannon vastustaminen, niiden tekeminen möröksi? Ihanteet ovat olleet vallan muualla: pehmeissä, ihanissa arvoissa. Kakistelemattako me nielemme teidän asiantuntemuksenne? (Ed. Hämäläinen: Alatyylin heittoja, ei kuulu tähän keskusteluun!) — Sattumalta se kuuluu.

Ed. Kallis: Arvoisa herra puhemies! Enso — Stora-fuusio on periaatteeltaan suuri ja taloudellisesti erittäin suuri. Siitä syystä asiaan pitäisi suhtautua kiihkottomasti ja asiallisesti. Fuusion tarkoitus oli saada kilpailukykyisempi yritys. Se oli päätarkoitus. Toinen tarkoitus oli saada vähemmän suhdanneherkkä yritys.

Mielestäni fuusion tavoitteet on toteutettu. StoraEnsosta tulee kilpailukykyisempi yritys, koska maailmanmarkkinat ovat nyt vain sellaiset, että ne edellyttävät suuryhtiöitä. StoraEnsosta tulee myös vähemmän suhdanneherkkä yritys kuin Stora yksin on ja mitä Enso yksin on, eli voidaan sanoa, että nämä tavoitteet toteutuivat. Mutta mihin hintaan?

Fuusion ehdot ovat tietenkin erittäin tärkeät, ja näitä ehtoja pitää pystyä tarkastelemaan asiallisesti. Olisi ollut outoa, jos KTM ja ministeri olisivat todenneet, että tuli huono sopimus. Siis eihän mitään muuta voi odottaa kuin, että kauppa- ja teollisuusministeriö väittää, ettei neuvotteluissa olisi ollut mahdollisuuksia päästä parempaan eli korkeampaan vaihtosuhteeseen. Mitä muuta KTM olisi voinut todeta? Tämä muistuttaa hieman sitä, mitä pääministeri sanoi Alho — Sundqvist-sopimuksesta: Se oli paras mahdollinen! Sopimus oli tehty. Se oli paras mahdollinen. Fuusioneuvottelut käytiin, fuusiosopimus oli syntynyt. Se on paras mahdollinen neuvottelijoiden mielestä.

Tietenkin yhtä helppoa on sanoa, että olisi pitänyt päästä parempaan tulokseen, totta kai. Mutta on lähdettävä tarkastelemaan vaihtosuhdetta, joka on minun mielestäni fuusioehtojen kaikkein tärkein ehto siitä yksinkertaisesta syystä, että kysymyksessä on melkoinen summa rahaa. Jos vaihtosuhde on oikea, silloin kumpikin hyötyy samalla lailla, mutta jos vaihtosuhde on väärä, silloin siirretään välitön etu toiselle toisen kustannuksella, välitön etu välittömästi toiselle toisen kustannuksella. Tässä tapauksessa se välitön etu on 500 miljoonaa markkaa, jos on 1 prosentin heitto. Jos on 10 prosentin heitto, koituu tietenkin 5 miljardin markan etu tai haitta.

Herra puhemies! On muutakin kuin välitön etu. Tämä välitön etu tai välitön haitta konkretisoituu vuosittain. Vuosittain jaetaan osinkoa. Jos minulla on huonompi vaihtosuhde, pienempi

määrä osakkeita, minä saan vähemmän osinkoa. Jos minulla on enemmän osakkeita, minä saan enemmän osinkoa. Näin ollen tätä asiaa tulee tarkastella myös pitemmällä ajanjaksolla. Sanoin, että 1 prosenttiyksikön välitön etu tai välitön haitta on 500 miljoonaa markkaa. Menetettyinä osinkoina se on noin 15—20 miljoonaa markkaa. Jos vaihtosuhteessa on 10 prosentin heitto, välitön haitta on 5 miljardia, vuositasolla tuollainen 100 miljoonaa takkiin joka vuosi. Kyllä me olemme 100 miljoonasta markasta riidelleet tässä salissa tällä viikolla monta kertaa, eli kysymyksessä ovat siis todella merkittävät summat.

Onko vaihtosuhde oikea? Mielestäni neuvottelijat menettelivät väärin, kun lähtivät puhtaasti pörssikursseista. Voisin viitata asiantuntijoihin. Eräs asiantuntija totesi, että pörssikurssit, kun ne ovat täysin markkinavoimien armoilla, käyttäytyvät pähkähullusti. Tietenkin on monta esimerkkiä siitä, miten pörssikurssit todella käyttäytyvät pähkähullusti. Tämä asiantuntija antoi varsin hyvän esimerkin. Kun tulee tietoon, että joku yhtiö aikoo splitata eli jakaa osakkeensa esimerkiksi kahtia, niin että osakkeenomistaja, jolla on 10 osaketta, saa 20 osaketta niiden 10 tilalle, välittömästi pörssikurssit nousevat. Yleensä 100 markan setelistä saa kaksi 50 markan seteliä, eikä kukaan anna kuin kaksi 50 markan seteliä. Mutta pörssikurssit käyttäytyvät arvopaperipörssissä toisin. Jos vertaisi 100 markan vaihtamiseen, pörssissä saisi ilmeisesti kaksi kertaa 60 markkaa. Kurssit käyttäytyvät täysin epärationaalisesti.

Tietenkin tätä tukee myös se, että kun fuusio tuli yleisön tietoon, kurssit nousivat. Ne tulivat aika nopeasti alas, ja kun tässä väitettiin, että Enson kurssi on tänä päivänä 8 markkaa korkeammalla tasolla kuin kaksi kuukautta sitten, se ei pidä paikkaansa. Varmuuden vuoksi soitin meklarille ja kysyin, mikä on Enson kurssi juuri tällä hetkellä, minuutin tarkkuudella, ja mikä se oli 17.4., ero ei ollut kuin vähän toista markkaa. Eli kurssit tulevat ja menevät, nousevat ja laskevat. On aivan väärin lähteä yksinomaan pörssikursseista.

Arvoisa herra puhemies! Perustelen kantani epäedullisesta vaihtosuhteesta seuraavilla kuudella kohdalla. Valiokunnan mietinnön sivulla 3 todetaan näin: "... pörssikurssit eivät täysin sellaisenaan anna oikeata kuvaa Enson ja Storan arvosta." Siis valiokunta kuultuaan asiantuntijoita toteaa: "... pörssikurssit eivät täysin sellaisenaan anna oikeata kuvaa Enson ja Storan arvosta." Olen täysin samaa mieltä, eivät anna, ja perustelen, miksi eivät. Siitä yksinkertaisesta syystä, että Osakeyhtiö Storaa noteerataan Tukholman pörssissä ja Ensoa noteerataan Helsingin pörssissä, ja Helsingin pörssissä pörssikurssit ovat selvästi alhaisemmalla tasolla kuin Tukholmassa. En ole tavannut yhtäkään asiantuntijaa, joka ei olisi tähän väitteeseen yhtynyt. Ei tarvitse muuta kuin katsoa yhtiöiden P/E-arvoja. Ne ovat Suomessa metsäteollisuuden yhtiöiden osalta olleet yleensä selvästi alle 10, Ruotsissa 15, Amerikassa P/E-arvo on yli 20.

Mistä tämä johtuu? Se johtuu niin yksinkertaisesta syystä, että Ruotsi on pääomarikkaampi maa kuin Suomi, osakesäästäminen on yleisempää ja siellä kurssitaso on yleisesti korkeampi. Tämä ei koske yksinomaan metsäteollisuutta, vaan kaikkia toimialoja. Amerikka on vielä pääomarikkaampi kuin Ruotsi. Siellä P/E-arvot menevät yli 20:n kautta linjan, ja se johtuu juuri siitä, että osakesäästäminen on yleistä ja maa on pääomarikkaampi.

Eräs asiantuntija väitti myös, että mikäli Enso noteerattaisiin Tukholman pörssissä, niin sen kurssi olisi korkeampi. Sen P/E-arvo olisi siellä ilmeisesti 15:n kieppeillä.

Toinen perustelu: Pankkiiriliike Fim on ulkopuolinen asiantuntija, jonka lausuntoa valiokunta ei saanut merkitä mietintöönsä. Se oli aluksi mietinnössä, mutta oli pakko poistaa se, koska siinä todettiin, että pankkiiriliikkeen arvion mukaan Enson olisi tullut saada vähintään 43—45 prosenttia. (Ed. Hämäläinen: Mistä valiokunnasta edustaja nyt puhuu?) — Edustaja puhuu siitä valiokunnasta, joka kirjoitti mietinnön, eli valtiovarainvaliokunnasta. (Ed. Hämäläinen: Se ei ole kirjoittanut mietintöä!) — Anteeksi, valtiovarainvaliokunta antoi lausunnon ja siinä lausunnossa. (Ed. Hämäläinen: Tällä tarkkuudella menee koko edustajan puheenvuoro!) — No ei se kyllä niin ole, korjaan kaikki virheet ja pyydän, että jos käytän väärää termiä, niin kaikin mokomin korjatkaa ja minä korjaan, sillä se ei vaikuta asiaan viiden pennin edestä. — Siis 43—45 prosenttia vähintään, ja valtion kannalta 4 prosenttiyksikön väärä vaihtosuhde merkitsee toista miljardia ja vuosittain menetettyä osinkoa ehkä 100 miljoonaa.

Kolmanneksi Alfred Berg antoi kirjallisen lausunnon, jossa lukee: "Stora's shareholders seem to have done the better deal." Näyttää siltä, niin kuin Storan osakkeenomistajat olisivat tehneet paremman sopimuksen.

Neljänneksi Enson osakkeille annettiin suu-

rempi äänimäärä. Miksi? Juuri sen takia, että huonoa vaihtosuhdetta kompensoitiin paremmalla äänimäärällä.

Viidenneksi pörssikurssien heilahdukset, kuten olen aikaisemmin todennut, käyttäytyvät epärationaalisesti. Esimerkkejä löytyy vaikka kuinka paljon.

Kuudenneksi ehkä painavin peruste on Enson toimitusjohtajan Jukka Härmälän lausunto viime perjantain Hufvudstadsbladetille. En tiedä, millä kielellä haastattelu käytiin, mutta lehden mukaan toimitusjohtaja Härmälä toteaa Enson osakkaiden joutuneen väärin kohdelluiksi huonon vaihtosuhteen takia. Tämä on suora käännös. Hufvudstadsbladetin verbi oli "förfördelade".

Arvoisa herra puhemies! Jos vaihtosuhde on väärä, niin kuin mielestäni on, niin neuvottelijat ovat hukanneet valtion omaisuutta huomattavan määrän, puhutaan miljardeista. Tämä konkretisoituu, aktualisoituu lisäksi vuosittain pienemmän osingon muodossa. Valtion omaisuuden hukkaaminen ei ole tälle hallitukselle mitään uutta. Katsoin, kuinka paljon pörssissä noteerattuja yhtiöitä on myyty tällä hallituskaudella, ja totesin, että on myyty pörssissä noteerattuja osakkeita 5,2 miljardilla markalla. Okei, joskus kannattaa myydä, joskus kannattaa ostaa. Muistan, miten näitä kaikkia kauppoja on perusteltu voimakkaasti ja kritiikkiin on suhtauduttu ylimielisesti.

Kun nyt on puhuttu niin paljon pörssikursseista, katsoin, mikä olisi näiden osakkeiden arvo viime perjantaipäivän kurssien mukaan. Tulos oli yli 10 miljardia markkaa, eli mikäli me emme olisi myyneet, näiden osakkeiden arvo olisi siis 10 miljardia markkaa, 5 miljardia markkaa enemmän kuin saimme. En moiti hallitusta siitä, että se on myynyt. Ei kukaan tiedä, mitä tulevaisuus tuo mukanaan, mutta kannattaisi kuitenkin suhtautua kritiikkiin hieman nöyremmin ja osoittaa ennen kaikkea vähemmän ylimielisyyttä silloin, kun kysytään, onko vaihtosuhde mahdollisesti oikea.

Tietenkin voi myös kysyä, pitääkö valtion luopua osakeomistuksesta vai tarvitaanko mahdollisesti puskureita. Oma käsitykseni on se, että valtion tulee toimia kuten huolellinen perheenisä eli hyvinä vuosina kerätä hieman varastoon, ja siinä osakesäästäminen on aika hyvä vaihtoehto. Välttämättä mitään huomattavaa määrävähemmistöä ei kuitenkaan valtion tarvitse omistaa.

Herra puhemies! Vielä pari sanaa StoraEnson kotipaikasta. On todettu, että suomalaiset voittivat, kun StoraEnson kotipaikaksi tulee Helsinki. Se pitää paikkansa. MeritaNordbankenin kotipaikaksi tuli myös Helsinki. Mistä syystä? Kiitos kuuluu edelliselle hallitukselle. Nyt tietenkin ihmetellään, miten edellinen hallitus on voinut vaikuttaa siihen, että MeritaNordbankenin kotipaikaksi tulee Helsinki ja StoraEnson kotipaikaksi tulee Helsinki. Siitä yksinkertaisesta syystä, että me yhteisöverolainsäädännössä poistimme viime kaudella kaksoisverotuksen osinkojen osalta. Ruotsi ei ole sitä tehnyt, eikä olisi tullut mieleenkään, että uusi yhtiö olisi ottanut kotipaikaksi Tukholman, jolloin osingot olisivat joutuneet kaksinkertaisen verotuksen kohteeksi.

Tietenkin toivon, että voimassa oleva lainsäädäntö myös jatkossa säilyisi. Ed. Juhantalo pelkäsi, että on ajan kysymys, milloin kotipaikka siirtyy Helsingistä pois. Se ei siirry niin kauan kuin Ruotsissa on sellainen lainsäädäntö kuin on ja Suomessa sellainen kuin tällä hetkellä on.

Herra puhemies! Vielä kaksi asiaa, ensin lyhyesti ed. Pekkarisen perustelulausumasta, jota ed. Juhantalo jo kannatti. Kiinnitin huomiota sanamuotoon, joka on lähes yhtäpitävä sosialidemokraattien eduskuntaryhmän puheenjohtajan Erkki Tuomiojan puheen kanssa. Ed. Tuomioja totesi heti, kun fuusio tuli yleisesti tietoon, että hallituksen on tehtävä nyt selkeä strateginen linjanveto sen puolesta, että valtionyhtiöiden omistusjärjestelyissä turvataan riittävästi suomalaisomistus. Tämä on nyt puettu ponnen muotoon.

Aivan lopuksi, pitäisikö sopimus hylätä? Paljon puhuu sen puolesta, mutta synergiaedut tekevät Ensosta vielä vahvemman yhtiön. Lisäksi tietenkin leikillisesti voisi sanoa, että on mukavampaa käyttää kotimaista kopiopaperia eduskunnassa. Mehän käytämme Storan kopiopaperia ja siitä tulee nyt kotimainen paperi.

Mutta kaikkein painavin syy, minkä takia henkilökohtaisesti hyväksyn fuusion, on se, että jos se hylätään, niin valtion uskottavuus neuvottelijana putoaisi kyllä lähes nollaan, ja se olisi erittäin suuri vahinko valtiolle ja tuleville ministereille. Sen takia hyväksyn fuusioehdot.

Ed. P a r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Kalliksen puheenvuorossa oli ainakin yksi kohta totta. Se oli tämä, että ei viiden puupennin vertaa vaikuta näihin asioihin.

Enson ympärillä käytävä keskustelu näyttää saavan vähän tunnepohjaistakin sisältöä, minkä kyllä ymmärrän. Se liittyy tähän aikaan ja liittyy

tietysti Metsä-Serlan ympärillä käytävään keskusteluun. Kysymyksessä on vaihtosuhteitten arvio kotimaisen ja ulkomaisen yrityksen sisällä, niin kuin ed. Kallis sanoi. Mutta hänen puheenvuorossaan oli hyvin paljon jos-sanoja. Minä merkkasin tänne toistakymmentä jos-merkkistä asiayhteyttä. Jos olisi vaihtosuhde kohdallaan, niin olisivat voitotkin jos, ja jos olisi neuvottelutulos kohdallaan, niin olisi tuloskin jos. Mutta eihän näitten jossien perässä ole mitään reaaliarvoa tänä päivänä eivätkä sillä mitkään muut luvut enää muutu.

Nämä on neuvoteltu tämän kansakunnan parhailla voimilla, jotka ovat tässä yhteydessä olleet liikkeellä ja tulos on tässä. Minä väitän, että siinä ovat tämän kansakunnan parhaat voimat olleet kuitenkin tämän yhtiön sisästä liikkeellä. Pitkässä juoksussa tämä tarkoittaa sitä, että vaihtosuhteitakin pitäisi katsella sillä tavalla, minkälaiset ovat olleet tulevaisuuden näkymät Storan sisällä ja Enson sisällä.

Uskon, että tämä kauppa tulee olemaan Ensolle investointien kannalta ja myös tuotepolitiikan ja rationalisoinnin kannalta kansallisessa ja kansainvälisessä mielessä erittäin hyvä ratkaisu. Näin minä uskon saatujen selvitysten perusteella. Selvityksiä eivät ole antaneet sellaiset, jotka eivät ole järjestelmän sisällä. Jos vielä, puhemies, saan sanoa loppuun ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

P u h u j a : En sano mitään.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Kalliksen puheenvuoro oli erittäin asiantunteva, niin kuin hänen puheenvuoronsa yleensäkin ovat. Haluan oikaista yhden pienen seikan, kun hän viittasi alustavaan lausuntoluonnokseen, jota verojaosto käsitteli ja josta pankkiiriliikkeen asiantuntijalausunto poistettiin. Koska luonnos oli kirjoitettu sillä tavalla, että se painottui vain ja ainoastaan yhden pienen pankkiiriliikkeen antamaan lausuntoon ja kun kaikki muut asiantuntijat antoivat erilaisia lausuntoja tästä poiketen, niin haluttiin lausuntoon kirjoittaa se mielipide ja käsitys, joka yleisesti tuli ja joka lähti siitä, että vaihtosuhde on oikea ja pörssikurssit ovat oikeita. Tämän halusin tässä yhteydessä oikaista.

Ed. R o s e n d a h l (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietoisena siitä, että ed. Kallis on arvostettu pörssiasiantuntija, en lähde kiistämään hänen teorioitaan pörssikehityksestä. Mutta hän viittasi siihen, että eräs edustaja oli aikaisemmin kertonut, että Enson kurssi oli pari kuukautta sitten 8 markkaa alempi kuin nyt. Kun tämä edustaja on vierustoverini, tiedän, että hän tarkoitti sitä, että tämän vuoden aikana, siis jonkin aikaa sitten, Enson kurssi alimmillaan oli 40 markkaa ja R-sarja jopa alle 40. Se on tämän vuoden alin noteeraus, siis kuuden viime kuukauden aikana. Se oli kai hänen sanomansa, että tässä on ollut tällainen nousu myös Ensolla aika lyhyen ajan puitteissa.

Haluaisin myös korostaa sitä, että jos tämä vaihtosuhde oli huono Ensolle, niin sen on pitänyt sitten olla hyvä Storalle. Tämä ei näy Storan kurssikehityksessä. Tällaista ei voi lukea Storan kurssikehityksestä. Se on aika ihmeellistä. Tätä ei koeta sellaisena Ruotsin puolella kuin meidän puolellamme.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensin niistä jos-sanoista. Totta kai täytyy käyttää jos-sanaa sen takia, että on neuvoteltu sopimus, jonka joudun hyväksymään, mutta esitän, että olisi voinut olla toinen vaihtoehto ja jos se olisi ollut, niin silloin lopputulos olisi ollut tämä.

Ed. Saariselle toteaisin, että voidaan tietenkin ymmärtää asiantuntijoitten lausuntoja eri tavalla siitä riippuen istutaanko hallituksessa vai oppositiossa. Yritän kyllä kuunnella niin hyvin kuin pystyn ja väittäisin, että kyllä he aika kriittisesti suhtautuivat, mutta katsoivat kuitenkin, että vaihtosuhteesta on vaikea poiketa. Siitähän on jonkin verran poikettu ja mielestäni, niin kuin puheenvuorossani totesin, olisi enemmän pitänyt ottaa huomioon, että toisen kurssi noteerataan Helsingin pörssissä ja toisen Tukholman pörssissä ja siinä on suuri ero.

Ed. Rosendahlille: Vastasin vain siihen nimenomaiseen väitteeseen, mitä ed. Rosendahlin viereinen edustajatoveri oli todennut. On aivan oikein, että kurssit kehittyvät ja niin kuin sanoin epärationaalisesti. Ei kukaan osaa selittää sitä, ettei Storan kurssi ole noussut. Joskus nousevat, joskus laskevat. Aivan varmasti tänäänkin tapahtuu sellaisia muutoksia, joiden markkamääräinen vaikutus liikkuu miljarditasolla sekä Storassa että Ensossa.

Ed. M. K o r h o n e n : Arvoisa herra puhemies! Talousvaliokunta kävi asiantuntijoita kuulemalla ja valtiovarainvaliokunnan lausuntoon

perehtyen hyvin monipuolisesti läpi Enson ja Storan yhdistymistä, väittäisin, että tällä aikataululla erittäinkin monipuolisesti. Kun lisäksi valiokunnassa yritettiin hyvin tietoisesti perehtyä metsäteollisuuden rakennekehitykseen pitemmällä aikajänteellä ja nähdä tulevaisuuden näkymiä sekä hakea yhdistymisestä saatavia hyötynäkökohtia ja myös ongelmia, joita tällaisessa järjestelyssä kiistatta on, niin ihmettelen kyllä näitä puheita vähän, että ei ole kuultu sitä eikä ole kuultu tätä ja mitkä asiantuntijat ovat sanoneet mitäkin.

Tarkastellaan nyt sitä osakkeiden vaihtosuhdetta. Kun käytiin tätä läpi, ei valiokunta päätynyt mihinkään huomauttamiseen näiltä osin. Valiokunta toteaa, että kun kyse on kahden pörssiyhtiön yhdistymisestä, joudutaan se toteuttamaan niin, ettei se loukkaa näiden yhtiöiden osakkaiden etua. Kun tästä erilaisia asiantuntijoita kuultiin, niin heidän mukaansa toteutunut vaihtosuhde on kohtuullinen ja siten hyväksyttävä. Haluan kyllä nyt korostaa sitä, että valiokunnan kuulemilta asiantuntijoilta nimenomaisesti tähän kohtaan erittäin vähän tuli huomautettavaa eikä yksikään sanonut, että se on väärä, mutta hevosmiesten tietotoimisto kertoo nyt jotakin ihan muuta ja olisi mielenkiintoista kuulla, mistä ne asiantuntijat löytyvät.

Kun tässä on monipuolisesti tätä vaihtosuhdetta käsitelty, niin on unohtunut pari asiaa, joista haluaisin muistuttaa. Kun Storan kurssia käsiteltiin, niin itse asiassa ei ole käsitelty ollenkaan sitä, mikä on esimerkiksi yhtiön energiataloudellinen arvo, jota ei ole heidän asiantuntijoittensa mukaan huomioitu kurssissa. Se on Ruotsin viidenneksi suurin energian tuottaja. Samoin väitetään, että metsäomaisuuden arvoa ei täysimääräisesti ole huomioitu heidän vaihtosuhteessaan. On äärimmäisen vaikea lähteä tekemään näitä arvailuja. On luotettava kyllä nyt asiantuntijoihin näiltä osin.

Mutta on kuitenkin todettava, että oppositiosta kyllä löytyy aina niitä, jotka oman käsityksensä mukaan olisivat kyenneet neuvottelemaan huomattavastikin paremman ratkaisun näiltä osin. Ehkä kauppa- ja teollisuusministeriön onkin syytä harkita, että vastedes sallittaisiin se, että näissä tilanteissa otetaan konsultit aina opposition puolelta, oli oppositiossa kuka kulloinkin. Sieltä se viisaus aina löytyy.

Mutta tässä vaiheessa kyllä voin sanoa, että arvostan ed. Kalliksen johtopäätöstä, joka mielestäni oli aivan oikea. Se oli vastuullinen johtopäätös ja hyvin pitkälle liittyy näitten yhtiöitten ja myös valtion uskottavuuteen tulevissa järjestelyissä. Katson, että näin se johtopäätös oli aivan oikea.

Vasemmistoliitto pitää kyllä erinomaisen tärkeänä sitä, että yhdistyminen ei heikennä henkilöstön vaikutusmahdollisuuksia yrityksissä. On tässä vaiheessa jo päästävä eroon siitä ajattelusta, että työntekijät olisivat vain kiusallinen kuluerä. Yrityksen henkilöstön osallisuus yrityksessä on tunnustettava myös yritysjohdon taholta ja sille on luotava puitteet työmarkkinajärjestöjen kesken ja tarpeen mukaan annettava myös lainsäädännön tuki täältä.

Valiokunta on omalta osaltaan perehtynyt työntekijöiden asemaan yhdistyvissä yhtiöissä ja korostaa lausunnossaan myötämäärämis- ja edustusoikeuden järjestämistä koko konsernissa siten, että työmarkkinaosapuolten keskenään sopimia päätöksentekojärjestelmiä muutetaan vain osapuolten välisin neuvotteluin.

Osakasvallan käyttö on jäänyt vähemmälle. Kyllä kai se on nähtävä näin tänä päivänä, että valtion rooli elinkeinopolitiikassa on tullut yhä välillisemmäksi. Vasemmistoliito halusi mietinnössä, mutta muutoinkin korostaa sitä, että metsäteollisuuden toimintaedellytykset on turvattava koko Suomen alueella. Olemmekin erittäin tyytyväisiä siihen, että valiokunta saattoi yhtyä kokonaisuudessaan tähän näkemykseen. Valtio ei ennen yhdistymistäkään ollut Enson ainoa osakas, joten se ei voinut suoraan omistajana sanella yksipuolisia ratkaisuja. Valtio on tähänkin asti joutunut ottamaan huomioon sen, että osakeyhtiölainsäädäntö turvaa myös vähemmistöosakkaiden oikeudet. Tässä mielessä suhde Ensoon on ollut välillinen, ei mutkaton käskyvaltasuhde. Siksi on perusteltua tässä yhteydessä korostaa yleisen metsä- ja teollisuuspolitiikan merkitystä koko Suomen alueella. Nämä kysymykset ovat meille vasemmistoliitossa erittäin tärkeitä.

Mitä tulee valtion osakasvallan käyttöön, valiokunta on tarkastellut niiltäkin osin asiaa huolellisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio vaikuttaa yhdistyvään yhtiöön omistusoikeutensa puitteissa. Me olemme korostaneet, että valtio aidosti voi käyttää valtionyhtiötä välineenä vain silloin, kun se on ainoa omistaja. Vain silloin voidaan osakeyhtiölain vähemmistösuojasta välittämättä käyttää valtionyhtiötä elinkeino-, ympäristö-, työllisyys- ja aluepolitiikan välineenä. Ministerinä ollessaan ed. Kääriäinen edellytti, että jos näihin käytetään yhtiöitä, ainoa keino on, että eduskunta myöntää erilliset määrärahat,

mikä minusta on väärää politiikkaa. Muut poliittiset ryhmät eivät ole arvostaneet, ei keskustakaan, tällaista mahdollisuutta, vaan valtionyhtiöiden omistuspohjaa on määrätietoisesti laajennettu niin Holkerin kuin Ahonkin hallituksen kaudella. Muut poliittiset ryhmät eivät ole halunneet säilyttää valtionyhtiöitä aktiivisen politiikan välineinä. Sellaisissa yhtiöissä, joissa on yksityistä omistusta mukana, valtion rooli on puolustuksellinen, ei enää aktiivinen. Tässä suhteessa valtion merkitys Ensossa ennen yhdistymistä ja StoraEnsossa yhdistymisen jälkeen säilyy täsmälleen samana.

Vasemmistoliitto pitää tärkeänä, että valtion osuutta StoraEnsossa ei vähennetä. Onkin hyvä, että talousvaliokunta nyt katsoo, että Suomen valtion tulee säilyttää teollisuuspoliittisia toimenpiteitä mahdollistava omistusosuus maamme metsäteollisuudessa. Siksi pidämme tärkeänä, että valtio pitää kiinni omistuksestaan Ensossa ja säilyy yhtiön pitkäaikaisena osakkaana.

Valtion osuuden säilyminen on ratkaisevan tärkeää, sillä pääomalla ei ole isänmaata. Vain valtion riittävä vähemmistöosuus voi toimia tässä mielin suojana. Työntekijäjärjestöt, muun muassa Paperiliitto, jolle työllisyys on luonnostaan tärkeä asia, eivät vastusta StoraEnso-yhdistymistä. Päinvastoin ne näkevät työntekijöitten näkökulmasta katsottuna ko. ratkaisun monessa suhteessa mahdollisuuksia antavana. Valtiovallan tulee omistajana toimia terveen itsekkäästi tästä eteenkinpäin, toisin sanoen huolehtia kotimaisista investoinneista ja myös työllisyysnäkökulmasta ja lähtökohdasta.

Kun mietitään suomalaista vaihtoehtoa, josta on puhuttu, niin mietintöön sisältyvässä vastalauseessa keskusta moittii sitä, että suomalaista ratkaisua ei ole perusteellisesti tutkittu ja että hallitus sekä kauppa- ja teollisuusministeriö eivät ole pyrkineet vakavasti ja päämäärätietoisesti kotimaiseen ratkaisuun. Tätä kun tutkii, niin vastalauseen sanamuoto on sinänsä hyvin mielenkiintoinen ja lainaan: "Saamamme tiedon mukaan emme ole vakuuttuneet - -". Edelleen sanotaan: "Ei ole osoitettu, että hallitus ja kauppa- ja teollisuusministeriö olisivat - -". Koukeroinen sanamuoto viittaa siihen, että asianomaiset ovat itse kovin epävarmoja väitteidensä suhteen, ja tästä tänä päivänä olemme saaneet todistuksen.

Mikä sitten olisi ollut tämä kotimainen ratkaisu, jota vastalauseessa ei tohdita nimetä? Kotimaisella ratkaisulla ei varmaankaan tarkoiteta UPM-Kymmeneä, sillä tarkoitetaan Metsäliiton ryhmää. Kun näin on, olisi varmasti valaisevaa, jos valiokunnan vasalauseen nimen perässä olevan puoluetunnuksen lisäksi ilmaistaisiin jollakin lyhenteellä se, että asianomaisella ei ole sidosta Metsäliittoon ja Metsä-Serlaan. Tällainen menettely varmasti lisäisi päätöksenteon avoimuuttakin.

Kotimaisen eli Metsäliitto-ratkaisun este oli varmasti se, että Metsäliitto ei siinä kuitenkaan olisi halunnut jäädä vähemmistöosapuoleksi. Enso olisi pitänyt siis luovuttaa Metsäliitolle sellaisin ehdoin, että lahjoitus-sana saattaisi kuulostaa sievistelyltä. Siksi on helppo ymmärtää, että kotimaisesta ratkaisusta ei tullut mitään. Toinen hankala seuraus tästä ratkaisusta olisi ollut se, että puunostajien määrä edelleen vähenisi, mikä heikentäisi puunmyyjien kannalta kilpailua. Metsäliitto-ratkaisu olisi tuskin taannut parempaa työllisyyttä tai turvannut nykyisiä Enson tuotantolaitoksia, päinvastoin. Alue- ja työllisyysnäkökulmasta tarkasteltuna tämä liittoutumisratkaisu olisi pitänyt ehkä eniten riskejä sisällään. Voi kysyä, miten olisi käynyt esimerkiksi Metsä-Botnian tuotantolaitoksien kohdalla, mitkä olisivat seuraukset.

Pääomalla ja pääoman omistajilla ei ole isänmaata, niin kuin aiemmin totesin. Siksi on erittäin perusteltua olla huolissaan Suomen elinkeinoelämän omistusrakenteesta. Mitä tulee työeläkeyhtiöiden käyttöön kansallisen omistuksen suojana, sellainen on tietysti tervetullutta. Työeläkeyhtiöille on juuri annettu mahdollisuus hankkia pörssiyhtiöiden osakkeita. Työeläkeyhtiöiden mahdollisuus taas suojata kansallisia etuja silloin, kun pääoman omistajat menettävät kiinnostuksensa, on kuitenkin rajallista. Työeläkeyhtiöt näet joutuvat sijoituspäätöksiään tehdessään arvioimaan riskit ja tuotot erittäin tarkkaan. Ne tuskin voivat hankkia suurosuuksia suomalaisista yhtiöistä. Pikemminkin niiden on yritettävä hajauttaa sijoituksensa eri toimialoille ja eri maihin.

Tavalliset kansalaiset taas voisivat tietysti osakesäästämisen kautta, kuten ed. Kallis opasti, tuoda yhtiöihin sen isänmaallisuuden, mikä puuttuu pääomanomistajilta. Suomessa yhteisöveron ja osinkojen verotuksen luulisi siihen houkuttelevan. Tästä huolimatta tavalliset ihmiset haluavat kokea lottoamisen hurman mutta pitävät mieluummin säästönsä tuottamattomina pankkitileillä kuin uskovat rahansa pörssiin, vaikka pörssi pitkällä aikajänteellä varmasti antaa paremman tuloksen kuin lottoaminen.

Vaikka tavallisten kansalaisten käyttäytymi-

nen siis tässä suhteessa tuskin muuttuu, arvioin kuitenkin, että kansallisen omistuksen takaajina tavallisten ihmisten merkitys jää hyvin vähäiseksi. Arvioin osakesäästämisen lisääntyvän rahastojen kautta, eikä rahastojen hoitajilla ole tuottojen ja riskien kalkyloinnissa sijaa kansallisille arvoille. Tällaisessa tilanteessa vain valtio on ainoa ja luotettava ja vakaa omistaja myös silloin, kun se on vähemmistöomistajana. Me vasemmistoliitossa toivomme, että myös muissa ryhmissä tunnustettaisiin edes valtion puolustuksellinen rooli, vaikka niissä ei enää arvostettaisikaan puhtaita valtionyhtiöitä ja niiden välinekäyttöä elinkeino-, työllisyys-, ympäristö- ja aluepolitiikassa.

Arvoisa puhemies! Enson ja Storan yhdistyminen on hyväksyttävissä, mutta vasemmistoliiton lähtökohtana on, että valtio säilyttää näin syntyneessä uudessa yhtiössä omistuksensa.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 14.30.

Täysistunto keskeytetään kello 13.03.

Täysistuntoa jatketaan

kello 14.30

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Tiilikainen merkitään läsnä olevaksi.

---

1) Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:ssä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 80/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 15/1998 vp

Keskustelu jatkuu:

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Ensin alkuun kiinnitän huomiota tähän asiaan kuuluvaan, mutta hiukan ulkopuoliseen seikkaan, joka on minua ainakin närkästyttänyt. Meillehän jaettiin eilen kaikille Eduskunta tiedottaa -lehtinen, joka on tehty täällä talossa ja jossa on valtiopäivien 1998 kevätistuntokauden toiminnasta kerrottu yleistä ja yksityiskohtaisesti tärkeimmät tiedot. Täällä sivulla 4 on otsikko "Suostumuksen antaminen valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:ssä (HE 80/1998, TavM 15/1998" ja teksti kuuluu: "Eduskunta antoi suostumuksensa mahdolliselle Enso Oy:n ja Storan yhdistämiseen tähtäävälle toimialajärjestelylle siltä osin kuin on kysymys yhteenliittymisestä johtuvasta valtion omistusosuuden alentumisesta Enso Oy:ssä."

Mielestäni on periaatteellisesti erittäin väärin, että tällaista tiedotetta on eilen jaettu. Ei se ole tietysti eduskunnan poliittisten ryhmien eikä muiden vika, mutta tällaisia tiedotteita vain ei jaeta, ennen kuin asia on päätetty, koska tämä sali päättää tästä asiasta tänään tai tämän istunnon taikka tämän asian käsittelyn päätteeksi "juu" tai "ei". Ja tällä salilla on ehdoton päätösvalta tässä asiassa. (Ed. Aittoniemi: Se on päätetty jossakin muualla jo!) — Niin, tämä on ed. Aittoniemen tapa kertoa, viestittää ihmisille tätä tapaa ja viedä eduskunnalta päätösvaltaa. Sitä ei meiltä kukaan vie. Meillä on suvereeni oikeus tässä, ja me käytämme sitä. (Ed. Aittoniemi: Pian se nähdään!) — No joo, tämä on yksi tapa myöskin, millä juuri kansanvaltaa halvennetaan. Minä olen pahoillani siitä, ed. Aittoniemi, että tällaista me viestitämme ja ruokimme tätä tapaa ihmisille. Tämä on meidän jakamaton oikeutemme, ja tämä asia kestää tarkastelun ja tätä asiaa pitää tarkastella. Tämä on sen väärti asiakokonaisuutena.

Onko lopputulos sitten se, että me hyväksymme yksimielisesti tai äänestyksen jälkeen taikka emme hyväksy, se on toinen asia, mutta etukäteen ei kukaan kerro eduskunnan lopputulosta virallisessa tiedotteessa. On eri juttu, että sanomalehtimiehet saavat spekuloida, puolueet voivat spekuloida, mutta virallinen tiedote ei voi sitä todeta, ennen kuin eduskunta on täysistunnossa asian lopullisesti käsitellyt. — Se siitä.

Mitä tulee talousvaliokunnan mietintöön, yhdyn niihin käsityksiin, että valiokunta on tehnyt hyvää työtä puheenjohtajan johdolla ja sihteeri ja koko valiokunta. Tämä antaa, jos tämän lukee kokonaisuutena, erittäin hyvän kuvan koko asiasta minun mielestäni. Se antaa siitä monipuolisen tiedon suuntaan ja toiseen, mitä järjestely kokonaisuutena tarkoittaa. Kun olen kuunnellut puheenvuoroja, olen epäillyt, että nekin henkilöt, jotka ovat käyttäneet pitkähköjäkin puheenvuoroja ja kritisoineetkin asiaa, ovat aika puutteelli-

sesti lukeneet tämän. Sieltä ainakin olisi löytynyt vastaus moneen sellaiseen asiaan, jota kysyttiin ja jota spekuloitiin mielestäni väärällä tavalla.

Sanon, että on myöskin sen takia tärkeää, että talousvaliokunnan mietintö on hyvin tehty, koska ensinnäkin asian suuruusluokka on sellainen. Ja toiseksi: Hallituksen esitys tällä kohtaa oli mielestäni vähän puutteellisesti tehty. Olisi pitänyt hallituksen esityksen olla yksityiskohtaisempi ja oikeastaan enemmän kertoa siitä prosessista, mistä se lähtee, mitkä ovat perusteet, mihin se juoksutus menee, miten asia etenee myöskin ihan käytännön kannalta, että kansanedustajilla olisi ollut mahdollisuus omakohtaiseen päätöksentekoon enemmän, kuin että olisi kuunneltu vain muiden mielipiteitä tai luettu lehdistä, jolloin mielipide muodostuu vähän erilaiseksi, kuin jos sen olisi itse lukenut hallituksen esityksen faktoista.

Mitä asiaan tulee, olen samalla kannalla kuin aikaisemminkin, eli minusta tämä on myönteinen ja jopa hyvä hanke. Totean, että Enson hallintoneuvosto 2. päivänä kesäkuuta pitämässään kokouksessa yksimielisesti, siis yksimielisesti, hyväksyi fuusio-, tai ei pitäisi sanoa fuusio- vaan yhdentymismenettelyn omalta osaltaan. Tässä kohtaa haluan sanoa, että kysymyksessä ei ole juridisesti fuusio, vaan yhtiöjärjestely. Vanha Enso Oy jatkaa elämää. Siitä tulee pää- eli emoyhtiö. Enso on suomalainen yhtiö. Se jatkaa suomalaisena yhtiönä. Siihen tulevat vain Storan osakkeenomistajat uusiksi osakkeenomistajiksi, noin 60 000 Storan osakkeenomistajaa, ja Enso muuttaa nimeään, mutta vanha sama Enso jatkaa elämäänsä. Stora jatkaa myöskin elämäänsä sataprosenttisena Enson tytäryhtiönä. Molemmat jatkavat elämäänsä, mutta tämä on se järjestely. Fuusio on väärä nimi.

Toinen asia, jota haluan nyt korostaa, on, että täällä on puhuttu Ensosta valtionyhtiönä. Muodollisesti Enso ei myöskään ole valtionyhtiö tällä hetkellä. Siellä on suuri osuus valtiolla, mutta sillä ei ole enemmistöä. Tässä mielessä se ei ole valtionyhtiö.

Näistä molemmista seikoista on kuitenkin haluttu antaa ehkä vähän vääränlainen kuva.

Haluan sanoa sen, mitä ainakin minä pidän tärkeänä: StoraEnso Oyj on suomalainen yhtiö. Se on suomalainen yhtiö niin kauan, kuin suomalaiset sen haluavat olevan suomalaisena yhtiönä. Sen kotipaikka on Suomi. Valtiolla ja Kelalla on ääniosuudesta 29,1 prosenttia, eli jos haluttaisiin muuttaa yhtiöjärjestystä, se edellyttäisi, että yhtiökokouksessa olisi yli 87 prosenttia äänivallasta käytössä. Jo pelkästään valtio ja Kela pystyisivät sen estämään. Neljä suurinta suomalaista omistajaa, jos nämä osuudet säilyvät, kaikissa olosuhteissa pystyvät estämään yhtiöjärjestyksen muutokset, jos tältä kannalta sitä asiaa ajatellaan.

On eri juttu, että liiketoimintaahan ei voida hoitaa sillä tavalla, että suuret osakkeenomistajat yleensä äänestäisivät ja olisivat erimielisiä. Mutta se, kun sanotaan, että ei ole kuin ajan kysymys, että tämä muuttuu jne., on meistä suomalaisista kiinni. Tämä on tärkeä seikka.

Mielestäni sekin on tärkeä seikka, että nimenomaan Enso jatkaa elämäänsä ja koko yhtiö. Näin on niin kauan kuin me pysymme.

Täällä on ollut keskeistä vaihtosuhde, 40—60. Sitä on arvosteltu voimakkaasti. Täällä on selostettu, että asiantuntijat ovat olleet sitä mieltä, että 40 on aika oikea Enson osuudeksi. Mistä se johtuu?

Sanon oman käsitykseni: Enson velkaantumisaste on Storaan nähden kaksinkertainen. Enson metsäomaisuus on 600 000 hehtaaria. Storalla pelkästään Ruotsissa on 1 600 000 hehtaaria ja vielä muualla 700 000 hehtaaria. Jos ajatellaan hehtaarihinnaksi 10 000 markkaa, on metsäomaisuus pelkästään 10 miljardia markkaa. Sitten velkaisuusaste. Storan vesivoima: Sehän on viideksi suurin energian ja sähkön tuottaja Ruotsissa. Sanon, että sen substanssiarvo on suuri. Mutta jos kysytään tuottoarvoa, niin Ensossa se on parempi.

Omalta kohdaltani käsitän asian niin, ja luulen että en ole ihan väärässä, että Ensoa on hoidettu liiketaloudellisesti viime vuosina paremmin kuin Storaa, siis siitä on otettu irti enemmän ja se on tehokkaammassa hoidossa. Ensohan ei ole ollut sitä 90-luvun vaihteessa, se oli huonossa kunnossa, mutta nyt se on hyvässä tuloskunnossa. Mutta Storan tuotantokunto on nousussa. Storassa on kaksi konetta juuri parhaillaan lähdössä käyntiin. Sen kapasiteetti on erittäin hyvä. Se on nousukuntoinen urheilija. Kun kuluu pari vuotta, sen tuotto on kohonnut merkittävästi ja sillä on kaikki edellytykset. Käsitykseni mukaan Storan puolella on tuottoa lisättävissä helpommin kuin Ensossa. Siis Ensossa on jo niin tehokkaasti se käytössä, että siellä tuloskunto ei ole parannettavissa samassa suhteessa kuin Storassa. Tälläkin on merkitystä.

Sitten puhutaan, oliko tämä markkinavoimien määrittelemä suhde oikea. Siitä voidaan tietysti käydä loputon keskustelu, mutta on aika vaikea tämäntapaisessa yhdentymistilanteessa

muuttaa markkina-arvoja ja sanoa, että joku muu suhde on oikea, koska siinä on kaikkien osakkeenomistajien oikeudet kysymyksessä. Jos esimerkiksi olisi ollut kysymys, niin kuin täällä on helposti sanottu, että Enso myydään ruotsalaisille, jos olisi myynnistä kysymys, silloin voidaan maksaa substanssiarvo, tuottoarvo ja muitakin arvoja helpommin, koska siinä ei tule vertailua osakkeenomistajien välillä samalla tavalla. Tämä on tärkeä seikka huomata. Tässä sen sijaan niiden keskinäinen vertailu tulee keskeiseksi ja tärkeäksi.

Jos puhutaan eduista, mitä yhdentymisellä saavutetaan, niin tietysti suuruuden ekonomia on yksi, mutta synergiaetu on myös suuri. Se vaikuttaa markkinointiin ja tutkimustoimintaan. Mutta suurin etu saavutetaan sillä, erityisesti kun on täyden palvelun talosta kysymys, että siellä, missä on tietyn laatuista tavaraa parasta tuottaa, voidaan tuottaa sitä pitempinä sarjoina ja jakaa tehtaiden välillä tuotantoprosessi uudella tavalla ja tehokkaammin kuin tähän asti, jolloin molemmat talot ovat tuottaneet tavallaan kaikkea, mutta ovat joutuneet tekemään lyhyempiä sarjoja. Tästä synenergiasta tulee merkittävä osa.

Sitten riskit tietysti puolittuvat suurin piirtein, jos ajatellaan menoa uusille alueille. Jos mennään Lähi- ja Kaukoitään, jos mennään Amerikkaan, Afrikkaan, mihin tahansa, niin riskit tavallaan puolittuvat tässä kohtaa, kun on isommat voimavarat.

Toisaalta voimavarat myös kasvavat. Jos kysytään, onko varmaa, että Suomessa pidetään myllyjä käynnissä, sanoisin näin, että mikään ei ole varmaa, mutta on varmempaa tämän kautta pitää tuotantoa yllä meillä näissä laitoksissa Itä- ja Pohjois-Suomessa tässä kokonaisuudessa kuin yksin eläen. Mielestäni se on selvää, että se on varmempaa. Jos joku kysyy, onko varmaa, niin sanon, että tämä parantaa tilannetta. (Ed. Aittoniemi: Löytyykö yhtään haittapuolia?) — Voi siitä olla haittapuoliakin. Voidaan tietysti kysyä joskus, onko suuruuden ekonomiasta haittapuolia. Mutta metsäteollisuudessa ei ole yleensä, vaan mitä isommat koneet ja isompia kokonaisuudet ovat, on tähän mennessä käynyt näin.

Voidaan kysyä, ovatko kulttuurit erilaisia. On tiettyjä kulttuurieroja, mutta aika pieniä. Jos ajatellaan juuri ruotsalaista ja suomalaista maailmaa, niin on se kuitenkin aika lailla saman tapainen.

Tässä ovat mielestäni keskeiset kysymykset.

Jos katsotaan vastalausetta, siellä on oikeastaan kolme keskeistä kohtaa: Ei ole selvitetty suomalaista vaihtoehtoa, se oli ensimmäinen kohta. Toinen oli se, että vaihtosuhde on väärä. Kolmantena siellä on sanottu, että StoraEnso merkitsee suomalaisomistuksen kapenemista. Nämä ovat ne keskeiset väitteet.

Mitä tulee ensin suomalaiseen vaihtoehtoon, täällä on sanottu, että sitä on selvitetty. Ainakin minun saamani tiedon mukaan on selvitetty, mutta lähtökohta on ollut se, että ei ole ollut kysymys Metsä-Serlan ja Enson fuusiosta eikä toimintojen yhdistämisestä, vaan on ollut kysymys ristiinomistuksesta, ja ehtona on ollut se, että Metsä-Serla olisi saanut määräysvallan Ensossa. Tähän ei voitu suostua. Ei missään vaiheessa ollut fuusiosta kysymys eikä toimintojen yhdentämisestä, vaan ristiinomistuksesta. Se oli ehto ja siihen ei ole päästy, eikä olisi mielestäni pitänytkään mennä.

Jos minulta kysyy, saisinko valita, jos vaikka olisi päästy yhdentymiseenkin, niin minä pidän Storan ja Enson yhteenliittymää parempana. Miksi? Ensinnäkin ne sopivat toimintojensa puolesta yhteen paremmin. Ne ovat molemmat tasasuuria yhtiöitä, ja yhdentyminen tapahtuu siis yhdenvertaisuusperiaatteen pohjalta. Kun on saman kokoisista yrityksistä kysymys, hallinto järjestyy jatkossakin siis tasavertaisuusperiaatteelle jne.

Ja miksi? Se, että me olisimme tässä kohtaa ottaneet suomalaisen vaihtoehdon, olisi kaventanut meidän koko metsäteollisuutemme ulottuvuutta. Suomesta olisi poistunut yksi kilpailija. Olisi jäänyt yhteenliittymä plus nykyinen UPM-Kymmene. Se olisi ollut käsitykseni mukaan metsänomistajille koko tuotantorakenteen kannalta huomattavasti huonompi vaihtoehto. Siinä olisi tullut Suomen sisällä kilpailulainsäädännöllisiä ynnä muita ongelmia. Me olisimme myös jättäneet käyttämättä suuremman avautumisen, mikä tässä kohtaa on tehty.

Oma henkilökohtainen käsitykseni on, että ei kukaan tiedä tulevaisuudesta tarkasti, mutta fuusiot, yhdentymiset metsäteollisuuden sisällä globaalisesti eivät jää tähän, vaan ne tulevat jatkumaan. Periaatteessa se, että Stora ja Enso yhdentyvät, ei pois sulje Metsä-Serlan yhdentymistä siitä, mikä oli ennen tätä. Se ei sulje pois suomalaista vaihtoehtoa juuri millään tavalla. On eri juttu, tuleeko siitä niin suuri yhtiö, että sillä on eurooppalaisia kilpailuvaihtoehtoja, monopoli- ym. kysymyksiä. Mutta periaatteessa tämä ei muuta Suomen sisällä tilannetta. Tämä

on tärkeää huomata. Mutta jos lähdetään siitä, että hyvä, ei ole muuta kuin tämä suomalainen, sanon, että sen jälkeen ei olisi mahdollista "kaapata" StoraEnsoa. Se olisi saattanut jossakin vaiheessa olla mahdollista tällä toisella konseptilla aikaisemmin, mutta sitä mahdollisuutta ei tässä kohtaa ole.

Mitä tulee siihen, että StoraEnso merkitsee suomalaisomistuksen kapenemista, kyllä minä ymmärrän viestityksenä, mitä sillä pyritään sanomaan, mutta se on minusta viestityksenä väärä. Tämä merkitsee suomalaisomistuksen tavallaan levenemistä myös StoraEnson kokonaisuuteen. Substanssihan, määrähän ei suoranaisesti muutu siitä, omistammeko me tietyn prosenttiluvun yhdestä isommasta vai olemmeko kapeammalla pohjalla. Se olisi merkinnyt kapenemista, jos olisi menty Metsä-Serlan puitteisiin. Se olisi merkinnyt suomalaisomistuksen keskittymistä ja siinä mielessä näkökulman ja omistuksen kapenemista minun näkökulmastani.

Mutta mikä tässä on keskeinen poliittinen sanoma? Oppositiopuolue keskustan kohdalta ymmärrän, mikä on tavoite, mutta en voi sitä hyväksyä enkä pitää sitä oikeana. On annettu kuva, että Suomi myy kruununjalokivensä ruotsalaisille pilkkahintaan. Tämähän on se sanonta, jos se pelkistetään. Suomi myy metsäomaisuutensa, kruununjalokivensä ruotsalaisille pilkkahintaan. Ei ole myymisestä ollenkaan kysymys. Valtion omistus pysyy samana tai tavallaan suurenee sen johdosta, että pörssiarvot nousevat, mutta siis periaatteessa samanlaisena. Myymisestä ei ole ollenkaan kysymys.

Jos kysytään, mikä yhtiö on StoraEnso, se on vanha Enso, jonka nimi on StoraEnso. Ketkä siinä ovat suurimmat osakkeenomistajat? Siinä suomalaiset ovat suurempana osakkeenomistajana kuin ruotsalaiset. (Ed. Aittoniemi: 40—60!) — Ei, vaan minä sanoin, että suomalaiset ovat suurin osakkeenomistajaryhmä. Sitten ovat ruotsalaiset ja sitten muut ulkomaalaiset. (Eduskunnasta: Meni ihan väärin!) — Kannattaa edelleenkin lukea mietintö, jos huutaa välihuutoja, kannattaa lukea tämä oikein huolellisesti. Joskus siitä on hyötyä, jos tietää asiasta, mutta vaikeuttaahan se kyllä välihuutoja.

Nyt puhutaan myymisestä ja luovuttamisesta ruotsalaisille pilkkahintaan. Minä ymmärrän sen poliittisen viestityksen, kun sanotaan, että me myymme suomalaista omaisuutta, luovutamme toiselle. Tämä on ilman muuta semmoinen, että kun sen lukee otsikoista lehdistä ja sanotaan, että se sanoo näin ja näin, se menee perille tavattoman helposti, mutta onko se oikein, se on toinen kysymys. Tässä ei kerta kaikkiaan ole kysymys siitä. En halua väittää, että me kaappasimme Storan. Me olemme tehneet tämän tasavertaisuusperiaatteen mukaan, mutta psyykkisesti, kun siitä tuli suomalainen yhtiö, sillä on ainakin minulle aikamoinen merkitys ja minusta sillä on käytännössäkin merkitystä. Kaikki lainsäädäntö tulee tämän mukaan, yhtiöjärjestyksen muutokset, verotulot tulevat Suomeen, ja näillä on isoja merkityksiä.

Lopuksi sanon, että ymmärrän keskustan kritiikin, mutta en voi hyväksyä sitä enkä pitää sitä oikeana. Vaihtosuhdetta pidän oikeana ja vaikka hyväksyttäisiin, että keskusta tekee vastalauseen, jossa se on sanonut käsityksensä vaihtosuhteesta, vaikka sekin vielä hyväksyttäisiin, siltikään ei pitäisi sanoa, että yhdentymistä ei tehdä, koska se kannattaisi tehdä. Se kannattaisi tehdä, koska synergiaedut ovat toista miljardia markkaa vuodessa. Laskekaa se tuotto, mikä sieltä tulee. Tämä kannattaa muistaa. Kannattaako sitten, kun kritisoi, vielä näin isossa kysymyksessä tavallaan sanoa, että me teemme tämän ja haluamme viestittää sitä loppuun asti? Minusta ei pitäisi tehdä näin, mutta se on tietysti jokaisen poliittisen liikkeen itse harkittava.

Lopuksi vielä haluan sanoa, että pidän tätä hyvänä hankkeena ja olen tämän hyväksymässä, en sen takia, että on edetty niin pitkälle ja että senkin takia olisi noloa taikka huonoa se hylätä, vaan hyväksyn tämän hankkeen sen takia, että se on suomalaisille perusteltu, hyvä ratkaisu ja myös vahvistaa pohjoismaista yhteistyötä ja takaa suomalaisille paremmat työmahdollisuudet tässä koalitiossa kuin ilman tätä.

Toinen varapuhemies: Myönnän tämän kerran vastauspuheenvuorot edustajille Partanen, Ihamäki ja Aittoniemi ja sitten ed. Mikkolalle. Sen jälkeen myönnän vastauspuheenvuoroja hyvin harkiten ottaen huomioon, että varsinaisia puheenvuoroja on jäljellä 44 ja lisäksi muita asioita. Jos puhemies ei rajoita vastauspuheenvuoroja, me istumme täällä vielä juhannusaattonakin.

Ed. Partanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ed. Mikkola käytti erittäin selventävän ja hyvän puheenvuoron ristiinomistuksesta. Se, mikä taustalla kaikkein eniten nyt pyörii tämän fuusion ympärillä, on tämän ympärille rakennettu muotoseikkajuttu. Tämä selventää paljon, jos viitsii miettiä, mitä

se on tarkoittanut ja mitä ed. Mikkola totesi. Tämä oli erittäin selventävä puheenvuoro.

Mitä tulee Storan tuloskuntoon, ed. Mikkola totesi myös sen, että uusia koneita on lähdössä käyntiin, ja kun nämä käynnistyvät, siellä taas kultahampailla syödään uutta metsän viljaa ja tulokset tulevat olemaan sen mukaiset. Muuta hyötyä tästä on se, että Storan asenne kuten myös Enson asenne on ollut erittäin positiivinen suomalaiselle metalliteollisuudelle. Tämä uusi suuri firma tulee myös jatkossa minun ymmärtääkseni käyttämään suomalaisen metalliteollisuuden tuotteita omassa tuotannossaan, ja sillä on valtava merkitys esimerkiksi Valmetille. Näin ollen, kun on ilmoitettu, että investoinnit kotimaassa jatkuvat ja kotimaisin konein, tämä on erittäin hyvä fuusio.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Ennen kuin annan seuraavat vastauspuheenvuorot, haluan muistuttaa eduskunnan työjärjestyksen 36 §:n vastauspuheenvuoron sisällölle asettamista vaatimuksista: "Vastauspuheenvuorossa ei saa esittää muuta kuin selvityksiä tai oikaisuja toisen puheenvuoron tai vastauspuheenvuoron johdosta tai vastineen siinä esitettyyn väitteeseen."

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola arvosteli puheenvuorossaan oppositiota, joka on kritiikissään sanonut Suomen myyvän omaisuuttaan eli kruununjalokiviä ulkomaille. Ed. Mikkola korosti pohjoismaista yhteistyötä. Haluan vielä tähän lisätä, että Storalla on myös suuri intressi tulla mukaan. Onhan sanottu aika selvästi, että Ruotsi ei poliittisista syistä mennyt mukaan Emuun mutta Ruotsin talouselämä menee.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Mikkolan puheenvuorossa oli yhtä totuuden kanssa oikeastaan vain viittaus tiedotteeseen. Se on tietysti väärin, että tiedotteessa näin on, mutta mitä absoluuttista totuutta salaamaan? Lyön, ed. Mikkola, satasen vetoa, että näin käy kuin tiedotteessa sanotaan.

Mitä tulee näihin muihin asioihin, ensinnäkin Stora on isäntä ja Enso on renki, siitä ei päästä mihinkään, käännellään valiokunnan mietintöä kuinkapäin hyvänsä.

Toinen asia, joka tulee olemaan tulevaisuudessa tärkeämpi asia kuin vaihtosuhteen oikeudenmukaisuus, on se, että kun Stora tulee mukaan, Ensolle tulee erinomaisen hyvä mahdollisuus selittää toimenpiteensä tulevaisuudessa, että Suomessa oleviin kohteisiin, muun muassa Kemijärveen, ei investoida mitään vaan kaikki ajetaan alas ja kaikki pannaan Storan syyksi. Tämä on hyvä panna mieleen. Näin tulevaisuudessa tapahtuu. Yksi perimmäinen syy suurissa järjestelyissä on se, että suomalaiset joutuvat jyrän alle ja investoinnit tapahtuvat Kanadaan, Brasiliaan ja ehkä myös Kaukoitään mutta ei Kemijärvelle, se on aivan sataprosenttisen varma asia.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin sanon tiedotteesta ed. Aittoniemelle, kun hän löi vetoa, että tiedote on päivätty 16.6. eli eilen ja siinä sanotaan, että eduskunta antoi suostumuksensa. Toisin sanoen tiedotteessa kerrotaan, että se olisi jo antanut. En ole ihan varma, onko tämä totuuden mukainen silloin. Siihen ei kannata mennä enempää.

Mitä tulee tähän muuhun, tulevaisuudesta meistä ei kukaan tiedä. Mutta minä sanon edelleen, että minusta tämä antaa paremmat mahdollisuudet kuin se, että Enso olisi ollut yksin. Ensolla ei ole mitään pakottavaa tarvetta tehdä tätä tällä hetkellä, Enso on hyvässä kunnossa ja kaikkea muuta. Mutta se, mikä ainoastaan harmittaa ed. Aittoniemeä niin kuin koko oppositiota, on se, että Enso on niin hyvässä kunnossa eikä Metsä-Serlan kautta päästy siihen käsiksi, sen rahoihin, sen tuottoihin, sen hallintaan. Se harmittaa, koska ei ole ollenkaan sanottukaan, että toinenkaan vaihtoehto olisi ollut kauhean huono, vaan sanottu, että ei ole suomalaista vaihtoehtoa tutkittu. Tämä on se keskeinen kohta.

Sanon myös, että tämän jälkeen Metsä-Serlan hampaat eivät yllä siihen, että se saisi määräysvallan tästä uudesta yhtiöstä. Opposition kannalta tämä on ymmärrettävä asia, että se harmittaa. Minuakin se varmaan oppositiossa harmittaisi. Minusta se on kuitenkin asia, joka täytyy tunnustaa, että näin se on.

Toisaalta sanon, että tämä ratkaisu antaa tulevaisuuteen paremmat mahdollisuudet Kemijärvelle, Itä-Suomeen ja muualle, jos yhtiö vain muuten hoidetaan. Sanoisin, että jos eduskunta olisi tässä yksimielinen, silläkin olisi myös koko tälle rakenteelle oma merkityksensä, että antaisimme yksimielisesti sille uudelle vanhalle Ensolle kaiken tuen, jonka se tulee jatkossakin tarvitsemaan. Vai kampeammeko me sitä jatkossakin?

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kovasti pahoittelen sellaisia puheenvuoroja kuin ed. Aittoniemeltä äs-

ken kuulimme. Minusta on kovin vastuutonta, että ilman mitään perusteluja heitellään sellaisia pelotteita tuotannon lopettamisesta, investointien lopettamisesta, niin kuin äsken kuulimme.

Missään yrityksessä tuotannon lopettaminen ei voi olla itsetarkoitus. Jokaisen yrityksen alasajo tulee erittäin kalliiksi, jokaisen yrityksen lopettaminen erittäin kalliiksi, koska lopettamisesta syntyvät tavattoman suuret poistot näkyisivät taseessa, alentaisivat yrityksen arvoa. Minkään yrityksen tavoitteena ei voi olla tuotannon lopettaminen, erityisesti tällaisen yrityksen kuin ollaan tekemässä, joka kaikin voimin pyrkii tulevaisuuteen katsomaan ja parantamaan iskukykyään tulevaisuudessa. Niin kuin olemme nähneet, koko Storan saneerauskin on perustunut siihen, että pyritään samaan parempaa tuottoa. Tällaisilla puheilla ja tällaisilla toimenpiteillä, joita ed. Aittoniemi kuvailee, koko tämä hyvin käynnistynyt saneerausohjelma tehtäisiin tyhjäksi, jouduttaisiin ottamaan vastaan uusia erittäin suuria poistoja. Minusta on tavattoman valitettavaa, että ilman perusteita tällaisia heittoja esiintyy.

Kun on puhuttu siitä, miksi valtioyhtiöt on noteerattu pörssissä alempaan hintaan kuin yksityiset yhtiöt, jokainen edustaja voi mielessään kysyä sitä, onko valtionyhtiöitä koskevassa päätöksenteossa joitakin sellaisia esteitä, pidäkkeitä, haittoja, jotka yleensä koituvat yritykselle rasitukseksi. Voi olla, että tämä keskustelu eduskunnassa on yksi huono esimerkki siitä, miten vaikeaa valtionomistuksen pohjalta on päättää yrityksen kannalta erittäin tärkeistä asioista.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ensimmäinen havainto käydystä keskustelusta on, että kysymyksessä täytyy olla erittäin suuri ja merkittävä asia, kun kaikki puheenvuoron käyttäneet ovat ylittäneet 10 minuutin suositusrajan. Näin ei ole minkään muun asian kohdalla kuluneiden valtiopäivien aikana tapahtunut. (Välihuuto) — No, esittelypuheenvuoro saa olla, myönnän sen, aivan oikein, että näin on.

Kun olen yrittänyt hyvinkin tarkkaan kuunnella puheenvuorot, niistä ylivoimaisesti merkittävin on ollut eräältä osaltaan ed. Partasen ennen taukoa käyttämä vastauspuheenvuoro. Hänhän ilmoitti erityisesti perusteeksi tälle operoinnille sen, että näin voidaan rationalisoida tuotantoa. Tämä kannanotto on erittäin merkittävä, kun ottaa huomioon, että ed. Partanen edustanee täällä oman puolueensa ay-siipeä ja pääluottamusmieshistoriaa. Toisin sanoen hän on sitä mieltä, että rationalisoida pitääkin ja liiketaloudellisesti optimoiden pitääkin. Hän ei sanonut, että globaalilla tavalla pitääkin, mutta se on sitten muissa sosialidemokraattien puheenvuoroissa tullut esille.

Arvoisa puhemies! Yleensäkin siitä, mihin tämä asia pitää projisoida: Minusta se pitää projisoida suurin piirtein siihen historiaan, jota Suomessa on käyty 80-luvun puolivälistä tähän päivään ja myös tästä eteenpäin. Täsmälleen samoja äänenpainoja, kuin nyt on käytetty tämän hankkeen hyväksi ja edesauttamiseksi, käytettiin samalta paikalta ja nimenomaan samalta puhujakorokkeelta 80-luvun jälkipuoliskolla, kun puolusteltiin ja ajettiin rahamarkkinoiden vapauttamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Puheenvuorojen käyttäjinä olivat silloinen kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ja silloiset valtiovarainministerit, joita silloin oli useampia. Aina oli se täydellisen, ehdottoman oikean, vaihtoehdottoman tilanteen malli. Ei ollut olemassa mitään muuta vaihtoehtoa kuin vain se, jota tarjottiin ja sillä siisti. Siis Suomi oli jo silloin tilanteessa, että oli vain yksi vaihtoehto tarjolla, ei mitään muuta.

Nyt nähdään jo tästä viikosta se, mihinkä ihmeeseen tällainen yltiömäinen julistaminen voi johtaa. Otetaan äsken mainittu esittelypuheenvuoro, jonka valiokunnan kunnioitettu puheenjohtaja piti. Nyt hän varmaan hyvin selvästi, kun palauttaa mieliin, mitä tuli sanoneeksi, voi myöntää sen, että puheenvuoro oli kirjoitettu suurin piirtein kaksi vuorokautta sitten tai aikaisemmin johtuen siitä, että eräs kohta siitä oli jo muuttunut sen jälkeen, kun puhe oli kirjoitettu. Tämä on täysin ymmärrettävää, mutta joka tapauksessa se kuvaa sitä, kuinka tällainen täydellinen ehdottomuus voi johtaa hyvin pian hyvin vaikeaan ja hankalaan tilanteeseen.

Arvoisa puhemies! Tässä se kaikkein vaikuttavin ja vaikein asia minusta on juuri se, että nämä asiat pitäisi olla erittäin tarkkaan mietittyjä ja kun tällä kentällä liikutaan, niin aivan erikoisesti.

Otan nyt sen toisen esimerkin ja se on se, että kun ollaan tilanteessa, jossa toinen osapuoli aktiivisesti toimii sen hyväksi, että saa haluamansa tuloksen, niin toinen kristillissiveellisesti — tämä on nyt kaikella kunnioituksella, ed. Pehkonen — on sen eettisesti kaikkein korkeimman normin takana eikä reagoi millään tavalla toisen osapuolen operointiin muutoin kuin toteamalla omasta lähtökohdastaan sen, että antaa niitten pelata vaan, meillä on nyt se vaihtoehdoton tilanne, että

nyt täytyy tehdä tämänlaatuinen ratkaisu maksoi mitä maksoi, olkoon se sitten mikä tahansa. Elikkä arvottamisessa tehdään hyvin selviä ratkaisuja, hyvin voimakkaita ratkaisuja ja hyvin vaihtoehdottomalta tuntuvia tilanneratkaisuja. Tämä minua kiusaa erinomaisen paljon.

Se, mistä lähdin liikkeelle, oli 80-luvun jälkipuoli. Paljonko se tulikaan maksamaan? Tähän mennessä lasku on noin 50 miljardia ja siitä se vielä varmasti kohoaa ja juuri samanlaisella julistuksella, ehdottomalla oikealla tiedolla, vaihtoehdottomalla tilanteella.

Arvoisa puhemies! Olen henkilökohtaisesti tehnyt ratkaisun hyvin persoonalliseksi. Kuuntelen tarkoin jäljellä olevien sosialidemokraattien puheenvuorot ja jos kuulen kaksi tai kolme, riippuu vähän sävystä, kriittistä, arvioivaa, ei julistuksellista puheenvuoroa, äänestän hallituksen rintamassa.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! On helppo yhtyä ed. Mikkolan puheenvuoronsa alussa esittämään mielipiteeseen siitä, miten eduskunta todella tiedottaa asioista. Aivan sama hämmästys oli minulla eilen, mutta ajattelin, että onko tämä talo jo niin turtunut vai onko tässä talossa jo niin juhannustunnelma, että tiedotusosaston piti jo tehdä tällainen tiedote, että on päätetty, kun tämä talo vasta tänä päivänä on tekemässä näin merkittävää päätöstä.

Vaikka asia tuntuu erittäin pieneltä, tämä on todella merkittävä periaatteellinen kannanotto, eikä eduskunnan tiedotus tällä tavalla ennakoivasti, vaikka tietäisikin, mikä tulos on, voi lähteä lyömään kantoja lukkoon. Tiedotus tekee tiedotteet vasta sen jälkeen, kun tämä sali on lopullisen päätöksen tehnyt. Ja jos ei siihen päiväsaika riitä, niin tehtäköön nämä työt sitten yöllä. Eduskunnalla ja virkamiehistöllä pitää olla mahdollisuus yötöitäkin tehdä. Tämä menettely näin tärkeän asian käsittelyn yhteydessä ei ole hyvä.

Toisaalta oli hyvä, että tällainen ilmeni. Ehkä näitä tapauksia on ollut muitakin. Kaikkea ei tule niin tarkkaan luettua, mutta eilinen tiedote tuli katsottua ja olen aivan samaa mieltä ed. Mikkolan kanssa.

Arvoisa puhemies! Ihan muutama näkökohta, ei varmasti mitään uutta ja ihmeellistä, mutta haluan todeta, että todella Enson myyminen Ruotsiin on merkittävä tapahtuma koko suomalaisessa talouselämässä, ja vaikka ed. Mikkola sanoi, että myyminen-sana on huono käyttää, (Ed. Mikkola: Väärä!) niin sallittaneen se kuitenkin. Muutoksia on joka tapauksessa tapahtumassa.

Vaikka StoraEnsossa suomalaisillakin on merkittävä asema, tietää se mielestäni tietyn aikakauden päättymistä Suomen talouden kehittämisessä ja kehityksessä. Kansallistietoisuus synnytti aikanaan suomalaisen talouden ja kulttuurin, kansallishenki kokosi suomenkielisen pääoman, pankki- ja vakuutuslaitokset. Niiden voimin rakennettiin oma teollisuus hyödyntämään Suomen luonnonvaroja ja myös työvoimaa.

Tänään, kun valtio tarvitsee rahaa, koska valtio syö enemmän kuin tienaa, otetaan rahaa myymällä ja liputtamalla suomalaista teollisuutta ulkomaille. Rahan tarve on todella suuri, lisäähän EU-jäsenyydestä johtuva veropohjan nopea kutistuminen rahan tarvetta merkittävästi.

Runsas kaksi vuotta sitten eduskunta linjoitti yksimielisesti, kuten on jo todettu, valtiovarainvaliokunnan lisäbudjettimietinnössä seuraavasti valtionyhtiöitten myyntikysymystä: "Valiokunta edellyttää, että hallituksen on saatettava eduskunnan käsiteltäväksi valtionyhtiöiden yksityistämisessä noudatettavat periaatteet." Mitä sitten on tapahtunut? Hallitushan ei ole noudattanut ainakaan tähän saakka tätä eduskunnan tahtoa. On toimittu tapaus kerrallaan, siitä on kysymys myös tässä Stora — Enso-tapauksessa.

Onkin helppo yhtyä ministeri Sakari T. Lehdon tuoreessa Kanava-lehdessä hallitukselle esittämään kritiikkiin. "On aika outoa ja huolettonta, että näinkin moninaisella tavalla maahamme, sen yrityksiin ja asujaimiin vaikuttavan vieraan pääoman on annettu kasvaa tämän päivän mittoihin ilman, että sen vaikutuksia on kansallisella tasolla syvällisesti arvioitu."

Arvoisa rouva puhemies! Kun muutama vuosi sitten Euroopan unionin jäsenyyttä markkinoitiin meille suomalaisille, sanottiin, että ulkomaista pääomaa tarvitaan välttämättä, mikä on täysin perusteltu asia. Siksi meidän on mentävä nopeasti EU:hun sekä myöhemmin myös nopeasti ensimmäisten joukossa tähän yhteiseen rahaan. Miten on käynyt? Ulkomaista pääomaa ei ole runsaasti ainakaan tähän saakka virrannut Suomeen. Päinvastoin. Merita-Pankki on jo ruotsalaistunut ja nyt valtio seuraa yksityisen pääoman esimerkkiä.

Toki metsäteollisuuden, se on avoimesti myönnettävä, on oltava mukana kehityksessä ja katsottava eteenpäin. Kyllä varmasti tietyt synergiaedut, joista ed. Mikkola puhui, ovat paikallaan ja täysin ymmärrettäviä eikä peruutus-

peiliin kovin paljon kannata katsoa, mutta ehkä tänä historiallisena päivänä tämän lain käsittelyn yhteydessä on syytä eduskunnan pöytäkirjoihin näitä asioita lausua. Mutta onko se eteenpäin katsomista, että suomalaisen metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä ainakin jossain määrin, aika tulee näyttämään, heikennetään? On aihetta heittää kysymyksiä todella vieläkin siitä, täällä ed. Mikkola sitä perusteellisesti käsitteli, mikseivät Metsäliitto ja Enso päässeet yhteistyöhön.

Nyt käsittelyssä oleva hallituksen lakiesitys mielestäni osoittaa, että hallitus ajattelee mieluimmin eurooppalaisten ja ruotsalaisen suurpääoman etuja kuin Suomen kansallisia etunäkökohtia. Nämä työllisyysnäkökohdat, joihin tämän päivän Helsingin Sanomissa myös Tampereen yliopiston professori Uolevi Lehtinen viittaa, kyllä ovat jääneet ainakin sen tiedon mukaan, mitä on nyt olemassa, yllättävän vähälle. Täällä on vakuutettu, että Pohjois-Suomeen ja Itä-Suomeen ja ennen kaikkea Kemijärvelle ei olisi mitään huonoa tulossa kuin vain hyvää tulevaisuudessa, mutta näistä käsityksistä en ole suinkaan vakuuttunut.

Kun ajatellaan myös suomalaisen puuntuottajan, metsänomistajan kannalta ratkaisua, niin ei tämä suinkaan niin itsestäänselvä asia ole, että puuntuottajan kannalta asiat ainakaan paranisivat. Mutta saattaa olla, että eräillä tahoilla, jotka tätä innokkaasti ovat ajaneet, onkin tarkoitus se, että Suomessa puun kantohinta on liian korkea ja tällä ratkaisulla voidaan myös tähän kysymykseen vaikuttaa. Onhan meillä puukauppa ollut hyvin kansallista ja myös alueellista. Saattaa olla, että tästä kaupasta seuraa uusia kuvioita, jotka heikentävät myös tulevaisuudessa suomalaisen puuntuottajan asemaa ja myös mahdollisuuksia hoitaa järkiperäisellä, kestävän kehityksen periaatteen tasolla metsiämme.

Arvoisa puhemies! Kannatan valiokunnan mietintöön liitettyä vastalausetta, joka esittää, että eduskunta päättää olla antamatta suostumustaan hallituksen esityksessä ehdotetulle järjestelylle ja myös ed. Pekkarisen täällä esittämää perustelulausumaa. Totean, että en puhunut kymmentä minuuttia.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä piti ikään kuin historiallisen puheen. Hän piti tätä päivää historiallisena. Pahoittelen, että ed. Esko Aho ei ollut kuulemassa sitä osaa ed. Vihriälän puheesta, jossa hän viittasi Euroopan unionin jäsenyyteen ja rahamarkkinoiden avaamiseen kansainvälisen pääoman avoimelle tulolle Suomen markkinoille jne. Tämä varmasti olisi ollut ihan hyvä palaute.

Puhemies! Tässä, kun käsittelemme hallituksen esitystä valtion osakeomistuksen alentamiseksi Enso Oy:ssä, on kai lähdettävä siitä, että globaalisti eli maailmantaloudessa on vireillä voimakas keskittyminen ja se on nyt saavuttanut myös metsäteollisuuden. Esimerkkinä tällaisesta keskittymisestä on ollut jo tämän talon ulkopuolella tapahtuneet päätökset UPM-Kymmenen ja April-yhtiön yhteistoiminnasta Aasiassa, ensiksi Indonesiassa ja nyt Kiinassa. Tuollaiset jäljet pelottavat. Indonesiassa ryöstetään maapallon geenipankkia, sademetsää, ja sitä hävitetään vauhdilla. Suomalaiset ovat kiistämättä mukana tässä rosvouksessa. Palkinnoksi saadaan myytyä sellukattiloita.

Enson juuret puolestaan ovat Kotkassa Norjan Sahalla, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja totesi. Norjan Saha vihittiin käyttöön 16.11.1872 ja se edusti aikansa kehittyneitä saksalais-norjalaista sahateknologiaa, siis tietynlaista kansainvälistä osaamista ja kansainvälistä rahaa. Myöhemmin Enso-Gutzeit joutui valtiolle lähinnä norjalaisomistajien vaatimuksesta tai heidän reaktionsa vuoksi. Hehän pelkäsivät, niin kuin useasti on todettu, Neuvosto-Venäjää ja Suomen sisällissodan seurauksia. Norjalaiset olivat siis siirtämässä omaisuuttaan pois Suomesta. Sahakoneistoa ei kuitenkaan laivattu täältä pois, vaan Suomen valtio tuli omistajaksi.

Ruotsalaisen Storan ja suomalaisen Enson toteutuva yhteenliittymä kuitenkin antaa aihetta myös useamman laatuiseen huoleen, saman tyyppisiin huoliin, mitä UPM-Kymmenen ja indonesialaisen April-yhtiön yhteistyössäkin jo mainitsin.

Mutta ensiksi, työn jatkuminen Suomessa suomalaisessa tuotantolaitoksissa ei ole itsestäänselvyys. Sen toteutumisessa tarvitaan jatkuvaa työtä ja aktiivisuutta. Suomen valtion tulee omalta osaltaan edelleen käyttää omistajaohjaavuuttaan varmistaakseen tuotantolaitoksen kehittämisen Suomessa. Tämä koskee aivan samalla tavalla Vehkalahden Summan tehdasta kuin Kemijärven sellutehdastakin. Vehkalahdella se merkitsee paperikoneiden nopeaa uusimista. Niistä on tehty jo suunnitelmat. Ne pitää saada täytäntöön.

Myös eduskunnan talousvaliokunta on mietinnössään painottanut Suomen valtion merkitystä ja myös sitä, että se pysyy tärkeänä metsäteollisuuden omistajana tulevaisuudessa: "Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio pitää kiinni

omistuksestaan Ensossa ja säilyy yhtiön pitkäaikaisena osakkaana." Toivoisin, että "pitkäaikainen" merkitsee todella pitkää aikaa.

Toiseksi, yhteenliittymän tulee huolehtia metsäosaamisestaan ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Huoli kohdistuu ensinnäkin suomalaisten metsien hoitoon, niiden biodiversiteettiin. Suomalaiset metsänomistajat ja metsäyhtiöt ovat toiminnassaan tähän saakka vain osittain noudattaneet Rion sopimusta biodiversiteetistä eli luonnon monimuotoisuuden takaamisesta.

Kolmanneksi, vielä voimakkaammin huolta on kannettava suurten metsäyhtiöiden yhteenliittymien toimista maapallon sademetsäalueella. UPM-Kymmene ja April kunnostautuvat siis kielteisellä tavalla erityisesti Sumatralla ja Kalimantanilla. Sademetsien päätehakkuut vääristävät jo nyt suomalaisen metsäteollisuuden ympäristökuvaa, tässä tapauksessa UPM-Kymmenen kuvaa entisestään. Enso on ollut puolestaan metsittämässä tuhottuja Sumatran sademetsiä, näitä alang-alang ruohikkoja. Tämä on tietysti positiivista verrattuna UPM — April-toimintaan. Kuitenkin ja yhtä kaikki tuloksena on öljypalmun tai akaasian monokulttuuri.

On syytä painottaa siis nykyistä aktiivisempaa ja avoimempaa suhtautumista ympäristökysymyksiin. Stora on suhtautunut monesti myönteisemmin ympäristökysymyksiin kuin suomalainen perinteinen puunjalostusteollisuus. Stora suhtautuu myönteisesti myös täälläkin usein esiin tulleeseen fsc-ympäristösertifikaattiin. Kielteinen suhtautuminen fsc-sertifikaattiin saattaa jälleen kerran koitua Suomessa toimivan metsäteollisuuden haitaksi ja turmioksi, enkä näe uhkana, että Stora on ollut tässä asiassa aktiivisempi ja minun käsittääkseni positiivisempi kuin Enso. Haluaisin vielä viitata siihen, että kaikki Suomessa toimivat ympäristöjärjestöt ovat fsc-ympäristösertifikaatin, metsäsertifikaatin, toteuttamisen puolella.

Puhemies! Ruotsalainen yrityskulttuuri ei ole suomalaista huonompaa. Henkilöstön asema Ruotsissa on suomalaista vahvempi. Onkin aiheellista vaatia, että StoraEnsossa yhtiön hallitukseen valitaan kummastakin maasta henkilöstön edustajat. Samoin yritykseen tulee muodostaa EU-direktiivin mukaiset yritysneuvostot, kuten muun muassa Suomen Paperiliitto on vaatinut. On perusteltua vaatia myös, että yhtiössä tulee luopua yritysjohdon optiopalkkiojärjestelmästä. Syytä on siirtyä kaikkia tuloksentekijöitä enemmän huomioivaan henkilöstörahastojärjestelmään. Mielestäni on syytä lausua täälläkin tämä asia, minkä Paperiliitto on omassa kannanotossaan todennut. Se ei ole vain Paperiliiton ja sen jäsenten etu; se on aivan moraalisesti perusteltua kaiken kaikkiaan kaikissa yhtiöissä, etenkin niissä, joissa valtion omistajuutta on.

Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen, vastuu ympäristöstä niin Suomessa, lähialueilla rajantakaisessa Karjalassa kuin kauempana sademetsäalueillakin on erityisen tärkeä suomalaisille ja Suomessa toimivalle metsäteollisuudelle, sen yrityskuvalle ja imagolle. Sitä kysyvät näiden tuotteiden ostajat. Ruotsalaiset yritykset ovat ympäristöpolitiikassaan pystyneet paremmin huomioimaan tämän, ja tämä käy ilmi myös eduskunnan talousvaliokunnan mietinnöstä.

Lopuksi, arvoisa puhemies, eduskunnan tehtävänä on ei vain kantaa huolta työpaikoista ja suomalaisen metsäteollisuuden toimintamalleista vaan myös ohjata valtioneuvoston kautta valtion omistajuuden avulla turvaamaan työpaikat ja yhtiöiden tuotanto Suomessa unohtamatta suomalaisen teollisuuden vastuuta ympäristöstään ja biodiversiteetistä. Huoli biodiversiteetistä eli luonnon monimuotoisuudesta on aiheellinen niin täällä pohjoisella havumetsävyöhykkeellä kuin ennen kaikkea yritysten toimiessa sademetsävyöhykkeellä. Tuolloin niiden toiminnan laajuus ja laatu on pystyttävä asettamaan tiukempaan tarkasteluun, kuin tähän saakka on tapahtunut. Niin toimitaan Latinalaisessa Amerikassa, missä Storalla on ollut laajoja projekteja, kuin myös Kaakkois-Aasian saaristossa, missä Enso puolestaan on läsnä.

Yritysmaailma on jo nyt rahamarkkinoiden avaamisen, Euroopan talousalueen ja Euroopan unionin jäsenyyden jälkeen kansainvälisen omistuksen kohteena Suomessa. Tässä ei ole mitään uutta historiallisesti.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Keskityn puheenvuorossani asioihin, joihin myös valtiovarainvaliokunnan verojaosto keskittyi tehdessään valiokunnan lausuntoa talousvaliokunnalle. Verojaostossa keskityimme ennen kaikkea vaihtosuhdetta ja valtion omistusosuutta koskeviin näkökohtiin, ja pelkästään näidenkin kahden keskeisen seikan perusteellinen käsittely vaati laajaa asiantuntijakuulemista.

Vaihtosuhdetta koskien niin täällä eduskunnassa kuin julkisuudessakin on esitetty kritiikkiä ja arvioitu Enson ja sen omistajien, mukana myös valtio ja Kansaneläkelaitos, kärsineen vääryyttä, kun ensolaiset saivat vain 40 prosenttia uuden yrityksen osakkeista.

Arvoisa puhemies! Kyynisesti on kuitenkin todettava, että markkinataloudessa kun eletään, markkinoiden lainalaisuuksien mukaan myös arvot silloin määräytyvät siitäkin huolimatta, että lopputulosta voidaan väittää epäoikeudenmukaiseksi, epäloogiseksi jne.

Miten tähän on tultu, että suomalaisessa teollisuus- ja elinkeinopolitiikassa ja myös valtionyhtiöiden toiminnassa on jouduttu alistumaan ja alistuttu niin selvästi markkinavoimien armoille? Katse on käännettävä taaksepäin, aikaan jolloin niin punamultahallitus, sinipunahallitus kuin porvarihallituskin ovat vapauttaneet pääomamarkkinoita ja sallineet vapaan ulkomaalaisomistuksen suomalaisissa yhtiöissä. Muistan sen ajan, josta ei vielä kovin kauan ole, kun esimerkiksi ulkomaalaisomistus suomalaisissa yrityksissä oli rajattu 20 prosenttiin. Nyt ei mitään rajoituksia ole. Tämä on äsken mainittujen hallitusten ja eduskuntien johdonmukaisen työn seuraus. Kun rajoitukset on poistettu yksityiseltä puolelta, ei ole kovin helppoa perustella sitä, etteivät myös valtionyhtiöt voisi vahvistaa omistusrakennettaan, omistuspohjaansa, ulkomaisella omistuksella ja pääomalla.

Arvoisa puhemies! Kun emme ole sosialismissa, jossa politbyroon päätöksellä voitaisiin yhtiöiden arvo määrätä, on vain alistuttava markkinavoimien ehtojen mukaan syntyville arvostuksille. (Ed. Elo: Voisiko ed. Uotila olla sosialismissa?) — Tämä ei ollut kannanotto siihen, enemmänkin kevennys. — Tämä on vain muistutuksena niille, jotka nyt arvostavat markkinoilla syntynyttä vaihtosuhdetta, mutta ovat omissa puolueissaan menneinä vaalikausina ihannoineet markkinoiden kaikkivoipaisuutta ja yhteiskunnallisen otteen vähentämistä talous- ja teollisuuspolitiikassa.

Nyt täällä oppositiopuolue keskusta valittaa kansallisen ratkaisun puutetta, valtion ohjaavan otteen lipsumista ja vähäisyyttä. Herää oikeastaan kysymys, mitä keskusta tekee niissä yhtiöissä, joissa sillä on operatiivisestikin hyvin vahva asema. Olen nimittäin kuullut, että muun muassa Valion ja Arlan välillä käydään omistusjärjestelykeskusteluja. Raisio-yhtiössä ulkomaalaisomistus on 63 prosenttia. Pitäisi ikään kuin siellä omallakin tontilla sitten toimia niiden periaatteiden mukaan, mistä täällä nyt kovasti vaahdotaan.

Mitä tulee Stora — Enso-ratkaisuun, on todella muistettava, että kysymys ei ole yrityskaupasta, jossa yleensä voitaisiin ostajan ja myyjän kesken sopia hinta, niin kuin talousvaliokunta mietinnössään on todennut. Samoin on muistettava EU:n kolmannen sulautumisdirektiivin asettamat ehdot riippumattomien asiantuntijoiden käytöstä tasapuolisuuden turvaamiseksi. Kaiken kaikkiaan tasapuolisuusvaatimuksesta seuraa, että vaihtosuhteen on vastattava kummankin yhtiön osakkeiden käypää arvoa.

Arvoisa rouva puhemies! Sovittu vaihtosuhde on siis syntynyt markkinoilla, joilla periaatteessa ja kai käytännössäkin on käytettävissään aika pitkälti kaikki tarvittava tieto kyseessä olevista yhtiöistä ja niiden tilasta. Kaikki verojaoston kuulemat asiantuntijat ovat pitäneet oikeana lähtökohtana markkinoilla syntynyttä käypää arvoa, vaikka samalla on todettu, että markkinat toimivat joskus pähkähullusti, epäloogisesti ja sattumanvaraisesti. Mutta kun markkinatalouden nimiin vannotaan, minkäs teet.

Spekulaatioita Enson kannalta paremmankin vaihtosuhteen mahdollisuudesta on myös esitetty, ja eniten keskustelua on aiheuttanut erään pankkiiriliikkeen arvio, jonka mukaan Enson osuuden olisi pitänyt olla huomattavasti sovittua enemmän. Kun näitä pankkiiriliikkeitä, markkinoiden edustajia, verojaostossa myös muissa asioissa kuullaan, välillä tulee sellainen tunne, että on vähän sellainen huutokauppamentaliteetti siinä, kuka uskaltaa radikaaleimman ja rohkeimman arvion toteutuneen vaihtoehdon ulkopuolelta tehdä. Joka tapauksessa kaikki asiantuntijat, joita verojaosto kuuli, ovat päinvastoin kuin oppositio sitä mieltä, että ratkaisu on Enson ja sen omistajien kannalta hyvä, ja pitävät ratkaisun hyväksymistä järkevänä. Tässä mielessä keskustan vastalauseessaan esittämä kanta ratkaisun hylkäämisestä on täysin asiantuntijatahojen kannan vastainen.

Arvoisa puhemies! On ehkä syytä kerrata niitä tekijöitä, mitkä selittävät, että Enson osuus osakkeista jää 40 prosenttiin, vaikka sen liikevaihto on Storan kanssa samaa luokkaa ja liikevoitto ja rahoitustulos ovat huomattavasti Storaa korkeammat. Storan substanssi, piilovarallisuus, historiallisista käänteistä johtuen — sen metsäomaisuus ja voimantuotanto — asiantuntijoiden mukaan on hyvin varovaisesti arvioitu elikkä aliarvostettu. Storalla on vahvempi tase. Enso on kaksinkertaisesti enemmän velkaantunut kuin Stora. Storan ympärillä tapahtuneet fuusiospekulaatiot ovat niin ikään asiantuntijoiden mukaan nostaneet sen pörssikurssien arvoa. Samoin Stora on tehnyt tuloksenparantamisohjelman, joka on myös osaltaan vakuuttanut markkinoita. Lisäksi Tukholman ja Helsingin pörssikurssien

säännönmukainen ero toimii tässä tapauksessa Tukholman hyväksi. Ensoa on myöskin näissä lausunnoissa väitetty suhdanneherkemmäksi yhtiöksi kuin Storaa.

Sitten on esitetty myös kiistanalainen väite valtionomistusrasitteesta Ensossa. Minä en sitä allekirjoita, mutta asiantuntijoiden mukaan sellaista olisi ja se olisi rasittanut Enson pörssikurssia. Markkinoiden edustajat ovat lisäksi todenneet, että omistaminen ei sinällään vaikuta kurssitasoon, mutta mikäli yhteiskunnallinen omistaja, tässä tapauksessa valtio, toimii aktiivisesti yhtiön toiminnassa ja politiikassa, se otetaan markkinoilla huomioon.

Ehkä tämä pointti on kaiken kaikkiaan huomioitava, mutta olen vahvasti sitä mieltä, että vaikka valtion aktiivinen rooli vaikuttaisi alentavastikin pörssikursseihin, valtion omistajana tulee turvata niin aluepoliittista kuin teollisuus-, työllisyys- ja ympäristöpoliittista näkemystä ja muutenkin kansallisistakin lähtökohdista lähtevää edunvalvontaa uudessa kokonaisuudessa.

Sekä talousvaliokunta että sille lausunnon antanut valtiovarainvaliokunta ovat korostaneet näitä seikkoja. Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki jo asian esittelypuheenvuorossa totesi, että valtion on tarkoitus jäädä vahvaksi ja pitkäaikaiseksi omistajaksi uuteen yhtiöön, ja se on hyvä asia.

Toivottavasti nämä ponnet, joita sisältyy sekä mietintöön että valtiovarainvaliokunnan lausuntoon, otetaan vakavasti ja otetaan vakavasti KTM:n lisäksi myös valtiovarainministeriössä, koska on aivan selvästi nähtävissä, että yksityistämisintoilussa VM on vielä innokkaampi kuin KTM, kun sitä vähän sivusta seuraa.

Sen lisäksi haluan lyhyesti, koska aika loppuu, todeta, että olen henkilöstön aseman huomioimisesta aivan samaa mieltä kuin ed. Tiusanen edellisessä puheenvuorossa.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mikkolan esille ottama asia, tiedotekysymys, on mielestäni tärkeä ja vakava asia siksi, että jossakin rajatapauksessa etukäteen toimitettu vastaavanlainen tiedote siitä, mitä eduskunta päättää, voisi torpedoida jonkin hankkeen. Kyllä minun mielestäni tähän pitää suhtautua kaikella vakavuudella. Tyyli saisi muuttua.

Totean sitten, että asiantuntijakuulemisessa tuli esiin myös se, että sekä Suomen että Ruotsin puolella saattaa olla itsetunto-ongelmia, jotka vaikuttavat haitallisesti ja monimutkaistavasti tähän hankkeeseen. Se on näkynyt tiedottamisessa ja tässäkin keskustelussa. Se on myös näkynyt Ruotsin mediassa. Sitä kannattaisi seurata, niin näkisi sen, että emme me yksin tässä kysymyksessä Suomenmaassa ole.

Sitten toteaisin ed. Aittoniemelle, joka taaskaan ei ole salissa, mikä nykyään näyttää kuuluvan hänen tapoihinsa, että hänelläkin tuntuu olevan poliittinen kaihi, koska hän arvioi tätä asiaa täysin toisin kuin me monet muut ihan samojen faktojen pohjalta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys koskien eduskunnan suostumusta Enson ja Storan yhdistämiseen tähtäävälle toimialajärjestelylle siltä osin kuin siinä on kysymys yhteenliittymisestä johtuvasta valtion omistusoikeuden alentumisesta Enso Oy:ssä on ollut talousvaliokunnassa käsiteltävänä. Talousvaliokunnan puheenjohtaja ed. Hämäläinen täällä jo varsin kattavasti toi esiin ne näkökulmat, jotka olivat painavia talousvaliokunnan päätyessä johtopäätökseensä.

Talousvaliokunta kuunteli hyvin tiiviissä käsittelyssä laajan asiantuntijajoukon. Aluksi tuntui ikävältä, että jouduimme kovin tiiviin aikataulun äärelle, mutta se osoittautuikin mielestäni lopulta eduksi, sillä saimme valiokunnassa kerrankin keskittyä yhteen suureen asiaan ja vain siihen. Ainoa hankala puoli oli se, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan istuntoaikaa ei kunnioitettu ja taas tuli poissaoloja.

Mielestäni olennainen kysymys on julkisuudessakin paljon palstatilaa osakseen saanut asia, häviääkö valtio tässä järjestelyssä. Meneekö valtion omaisuus alennuksella storalaisille? Opposition edustajat ovat myös erityisesti kyselleet sitä, selvitettiinkö kotimaiset vaihtoehdot. Ministeri Kalliomäki on mielestäni valiokunnassa kahteen kertaan kuultuna vastannut tyydyttävästi tähän kysymykseen. Kotimaiset vaihtoehdot on käyty läpi. Näihin keskusteluihin on käytetty peräti lähes kolme vuotta. Se siitä pinnallisuudesta ja vähäisistä keskusteluista. Sellaisia näkökulmia tässä salissa on esitetty, että keskusteluun ei olisi käytetty riittävästi aikaa.

Kotimainen vaihtoehto olisi ollut kilpailunäkökulmasta hankalampi kuin Stora. Kotimaisista vaihtoehdoista keskusteltaessa törmättiin raakapuukauppaan, urakointiin, metsäkuljetuksiin ja tuotteiden kuljetuksiin. Kun kotimainen yhteenliittyminen ei ollut mahdollista, oli luonnollista kääntyä pohjoismaisen tahon puoleen.

Mitä hyötyä yhteenliittymisellä arvioidaan saatavan? Paperiteollisuus on edelleen globaaleilla markkinoilla sirpaleinen tissue-markkinoita lukuun ottamatta. Globaaleilla markkinoilla

edellytetään riittävää kokoa. Se tekee mahdollisiksi suuremmat investoinnit kuin mihin Enso yksin kykenisi. Riskinottokyky kasvaa merkittävästi. Yhteenliittyminen tarjoaa mahdollisuuden kustannussäästöihin. Suhdanteet voidaan hallita nykyistä paremmin ja synergiaetujenkin on arvioitu tuottavan noin 6 miljardia vuoteen 2002 mennessä.

Molempien yhtiöiden pörssikurssien kehitys on osoittanut, että markkinat uskovat yhteenliittymän vahvuuteen. Niin sanotusta oikeasta hinnasta keskusteltiin asiantuntijakuulemisissa paljonkin. Hintahan oli arvuutettu myös Morgan & Stanleyllä. Eri arvioissa osakkeiden vaihtosuhteeksi esitettiin asiantuntijakuulemisessa erilaisia arvioita niin, että alin väli oli 37—63 ja ylin väli 43—57. Markkinahinnasta lähdettiin liikkeelle. Asiantuntijoiden arvion mukaan olisi aika mahdotonta löytää pörssiyhtiön osakkeille muuta hintaa kuin avoimella markkinapaikalla eli pörssissä määräytyvä hinta.

Hinta on se, millä joku myy ja toinen ostaa. Absoluuttista oikeata hintaa ei ole teoreettisestikaan olemassa, siksihän pörssissä käydään kauppaa joka päivä vaihtuvin hinnoin.

Enso on tehnyt hyvää tulosta. Silti Storan olisi ollut vaikea hyväksyä markkina-arvosta poikkeavaa hintaa muun muassa siksi, että Storan tasesubstanssi on paljon vahvempi kuin Enson. Enson velkaisuusaste on neljän viime vuoden aikana ollut keskimäärin 64 prosenttia ja Storan 49 prosenttia. Samana aikana Enson oman pääoman vuotuistuotto markkina-arvolle on ollut 2—6 prosenttia parempi kuin Storan, minkä on arvioitu johtuneen velkaantumisen vipuvaikutuksesta. Storalla on käynnistysvaiheessa oleva uusi tehdas. Storalla on 2 miljoonan hehtaarin metsäomaisuus, Ensollahan on 0,5 miljoonaa hehtaaria. Ja Storalla on omaa vesivoimaa.

Enson osakkeen markkina-arvoa lienee myös laskenut niin sanottu valtionyhtiön leima. Mitä se sitten tarkoittaa? Se tarkoittaa sitä, että suuren osakemäärän omistaja on kasvoton. Pelätään, ettei toimita markkinoiden ehdoilla. Osakkeita liikkuu markkinoilla vähän ja kaupankäynti on kankeaa. Tekisi mieleni sanoa m.o.t., mikä oli todistettava, kuten ennen muinoin koulumatematiikassa. Mehän olemme täällä nähneet, miten kankeaa tämä järjesteleminen on. Vastaavanlaisiin ongelmiin joudutaan yhtiössä, jossa on yksi suuri omistaja.

Arvoisa puhemies! Yhdyn valiokunnan mietinnössä esitettyyn ja totean, että pidän saavutettua ratkaisua kohtuullisena ja hyväksyttävänä. Tämän vuoksi eduskunnan tulee mielestäni antaa suostumuksensa sille, että valtio voi luopua valtioneuvoston päättämällä tavalla Enso Oyj:n määrävähemmistöomistuksestaan mahdollisessa Enso Oyj:n ja Storan yhdistämistä tarkoittavassa toimialajärjestelyssä. Muunlainen menettely johtaisi esille tulleet näkökohdat huomioon ottaen siihen, että valtioon ei yhteistyökumppanina luotettaisi. Tämä tuskin nostaisi niin sanottujen valtionyhtiöiden osakkeiden arvoa.

Ed. Juurola: Arvoisa rouva puhemies! Markkinavoimat ovat sokeita, markkinavoimilla ei ole moraalia, äärimmäisessä päässä markkinavoimat tuhoavat itse itsensä ellei näitä pystytä poliittisin keinoin säätelemään. Näinhän sitä usein kuulee sanottavan.

Ovatko markkinavoimat olleet sokeita arvioidessaan Enson osakkeiden hinnat alhaisemmiksi kuin Storan osakkeiden hinnat, onko yhdistymisessä sovittu vaihtosuhde perusteeltaan väärä ja onko yhdistyminen ylipäätään järkevä? Näitä kysymyksiä minäkin mietin kuunnellessani asiantuntijoita valtiovarainvaliokunnan verojaostossa.

Ensinnäkin useimpien asiantuntijoiden mukaan osakkeiden vaihtosuhdetta määritettäessä lähtökohtana on osakkeiden markkina-arvojen välinen suhde. Tarvitaan erityisen hyvät syyt, mikäli halutaan siitä poiketa. 1.6.1998 Enson markkina-arvon suhde Storaan oli 39 prosenttia. Viime vuosina tämä suhde on vaihdellut välillä 35—40 prosenttia. Neuvottelutulos oli siis jonkin verran parempi kuin tämä.

Tietenkin voidaan vaatia, kuten ed. Kallis täällä sanoi, että neuvotteluissa lähtökohdaksi olisi pitänyt ottaa aivan erilaiset lähtökohdat. Niinhän voidaan vaatia, mutta syntyykö sopimusta yhdentymisestä, fuusiosta, kaupasta tai mistä tahansa, elleivät sopimusosapuolet pysty lähtökohdista yhdessä sopimaan? Tässä mielessä, kuten ed. Kokkonen sanoi, ostajan ja myyjän pitää sopia asioista, jotta kauppa ylipäänsä syntyy. Tässähän ei ole kaupasta kysymys.

Asiantuntijakuulemisessa mielestäni kävi selväksi se, että Enson osakkeiden arvoa laskee yhtiön korkea velkaantuneisuus, sellun ja hienopaperin tuottama suhdanneherkkyys ja se, että valtio on yhtiössä merkittävä osakkeenomistaja. Toisaalta Enson kannattavuus ja pääoman tuottoaste ovat erittäin hyviä. Vuoden 98 ensimmäisen neljänneksen liikevaihdosta Enson osuus oli 51 prosenttia ja vuoden 97 liikevaihdosta 49 prosenttia.

Kuten on todettu, Storan osakkeiden arvoa nostaa asiantuntijoiden mukaan hyvä vakavaraisuus, metsäomaisuus, energiaomavaraisuus sekä pieni suhdanneherkkyys ja tulevaisuudesta markkinat diskonttaavat jo paperikoneiden tuotosta ja tehtyä uudistusohjelmaa.

Ovatko siis markkinavoimat sokeita määrittäessään yritysten pörssiosakkeiden arvoa? Asiantuntijakuulemisen jälkeen voin todeta, että ainakaan täysin sokeita ne eivät ole. Yhtiöiden toiminta tunnetaan tarkoin ja kummankin yhtiön nimeämät puolueettomat arvioijat eivät löytäneet yhtiöistä sellaista tietoa, jota ei olisi ollut markkinoiden tiedossa.

Voidaan tietysti myös kysyä, ovatko markkinat järkeviä, koska ne ilmeisesti edelleen pitävät Suomea suurempana riskinä kuin Ruotsia, koska ylipäätään ruotsalaisten osakkeiden P/E-suhde Tukholman pörssissä on korkeampi kuin Suomen pörssissä. Tähän tietysti vaikuttanee kuitenkin se, että Tukholman pörssi on vanhempi, vaihto on siellä suurempi ja osakkeenomistus yleisempää.

Ed. Kallis totesi, että Enson olisi pitänyt listautua Tukholman pörssissä, jotta osakkeiden arvo olisi ollut suurempi. Kuitenkin erään asiantuntijan mukaan listautuminen ei yksin auta, vaan yleensä pitää olla myös toimintaa alueella, jolloin pörssihinta nousisi eikä esimerkiksi UPM-Kymmene ole listautunut missään muualla kuin Helsingin pörssissä.

On myös sanottu, että fuusiohuhut ovat nostaneet Storan osakkeita. Jos näin olisi, olisiko Enson pitänyt aktiivisemmin tiedottaa tulevaisuudensuunnitelmistaan? Joka tapauksessa täällä on todettu, että on ollut yleisesti tiedossa, että Enso hakee kumppania, ja aktiivinen manipulointi nostaa pörssikursseja on jo pörssietiikan vastaista. Tässä suhteessa olen ollut kyllä taipuvainen ajattelemaan, että avoin, aktiivinen tiedottaminen ylipäänsäkin olisi saattanut olla jonkin verran avuksi.

Olisiko sitten voitu saada parempi vaihtosuhde? Sekin on spekulaatiota. Enson kannalta edullisin asiallisesti perusteltava vaihtosuhde olisi pörssiasiantuntijoiden mukaan ollut 43 prosenttia. Ehkä kysymys pitää asettaa niin, että kun ei 43 prosenttiin päästy, olisiko sitten pitänyt luopua koko yhdistymisestä. KTM:n asiantuntijat ovat kuitenkin kertoneet, että neuvotteluissa lähtötaso myös suomalaisilla neuvottelijoilla oli korkeampi kuin lopputulos. Tätä kysymystä on siis tarkkaan pohdittu ja asiantuntijoiden mukaan lopputulos on kohtuullisen hyvä ja siksi hyväksyttävä.

Mitä sitten ylipäätään markkinataloudessa tapahtuu ja ovatko jatkuvat yhdistymiset ja fuusiot ainoa mahdollisuus selvitä kilpailussa? StoraEnsosta tulee nyt tuotannolla mitattuna maailman suurin massapaperi- ja kartonkiyhtiö. Kun kysyin eräältä asiantuntijalta, joka oli suuren metsäyrityksen edustaja, onko mitään rajaa sille, kuinka paljon fuusioidutaan, hän vastasi, että puutkaan eivät kasva taivaaseen saakka ja kun markkinat näkevät, että yritys ei enää ole kehityskykyinen, he vetävät tukensa pois. Tällöin siis ilmeisesti yrityksen alamäki alkaa. Voidaan siis varmasti kysyä yleisesti, ovatko markkinavoimat järkeviä toimiessaan vahvasti tämän maailmantalouden ohjaajana ja onko poliittisilla toimijoilla siinä tarpeeksi vahvasti otetta.

Tässä maailmassa on kuitenkin elettävä ja sen ehdoilla myös Suomen toimittava. Enson ja Storan yhdistymisellä saavutetaan kustannussäästöjä ja parempi kilpailukyky. Näin yleisesti arvioidaan.

Miten sitten StoraEnsolle jatkossa käy, riippuu tietysti edelleen valtion ja suomalaisten toimenpiteistä. Enson omistajien osuus StoraEnson osakkeiden tuottamista äänistä on vaihtosuhdetta korkeampi eli 45 prosenttia. Yhdessä Kansaneläkelaitoksen kanssa valtiolla on yhtiökokouksessa riittävä määrävähemmistö estämään muun muassa yhtiöjärjestyksen muuttamiseen. Tämän vuoksi etukäteen tarkasti harkitut linjaukset toimintapolitiikassa yhtiöissä, joissa valtio on omistajana mukana, ovat siis äärimmäisen tärkeitä.

Kaiken kaikkiaan katson, että yhdistyminen on tässä ajassa perusteltua ja vaihtosuhdekin kohtuullisen hyvä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:ssä on nyt tässä ratkaisevassa käsittelyssä. Tämän asian yhteydessä on puhuttu muun muassa tiedottamisesta tämän asian valmisteluvaiheissa opposition suuntaan. Totean, että omaan tietooni asia tuli lehdistön kautta ja mitään yhteyttä hallitus ei meidän ryhmämme suuntaan tietojeni mukaan ottanut. Ymmärrän tämän, että asiasta ei kovin laajasti voida kertoa eikä keskustella etukäteen, koska ilmeisesti kysymyksessä on hyvin nopeasti niin sanottu sisäpiiritieto, jota ei ole mahdollista vuodattaa ilman vakavia seurauksia, kun ollaan pörssissä noteerattavan osakeyhtiön kanssa tekemisissä.

Tältä osin en niin voimakkaasti yhdy siihen kritiikkiin, mitä on esitetty tiedottamisen osalta. Tietysti on niin, että kun päätösvalta on eduskunnalla, tietoa pitäisi saada. Toisaalta sitten kun asia on valmisteltu ja tuotu eduskunnan käsittelyyn, eduskunnalla on myös täysi oikeus vakaan harkintansa mukaisesti hyväksyä tai hylätä tänne tuotu asia. Niin tässäkin kohdassakin on meneteltävä, että jokaisen edustajan tulee miettiä, onko tämä järkevä, edullinen, oikeaan suuntaan kehitystä vievä operaatio vai ei ja sen mukaan tehdä oman kansakuntamme edun mukainen ratkaisu.

Tässä syntyy tietyin mittarein mitaten maailman suurin metsäyhtiö. Tällainen suuruuden ihannointi on tätä päivää. Pyritään mahdollisimman laajoihin operaatioihin, joissa tarvitaan valtavia pääomia, toimitaan globaalisti yli koko maapallon. Tähän samaan ajatteluun, suuruuden ihannointiin on nyt maailman muutosten jälkeen suomalainen vasemmistokin antautunut täysimittaisesti, ja tästä tässä on nyt kysymys, kun sosialidemokraattisen kauppa- ja teollisuusministerin johdolla tämä operaatio viedään eteenpäin. Toki varsinaiset voimatekijät ovat muualla kuin hallituksen piirissä. Ne ovat näitä suuria vuorineuvoksia ja heidän juoksupoikinaan sitten poliitikot tekevät mitä sieltä toivotaan, pyydetään tai jopa määrätään.

Periaatteellisista syistä en pidä oikeana tällaisen valtavan suuren yhtiön synnyttämistä. Se etääntyy, kun kysymyksessä on valtionyhtiö, Suomen kansasta, päättäjistä. Samalla kun se etääntyy, sen ratkaisut tulevat olemaan entistä vahvemmin ja oikeastaan voi sanoa täydellisesti rahan sanelemia, voiton tavoittelun ja ahneuden sanelemia, kylmää bisneksen tekoa, jossa aluepoliittiset ja työllisyysnäkökohdat ja globaalisti ajatellen, kun tulee tällainen valtava maailman laajuista toimintaa harjoittava yhtiö, esimerkiksi globaalit ympäristökysymykset etääntyvät ja jäävät bisneksen, rahanteon jalkoihin.

Tämän mahdollistaa se, että tällainen valtava yhtiö synnytetään ja sen annetaan syntyä nyt eduskunnan päätöksellä. (Ed. Malm: Enso on jo maailmalla!) — Edustaja toteaa, että Enso on jo maailmalla, ja se pitää paikkansa, mutta se on myös Suomen valtion omistama ja toimii varmasti pitkälti eri tavalla kuin esimerkiksi jokin toinen suomalainen maailman laajuinen metsäyhtiö, joka tekee Indonesian sademetsiä hyväkseen käyttäviä yksiköitä ja tukee sitä kautta muun muassa epädemokraattisia järjestelmiä eri puolilla maailmaa. — Eli kun on valtionyhtiö kysymyksessä, niin asia on toisella tavalla hoidossa, kun siinä on mukana poliittinen päätöksentekijä, vaikkakin välillisesti, mutta se tuo siihen sen otteen, joka on kuitenkin näkyvissä koko toiminnassa. Nyt kun Enso menee Storan kanssa yhteen ja toimii maailman suurimpana tämän alan yhtiönä maailman sademetsissä ja kehitysmaissa sen lisäksi, että se toimii myös kotimaassa ja Pohjoismaissa, tähän suuntaan ollaan menemässä tie toisen valinnan kautta. Päätösvalta etääntyy ja kylmät markkinavoimat saavat vallan. Periaatteellisista syistä en pidä tätä oikeana, viisaana ja terveenä kehityksenä ajatellen koko ihmiskuntaa ja myös niitä vahvoja demokraattisia avoimen talouden periaatteita, joita Suomessa on totuttu noudattamaan ja harjoittamaan ja joita esimerkiksi pyritään suomalaisen kehitysyhteistyönkin kautta edistämään eri puolilla maailmaa.

Arvoisa puhemies! Asian käsittelyn yhteydessä on paljon puhuttu siitä, onko muita vaihtoehtoja kuin yhtyminen ruotsalaisen Storan kanssa. Uskallan sanoa, että keskustan vastalause tältä osin on kyllä hataralla pohjalla. Toisia vaihtoehtoja ei tosiasiassa minun arvioni mukaan juurikaan ole.

Me olemme Euroopan unionissa, se on tosiasia tänä päivänä, niin valitettavaa kuin se monelta osin onkin. Euroopan unionin direktiivit estävät sellaisen kehityksen, että tässä maassa kaksi suurta metsäyhtiötä menisivät yhteen ja jäljelle jäisi tosiasiassa vain kaksi yhtiötä. Vähittäiskaupan alalla nähtiin, miten vaikeaa se oli ja miten Kesko joutui luopumaan ostamastaan toisesta kauppaketjusta suurelta osin. Tosiasia on se, että tällaista vaihtoehtoa kilpailusyistä ei enää olisi ollut olemassa. Tämä pitäisi tietysti tietää hyvin oppositiossa, niin kuin hallituksessakin. Hallituksessa tietysti tiedetäänkin ja oppositiossa sen tähden, että edellisen hallituksen aikanahan tehtiin nämä päätökset, joilla sitouduttiin direktiiveihin.

Myöskään oman arvioni mukaan puunmyyjän kannalta ei kotimainen vaihtoehto olisi ollut välttämättä paras mahdollinen, koska se olisi merkinnyt sitä, että puun ostajia olisi ollut entistä vähemmän, yksi vähemmän. Vaikka se ei varmaan ihan täysin vapaata kilpailua nytkään ole, vaikka periaatteessa pitäisi olla, niin tämä kehitys ei olisi pitkällä tähtäyksellä ollut puunmyyjien edun mukainen. Siksi katson, että kotimaisen vaihtoehdon selvittämisessä on varmaan jouduttu toteamaan nämä tekijät ja sen tähden sitä ei ole voitu toteuttaa. Tosin arvelen, että suuruu-

den ihannointi on ollut hallitukselle tärkeämpi tekijä, halu päästä tätä kautta maailmanvalloitukseen, entistä voimakkaammin tekemään rahaa Stora — Enso-mallin tuoman mahdollisuuden kautta.

Kuten totesin, hallituksen valitsema malli merkitsee sitä, että päätösvalta etääntyy. Suomalaisten osuus päätöksenteossa vähenee merkittävästi ja rahan vallan ja kansainvälisen pääoman ja sen myötä voitontavoittelun merkitys ylikorostuu tässä kokonaisuudessa. Se merkitsee sitä, että uhka suomalaiselle aluepolitiikalla ja työllisyyden ylläpitämiselle kasvaa.

Kun ajatellaan esimerkiksi Enson Kemijärven yksikköä, niin pelkään pahoin, että tuota yksikköä ei enää kehitetä. Ei ole kuin pari kolme vuotta aikaa siitä, kun eduskunta hyväksyi Veitsiluoto-fuusion yhteydessä ponnen, jossa edellytettiin, että Kemin ja Kemijärven ja Oulun yksiköitä kehitetään, ja näin on tapahtunut. Mutta nyt ne ponnet on täytetty, sikäli kuin on täytetty ja uusia ei ole tulossa. Näin ollen tilanne on se, että pohjoisessa ja itäisessä Suomessa nämä yksiköt ovat melkoisen suurella varmuudella hitaan alasajon kohteina. Uudet yksiköt, uudet investoinnit ohjataan suurfirman toimesta muualle päin maailmaa, sinne, missä on halpaa raakaainetta, markkinat lähellä jne. Tämä kansallisisänmaallinen linja pettää tässä täydellisesti. Näin uskallan sanoa. Se on epäisänmaallista toimintaa, joka näkyy työttömyyden kasvuna erityisesti syrjäalueilla ja aluepoliittisen kehityksen entisestään heikentymisenä. (Ed. Vähänäkki: Ei ulkomaille, mutta Etelä-Suomeen voivat ohjautua!) — Menevät ulkomaille. Ei ruotsalainen ja kansainvälinen pääoma tule hyväntekeväisyyttä tänne harjoittamaan, vaan viemään voitot ja tekemään uudet investoinnit sinne, missä tuotto on maksimaalinen, ja se on jossakin sademetsien hyödyntämisen linjoilla, valitettavasti. Tälle nyt ollaan antamassa vasemmiston, kokoomuksen ja vihreitten tuella vapaat kädet. Sitä kyllä hämmästelen syvästi.

Arvoisa puhemies! On myös sanottu, että tämä pitää hyväksyä eduskunnassa sen tähden, että valtio sopijapuolena menettää uskottavuutensa, jos esitystä ei hyväksytä. Mielestäni Joroisten Järvikylän metsäkaupassa olisi pitänyt sitten tehdä samalla tavalla, hyväksyä se sen tähden, että valtio menettää arvostuksensa ja sopijapuoli uskottavuutensa jos näin käy kuin eilen kävi. Eli pohja tällaiselle arviolle ei ole todellisuutta. Kun oppositiota ei esimerkiksi ole informoitu eikä välttämättä ole voitu informoida asian osalta ajoissa, niin nyt on ratkaisu tehtävä ja meidän on katsottava minkä väristä nappia painamme. Se tilaisuus on nyt täydellisellä vapaalla valinnalla, johon eduskunnalla sisältyy suuri vastuu tässä tilanteessa.

Arvoisa puhemies! En hyväksy tätä järjestelyä, vaan äänestän sitä vastaan.

Mutta kun arvelen, että enemmistö kuitenkin tähän sitoutuu ja hyväksyy tämän linjan, siltä varalta olen jättänyt perustelulausuman, jossa, toisin kuin ed. Uotila äsken ilmoitti, nostetaan ponnen muodossa eduskunnan vastaukseen tulevana kanta näihin keskeisiin kysymyksiin, jotka asiaan liittyvät. Nimittäin valtiovarainvaliokunnan lausunto ja talousvaliokunnan mietintö eivät sisällä yhtäkään pontta, jolloin siis eduskunnan vastaukseen, joka menee hallitukselle, ei tule minkäänlaista viestiä siitä, mikä on eduskunnan tahto ellei pontta nyt hyväksytä tässä muodossa, että eduskunta edellyttää näitä tiettyjä asioita.

Arvoisa puhemies! Uskallan sanoa, että tämä ponsi, jota nyt esitän, on paras ponsi, mitä olen 11 vuoden aikana tässä salissa esittänyt ja olen esittänyt niitä aika paljon, ehkä joskus vähän liikaakin, mutta nämä ovat todella vakavia kysymyksiä ja siksi esitän, että tämä ponsi hyväksytään täällä. Viittaan muun muassa siihen, että toinen suuri suomalainen metsäyhtiö on Indonesiassa näissä asioissa, joihin haluan kiinnittää huomiota ponnella, rypenyt ihan tarpeeksi ja Suomen maine ei sitä enää kestä varsinkaan, jos siinä on mukana tämä uusi suuryhtiö, jossa valtio on kuitenkin vielä omistajana. Nimenomaan siksi, että valtion omistusosuuden säilymistä korostetaan, on välttämätöntä, että eduskunta antaa tietyt reunasäännöt ehdot tälle fuusiolle, jotta nähdään, että eduskunta ja valtio on määräävä tekijä vielä tässä yhtiössä, jos kerran niin väitetään.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus toimii siten, että syntyvä suuryhtiö toteuttaa globaalisti, alueellisesti ja paikallisesti kestävän kehityksen periaatteita muun muassa sademetsien ja muiden tärkeiden luonnonvarojen käytössä sekä kunnioittaa ja edistää demokraattisia arvoja kaikkialla maailmassa. Lisäksi eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että uusi suuryhtiö ottaa huomioon toimintaansa Suomessa kehittäessään aluepoliittiset ja työllisyysnäkökohdat taloudellisten arvojen ohella."

———

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi mielestäni erinomaisesti ja hyvin puuttui siihen pelkoon, että tämän mahdollisen fuusion tapahduttua työpaikat Enson entisillä laitoksilla häviäisivät kokonaan pois. Se pelko on todella olemassa, ja edellytän, että nimenomaan siitä asiasta eduskunta lausuisi hieman painavammin kuin mitä valiokunnan mietinnössä näkyy. Meillä ei ole varaa alasajoihin ja työttömien armeija saa vain lisää voimia, mikäli näin tapahtuu, ja silloin se olisi kansallinen murhenäytelmä.

Henkilöstön osallistumismahdollisuuksia pitäisi suuryhtiössä myös parantaa. Esimerkiksi, kun Ruotsissa on voimassa myötämääräämislaki, joka edellyttää, että yrityksen hallituksessa on henkilöstön edustajia, niin tasapuolisuuden vuoksi on vaadittava, että myös StoraEnson hallituksessa, joka Suomessa nähtävästi istuu, on suomalaisten henkilöstöryhmien edustajat.

Ed. Rask (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Kankaanniemi epäili, ettei Kemijärven tehdasta tämän fuusion jälkeen enää kehitettäisi. On syytä muistuttaa siitä tosiasiasta, että kun Enso ja Veitsiluoto yhdistyivät, niin silloin Kemijärven tehtaita kehitettiin 270 miljoonalla markalla ja sen jälkeen vielä vuosittain noin 20 miljoonalla markalla.

Ed. Kankaanniemi epäili myös sitä, että tehtaat tulevat siirtymään sinne, missä raaka-aine on. Kyllä Kemijärven tehdas on siellä, missä on raaka-aine. Meidän tulee kansallisesti pitää huoli siitä, että sitä raaka-ainetta saa käyttää, että ei liiallisella suojelulla estetä puuraaka-aineen käyttämistä eikä myöskään estetä Venäjältä tuotavaa puuraaka-ainetta, jota siellä on runsaasti.

Ed. Korteniemi: Herra puhemies! Kun käsiteltävänä olevaa asiaa Enson ja Storan fuusiosta on käsitelty tähän mennessä jo hyvin monelta puolelta, tyydyn tässä esittelemään lyhyesti vain muutamia näkökohtia pohjoissuomalaisesta näkökulmasta.

Täällä on muisteltu viime kaudella tehtyjä ratkaisuja, joissa on myyty osakkuuksia valtionyhtiöistä. Muistan itsekin oikein hyvin sen käsittelyn, joka tapahtui silloin, kun Veitsiluodosta myytiin 35 prosenttia Ensolle. Sehän tapahtui syksyllä 94. Silloinen vasemmisto-oppositio teki siitä mahdottoman suuren asian. Tehtaita pysäytettiin ja kansaa kiihotettiin. Se oli silloin vasemmiston mielestä jopa välikysymyksen arvoinen asia, ja silloiselle kauppa- ja teollisuusministerille esitettiin henkilökohtaista epäluottamuslausetta. Nykyinen kauppa- ja teollisuusministerikin oli ryhmänsä puheenjohtajana tukemassa epäluottamuslausetta.

Kun sitten hallitus vaihtui ja vasemmisto tuli hallitukseen, niin silmää räpäyttämättä koko Veitsiluoto sulautettiin Ensoon. Eivät pysähtyneet tehtaat, ei synnytetty kansanliikkeitä.

Sama toistuu nyt, kun Enso fuusioidaan ruotsalaisen Storan kanssa. Nyt vasemmistojohtoinen hallitus hakee Ensolle mieluummin ulkomaisen kuin kotimaisen kumppanin. Vaihtosuhde on monien asiantuntijalausuntojen mukaan huono, ja päätösvaltaa siirtyy kansantaloudellemme tärkeällä alalla ulkomaille. Ei voi kuin hämmästellä, miksi hallitus on antanut tukensa tässä asiassa ulkomaisen vaihtoehdon puolesta sen sijaan, että olisi etsitty ensisijaisesti yhteistyötä suomalaisyhtiön kanssa.

Muistutan vielä siitä erosta, joka on Ahon hallituksen ja Lipposen hallituksen esityksissä vastaavanlaisista omistusjärjestelyistä. Kun Ahon hallitus päätti 35 prosentin osuuden myymisestä Veitsiluodosta Ensolle, esitykseen sisältyi laaja toimenpideohjelma. Veitsiluodon Kemijärven tehtaalle luvattiin noin 300 miljoonan uusinvestoinnit ja näin turvattiin Kemijärven tehtaan toiminnan jatkuminen. Edelleen ohjelmaan liittyi toisen paperikoneen rakentaminen Veitsiluodon Oulun tehtaalle. Lisäksi ohjelmaan kuului monia muita Pohjois-Suomen elinkeinoelämää elvyttäviä toimenpiteitä. Nämä toimenpiteet pantiin välittömästi alulle. Valitettavasti Lipposen hallitus ei sitten jatkanut kaikkien luvattujen kompensaatiotoimenpiteitten toteuttamista. Silti kuitenkin pääosa saatiin toteutettua.

Nyt on aika kysyä, missä ovat nyt edessä olevan fuusion yhteydessä hallituksen lupaukset niille alueille, joihin tämän fuusion mahdolliset kielteiset seuraukset todennäköisesti saattavat erityisesti kohdistua. Voidaan tietenkin väittää, ettei tästä mitään kielteistä seuraa, vaan päinvastoin voimavaroja tulee lisää. Tietysti voidaan vetäytyä muutenkin uuden yhtiön selän taakse ja sanoa, että se on yhtiöiden asia, miten ne toimivat ja missä toimintaansa kehittävät. Sama selityshän olisi ollut mahdollinen aikanaan Ahon hallituksen aikana Veitsiluoto-kaupan yhteydessä. Ahon hallitus halusi kuitenkin sitoutua konkreettisiin takuisiin siitä, että Pohjois-Suomen

puunjalostusteollisuudesta ja sen kehittämisestä pidetään huolta. Eikä tämä ollut pelkkää alueoliittista retoriikkaa, vaan se nähtiin myös koko maan eduksi.

Jos nyt esillä olevaan fuusioon liittyisi vastaavia takeita ja hallituksen sitoutumista kuin aikoinaan Veitsiluodon ratkaisuun, se olisi paremmin hyväksyttävissä. Kun mitään tällaisia takeita ei ole, edessä on tietyllä tavalla hyppy tuntemattomaan. Siksi fuusiota ei mielestäni pitäisi esitetyssä muodossa hyväksyä.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Enson ja Storan yhdistymishyötyjä on täällä käyty runsaasti läpi. Niitähän on hintakilpailukykyyn liittyvissä tekijöissä ja tietysti myös markkinaheilahtelujen sietokyvyn kasvussa kuin myös siinä, että investointikynnys alenee tietysti mittakaavaetujen mukana ja näin ollen saavutetaan etuja toiminnan laajenemismahdollisuuksissa globaalisessa, kansainvälisessä kilpailussa.

Toisaalta myös tässä yhteydessä on paljon sivuttu kotimaisia vaihtoehtoja eikä silloin voida olla tarkastelematta puunhankintamarkkinoiden toimivuuskysymyksiä. Suomessa on todella tältä osin tiettyjä ongelmia olemassa, kuten myös talousvaliokunta mietinnössään toteaa.

Valitettavasti joudun tässä yhteydessä palauttamaan mieliin hiljattain hyväksytyn metsänhoitoyhdistyslain, joka on eräiltä osin ongelmia tältä osin luova. Kun lakisääteinen metsänhoitomaksu edelleen jatkuu, sen metsänhoitotöiden markkinoiden kilpailua vääristävää vaikutusta ei ole Suomessa todella riittävästi pohdittu. Nykyisinhän yhdistyksillä on omilla alueillaan tällä maksulla turvattu kilpailuetu eivätkä uudet yritykset hevin pääse alalle mukaan. Tässä yhteydessäkin on ihan koko metsäsektorin osalta syytä visioidasitä, että jatkossa olisi tältä osin laki syytä kumota, jolloin alan kilpailuesteet poistuisivat ja uudelle yritystoiminnalle myös avautuisi mahdollisuuksia. Se toki edellyttää sitten, että puun toimituskaupat tehtaille ja tien varteen avataan todella kilpailulle. Silloin myös valtaosa yhdistyksistä löytäisi taloudellista pohjaa sille, että ne voisivat toimia. Se täytyy toki muistaa.

Herra puhemies! Metsäteollisuuden kehitys maailman laajuiseksi on teolliseen vallankumoukseen verrattava historiallinen tapahtuma ja käänne. Valitettavasti mielestäni poliittinen päätöksenteko omaksuu globaalistumisen ikään kuin tapahtuneena tosiasiana. Tätä kuvaa muun muassa se, että tämän vuoden alusta aloitetun metsäohjelman laatimisen toimeksiannossa ei näy lainkaan metsäsektorin nopea kasvu maailman laajuiseksi, eli globaalistumiskysymys ei esiinny metsäohjelman tavoitepuolella, selvityspuolella.

Nyt on ehdottomasti viimeinen hetki huomata, että kansallisen metsäohjelman teko tapahtuu sellaisessa tilanteessa, jossa kansallista päätösvaltaa siirtyy ylikansallisille pelaajille entistä enemmän. On ehdottomasti edellytettävä uuden työryhmän asettamista pohtimaan juuri maailman laajuisen metsäteollisuuden ja kansainvälisen metsäpolitiikan vaikutuksia Suomeen. Suomella on oltava strategia tällä metsäsektoriin yhä voimakkaammin vaikuttavalla lohkolla. Tältä osin minusta oli menetys, että metsäpoliittista selontekoa muun muassa eduskunnalle ei annettu. Liekö syy juuri esityslistan käsittely asiassa. Tältä osin on todella tällaista arviointia nyt ryhdyttävä suorittamaan. Tämä metsäohjelma ei voi olla globaalisia vaikutuksia tarkastelematta.

StoraEnsossa on maamme kansantalouden alueellisen kehityksen ja työllisyyden kannalta ratkaisevaa, että valtion rooli vahvenee metsäpoliittisessa strategiassa turvaamaan myös kansalliset edut. Tässä suhteessa valtion ja Kansaneläkelaitoksen omistus on pidettävä nykyisellään valtion tarvittavan ohjauksen turvaamiseksi. Tältä osin Kansaneläkelaitos tuo tähän 8 prosenttia päätösvaltaa. Vaikka on useassa yhteydessä oltu sitä mieltä, että Kansaneläkelaitoksen luonteeseen ei pitäisi teollisuuspoliittisen toiminnan kuulua, nyt tässä uudessa tilanteessa pidän erittäin tärkeänä, että valtion ja Kelan omistus säilyy, kuten myös valtiovarainvaliokunta ja talousvaliokunta omalta osaltaan toteavat, pitkäjänteisesti korkealla tasolla, jotta voimme vaikuttaa asioihin.

Tietysti on myös tärkeätä, että metsäpoliittinen strategia ministeriössä ja hallituksessa ja eduskunnassa linjataan, jotta tiedetään, mihin tätä valtaa erityisesti tullaan käyttämään. Se on välttämätöntä sen takia, että meidän on tunnustettava, etteivät maamme kansantalouden ja suurten metsäyritysten edut välttämättä enää yhdy. Tältä osin tietysti on nimenomaan mahdollista, että mittavia massa- ja paperiteollisuuden investointeja ei tehdä esimerkiksi Suomeen enää samassa laajuudessa. Tältä osin olisi nähtävissä sellainen visio, että Venäjän paperi- ja kartonkituotteiden kysynnän kasvu ainoastaan olisi vahvistamassa uutta investointipotkua esimerkiksi Itä-Suomeen.

Itä-Suomen kannalta juuri on keskeistä teollisuuden kehitysedellytysten turvaaminen ja inves-

tointikynnyksen alentaminen toimivalla infrastruktuurilla, hyvillä liikenneyhteyksillä ja muun muassa ympärivuotisen vesitieyhteyden edistämisellä. Tähän asiaan valtiovarainvaliokunta myös lausunnossaan talousvaliokunnalle puuttuu tuomalla esille juuri niitä elinkeinoelämän ja metsäteollisuuden kehittämisen kannalta keskeisiä perusehtoja, joita on juuri toimiva infrastruktuuri, ja että Suomi pidetään todella hyvänä metsäteollisuuden investointien kohteena muutoinkin yhteiskuntapoliittisella päätöksenteolla. Se tarkoittaa tietysti alempiasteista tieverkostoa, energiapoliittisia ym. edellytyksiä tietysti ja sitä, että me huolehdimme todella kansallisen metsästrategian kehittämisestä.

Tällaisia infra-asioita ovat juuri äsken mainitut vesitieyhteyskysymykset. Esimerkiksi Varkauden tehtaiden, joilla on pitkä rivi hopeamitaleita seinällä, mutta ei pitkään aikaan yhtään investointia, joiden vanhin kone on 20-luvulta, tämän tyyppisen teollisuusyhtymän kehittäminen edellyttää esimerkiksi Huruslahden syväväylän toteuttamista, joka on Merenkulkuhallituksen investointilistalla kärkihankkeena.

Sosialidemokraatit ovat vaatineet valtion omaisuuden myyntitulojen suuntaamista suuremmassa määrin liikennehankkeiden aientamiseen. Tämä tulee muun muassa metsäteollisuuden kehittämisen edellytysten varmistamiseksi nyt ajankohtaisemmaksi juuri tältäkin osin. Eduskunta on vaatinut selkeästi talousarvion käsittelyn yhteydessä valtion omaisuustulojen käyttämistä elinkeinoelämää tukeviin infrahankkeisiin. Eduskunnan on nyt pidettävä huoli, että ensi vuoden talousarvion valmistelussa valtiovarainministeri Niinistö ei nyt selätä eduskunnan selkeää yksimielistä tahtoa esillä olevassa asiassa.

Muutoin pidän erittäin hyvänä talousvaliokunnan linjauksia. Haluan palata vielä valtion osakasvallan käyttökysymykseen. Minusta on hyvin tärkeätä se, että suomalaisessa metsä- ja teollisuuspolitiikassa julkisen vallan rooli ja valtion tahtotila selkiytyy ja että todella tätä suurimman yksittäisen omistajan roolia käytetään strategisissa ja teollisuuspoliittisissa toimenpiteissä. Minusta näitä olisi syytä juuri kansallisen metsäohjelman tarkentamisen yhteydessä hahmottaa, minkä tyyppisiä painopisteitä tässä tulisi Suomen ottaa esille.

Tämä on välttämätöntä juuri sen takia, että on nähtävissä kansainvälisiä kehityskulkuja muun muassa raakapuun ja kierrätyskuidun ristikkäiskaupan laajenemisena. Sillä on sellainen haitallinen vaikutus, että juuri kuljetuskustannusten alentaminen on silloin keskeistä; niillä me voimme vielä kilpailla, emme välttämättä enää energian hinnalla ja raaka-aineella. Silloin on nimenomaan hyvien liikenneyhteyksien merkitys entistä keskeisempää.

Puhemies! Haluan myös lopuksi korostaa sitä, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on kokouksissaan selkeästi tukenut henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien ja työntekijöiden edustuksen turvaamista uudessa yhtiössä. Tältä osin, vaikka kotipaikka on Suomi, Suomen lainsäädäntö on henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien kannalta Ruotsin vastaavaa huonompaa, joten tässä yhtiössä tulee työntekijöiden edustus ja vaikutusmahdollisuudet ottaa parhaalla eli Ruotsin tyylillä myös Suomessa huomioon.

Ed. S a a r i n e n : Herra puhemies! Vaihtosuhteen puntarointia voi asiassa tehdä monenlaisin kriteerein. Niin voi tehdä esimerkiksi tuloskunnon, velkaisuusasteen, varallisuuden määrän ja markkinatilanteen mukaan. Markkinoilla toimivat analyytikot huomioivat kaikki edellä mainitut tekijät kokonaisvaltaisesti. Näin ollen pörssikurssi on lähinnä käyttökelpoisin. Ei sekään ole ehdoton mittari, mutta asiantuntijat pitävät sitä lähinnä käyttökelpoisena. Tämä käsitys on vain vahvistunut, kun on voitu todeta, että yritysten kaapeista ei ole löytynyt sellaisia luurankoja eli uusia yhtiöiden asemaan vaikuttavia asioita, jotka eivät jo olisi olleet markkina-analyytikkojen tiedossa. Näin ollen näiden yhtiöiden pörssikursseja voidaan pitää oikeina.

Muut mittarit eivät myöskään kohtelisi osakkeenomistajia tasapuolisesti. Nythän Enson osalta vaihtosuhde on selvästi parempi neuvottelutuloksen jälkeen, kuin pörssikurssit sinänsä suoraan antaisivat ymmärtää. Valtiovarainvaliokunnan verojaosto kuuli myös asiantuntijakuulemisen yhteydessä eräitä muita tahoja, joissa on tehty suuria fuusioita. Muun muassa UPM-Kymmene- ja MeritaNordbanken-fuusiot tehtiin pitkälti pörssikurssien pohjalta.

Vielä fuusioon. On aika vähän puhuttu aikataulusta. Näissä asioissa myös aikataululla on suuri merkitys, koska tällä alalla on tapahtumassa maailman laajuista keskittymiskehitystä. Tämän johdosta tässä yhteydessä Enson kannalta katsottuna yhteenliittyminen Storan kanssa on onnistunut ratkaisu. Myöhempänä ajankohtana Enson kohtaloksi olisi todennäköisesti koitunut, että Enso olisi joutunut fuusioitumaan johonkin todella suureen metsäjättiin kääpiösarjalaisen

ääni- ja painoarvolla. Nyt suomalaisten voimin ollaan ylivoimaisia niin omistussuhteella kuin äänimäärälläkin mitattuna.

Keskustan vaihtosuhdekannanotto on ankkuroitu lähinnä vain yhden pankkiiriliikkeen lausuntoon. Kaikki muut asiantuntijat ovat pitäneet lähtökohtaisesti pörssikursseja oikeana vaihtosuhdemittarina. Keskusta on väittänyt, että heidän eduskuntaryhmäänsä on tässä asiassa informoitu väärällä tavalla. Näin suuressa ja tärkeässä asiassa tuon kaltainen menettelytapaan kohdistuva moite on mielestäni kovin turhamainen ja ontto peruste asian kaatamiseen.

Keskusta on peräänkuuluttanut suomalaista vaihtoehtoa. Sitä edustava taho ei valitettavasti halunnut tai ehtinyt edes lähettää ketään edustajaansa asiantuntijaksi valtiovarainvaliokunnan verojaostoon. Jos he olisivat lähettäneet edustajansa, silloin eduskunta olisi saanut myös tiedon ja käsityksen siitä, millä tavalla kotimaista vaihtoehtoa on yritetty toteuttaa, millä tavalla siellä on neuvoteltu. Nyt meillä kansanedustajilla on käytettävissä ministeri Kalliomäen puheenvuoro ja toisella puolella on keskustapuolueen vastalauseessa maininta "saamamme tiedon mukaan". Mistä saadun tiedon mukaan? Onko mahdollista, että keskustapuolueella on tiedon lähteenä kotimaisen vaihtoehdon osapuoli? Sitä voimme vain kysyä. Ei meillä ole siitä tietoa.

Ajatelkaa: On outoa, että kun näin suuressa asiassa Suomen eduskunta pyytää suuren yhtiön edustajaa tai edustajia asiantuntijoiksi, erittäin tärkeässä asiassa, tällainen yritys ei katso voivansa tänne lähettää edustajaa. Ei minkäänlaista vastausta, miksi. Esimerkiksi UPM-Kymmene ja MeritaNordbanken lähettivät asiantuntijansa ja hyvin lyhyellä varoitusajalla.

Herra puhemies! Aivan lopuksi kaikesta päätellen keskusta valjastaa tämänkin tärkeän asian omien vaalivankkureittensa vetojuhdaksi politisoimalla asiallisen liiketoiminnan kehittämismahdollisuudet.

Ed. J u h a n t a l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Saariselle: Puheenvuorostanne jäi kuulematta se pätkä, jonka aikana kiidin huoneestani tänne, mutta loppuun: Keskusta ei politisoi. On aivan kummallinen väite tullut siitä, aamupäivälläkin käytiin aivan samanlainen keskustelu, niin kuin tässä ei olisi aivan riittämiin asiallista sisältöä.

Politiikka ja informaatio ovat sivuasioita sellaisessa asiassa, jossa puhutaan eduskunnassa kansanedustuslaitoksen antamasta luvasta meidän yhteisen omaisuutemme muodon muuttamiseen, tässä tapauksessa fuusion kautta yhtymällä toiseen suureen teollisuuslaitokseen. Me emme ole pitäneet tapahtunutta fuusiota aineellisesti onnistuneena. Me emme vastusta maailman laajuista kehitystä. Me tuemme sitä. Me tuemme yksityistämistä. Me kannatamme sitä, että suomalaiseen teollisuuteen tulee ulkopuolista rahaa, mutta me emme ole saaneet selvitystä siitä, miksi kotimaisia voimia ei kyetä kokoamaan yhteen ja saamaan kotimaista teollisuutta. Me emme politisoi tätä vaan haluamme saada asiallisen, hyvän ratkaisun aikaan, ja siitä me emme ole saaneet selvyyttä ja olemme siksi vastustaneet.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Juhantalon puheenvuoro olisi kuitannut minunkin puheenvuoroni.

Ensinnäkin totean, että ei keskustaa ole informoitu tästä asiasta sillä tavalla, kuin näin tärkeä asia olisi täytynyt tuen saamiseksi informoida. Puhelinkeskustelu ja lyhyt tuokio kahvikupin ääressä on kovin vähäinen informaatio tämän tyyppisessä asiassa.

Mitä tulee itse asiaan, kyllä kai keskusta nyt sen enempää lietsomatta isänmaallisia ajatuksia puhuu ja kantaa vastuuta kotimaisen omistuksen puolesta. Meillä on tällä hetkellä se surkea tilanne, että enemmän kuin me tiedämmekään kaikilla elinkeinoelämän aloilla omistus on siirtynyt ulkomaille. Se ei ole investointeja. Se on osaksi pelurien rattaissa pyörimistä. Saatetaan vielä muutamien vuosien kuluttua tai hyvinkin lyhyellä aikajaksolla tulla kantamaan hyvin katkeria hedelmiä tästä, että omistus elinkeinoelämässä ja teollisuudessa siirtyy ulkomaille. Siitä keskusta on kantanut tässä huolta ja nimenomaan esittänyt mahdollisia kotimaisia vaihtoehtoja, jotka olisivat olleet yhteiskunnan kannalta ehdottomasti parhaita.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Edellisten puheenvuorojen johdosta totean, että on aika erikoista, että keskustapuolue hyväksyy yksityistämisen, hyväksyy ulkomaisen omistuksen mutta se ei hyväksy näitä periaatteita tässä tapauksessa, siis periaatteessa kyllä mutta käytännössä ei.

Mitä vaihtosuhteeseen tulee, sehän on useilta eri tahoilta osoitettu, että kun se on Enson pörssikurssia parempi, silloin suomalaiset ovat onnistuneet aika hyvin neuvotteluissa. Velkaisuusasteet ja muut tekijät ovat yksittäisiä mehupillejä. Sieltä näkee tietyn yksittäisen kuvion, mutta ko-

konaisuus punnitaan markkinoilla. Tästäkin kaikki asiantuntijat ovat yksimielisiä.

Kotimainen vaihtoehto. Voisivatko keskustapuolueen edustajat sanoa, mitä on ilmaisu "saamamme tiedon mukaan emme ole vakuuttuneet" jne., mistä se tieto on saatu? Se kotimainen vaihtoehto, joka tässä yhteydessä on Metsä-Serlaan tai Metsäliitto-yhtymään liitetty, ei ole suostunut eduskunnan pyynnöstä huolimatta tulemaan valiokuntaan kuultavaksi.

Mitä tulee saatuun informaatioon, ed. Aittoniemi, hallituspuolueiden kansanedustajat eivät ole saaneet puhelimitse eikä kahvikupin ääressä etukäteen tietoa. Oppositiota on edes yritetty informoida. Jos keskustapuolueen varapuheenjohtaja ei informoi omaa ryhmäänsä, sille me emme sitten hallituspuolueiden edustajina mahda yhtään mitään, jos tieto ei kulje ryhmän sisällä. Teitä on tässä asiassa informoitu paremmin kuin meitä.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa puhemies! Jos puhemies sallii, kun ei vastauspuheenvuoroja ole hirveästi jaossa ollut, pariin asiaan ottaisin kantaa. Sain ed. Pulliaisen puheenvuorossa lievästi sanottuna pienen syytöksen käsitteestä "rationalisointi", jota käytin eräässä puheenvuorossa. Minusta se sana sillä kohdalla on aivan oikein, mutta kuka mitenkin sen ymmärtää, se on eri asia.

Tämä fuusiohan tuo tullessaan tämän sanan alle myös erittäin paljon erilaisia etuja. Sana "rationalisointi" nykykielessä, niin kuin minä sen ymmärrän, tarkoittaa sitä, että kun fuusioita tapahtuu, tapahtuu myös tuotannon tehostamista, tapahtuu järjestelmien tehostamista, jotka toimenpiteet ovat tämän sanan alla. Tässä yhteydessä, kun käytin tämän puheenvuoron, en ole puuttunut henkilöstökysymyksiin, vaan tarkoitin sitä, millä tavalla suuryhtiöissä tullaan uudelleen toiminnat järjestelemään. Sitä en kiistä, ettei se jossakin vaiheessa kosketa myös henkilöitä.

Niin kuin yhtiöiden edustajat ovat meille valiokunnassa jo ilmoittaneet, luku on minusta pieni, joka ilmoitettiin lähinnä johto- ja hallintotehtävissä olevien kohdalta, että noin 500:aa henkeä tämä koskettaa. Tämä tieto on tullut virallisesti kummankin yhteenliittyvän yhtiön johdon taholta meille valiokuntaan. Se ed. Pulliaiselle rationalisoinnista! Siinä puheessa oli ainut kohta oikein, että pitkäaikaisena ammattiyhdistysliikkeen edustajana olen ollut ja olen edelleenkin. Sen suuntaisiin rationalisointitoimenpiteisiin, joihin hän viittasi, en ole ottanut kantaa puheenvuorossani.

Mitä tulee itse fuusioon, ymmärsin asiantuntijakuulemisen yhteydessä — valiokunnan jäseniä on paikalla, omissa puheenvuoroissanne korjatkaa, jos olen ymmärtänyt väärin — että ensinnäkin, kun puhutaan uuden yhtiön investointipolitiikasta, investointipolitiikka, ne suunnitelmat, jotka ovat tällä hetkellä yhtiöissä olleet, tullaan viemään sellaisinaan myös eteenpäin. Näin minä olen kirjannut tämän puheenvuoron.

Mitä tulee investointien suuruuteen tulevaisuudessa ja jatkossa, senhän tulee määrittelemään ilman fuusiota tai fuusion sisällä olevissa tarpeissa puhtaasti se, minkälainen on kilpailutilanne maailmalla ja millä tavalla yhtiön toimintaedellytykset on tämän fuusion yhteydessä turvattu. Ovathan ne paremmat kuitenkin kuin erillään ollessa, jos keskenään kilpailevat.

Tässä yhteydessä voi varmasti todeta sen, että suuruuden ekonomia toimii joillakin alueilla näissä tuotepaleteissa, jotka uuteen fuusioituun yhtiöön tulevat, mutta välttämättä ei kaikilla. Mihin investoinnit tulevaisuudessa tulevat suuntautumaan, useissa puheenvuoroissa on epäilty kotimaan osuuden jäämistä taka-alalle. Minä en kyllä tähän usko. Nimittäin Suomessa tapahtunut kehitys Ensossa on osoittanut, että yritystä on hoidettu hyvin, vaikka suuren velkataakan alla ovatkin, ja on investoitu toistaiseksi ainakin järkevästi. Laitokset ja investoinnit tuottavat hyvin ja näin on turvattu kotimaisuus, työllisyys ja kansallisvarannon kasvaminen myös metsäteollisuuden osalta.

Meillä ehkä puhutaan vain herrojen puolelta kuulluista asioista, mutta meillä kävi myös asiantuntijoina molemmista yhtiöistä henkilöstön edustajat, joiden näkemyksiä muutamalla sanalla aion tässä virittää. Siellä on huoli siitä, että meillä on erilainen lainsädääntö Suomessa ja Ruotsissa. Ruotsalaiset ovat hallitustyöskentelyyn osallistuneet jo aivan toisella tasolla kuin suomalaiset ja nyt kun pääkonttori tulee tänne Helsinkiin ja täällä on suomalainen lainsäädäntö, niin nämä kysymykset pitää kyetä järjestämään yhtiön sisällä niin, että myös suomalaisen osapuolen henkilöstön edustajilla on vastaavat mahdollisuudet osallistua yhtiön hallituksen työskentelyyn. Tämä ei ole mikään huono asia.

Niissä yhtiöissä, joissa toimintamalli on ollut tämmöinen — ja se jopa ulottuu yleiseurooppalaiselle tasolle, meillä on sellaisiakin yhtiöitä — siellä tapahtuva kehitys on ollut erittäin positiivista niin yhtiön kannalta, tiedonsaannin osalta

kuin myös kenttätason mielipiteiden välittymisessä yhtiön johdolle. Vuorovaikutus on suoraa ja nopeaa. Siinä yhteydessä voidaan nähdä, että hyödyt tulevat tämän suuren synergiaedun lisäksi myös tätä kautta, kun tulevan yhtiön johto ottaa huomioon myös sen.

Sitä en tiedä, minkälaisia velvoitteita voidaan fuusiolupaa annettaessa asettaa. Sen verran tutkin tuossa papereita, että minusta yksityisen yrityksen sisäiseen päätöksentekoon yhtiöjärjestysten ja lakien mukaan ei liene paljon ponsilla merkitystä. Mutta hallituksen kautta päätäntävaltaa, siltä osin kuin sitä tähän yhtiöön jää, tulee käyttää niin, että nämä asiat tulevat henkilöstön mieleisellä tavalla myös uuden yhtiön hallinnossa huomioiduksi. Koen sen siinä mielessä tärkeäksi ja tarpeelliseksi, että yleiseurooppalainen direktiivikehitys on myös menossa siihen suuntaan, ja minusta nämä eivät ainakaan jälkijunassa voi olla uuden yhtiön sisällä.

Omistussuhteisiin en sen enempää halua sanoa. Ne on täällä peukaloitu. Mutta en kiistä sitä, etteikö allekirjoittanuttakin hiukan ole kirveltänyt tämä kysymys, joka täällä keskustelussa on esiintynyt x-tahona koko ajan, tämä Metsä-Serlan akseli, tämä suuri kotimaisuus. Tämän ympärillä käytävässä taustakeskustelussa ei reilusti ole täällä kuitenkaan ed. Mikkolaa lukuun ottamatta nimetty tätä tekijää ja niitä syitä, minkä takia ollaan tässä tilanteessa. Jos tilanne on niin kuin ed. Mikkola sanoi — minä en tiedä, en ole ollut kärpäsenä katossa, kun asioista on neuvoteltu — että näistä ristiinomistusjärjestelyistä neuvottelujen yhteydessä olisi syntynyt sellainen käsitys valtiovallan puolelle, että suhteellisesti ottaen kun katsotaan myös omistus- ja omaisuussuhteita, päätösvaltavaatimus uudessa yhtiössä olisi ollut jotain muuta kuin on annettu ymmärtää, ja se on siihen sitten kaatunut, niin asiassahan on silloin jonkinlainen logiikkakin, miksi tällä tiellä nyt ollaan, jos se näin on. Tätä ei ole varmistettu, mutta näin tämä on täällä tänään meille ed. Mikkolan suulla kerrottu. Tätä ihmettelen myös, mitä ed. Saarinen totesi, että valiokunta ei ollut saanut kuultavaksi kyseisen yhtiön ja yhteisön edustajia.

Mikä liittyy tähän sinivalkoiseen ajattelumalliin, kotimaisuuteen ja näihin kysymyksiin, niin tässäkin on hiukan poliittisia mielteitä nyt lämmitelty mutta eivätköhän ne tässä kesäloman aikana sitten hersy alas, ellei tule mitään kuumaa ja tiukkaa vääntöä sitten esimerkiksi Valion ja Arlan ympärille. Siinä sitten sinivalkoisuuksia kysellään. No sinistähän on Ruotsin lippussakin, valkoista täältä, joten yhteistyö varmaan toimii.

Nämä rakenteet eivät ole itsestäänselviä eikä tällaisen yritysjärjestelyn yhteydessä voi esittää kokonaisvastuita noin kansantaloudellisesti. Lainsäädännön kautta niitä voidaan säätää erilaisilla veroilla ja kytkeä verotuksen piiriin, mitä halutaan, ohjausmenetelmillä ja muilla, mutta en usko, että hirveästi on mahdollisuuksia yhtiön sisäisiin asioihin ja toimintatapoihin siinä mielessä puuttua. Kysymys on vain siitä, minkälaisia toimintaedellytyksiä jää tässä tilanteessa sille osalle, mitä valtio-omistus tulevassa yhtiössä on ja kuinka omistuksen suomaa päätäntävaltaa käytetään.

Minusta se on sitten seuraava erillinen keskustelunaihe, millä tavalla meillä valtio-omistusta uudessa tulevassa yhtiössä ja tulevissa pienemmissä ja suuremmissa fuusioissa tullaan käyttämään sen jälkeen, kun suhteellinen omistus vähenee, ja ketkä sitä käyttävät. Onko nykyinen toimintamalli kansallisesti viisasta ja onko se taloudellisesti ja järkevästi viisasta? Minä en aseta nyt tällä hetkellä virassa olevia enkä tässä toimineita siinä mielessä kyseenalaiseksi, varmasti parhaat voimat on tähän palkattu. Mutta jatkoa ajatellen toivon, että tähän tullaan myös tämän talon sisällä kiinnittämään huomiota.

Itse kannatan fuusiojärjestelyn eteenpäin viemistä.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Enson neuvottelijoiden saavuttama sopimus Enson ja Storan vaihtosuhteesta on 40/60. Asiantuntijoiden käsityksen mukaan se on vähintään kohtuullinen. Missään mielessä se ei ole hyvä. Tällöin vaihtosuhteen olisi tullut olla vähintään 43/57, joka olisi ollut vielä tosiasioihin nojautuen perusteltavissa. Tiedämme, että ruotsalaiset ovat hyviä, ehkä meitä huomattavasti parempia neuvottelijoita ja kauppamiehiä. Kuitenkaan tulos ei ole hävyttömän huono, kuten ed. Juhantalo aikaisemmin sanoi. Se oli oppositionkin esittämänä liian yliampuva ja tosiasioista piittaamaton väite.

Parempaa sopimusta kuin neuvoteltua puoltaa Enson pääoman viime vuosien toteutuneet ja tulevien vuosien ennustetut tuotot. Voitto myös rahoituserien jälkeen on Ensolla Storaa parempi. Nettovelkaisuusaste Ensolla on selkeästi huonompi kuin Storalla. Kuitenkin Enson nettovelkojen suhde omaan pääomaan on vuodesta 1994, jolloin se oli 157 prosenttia, laskenut vuoden 1997 110 prosenttiin ja suhde on edelleen voi-

makkaasti tervehtymässä. Esitettyyn perustuen neuvottelutulos ei olisi ollut edes kohtuullinen. Kohtuulliseksi sopimusta voidaan arvostaa vasta, kun kuvaan otetaan Storan suuret omat metsä-, siis raaka-ainevarat sekä oma voimakas energian tuotanto.

Olisin mielelläni nähnyt, että talousvaliokunta olisi mietintönsä sivulla 9 olevaan taulukkoon yhtiöiden yhteisten tuoteryhmien osuudesta Euroopan markkinoilla merkinnyt erikseen molempien yhtiöiden prosenttiosuudet. Yhtiökohtaiset luvut olisivat helpottaneet ja selkeyttäneet lisää sopimuksen arviointia.

Jokunen sana vielä yhtiöiden ympäristöpolitiikasta. On valitettavaa, että Enson ja muiden suomalaisten metsäyhtiöiden julkisuuskuva ympäristöasioiden huomioon ottamisesta toiminnassaan on vähintäänkin kyseenalainen. Selitykseksi ei riitä, että oman pesän likaajat ovat mustanneet metsäteollisuutemme mainetta. Yrityksiemme informaatioresurssit ovat ilmeisesti kuluneet vääristyneeseen ja liioiteltuun kritiikkiin vastaamiseen eli määrätynlaiseen tapahtumien perässä juoksemiseen.

Toivottavasti yhdistymisen yhtenä positiivisena asiana voidaan tulevina vuosina kirjata suomalaisen metsäteollisuuden paraneva ympäristöja yrityskuva ja sitä myötä vieläkin kannattavampi toiminta.

Arvoisa herra puhemies! Kannatan eduskunnan suostumuksen antamista valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:n ja Stora Ab:n yhdistämistä tarkoittavassa toimialajärjestelyssä.

Ed. E l o : Puhemies! Ehkä ensin pari kommenttia käytetyistä puheenvuoroista.

Olen hämmästyneenä seurannut kristillisen liiton edustajien, erityisesti edustajien Kankaanniemen ja Kalliksen kannanottoja asiaan. Ed. Kallis, joka tunnetaan talouden asiantuntijana, suhtautuu myönteisesti suostumuksen antamiseen. Toisaalta ed. Kankaanniemi taas suhtautuu kielteisesti, niin kuin olemme kuulleet. Minulla on se kuva, että ed. Kallis hallitsee kyllä talouden ja ehkä ed. Kankaanniemi on enemmän hengen mies, mutta molempia tietysti myös taloudessa tarvitaan.

Toinen näkökohta, herra puhemies, on se, että ed. Kankaanniemi ilmeisesti tarkasti tietäen mutta vedoten ihmisten poliittisiin tunteisiin kovasti puhui aluepolitiikan puolesta. Olen jo aikaisemminkin todennut, että kyllä silloin, kun puhumme markkinataloudesta, pörssiyhtiöistä, aluepolitiikan hoitaminen on erimainen vaikeata, se myönnettäköön. Se on toinen asia, että aluepolitiikkaa pitää hoitaa muilla keinoilla. Muun muassa tänään myöhemmin käsiteltäväksi tulevan yhteisöveron kautta me voimme vaikuttaa aluepolitiikkaan mutta emme pörssiyhtiöiden kautta. Se on tänä päivänä mahdoton ajatus.

Puhemies! Oma suhtautumiseni on myönteinen. Olen jopa todella innostunut tähän asiaan. Olen sitä mieltä, että olemme tekemisissä hyvän esityksen kanssa ja vielä kerran viittaan siihen, että tämä on ilmeisesti ensimmäinen kerta, kun valtionyhtiö fuusioituu ulkomaisen yhtiön kanssa ja se osoittaa sen, että valtionyhtiö todella voi fuusioitua. Uskon, että tätä kautta valtionyhtiöiden alhaalla pysyneet kurssit saattavat tulevaisuudessa nousta. Ainakin itse uskon siihen, koska markkinat nyt huomaavat, että valtionyhtiötkin voivat fuusioitua ulkomaisten yritysten kanssa.

Puhemies! Mitä tulee vaihtosuhteeseen, siitä on aivan riittävästi puhuttu. En oikeastaan kovinkaan paljon halua siitä sanoa. On tietysti aina helppoa arvostella sitä, että vaihtosuhde on väärä. Niin kuin politiikassa yleensäkin, aina voidaan sanoa, että tehtiin väärin ja me olisimme tehneet paremmin. (Ed. Ala-Nissilä: Halvalla menee!) — Varmaan ed. Ala-Nissiläkin olisi tehnyt, ainakin omasta mielestään paremmin. Se on toinen asia sitten, uskovatko markkinat sitä ja uskooko suuri yleisökään. Mutta ed. Ala-Nissilä ja me muut näemme viimeistään ensi vuoden maaliskuussa, miten yleisö tähän reagoi.

Puhemies! Muutaman kerran on jo viitattu professori Uolevi Lehtisen kirjoitukseen tänään Helsingin Sanomissa. Siinäkin professori Lehtinen toteaa pariin kertaan, että hän suhtautuu itse fuusioon myönteisesti, mutta että tietysti vaihtosuhteesta voidaan keskustella. Tiedämme, että valiokunta on kuullut parhaita asiantuntijoita ja esimerkiksi itse valiokuntaan lähetettäessä lainasin joitakin analyytikkoja, jotka sanoivat, että tämä fuusio on kuin musiikkia analyytikoille eli he olivat kovasti innostuneita fuusiosta.

Mitä tulee siihen, mihin on viitattu, että huhut Storan fuusiosta ovat nostaneet sen kurssia ja sitä kautta vaihtosuhde olisi vääristynyt. Näin saattaa olla. Myös ed. Kallis viittasi siihen, että Ruotsissa yleensä kurssit ovat korkeammalla. Se on mielenkiintoinen asia, mutta jos esimerkiksi ajattelee vaikkapa Nokian kurssia New Yorkin pörssissä tai Helsingin pörssissä, se on melkein markalleen sama päivittäin. Eli kysymys on siitä, että on erilaisia yhtiöitä. Eivät Tukholman pörssi

ja Helsingin pörssi ole keskenään vertailukelpoisia.

Puhemies! Uskon kyllä, että keskustan vastustus on lähinnä poliittista. Usko siihen, että ainakin heidän kannattajansa ovat fuusiota vastaan, on siivittänyt keskustan kannanottoja eduskunnassa.

Olemme selvästi myös kuulleet, mikä on todellisuudessa taustalla. Todellisuudessa taustalla on Metsäliitto, Metsä-Serla ja, niin kuin ed. Vihriälä sanoi, puun myyjien edut. Mielestäni se oli oikein reilusti sanottu, kun ed. Vihriälä sanoi, että puun myyjät tässä häviävät. Eli ilmeisesti oltaisiin siirrytty entistä keskitetympään puun hankintaan ja tarjoajia olisi ollut kolmen sijasta kaksi, ja se olisi tietysti merkinnyt sitä, että entistä helpommin olisi puun hintaa saatu hinattua ylöspäin.

Mutta, puhemies, mikä on veronmaksajien etu? Mielestäni fuusio, joka nyt tapahtuu, on veronmaksajien etu. Sitä kautta myös suomalaisen kansallisomaisuuden määrä lisääntyy, kun pörssikurssit nousevat ja tavallinen suomalainen veronmaksaja hyötyy tästä, eivät välttämättä puun omistajat. Tässähän syntyy, niin kuin tiedämme, maailman suurin ja todella kilpailukykyinen paperiyhtiö ja, korostan, pohjoismainen yhtiö.

On myös paljon puhuttu ulkomaisen omistuksen merkityksestä. On viitattu eräisiin muihin yhtiöihin, joten totean, että esimerkiksi Nokiasta ulkomainen omistus on noin 80 prosenttia, siis 80 prosenttia. Raisiossa se on, kuten tänään kuulimme, 63 prosenttia, joka tapauksessa yli 60 prosenttia. Sehän päivittäin jonkin verran vaihtelee ja on UPM-Kymmenessäkin yli 50 prosenttia eli 51 prosenttia ainakin viime viikon tilastojen mukaan.

Eli suomalaiset suuryhtiöt ovat entistä enemmän ulkomaisessa omistuksessa, ulkomaisten lähinnä institutionaalisten sijoittajien omistuksessa, mutta eivät nämä käytä valtaa. Olen monta kertaa todennut sen täältäkin ja sanon sen uudelleen: Valtaa pystytään valtion toimesta käyttämään 15—20 prosentin osuudella myös yksityisyhtiöissä. Aika harvoin on yksityisessä osakeyhtiössä omistajatahoja, joilla on kokonaisuudessaan yli 10 prosentin omistus, mutta sillä 10 prosentilla käytetään keskeistä valtaa. Ulkomaiset sijoittajat ovat lähinnä kiinnostuneita tuotoista, siitä että suomalaiset osakekurssit nousevat, ja niin tässäkin tapauksessa on käynyt Enson osalta.

Puhemies! On myös keskusteltu paljon siitä, että metsäteollisuus ei olisi tulevaisuuden ala. En mene nyt siihen sen enempää. Olen sataprosenttisen vakuuttunut siitä, että metsäteollisuus on ja tulee olemaan vuosikymmenien ajan tulevaisuuden ala Suomessa. Se on meidän keskeinen vientiteollisuutemme ja sen edellytykset on turvattava.

Puhemies! Ehkä tässä yhteydessä vielä, kun puhuaan ulkomaisesta omistuksesta, haluan mainita ruotsalaisesta Wallenbergin suvusta Marcus Wallenbergin, en tätä Wallenbergia, joka kävi eduskunnassa ja joka on sen Marcus Wallenbergin pojanpoika, jolle presidentti Kekkonen myönsi suomalaisen vuorineuvoksen tittelin. Aika merkittävää on kuitenkin, että Wallenbergin suvussa on vuorineuvos, tämän Marcus Wallenbergin isoisä. Me tiedämme, että Marcus Wallenbergillä, siis aikaisemmalla, isoisällä, oli erittäin läheiset suhteet presidentti Paasikiveen, mutta erityisesti presidentti Kekkoseen, mistä vuorineuvoksen tittelikin on osoitus. On aika harvinaista, että Suomessa on annettu vuorineuvoksen titteli ulkomaalaiselle.

Puhemies! Vielä pari asiaa. Mihin tulot valtionyhtiöistä pitäisi ohjata? Ed. Kääriäinen kovasti puhui sen puolesta, että ne sijoitettaisiin tutkimukseen ja kehitykseen. Omalla tavallaan sekin on tietysti varmasti oikein. Nythän niitä on käytetty sekä yleiskatteena valtion budjetissa että myöskin tutkimukseen, kehitykseen ja yleensä KTM:n alan kehittämiseen. Jos kuitenkin katsotaan, missä meillä on suurin ongelma, onko suurempi ongelma valtion velkaantuminen vai valtion- tai muiden yhtiöiden kilpailukyky, niin mielestäni valtion velkaantuminen on todella suuri ongelma ja se pitäisi myös kansanedustajien myöntää ja myös ed. Kääriäisen. On helppo tietysti puhua sen puolesta, että kaikki tulot, mitä saadaan valtionyhtiöistä, sijoitettaisiin KTM:n alan kehittämiseen.

Puhemies! Lopuksi asia, joka on meille ehkä paljon opettanut, ja se on kotipaikkakysymys. Se on osoittanut sen, että suomalaiset pääomatulot ovat kevyesti verotettuja. Todellinen syy, minkä takia pääkonttori tuli Helsinkiin niin Merita-Nordbankenin tapauksessa, kun juridinen pääpaikka on Helsinki, kuin tässäkin tapauksessa, on se, että osinkomme ovat kevyesti verotettuja. Tämä on kyllä kysymys, joka eduskunnassa pitäisi myöhemmin käsitellä. Olemmeko sitä mieltä, että tulevaisuudessakin pääomatulojen, yritystulojen, ja suurten omaisuuksien pitää olla kevyesti verotettuja samanaikaisesti, kun me valitamme siitä, että meidän palkka- ja eläketulomme ovat erittäin raskaasti verotettuja? Minun

kantani on se, että meidän pitää tarkastella entistä kriittisemmin sitä myös, miten suomalaisia suuria pääomia voitaisiin enemmän verottaa, miten suurten yritysten tuloksia voitaisiin verottaa ja myös suuria omaisuuksia, koska tässä meillä on todellinen liikkumavara, kun kansainvälisesti katsotaan tilannetta.

Vielä kerran, puhemies, minä lämpimästi kannatan tätä hallituksen esitystä.

Ed. T e n n i l ä : Herra puhemies! Persoonallisuuden jakautumista pidetään vaarallisena ilmiönä. Siitä huolimatta uskaltaudun tarkastelemaan Storan ja Enson fuusiota eduskunnan ratkaisevassa käsittelyssä ensin vasemmistolaisena, sitten suomalaisena, sitten vielä Lapin ihmisten edustajana ja lopuksi ihan vain tavallisena pienenä suuruuden ekonomian ihastelua ihmettelevänä ihmisenä.

Vasemmistolaisena ajattelen, että omistus on aina loppujen lopuksi se, mikä antaa sen viimeisen sanan ja näin myös voi vaikuttaa siihen, miten yritys toimii, ja näin se on paitsi yksityisessä yrityksessä myös valtion omistamissa yrityksissä.

Valtionyhtiöt ovatkin olleet erittäin hyviä välineitä, kun Suomen tuotantorakennetta on monipuolistettu, ja kun tuotantolaitoksia on sijoitettu myös kehitysalueelle, sen ansiosta myös näiden alueiden isot luonnonvarat on saatu hyötykäyttöön hyödyttämään koko maata. Samalla on luotu työpaikkoja pohjoiseen.

Enso on tunnetusti vanhimpia ja suurimpia valtionyhtiöitä, kuten keskustelussa on jo todettu. Enson edeltäjästä Gutzeitista tuli valtionyhtiö vuonna 1919. Ratkaisulla on siten suuri merkitys, sillä ratkaisulla joka nyt tehdään, ja se näyttää tietä muidenkin jäljellä olevien valtionyhtiöiden kohtalolle, niin arvelen.

Nyt on puhuttu paljon siitä, että Suomen valtio olisi edelleen suuri omistaja StoraEnsossa tai että se olisi peräti sen suurin yksittäinen omistaja, ja näinhän papereiden mukaan onkin. Mutta ei ole kuitenkaan mitään takeita siitä, että tällainen tilanne säilyy, koska valtiolla ei olisi enää, jos täällä valtuudet nyt annetaan, määrävähemmistöä yhtiössä. Vaikka koko valtion omistuksesta luopumiseen ei enää tarvittaisi eduskunnan suostumusta.

Eduskunta saattaa siis nyt olla tekemässä viimeistä kertaa päätöstä Ensosta. Jos se valtuudet antaa, todellakin vaikkapa kaikki loputkin valtion osakkeet voidaan myydä ilman eri päätöstä. Jää tietysti jäljelle myös vielä valiokunnasta tullut toivomus, joka täällä varmasti yksimielisesti hyväksytään, toivomus siitä, että valtio jatkossakin säilyttää laajan omistuksen StoraEnsossa, mutta se on sittenkin vain toivomus. Mitä valtio tekee, siitä päättävät tulevat hallitukset.

Enson ja Veitsiluodon fuusio jo opetti sen, miten nopeasti lupaukset ja vakuutukset valtion omistuksen säilymisestä voidaan unohtaa. Vuonna 1994, kun Ensolle siirtyi 35 prosenttia Veitsiluodon osakepääomasta, silloinen kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäinen korosti Veitsiluodon kehittämistä itsenäisenä pohjoissuomalaisena metsäteollisuusyhtiönä. Kului vain puoli vuotta, kun seuraava hallitus jo päätti Enson ja Veitsiluodon fuusioimisesta.

Vasemmistolaisena en siis voi hyväksyä sitä, että valtion omistamien osakkeiden osuutta Ensossa pudotetaan alle määrävähemmistön, koska näen edelleenkin hyvin tärkeäksi sen, että on tällainen väline kuin valtionyhtiöt, joita voidaan käyttää maan ja kansan etujen mukaiseen talouden ohjailuun. Se on minulle suuri periaatteellinen kysymys. Sille joka sanoi, että valtionyhtiöihin ei voida enää vaikuttaa tai niillä ole merkitystä, sen väitteen esittäjälle, esitän vastakysymyksen: Onko hänen mielestään samantekevää vaikkapa se, kuka omistaa sanokaamme Posti Oy:n tai VR Oy:n, jotka ovat erittäin tärkeitä Suomen kansan palvelijoita? Onhan sillä merkitystä, että ne ovat valtion omistuksessa ja siten viime kädessä eduskunnankin kontrollissa.

Suomalaisena ajattelen, että pitää olla kriittinen siinä, että Suomen teollisuuden keskeiset osat siirtyvät nyt kovaa vauhtia ulkomaalaiseen omistukseen. Täällähän on jo kiinnitetty huomiota siihen, että suomalainen omistus on kadonnut muun muassa jo kokonaan telakkateollisuudesta, joka on ollut keskeinen suomalaisen osaamisen alue.

Viime aikoina talouselämän johtajat ja asiantuntijatkin ovat itse käyttäneet puheenvuoroja, joissa huoletonta suhtautumista ulkomaiseen pääomaan arvostellaan. Esimerkiksi Partekin entinen konsernijohtaja, ministeri Sakari T. Lehto korostaa, että ulkomaalaisella pääomalla on myös kielteisiä vaikutuksia, joista ei meillä ole riittävästi vaivauduttu pohdiskelua harjoittamaan. Lehto huomauttaa, että Suomi on reunaaluetta, ja hän otaksuu, että ulkomaisen pääoman toimien myötä lisääntyvät ratkaisut, joissa työpaikkoja viedään Suomesta pois, ja tällaista tapahtuu muuten parhaillaan elintarviketuotannon puolella, kovaa kyytiä kaiken lisäksi. Kun talouselämän johtajat ja vuorineuvokset tai osa

heistä on näin isänmaallisia, isänmaallisuus olkoon sallittua myös eduskunnassa.

Enson henkilökunnasta jo viidennes on Suomen ulkopuolella, ja Storan henkilökunnasta 46 prosenttia on Ruotsin ulkopuolella. StoraEnso on nykyistä Ensoa kansainvälisempi yhtiö. Täällä on vakuutettu, että uusi suuryhtiö jatkaa metsäteollisuuden kehittämistä ja investointeja. Ei ole kuitenkaan sanottu, missä. On hyvin mahdollista, että investointien painopiste tulee olemaan jopa Pohjoismaiden ulkopuolella. Storalla on Brasiliassa 8 miljardin markan sellutehdashanke, joka varmasti syö investointirahaa lähivuosina.

Vasemmistolaisena suomalaisena en siis voi hyväksyä sitä, että Enso annetaan Storan määräysvaltaan kaiken lisäksi vielä selvästi väärällä vaihtosuhteella. Yhdyn näihin arvosteluihin. Pörssikurssiin vaikuttaa niin kovin moni ei-olennainenkin asia, ettei se olisi saanut olla keskeisimpänä perusteena, kun osuuksia jaettiin. Vaikea minun on tätä fuusiota niellä, mutta vielä kitkerämmän siitä tekee se, että suomalaisyhtiö, valtion hyvin pitkälle ja isosti omistama suomalaisyhtiö, menee ulkomaalaisomistukseen, ruotsalaisten käsiin, väärällä vaihtosuhteella.

Lapin edustajan näkökulmasta fuusioon muutama sana. Enson Kemijärven tehtaan uudistamiseen on sijoitettu viime vuosina varoja, ihan niin kuin täällä silloin luvattiinkin, kun sitä isoa edellistä keskustelua käytiin Veitsiluodon ja Enson fuusiosta. Silloinhan me vasemmistolaiset olimme jyrkästi sitä vastaan. On kuitenkin näyttänyt siltä, että Veitsiluoto Oy:n aikoinaan laatima suunnitelma tehtaan laajentamisesta on ainakin toistaiseksi haudattu. Kuitenkin juuri laajentaminen toisi sen varmuuden, että tehdasta käytetään myös pitkälle 2000-luvulle. Kemijärven tehtaan osalta ei ole mitään välittömiä paineita mihinkään alasajoihin. Nyt on kaiken lisäksi erittäin hyvä suhdannevaihekin, mutta tuo pitkä näköala pitää turvata Kemijärven tehtaan osalta.

Kemijärven sellutehtaan laajentaminen mahdollistaisi myös sellutehtaan jätettä, turvetta ja haketta käyttävän voimalaitoksen rakentamisen tehtaan yhteyteen. Toimivan yhtiön ja Kemijärven kaupungin yhteistyönä sitä joskus suunniteltiin siten, että lämpövoimalan teho olisi ollut 50 megawattia.

Kemijärven tehtaan osalta on tuotava esille se — ja tätä meidän pitää nyt toistaa ja toistaa — ettei pohjoisessa ole puupulaa, niin kuin luonnonsuojelijat ja panettelijat ovat väärin väittäneet. Päinvastoin Lapin metsäkeskus on juuri tuottanut julkisuuteen viimeisimmän selvityksen, joka osoittaa, että Lapissakin talousmetsät kasvavat selvästi enemmän kuin niitä hakataan. Talousmetsien kasvu Lapissa on 6,4 miljoonaa kuutiometriä. Kokonaispoistuma on ollut 4,6 miljoonaa kuutiometriä, eli erotus on 1,8 miljoonaa kuutiometriä. Pohjoisen metsänomistajien johtopäätös onkin varsin selvä ja minusta myös oikea, eli se on se, että pohjoisessa Suomessa on mahdollisuus uuden sellutehtaan perustamiseen. Tämän jo pitää luoda varmuus siitä, että Kemijärven sellutehtaan toimintaa voidaan jatkaa, kehittää ja myös laajentaa. Tämän tavoitteen puolesta, olkoonkin, että meillä on varmasti erilaisia käsityksiä siitä, mitä nyt on viisasta tehdä, koko Lappi toimii varmasti rikkumattomana rintamana.

Herra puhemies! Ihan hetki vielä. Täällä eduskunnankin keskustelussa on vedottu paljonkin suuruuden ekonomiaan sitä ihastellen. Suuruuden ekonomiaan luottaminen tuntuu monella tapaa jopa vanhanaikaiselta, kun talouspoliittisessa keskustelussa muuten niin paljon korostetaan joustavuutta, verkostoitumista ja paikallisten voimavarojen hyödyntämistä. Suuruuden ekonomian ihastelijat sivuuttavat sen, että yrityskokoja aina vain kasvattamalla päätäntävalta etääntyy yhä kauemmas sieltä, missä toiminnat tapahtuvat. Tästä voi seurata, ja on esimerkkejäkin siitä, myös megaluokan virheitä ja voi seurata myös se, että valtaisan toimialueen jonkin kaukaisen kulmakunnan uusia mahdollisuuksia ei edes huomata tai niitä ei halutakaan aina huomata. Tämä minusta on yksi ongelma, kun päätäntä on hyvin kaukana tai kun toimialueet ovat liian isoja. Olisikin ylipäätään tarkkaan mietittävä, haluammeko me Suomen metsistä ja luonnonvaroista vain pelinappulan kansainvälisten suuryhtiöiden suuruuden ekonomiaan ja maailman laajuisen strategian alttarille. Kansainvälistynyt pääoma on juuretonta ja välinpitämätöntä ja onhan selvästi nähty, että suuruuden ekonomia viime kädessä unohtaa pienen ihmisen.

Kaiken kaikkiaan ajattelen niin, että vahva suomalainen omistus siihen liittyvine vahvoine siteineen kotimaahan voisi olla myös merkittävä voimavara kansainvälisessä kilpailussa. Toivon mukaan suomalaiset yhtiöt rupeavat tätäkin miettimään.

Ed. Karjula: Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta päättäisi antaa suostumuksensa mahdolliselle Enso Oyj:n ja ruotsalaisen Stora Ab:n yhdis-

tymiselle ja siihen tähtäävälle toimialajärjestelylle. Tämä on erittäin suuri kysymys, jopa arvostan sen kolmantena päätöksenä merkitykseltään Euroopan unionin jäsenyyspäätöksen ja euroaluepäätöksen jälkeen, mitä viime vuosina Suomen eduskunta on tehnyt.

Se, että keskusta on päätynyt eriävään mielipiteeseen ja vastalauseeseen tässä asiassa, on mielestäni perusteltua, ja mielestäni tärkeimpiä näkökohtia on vastalauseessa esiin otettu vaihtosuhteen alhaisuus ja painotus, joka lähtee siitä, että Enson osakkeenomistajien osuus on 40 prosenttia ja Storan osakkeenomistajien 60 prosenttia uuden yhtiön osakkeista. Tämä aliarvioi Enson roolia. Tässä mielessä minusta on paikallaan lähteä arvioinnissa nimenomaisesti siitä lähtökohdasta, että kansallisesti näin merkittävän yhtiön myyntiä ei tule tehdä aliarvostetusta lähtökohdasta. Tosin tässä järjestelyssä on vaihtosuhteen alhaisuutta korvattu sillä äänimääräjärjestelyllä, joka liittyy kokonaisuuteen, mutta kaikesta huolimatta minusta tämä luo sen lähtökohdan, että on perusteltua olla kielteisellä kannalla tähän järjestelyyn.

Tämän lisäksi otan esille asian, jota on ehkä vähemmän tarkasteltu. Asia, jota ei ole syvällisemmin tarkasteltu edes keskustan vastalauseessa, on se, mitä merkitsevät luonnonvarat tulevaisuudessa kansakuntien välisessä kilpailussa. Nimittäin Enso — Stora-järjestelyynhän liittyy lähes 600 000 suomalaisen metsähehtaarin siirtyminen merkittävältä osalta kiistatta ulkomaiseen omistukseen. Jos me ajattelemme Suomen kansallista strategiaa, millä teollisuudenaloilla Suomi voi tässä avoimen talouden kilpailussa menestyä, on ehdottomasti nähtävä korkean osaamisen, pelkästään henkiseen pääomaan pohjautuvien toimialojen rinnalla metsäraaka-aineeseen liittyvän toimialan arvo Suomelle.

Tämänkin vuoksi ajattelen niin, että myös tulevaisuuteen katsottaessa tämän tyyppisten yhtiöiden mahdollisimman merkittävän omistus- ja äänivallan säilyttäminen kotimaisessa omistuksessa ja suomalaisissa käsissä on erityisen perusteltua. Minusta tämä huomio on jäänyt aika vähälle keskusteluissa. Nimittäin tänä päivänä jo merkittävä osa kansainvälisistä sijoittajista erityisesti arvostaa niitä liiketoiminta-alueita, jotka pohjautuvat paikallisiin luonnonvaroihin. Suomalainen metsäraaka-ainelähde on kansainvälisestikin arvioiden yksi maailman arvokkaimmista raaka-ainelähteistä.

Samalla haluan, arvoisa puhemies, tässä viitata myös siihen, että jos me ajattelemme suomalaisen vaurauden kehittymistä, niin sen verran on hyvä katsoa myös historian peiliin, että ei ole vähäarvoinen asia se, että meillä on ollut käytettävissä poikkeukselliset metsäluonnonvarat, jotka ovat suomalaisen vaurauden perimmäinen syy ja lähtökohta.

Tämän lisäksi haluan vielä pysähtyä muutamilla ajatuksilla tarkastelemaan sitä, mihin kansainvälinen avoin talous- ja globalisaatiokehitys johtavat. Sehän johtaa myös kansallisvaltioiden sisällä suuruuden ja pienuuden ekonomian yhteyden etsimiseen ja ennen kaikkea asettaa politiikalle erityisen suuren vaatimuksen. Nimittäin maailman laajuisessa kilpailussa vallitsee sellainen asiantila, että suuruuden ekonomialla kilpailevat yritykset tarvitsevat menestyäkseen alue- ja paikallistasolla pienyritysten verkoston. Hyvin olennaista on toisaalta nähdä, että tämän tyyppinen kansainvälinen kehitys, jossa omistusjärjestelyt eivät tunne kansallisvaltioiden rajoja, on kehityssuunta, joka tulee vahvasti etenemään, mutta samanaikaisesti aluetalouksien ja kansallisvaltioiden menestymisen kannalta on täysin ratkaisevaa, millä tavalla pienuuden ekonomia ja suuruuden ekonomia yhteensovitetaan.

Tämä koskettaa myös meidän metsäsektorimme kehittymistä. Nimittäin tällä hetkellä, kun puhumme tästä toimialajärjestelystä, me tarkastelemme nimenomaan kemiallista metsäteollisuutta, joka on vahvassa kansainvälisessä kilpailussa, jossa suuruuden ekonomian lainalaisuudet hyvin pitkälle hallitsevat sitä, mistä lähtökohdista menestys rakentuu. Vastaavasti mekaanisen puunjalostusteollisuuden alueella hyvin keskeistä on löytää ratkaisut nimenomaan pienuuden ekonomian ja verkostoajattelun kautta, millä tavalla varmistetaan paikallinen ja alueellinen toiminta.

Minusta tämä on asia, johon pitäisi kiinnittää tulevaisuudessa huomattavasti suurempaa huomiota. Nimittäin vaikka suhtaudun hyvin kriittisesti, jopa kielteisesti tähän omistusjärjestelyyn, näen kuitenkin sen, että voimakasta kansainvälistymiskehitystä tietyillä meillekin merkityksellisillä toimialoilla ei voida pysäyttää. Mutta tämän rinnalla on välttämätöntä, että me luomme edellytykset sille, että nykyistä vahvemmin voivat kehittyä vahvat paikallis- ja aluetalouksien työllisyyttä ja elinvoimaisuutta ylläpitävät pienyritysten verkostot.

Tämä liittyy mielestäni hyvin kiinteästi tähän järjestelyyn. Nimittäin me emme ole riittävän selvästi määrittäneet sitä, miten jatkossa käytetään ne kertyvät varat, jotka näistä kansainvälis-

tymisjärjestelyistä tulevat meidän hyödyksemme, mikä on valtionyhtiöiden myyntipolitiikka, millä tavalla varat sijoitetaan tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä markkinoinnin edistämiseen. Muun muassa se, millä tavalla pienet ja keskisuuret yritykset tulevat vahvistamaan osuuttaan viennissä ja tulemaan — huomatkaa — massatuotannon tuotteiden rinnalle omilla erikoistuotteillaan, on hyvin keskeinen kysymys.

Sen vuoksi haluan, arvoisa puhemies, tässä viitata ihan viime päivinä esiin tulleisiin seurantaselvityksiin siitä, millä tavalla pk-yritysten vientiponnistelut ovat monenlaisten vaikeuksien keskellä, mutta erityisen harmillista on se, että valtiovallan toimesta on viennin edistämiseen käytettyjä määrärahoja vuoden 93 noin 800 miljoonasta pudotettu tasoon 360 miljoonaa. Täällä on muutamissa puheenvuoroissa, muun muassa ministeri Kalliomäen puheenvuorossa otettu esille se, miten tutkimukseen ja tuotekehitykseen on panostettu, mutta haluan siihenkin tuoda sen näkökulman, että kuitenkin tämä tutkimus- ja tuotekehityspanostuskin on pääsääntöisesti kohdentunut niihin yrityksiin, joiden omistus on yhä vahvemmin siirtymässä Suomen ulkopuolelle. Tämän vuoksi olisi määrätietoisesti löydettävä niitä uusia ratkaisuja, joilla me varmistamme sen, että myös tässä vaiheessa vielä ehkä pääsääntöisesti kotimarkkinoilla toimivat kansainvälistyvät pienet yritykset saavat riittävän panoksen tutkimus- ja tuotekehitykseen ja kansainvälisen markkinan avaamiseen.

Pohjois-Suomen kannalta minusta tämä järjestely on erittäin huolestuttava myös sen vuoksi, että raaka-ainehankinta on tällä hetkellä jo ollut hyvin keskittynyttä. Tämä järjestely entisestään vahvistaa suurteollisuuden hallitsevaa asemaa raaka-ainehankinnan osalta, ja sen vuoksi toivon, että eduskunta tulee erityisesti kiinnittämään tulevaisuudessa huomiota siihen, millä tavalla varmistamme myös sen, että pienimittakaavainen, puuta jalostava teollisuus saa tarvitsemansa raaka-aineen ja tätä kautta voi kehittyä ja näin turvata myös toiminnan ja toimintaedellytykset Pohjois-Suomessa.

Toki on tärkeää, että myös Pohjois-Suomessa toimiva kemiallinen puunjalostusteollisuus saa riittävän raaka-aineen, mutta edellä ed. Tennilä puheenvuorossaan totesikin, että missään nimessä Pohjois-Suomessa ei ole kysymys siitä, että ei olisi riittävästi tarjolla raaka-ainetta. Enemmän on kysymys siitä, että on pulaa puun ostajista. Ne käytännöt, jotka tällä hetkellä hallitsevat puukauppaa, valitettavan monesti eivät luo riittäviä edellytyksiä pienille puun ostajille. Tämän näkökohdan huomioon ottaminen nimenomaan tulevaisuudessa on erittäin tärkeää.

Ed. K a l l i o : Herra puhemies! Valtioenemmistöisten yhtiöiden historiaa tutkittaessa on helppo todeta, että valtakunnan talouden kehittämisen kannalta on tehty aikoinaan viisaita päätöksiä näitä yhtiöitä perustettaessa. Valtioenemmistöisten yhtiöiden investoinnit ovat olleet mittavia ja suhteellisesti ottaen suurempia kuin yksityisen sektorin yritysten. Myös niiden hallinto on osattu toteuttaa siten, että toiminnan tehokas kehittäminen on ollut mahdollista. Yhtiöt ovat saavuttaneetkin hyvän kansainvälisen kilpailukyvyn, millä on ollut suuri merkitys siirryttäessä nykyisin elettävään avoimen maailmantalouden aikakauteen.

Toimintaympäristön muutosten vauhdin kasvaessa on valtionyhtiöidenkin luonnollisesti pystyttävä uudistumaan kilpailukykynsä ylläpitämiseksi kansainvälisesti. Onkin todettava, että valtio-omisteisuuden perustelut ovat tuotantorakenteen ja pääomamarkkinoiden muutosten vuoksi menettäneet merkitystään. Teollisuusyhtiöt ovat pitkälti täyttäneet niille alun perin osoitetun kansantalouden kehittämistehtävän. Koska ne tänään toimivat kilpailuilla markkinoilla, omistuspohjan laajentamiseen on ollut ja on perusteita. Valtion omistusta joudutaankin arvioimaan yhä enemmän sijoittajanäkökulmasta ja alan markkinarakenteen kilpailullisuuden perusteella.

Uskoisin, että maassamme on yleisesti hyväksytty, että enää ei ole olemassa sellaisia taloudellisia taikka teollisuuspoliittisia syitä, joiden vuoksi valtion tulisi säilyttää täysin omistuksessaan kilpailuympäristössä toimivia yrityksiään. Meillä onkin yrityskohtaisesti ryhdytty toimenpiteisiin omistuspohjan laajentamiseksi. Sitä, onko tämä lähestymistapa ollut liian pragmaattinen, voidaan toki arvioida ja arvostella. Ehkäpä selkeän kokonaisstrategian hahmottelu aikoinaan olisi ollut paikallaan.

Valtionyhtiöiden kohdalla keskeinen asia on ollut ja on yritysten omavaraisuusaste ja riskipääoma, eikä edelleenkään ole näköpiirissä sellaista kehitystä, että valtio omistajana olisi kykenevä riittäväksi katsottavalla tavalla huolehtimaan yhtiöiden riskipääoman tasosta. Niinpä yhtiöiden pääomarakenteen kehittämistä ja investointikyvyn parantamista on pidettävä keskeisinä tavoitteina valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamisessa. Muita selkeitä tavoitteita

ovat eri teollisuusalojen kehittäminen sekä tulojen hankkiminen valtiolle.

Miten tässä viime aikojen valtionyhtiöpolitiikassa on sitten onnistuttu? Pari arviota: Kun vuonna 1992 valtion teollisuus- ja energiayhtiöiden omavaraisuusaste oli keskimäärin 25 prosentin tasolla, niin vuoden 1997 lopussa se oli jo 47 prosenttia. Myös tulokehitys on ollut myönteistä. Totta kai merkittävä osa tulosparannuksesta on selitettävissä suotuisalla suhdannekehityksellä, mutta kyllä vaikutusta epäilemättä on ollut myös niillä rakennejärjestelyillä, jotka yhtiöt ovat läpikäyneet omistuspohjan laajentamisen yhteydessä. Omistuspohjan laajentaminen on myös lisännyt suomalaisten osakesijoittajien ja -sijoitusten määrää ja siten laajentanut kotimaisia osakemarkkinoita. Omistuspohjan laajentamisesta valtiolle kertyneet tulot ovat tarjonneet myös lisäresursseja rahoittaa valtion talousarvion kautta sellaisia kohteita, jotka vahvistavat maamme teollista pohjaa ja luovat entistä paremmat edellytykset maamme teollisuuden ja muun elinkeinotoiminnan kehitykselle.

Enson ja Storan fuusiotakin on syytä tarkastella yleisempää taustaa vasten ja arvioida, sopiiko se siihen linjaukseen, jolla valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamista on viety eteenpäin. Fuusiossahan on ensisijaisesti kyse toimialajärjestelystä, jolla parannetaan yhtiön kilpailuasemaa ja kilpailukykyä kiristyvillä maailmanmarkkinoilla.

Mitä tulee itse asian valmisteluun, niin minulla ei ainakaan ole mitään syytä epäillä, etteikö tämä niin sanottu kotimainen vaihtoehto olisi riittävän hyvin selvitetty ja todettu toteuttamiskelvottomaksi. Talousvaliokunta onkin mielestäni hyvin syventynyt siihen problematiikkaan, mitä tämä mahdollinen kotimainen järjestely olisi saattanut kilpailuoikeudellisesti aiheuttaa.

Joka tapauksessa me tarvitsemme valtionyhtiöidenkin osalta ratkaisuja, jotka vahvistavat yhtiöiden pääomarakennetta hyvälle kansainväliselle tasolle. Tällöin toiminta yhtiöissä vakavoituu investointienkin osalta. Mutta en toki ollenkaan pidä pahana, jos löytyy sellaisia toimintamalleja pidäkkeille, joilla voidaan saada varmistus kotimaisen omistuksen pysyvyydestä ilman, että se vaikeuttaa yrityksen pysymistä kilpailukykyisenä ja pääomarakenteeltaan terveenä.

Täällä on tänään paljon puhuttu vaihtokurssista ja sen oikeellisuudesta. Asiasta on esitetty erilaisia perusteltuja näkemyksiä. Minusta näyttää vain siltä, että totuus löytyy ääripäiden välistä. Pidän toki luonnollisena, että esiintyy mielipiteitä, jotka pitävät käytettyä kurssia liian alhaisena. Näinhän se aina on. Painotuksesta riippuen päästään eri tuloksiin.

Arvoisa puhemies! Enson ja Storan fuusio on mielestäni hyväksyttävissä. Synergiaedut ovat suuret ja kiistattomat. Uuden suuryhtiön vakaan kehityksen turvaamiseksi valtion tulee kylläkin säilyttää aktiivinen omistajaroolinsa yhtiössä. Haluan myös painottaa henkilöstön aseman huomioimista ja turvaamista tulevissa fuusiojärjestelyissä.

Ed. V o k k o l a i n e n : Arvoisa herra puhemies! Yhdyn edustajien kriittisiin kantoihin ja pohdintoihin suomalaisen pääoman ja suomalaisten yritysten tulevaisuudesta. Onko kaikki myytävänä, jolla on tulevaisuuden kasvunäkymiä ja onko tulevaisuuden kuva todella sellainen, että taloudellinen päätösvalta valuu kansainvälisten yritysten ja keinottelijoiden käsiin? Siksi on perusteltua miettiä, miten pystytään turvaamaan myös kotimainen omistus.

Mitä tulee käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen Storan ja Enson yhdistymisestä, talousvaliokunnan mietinnössä sanotaan, että metsä- ja metalliteollisuus ovat perinteisesti olleet Suomen hyvinvoinnin perusta. Kun metsäteollisuus tuottaa edelleenkin liki puolet maamme teollisuustuotannon bruttoarvosta, on metsäsektorilla ratkaiseva merkitys koko suomalaisen yhteiskunnan kehitykselle.

Voin vain yhtyä valiokunnan kantaan, jonka mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että valtiolla on käytettävissään sellaiset teollisuuspoliittiset välineet, joilla voidaan tarvittaessa vaikuttaa metsäsektorin kehitykseen. Omistus on tietysti yksi sellainen väline.

Edellinen hallitus ryhtyi purkamaan valtion omistusta paitsi metsäteollisuudessa, myös muilla aloilla. Yksityistäminen eteni niin, että esimerkiksi Ensossa valtion omistus putosi selvästi alle puoleen. Siitä emme tietenkään voi olla varmoja, säilyykö valtiolta vähentynyt omistus sinivalkoisena omistuksena, jollaisen hienon termin kuulin tässä taannoin.

Valiokunta myös toteaa, että toteutuneet, valtion yrityksiä koskevat uudistukset ovat selkeyttäneet valtion kaksi erilaista tehtävää teollisuuspolitiikan toimijana. Julkisen vallan haltijana valtion on luotava lainsäädännölliset ja rakenteelliset kehykset, joiden sisällä elinkeinotoimintaa voidaan edelleen harjoittaa. Toisaalta yhtiöiden osakkaana valtion tulisi samanaikaisesti edistää julkisia tavoitteita.

Mielestäni kokonaan valtionyhtiöitä ei tule kuitenkaan hylätä, kun ajatellaan tuotantorakenteen monipuolistamista ja jalostusasteen nostamista, jotka Emu-oloissa ovat tärkeitä tavoitteita. Kyllä tässä tarvitaan vielä valtionkin panostusta ja se voitaisiin toteuttaa esimerkiksi perustamalla ennakkoluulottomasti myös uusia valtionyhtiöitä sellaisille toimialoille, jotka eivät vielä ole vahvoja mutta joihin liittyy kehitysmahdollisuuksia. Tällaisille toimialoille olisi ohjattava myös tutkimus- ja tuotekehitysvaroja, joita on saatu melkoisia summia juuri valtionyhtiöiden yksityistämisestä. Näin ohjautuisi näitä varoja myös työpaikkojen luomiseen, jonka piti kai olla niitä tärkeimpiä julkisia tavoitteita.

Mitä tulee Enson ja Storan yhdistämiseen, yhdyn talousvaliokunnan kantaan, jossa muun muassa katsotaan, että Suomen valtion tulee säilyttää strategisia teollisuuspoliittisia toimenpiteitä mahdollistava omistusosuus maamme metsäteollisuudessa. Mielestäni on myös hyvä, että valiokunta patisti valtiota myötävaikuttamaan uuden suuryhtiön toimielinten päätöksentekoon ottaen huomioon myös koko valtakunnan tasapuolisen kehityksen merkityksen. Tärkeätä on myös turvata kotimaiset investoinnit.

Valiokunta on mietinnössään korostanut henkilöstön osallistumisoikeuksien turvaamista. Siksi onkin tärkeätä, että Enson työntekijät saavat tarvittavat tiedot yhdistymisen etenemisestä ja pääsevät neuvottelemaan sekä sopimaan suomalaisen johdon kanssa henkilöstölle tärkeistä asioista, muun muassa henkilöstön edustuksesta tulevassa hallituksessa.

Olisi kyllä enemmän kuin edesvastuutonta, jos eduskunta hylkäisi kyseisen lakiesityksen. Se olisi sitä Enson tulevaisuuden kannalta sekä valtion uskottavuuden kannalta luotettavana neuvottelu- ja sopijaosapuolena.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintöön tarjotun keskustalaisen eriävän mielipiteen voisi kuitata sillä, että itse asiassa vaihtosuhde ei ole niinkään väärä, vaan väärä on yhteistyökumppani eli Stora. Eli happamia ovat marjat, sanoi kettu.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Stora — Enso ei ole tietystikään mustavalkoinen kysymys. Toisaalta se on mahdollisuus, mutta samalla se on myös uhka. Uhka se on ennen kaikkea uuden suuryhtiön pienille ja syrjäisille yksiköille, kuten Kemijärven tehtaalle. Mahdollisuus se on ainakin kasvottomille osakkeenomistajille. Omistajien ja päätöksentekijöiden etääntyessä ja ongelmien ilmaantuessa kauimmaiset yksiköt tulevat ensimmäisinä saneeratuiksi.

Liian vähälle huomiolle onkin jäänyt myös suuruuden ekonomian ja keskittymisen välinen saumaton yhteys. Elinkeinoelämä keskittyi aluksi kunnista maakuntakaupunkeihin ja seuraavassa vaiheessa pääkaupunkiin. Kotimainen keskittyminen onkin ollut erityisesti kokoomuksen ja SDP:n suojeluksessa. Epäilenkin, etteivät nämä keskityksen kannattajat ole huomioineet, että se ei pysähdykään Helsinkiin, vaan jatkuu ensiksi Tukholmaan ja sen jälkeen Keski-Eurooppaan, ehkä jopa kauemmaksikin. Tämä voi johtaa helposti tytäryhtiötalouteen ja monilta osin senkin alasajoon, kuten puheenjohtaja Aho on varoittanut, ellemme ole riittävän valppaita ja valvo omia etujamme.

Tämä osoittaa, että teollisuuspolitiikka tarvitsee myös aluepolitiikkaa ja sen ottamista huomioon päätöksenteossa. Tämänkin päätöksen yhteydessä on saatava riittävät takeet siitä, että Kemin, Veitsiluodon ja Kemijärven tehtaiden kehityksestä ja toiminnan turvaamisesta huolehditaan myös jatkossa. Vain tällä tavoin me voimme edistää koko maan metsävarojen tasapuolista käyttöä ja turvata myösasumisen mahdollisuudet eri osissa maata.

Mielestäni tämän asian yhteydessä ei ole riittävällä tavalla pystytty perustelemaan tämän Suomen kannalta elintärkeän kansallisvarallisuuden siirtämistä monilta osin ulkomaisen pääoman vastattavaksi. Sen vuoksi en voi yhtyä valiokunnan ja hallituksen esittämään kantaan.

Ed. H u u t o l a : Arvoisa herra puhemies! Suomen metsäteollisuus ja teollisuus ylipäätänsä on järjestäytymässä uudelleen. Nyt puheena oleva fuusio Enson ja Storan välillä on yksi niistä toimista. Monissa puheenvuoroissa on viitattu lähinnä, kun olen Lapin edustaja, Lapissa nykyiseen Enson toimintaan, ja ed. Mannisenkin puheessa huomioitiin Kemijärven sellutehtaan asema. Lapissa on muutoinkin käyty keskustelua monesta eri näkökulmasta. Ihmekös tuo, koska Lapin teollisuusrakenne on kapealla pohjalla, jossa metsäteollisuus näyttelee hyvin merkittävää osaa. Huoli Lapin teollisuuden työpaikkojen osalta on aina aiheellinen.

Nyt käsittääkseni lähes, sanon siis lähes, kaikki ovat olleet sitä mieltä, että tarvitaan rakennejärjestelyjä, joilla vahvistetaan alan yritysten kustannustehokkuutta ja kannattavuutta. Lisäksi on katsottu, että markkina-asemaa on

myös kasvatettava, jotta turvattaisiin tuotantolaitokset ja työpaikat Suomessa. Tätä mieltä ovat myös nykyisen Enson henkilöstöryhmät; pääluottamusmiehiin olen ollut yhteydessä tässä muutaman päivän aikana. Kaikkien heidän näkemyksensä tukee tätä ajattelua, että Enson voimavaroja on kasvatettava, jotta turvataan tulevaisuudessa työpaikkojen olemassaolo. (Ed. Aittoniemi: Kemijärvellä se on menoa!) — Myös Kemijärven pääluottamusmies on tätämieltä.

Mitä sitten ovat mahdolliset eri vaihtoehdot? Yhtenä vaihtoehtona on esitetty fuusiota kotimaisten yhtiöiden kesken. Kysymyksessähän tuolloin olisi Metsä-Serlan ja Enson mahdollinen fuusio. Tämän kaltainen yhteistyömalli puolustaa paikkaansa sillä, että maamme metsävarantojen hyödyntäminen ja teollisuus pysyisivät suomalaisten käsissä, ei siis valtion käsissä, vaan suomalaisten käsissä.

Mutta on myös näkökantoja, jotka eivät puolla Enson ja Metsä-Serlan fuusiota. Aiemmin sanoin, että päätöksenteko on suomalaisten käsissä. Se ei kuitenkaan ole sama kuin Suomen valtion käsissä. Voihan kuitenkin olla, että suomalaisomistus olisi jostain syystä tässä asiassa erityisen isänmaallinen ja pyrkisi kehittämään toimintaa hyvin isänmaallisesti ja pyrkisi hoitamaan niin alueellista kuin kansallistakin etua. Itse en kuitenkaan tähän ihan usko.

Samalla tällainen fuusio- tai yhteistyösopimus loisi käytännössä kartellin. Kartelli määräisi muun muassa sen, mikä on puun hinta. Kyseessä oleva fuusio olisi erityisesti Lapin kannalta varsin turmiollinen. Käytännössä yksi yhtiö määrittelisi hinnan eikä siinä metsänomistajilla olisi juuri nokan koputtamista.

Kilpailuviraston asiantuntijat ovat kertoneet, että tämän kaltainen fuusio, siis fuusio Enson ja Metsä-Serlan välillä, olisi muodostanut myös kilpailuoikeudellisen ongelman. Asiantuntijan mukaan se olisi voinut muodostua esteeksi koko fuusiolle tai ainakin edellyttänyt luopumista osasta tuotantoa ja puun hankintaa.

Mitä tämä olisi merkinnyt katsottuna nyt tästä näkökulmasta Lapin kannalta? Mitä todennäköisimmin kotimaien ratkaisu olisi vienyt osan työpaikoista lähes välittömästi. Kysymys herää myös siitä, olisiko se vauhdittanut Lapin yhden tuotantolaitoksen lopettamista. Tämä ei varmaankaan olisi ollut Lapin kannalta edullista eikä Lapin edun mukaista.

Arvoisa puhemies! Entäpä fuusio Storan kanssa? Totta on se, että päätösvalta valtiolta yhtiössä pienenee ratkaisevasti, putoaahan valtion omistus yhdessä Kelan kanssa vajaaseen 30 prosenttiin.

Suomalaisten omistusosuudet ovat uudessa yhtiössä seuraavat: Suomen valtio 21,1 prosenttia, Kansaneläkelaitos 8 prosenttia, Varma-Sampo 3 prosenttia, Sampo-ryhmä 2,4 prosenttia eli yhteensä 34,5 prosenttia, siis suomalaisten omistus. Yhteinen osuus myös äänistä on 34,5 prosenttia. Ruotsalaisten omistusosuus on vajaat 30 prosenttia kuin myös äänistä vajaat 30 prosenttia. Muu omistusosuus on kansainvälisten sijoittajien hallussa. Eli väite siitä, että yksin Ruotsi määräisi, miten Enso-Stora toimii, on katteeton ja väärä.

Entäpä mahdolliset investoinnit? Enson ja Storan johdon taholta on ilmoitettu, että mahdollisen tulevan yhtiön tuotanto jatkuu nykyisellä työvoimalla nykyisissä tuotantolaitoksissa. Ilmoitettu on, että mahdollisia synergiahyötyjä haetaan markkinoinnista ja hallinnosta. Yhtiön näkemyksen mukaan Suomessa jo päätetyt tuotannolliset investoinnit toteutetaan aikaisempien suunnitelmien mukaan.

Oma käsitykseni on se, että fuusio Enson ja Storan välillä mahdollistaa paremmin investoinnit tulevaisuudessa Lappiinkin. Käsitystäni tukee myös Paperiliiton kannanotto, jossa sanotaan, että fuusiolla uskotaan olevan pohjoismaisen metsäteollisuuden asemaa vahvistava vaikutus maailman paperiteollisuudessa. Kannanotossa pidetään myös tärkeänä, että yhtiö huolehtii kaikkien tuotantoyksiköiden tasapuolisesta kehittämisestä. Tähän kannanottoon on varsin helppo yhtyä.

Arvoisa puhemies! Jonkin verran käsittelen myös henkilöstön asemaa.

Henkilöstön edustus yrityksen hallintoelimissä on sovittava niin, että Ruotsin tai Suomen lainsäädäntöä ei aliteta henkilöstön osallistumisjärjestelmien osalta. Lisäksi ruotsalaisten ja suomalaisten työntekijöiden pitää saada tasavertainen asema yrityksen hallintoelimissä. Tämä siis tarkoittaa, että ruotsalaisen myötämääräämislain mukaan henkilöstöllä on oikeus saada edustajansa yrityksen hallitukseen ja tasavertaisuuden periaatteella myös suomalaisten pitää saada samanlainen edustus.

Ennakkotapauksena ruotsalaisen ja suomalaisen yrityksen fuusiosta, jossa työntekijöiden edustus yrityksessä on sovittu työntekijäosapuolten etujen mukaisesti ja tasavertaisesti, on MeritaNordbanken.

Arvoisa puhemies! Näillä perusteilla katson,

että Enson ja Storan fuusio on niin aluepoliittisesti kuin työllisyyspoliittisesti järkevä.

Ed. K i v i n i e m i : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta päättäisi antaa suostumuksensa Enson ja ruotsalaisen Storan yhdistämiseen tähtäävälle toimialajärjestelylle siltä osin, kuin siinä on kysymys yhteenliittymisestä johtuvasta valtion omistusosuuden alentumisesta Ensossa. En voi kannattaa tehtyä esitystä. Perusteita kielteiselle kannalle löytyy runsaasti, vaikkei kyse olekaan helposta ja selvästä ratkaisusta.

Olen samaa mieltä niiden puhujien kanssa, jotka tänään ovat ihmetelleet keskustelun juuttumista epäolennaisuuksiin ja vääriin tulkintoihin. Ministeri Kalliomäen aikaisemmin päivällä tekemät heitot kalajutuista ja kahvipöytäkeskusteluista osoittavat, ettei ratkaisu ole todellakaan helppo ja yksinkertainen. Huomio yritetään vain kiinnittää pois itse pääasiasta. Sääli, että samalla ministeri syyllistyi nykyiseen pääministeritason tyylilajiin eli alatyyliin. Ministerin ja monen muun esille nostamien keskustan linjoitusten väärien tulkintojen korjaaminen vaatisi aivan liikaa aikaa, joten en siihen viitsi edes ryhtyä.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa oli aivan selvää, että käsiteltiin jo päätettyä asiaa. Totta kai työ valiokunnassa tehtiin silti huolella, kuunneltiin, keskusteltiin ja epäiltiin. Kuitenkin on aivan päivänselvää, ettei eduskunta voi enää mitään muuttaa. Enso — Stora oli päätöksentekotavan osalta siis jatkoa Neste — Ivolle, Veralle ja muille hallituksessa päätetyille omistus- ja yhtiöjärjestelyille. Toisaalta näin tämän asian osalta pitääkin olla, kun kyseessä on kaksi pörssiyritystä. Mahdollisuuksia muutoksiin ei käytännössä ole. Keskustelu salissa onkin siksi käytännössä pohdiskelua siitä, oliko valtion neuvottelutulos hyvä vai huono. Omasta mielestäni se oli hyvin huono.

Talousvaliokunnan kuulemisessa ei pääpaino tietenkään ollut siinä, mitä muita vaihtoehtoja Ensolla olisi ollut Storan lisäksi. Aiheesta annettiin toki jonkin verran informaatiota, joten siitä pystyy vetämään johtopäätöksiä, mutta korostan todellakin sitä, että Enson muihin vaihtoehtoihin ei talousvaliokunnassa tietenkään kovin paljoa paneuduttu, eivätkä asiantuntijat olleet siellä kuultavina sen vuoksi, vaan nimenomaan kertomassa mielipiteensä Enson ja Storan yhdistymisestä. Siksi voi perustellusti sanoa, ettei suomalaista vaihtoehtoa ainakaan keskustan mielestä tutkittu hallituksen taholta perusteellisesti, ja tähän on kyllä aivan hyvät perusteet. Ainakaan minua ei vakuutettu siitä, että hallitus olisi vakavasti pyrkinyt kotimaiseen ratkaisuun. Hallitukselle ei sellainen vaihtoehto ollut siis haluttava eikä se sopinut hallituksen politiikkaan.

Toinen keskeinen peruste, oikeastaan tärkein peruste, hanketta vastaan on huono vaihtosuhde. Tätä problematiikkaa on jo sangen laajasti käsitelty, mutta melko selvää on se, että Enso meni halvalla kaupaksi. Parempaan neuvottelutulokseen olisi ilman muuta pitänyt pystyä. Täällä on ollut erilaisia tulkintoja asiantuntijoiden lausunnoista koskien vaihtosuhdetta. Oma tulkintani on erilainen kuin valiokunnan puheenjohtajan, joka sanoi jossain vastauspuheenvuorossaan täällä tänään, että asiantuntijoiden mielestä tulos oli hyvä tai kohtalainen. Tämä on kyllä hyvin optimistinen johtopäätös. Oikeampi analyysi asiantuntijoiden lausunnoista olisi se, että tulos oli huono tai korkeintaan kohtalainen. Enso on kannattavampi yritys kuin Stora, ja vaihtosuhdetta määriteltäessä olisi pitänyt ottaa huomioon myös yritysten todellinen tila ja kunto, ei pelkästään pörssikurssit. Täällä on pörssikurssien määräytymistä jo ansiokkaasti käsitelty, myös ed. Kallis omassa puheenvuorossaan.

Edellä kuvatun lisäksi fuusio nostattaa koko joukon epäileviä kysymyksiä, ensinnäkin suomalaisomistuksen kapenemisen seurauksista. Miten ne ja nimenomaan tämä fuusio vaikuttavat työllisyyteen ja alueelliseen kehitykseen? Miten käy investoinneille Suomeen, miten käy tuotantolaitoksille Itä- ja Pohjois-Suomessa, ja miten käy pääkonttorin sijainnin Helsingissä? Hallituksen linja suomalaisomistuksesta on myös epäselvä. Sama linjattomuus vaivaa koko valtionyhtiöpolitiikkaa. Hallitus ei itsekään tiedä, mitä periaatteita se noudattaa.

Arvoisa puhemies! Enso — Stora-hanketta ei voi tietenkään pitää täytenä sutena ja katastrofina. Se on osa maailman laajuista ja syvenevää integraatiota, joka on muuttanut talouden ja yhteiskunnan rakenteita yhä globaalimpaan suuntaan. Siksikin yli rajojen tapahtuvia yhteenliittymiä tapahtuu väistämättä. Enso — Stora on osaltaan vastaus tähän haasteeseen, ja hankkeen synergia- sekä rakennejärjestelyedut ovat toki melkoisen kiistattomia.

Mutta perustelut keskustan kielteiseen kantaan ja omaan kielteiseen kantaani ovat kuitenkin tässä tapauksessa aivan selkeän riittävät. Kyse ei ole poliittisten irtopisteiden keruusta vaan erilaisista linjauksista. Mielestäni suomalai-

suus ja kansallisesti järkevä strategia ovat päätöksenteossa edelleen varteenotettavia argumentteja.

Ed. Penttilä: Arvoisa puhemies! Nuorsuomalaisten kanta Enso — Stora-fuusioon on myönteinen. Olemme valmiita sen hyväksymään. Fuusio ei synnytä määräävää markkinaasemaa, ja se on omistajan edun mukainen.

Mutta mikä on oleellinen kysymys Enso — Stora-fuusiossa? Mielestäni oleellinen kysymys on seuraava: Miksi valtio omistaa Ensoa, ja miksi valtio aikoo jatkaa omistustaan uudessa suuryhtiössä? Minä en näe tällaisille omistuksille mitään perusteita. Enso — Storan omistaminen ei kuulu valtion ydintehtäviin. Se ei kuulu edes valtion sattumanvaraisiin tehtäviin. Se on jäänne menneisyydestä.

Olen valmis myöntämään, että silloin, kun suomalaista teollisuutta, metalliteollisuutta ja puunjalostusteollisuutta, kehitettiin valtion rooli oli välttämätön. Pääomia oli niukasti saatavilla, ja valtiolla oli kyky turvata välttämätön pääomien saanti. Tällä hetkellä ei ole todellakaan puutetta pääomista. Niitä on saatavilla. Nämä asiat sujuvat varsin hyvin ilman valtiota.

Aikana, jolloin hyvinvointivaltion ja hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta keskustellaan, tulisi keskustella valtion roolista, ja kun sitä keskustelua nyt noin muuten ei ole tässä yhteydessä käyty, totean vielä oman kantani. Tulevan hyvinvointiyhteiskunnan valtion rooli ei ole omistaa paperiyhtiöitä, tehdä vessapaperia taikka mitään muutakaan paperia. Valtion rooli on taata ne palvelut, jotka kansalaiset kokevat välttämättöminä, tehdä tulonjakoa ja suorittaa sitä politiikkaa, josta eduskunnassa päätetään.

Toinen kysymys, joka mielestäni on oleellinen, on kysymys suomalaisesta omistuksesta ja sen tärkeydestä. Keskustan Suomi suomalaisille -linja tässä asiassa on minulle vaikeasti hyväksyttävissä. Näen, että oleellista ei ole se, että pidetään ulkomaisia investoijia poissa Suomesta. Päinvastoin oleellista on se, miten saamme houkuteltua sekä ulkomaisia investoijia että suomalaisia investoijia investoimaan nimenomaan ja juuri Suomeen. Olisin pikemminkin huolestunut siitä, miksi suomalaiset suuryritykset koko ajan siirtävät Suomesta pois toimintoja, miksi Suomi ei ole kiinnostava investointikohde. Näkisin myönteisenä sen, että saamme tänne ulkomaista omistusta.

Kaiken kaikkiaan olen hämmästynyt siitä, että tästä asiasta keskustellaan ilman, että esille nostamaani kysymystä valtion roolista omistajana on kyseenalaistettu.

Ed. Ranta-Muotio: Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva Enso Oy:n ja ruotsalaisen Stora Ab:n yhdistämiseen tähtäävä toimialajärjestely on jatkoa sille kehitykselle, jota metsäteollisuudessa on jo pitkään tapahtunut niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Kotimainen metsäteollisuus on keskittynyt kolmeen suurryhmittymään: valtionomistuspohjaiseen Ensoon, yksityiseen pääomaan perustuvaan UPM-Kymmeneen sekä metsänomistajien suoraan omistukseen perustuvaan Metsä-Serlaan.

Kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä on sinänsä ymmärrettävää nyt suunnitellun kaltaisen pohjoismaisen, suomalais-ruotsalaisen metsäteollisuuden suuryhtiön syntyminen. Nyt esillä olevaa yhteenliittymää perustellaan synergiaeduilla, mikä antaisi mahdollisuuden toteuttaa aktiivista kasvustrategiaa jatkossakin. Molemmat yhtiöt ovat jo sinänsä suuria: Enso Euroopan toiseksi suurin ja maailman viidenneksi suurin paperintuottaja, Storakin Euroopan kolmanneksi suurin. Tätä taustaa vasten tuntuu siltä, että mitään pakonomaista kiirettä toteuttaa Enson yhdistymistä ruotsalaisen Storan kanssa ei olisi.

Tilanne näyttää meikäläisen näkökulmasta hyvin erilaiselta kuin samaan aikaan julkisuudessa ollut ja täälläkin salissa monessa puheenvuorossa esiin tuotu Valio — Arla-yhteistyön suunnittelu. Meijeriteollisuudessa sekä Valio että Arla ovat hyvin pieniä yrityksiä verrattuina tanskalaisiin, puhumattakaan hollantilaisista ja ranskalaisista alan yrityksistä. Sillä alalla lienee pakko hakeutua yhteistyöhön, jos ylipäätänsä mielii pysyä markkinoilla.

Oman kritiikkini kärki suunniteltua Stora — Enso-hanketta kohtaan kohdistuu yhtiöiden arvojen määrittelyyn ja siitä johtuvaan vaihtosuhteeseen. Määrittelyssä on tukeuduttu yksinomaan yhtiöiden pörssikursseihin ja päädytty siihen, että Enson osakkeenomistajien osuus on vain 40 prosenttia ja Storan omistajien 60 prosenttia uuden yhtiön osakkeista. Niillä perusteilla, joita niin keskustan vastalauseessa, talousvaliokunnan mietinnössä kuin valtiovarainvaliokunnan lausunnon eriävässä mielipiteessäkin todetaan, Enson osuuden olisi pitänyt olla vähintään 43—45 prosenttia.

Enson kannattavuusura on kiistatta nouseva, Storan vastaavasti laskeva, vaikkakin Storassa on hiljattain toteutettu investointeja, joiden ansiosta kannattavuuden pitäisi lähivuosina paran-

tua. Vaihtosuhde on kuitenkin määritelty päivän arvoilla. Suomen valtionyhtiöiden, kuten Ensonkin, pörssikurssit ovat aina selvästi todellista arvoa alemmalla tasolla. Tämä on kiistaton tosiasia. Suomen valtion edun kannalta vaihtosuhteen olisi pitänyt olla 50:50, ainakin vähintään 45:55, suhteessa Enso — Stora, ja valtion etujahan me olemme täällä valvomassa.

Itselläni on kriittisiä epäilyjä myös hankkeen tulevaisuuden näköaloja kohtaan. Herää kysymyksiä, mitä tämä hanke vaikuttaa Enson nykyisten toimipaikkojen säilymiseen, onko uusinvestointien painopiste tulevaisuudessa Storan laitoksilla heidän omistusosuutensa ja äänivaltansa voimalla. Kannattamattomimmat ja syrjäisimmät yksiköt ovat herkästi lakkauttamisuhan alaisina. Omasta maakunnastani on hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta, vaikkakin eri toimialalta. Ruotsalaisessa omistuksessa ja määräysvallassa ollut Electrolux sulki yllättävän nopeasti ja kylmästi Kauhajoella sinänsä hyvässä kunnossa olleen liesitehtaansa, kun maailmanmarkkinasuhdanne heikkeni.

Minulla on myös kriittinen epäily siitä, mitä tämä ratkaisu vaikuttaa metsäsertifiointiin Suomessa. Metsäteollisuustuotteiden menekkiin vaikuttaa kylläkin ratkaisevasti se, että tuotteilla on sertifikaatti siitä, että metsiä, joista raaka-aine tulee, on hoidettu kestävän kehityksen periaatteella. Meidän suomalaisten näkövinkkelistä metsäsertifiointijärjestelmät ovat vielä tällä hetkellä maailman laajuisesti selkiintymättä. Jotkin kansainväliset ympäristöjärjestöt ovat luoneet ensimmäisen, tällä hetkellä tunnetuimman hyvän metsänhoidon tuotemerkin fsc:n. Tämän järjestelmän heikkoutena on se, että se on liian yksipuolisesti ympäristöjärjestöjen hallinnoima eikä siellä tunneta eikä tunnusteta riittävästi pohjoismaista yksityispienmetsänomistajuutta. Sen sertifikaatit ovat parhaiten hyväksyttävissä meille vieraassa suurmetsätaloudessa, aivan kuten Ruotsin suurimmat yritykset ovat tämän merkin omaksuneet.

Suomeen on kehitetty noin 30 tahon yhteistyönä oma, meidän pienmetsänomistajavaltaisiin oloihimme soveltuva järjestelmä, jossa metsänhoidon pitää täyttää 36 kriteeriä muistaaksesi, lähinnä siinä hengessä, mihin uudet metsälakimme metsänomistajia velvoittavat. Meidän järjestelmällämme, jota on kokeiltu muutamassa maakunnassa ja jota markkinoidaan koko EU:n aluetta kattavaksi, voitaisiin sertifikaatti antaa jollekin alueelle, esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksen alueelle, jolla kestävän kehityksen ja luontoystävällisen metsänhoidon tavoitteet toteutuvat. Fsc-järjestelmän suurimpana ongelmana onkin tällaisen alueellisen sertifiointijärjestelmän vaikea toteuttaminen. Ilmeisesti se on aivan heidän sääntöjensä mukaan mahdotonta.

Stora — Enso-yhdentymiseen sertifiointi liittyy siksi, että Stora on jo hyväksynyt Ruotsissa sikäläisten metsänomistajien voimakkaasta vastustuksesta huolimatta fsc-sertifikaatin. Enso on taas hyväksynyt oman mallimme, mutta yhdistymisen seurauksena Enson paine hyväksyä fsc-sertifikaatti nopeasti ja ilman kunnon valmistelua kasvaa. Voi kysyä, käykö niin, että koko Suomessa metsäteollisuus joutuu nyt syntymässä olevan liiton myötä alistumaan fsc-sertifiointijärjestelmään. Onneksi talousvaliokunta on edes jonkin verran kiinnittänyt huomiota tähänkin koko metsätaloutemme kannalta tärkeään kysymykseen ja asettunut EU:n yhteisen, meillekin sopivan järjestelmän kannalle. Eri asia on, onko tällä talousvaliokunnan kannanotolla käytännössä mitään merkitystä.

Arvoisa puhemies! Edellä esittämieni kriittisten näkökantojen vuoksi ja ryhmämme esittämien perustelujen mukaisesti tulen äänestämään Stora — Enso-liittoa vastaan.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kannatan ed. Kankaanniemen ehdotusta.

Ehdotuksessa kiinnitetään huomiota kahteen asiaan: kestävän kehityksen periaatteisiin muun muassa tärkeiden luonnonvarojen käytössä ja demokraattisten arvojen kunnioittamiseen kaikkialla maailmassa, toiseksi siihen, että uusi suuryhtiö ottaa huomioon toiminnassaan Suomen aluepoliittiset ja työllisyysnäkökohdat taloudellisten arvojen ohella. Suomen edustajien tulee pitää huoli, että päätöksiä tehtäessä nämä asiat huomioidaan.

Ensolla on toimintaa, ja tietääkseni se on kannattavaa, eri puolilla Suomea. Nämä laitokset, tehtaat, ovat hyvin merkittäviä alueillaan monessakin mielessä. Siksi niistä on pidettävä huoli jatkossakin eikä saa antaa niitä lopettaa. Tämä evästyksenä siksi, että suuryhtiö StoraEnso näyttää syntyvän.

Mutta erään asian haluan ottaa tähän keskusteluun, joka ei ole minun kuulteni ainakaan tullut vielä esiin. Nimittäin jotkut asiantuntijat ennustavat suurta taloudellista romahdusta maailman laajuisesti aivan lähiaikoina liittyen Lähi-itään. Mietin, kumpi paremmin selviytyy tällaisessa tilanteessa: suuryhtiö EnsoStora vai Enso yksinään. Tähän on vaikea vastata, mutta jos Enso

olisi yksityinen yhtiö, arvelisin, että vastaus olisi ilman muuta: Enso yksin. Enso on valtiojohtoinen. Mitä sitten se vaikuttaa? Vastaukseni on kuitenkin edelleen: Enso yksin olisi parempi tässä tilanteessa. Myös alueellisesti näen, että Enso tulee säilyttää itsenäisenä. Ehkä siinä voisi omistuspohjaa laajentaa, mutta hyvä näinkin.

Yhdyn ed. Ranta-Muotion arvioon Enson noususta ja Storan laskusta.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelun yhteydessä minulla oli Enson ja Storan yhdistymisestä epäilyni, jotka liittyivät yhdistymisen hintaan, tapahtuiko yhdistyminen suomalaisten kannalta liian halvalla. Nyt asiantuntijakuulemisten jälkeen on selvinnyt, että pörssissä noteerattu arvo on ollut ainoa tarkoituksenmukainen ja järkevä, kun yhdistymisestä on sovittu. Epäilykseni tältä osin ovat haihtuneet. Voin siis tukea hanketta.

Tunnistan siinä taustalla metsäsektorin tiivistyvän yhteistyön ja kansainvälisen kilpailun, josta tähän mennessä Euroopasta ovat puuttuneet suuret yhtiöt, saman kaltaiset suuret yhtiöt kuin ne, jotka dominoivat tällä hetkellä maailmanmarkkinoilla metsäsektoria lähinnä Pohjois-Amerikasta käsin. Siinä suhteessa pidän yhdistymistä tarkoituksenmukaisena.

Arvoisa puhemies! Näkisin välttämättömänä myös, että henkilöstön asema tullaan turvaamaan yhdistymishankkeen aikana siten, että myös tulevaan yrityksen hallitukseen tulee yritysten henkilöstön edustajia molemmista maista. Myös näen hyvin tarkoituksenmukaisena sen, että EU-direktiivien mukaiset yritysneuvostot tullaan aikaansaamaan yhdistyneeseen StoraEnsoon.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Hallitus esittää metsäyhtiö Enson ja Ruotsin suurimman metsäyhtiön Storan fuusiota. Enso on Euroopan toiseksi suurin ja maailman viidenneksi suurin sellun ja paperin tuottaja. Yhtiön tuotantokapasiteetti on 6,7 miljoonaa tonnia. Tuotanto on keskittynyt Suomeen, Saksaan ja Benelux-maihin. Suurin osa yhtiön myynnistä menee Eurooppaan. Amerikan osuus myynnistä on 5 prosenttia ja Aasian 9 prosenttia.

Enso on Pohjoismaiden suurimpia markkinasellun tuottajia, ja ryhmään kuuluva sahateollisuus on Euroopan suurin ja tehokkain alallaan. Enso on Euroopan suurimpia hienopaperin tuottajia. Se tuottaa myös puupitoisia sanomalehti- ja painopapereita. Enso on maailman neljänneksi suurin ja Euroopan kolmanneksi suurin sanomalehtipaperin valmistaja. Yhtiö on puupitoisen, kevyesti päällystetyn sekä päällystämättömän aikakauslehtipaperin osalta Euroopan neljänneksi suurin tuottaja sekä nestepakkausten osalta johtava tuottaja maailmassa. Enson vahvuuksia ovat yhtiön kattava tuotevalikoima sekä korkealaatuinen tuotantokoneisto.

Enson heikkoutena on pidetty hienopaperin ja markkinasellun suuresta tuotanto-osuudesta johtuvaa suhdanneherkkyyttä. Kun 80 prosenttia yhtiön tuotannosta tapahtuu Suomessa, mutta vain 20 prosenttia myynnistä jää kotimaahan, yhtiö on altis valuuttakurssien heilahteluille. Enson tulosta rasittaa korkea velka-aste, jonka seurauksena yrityksen voitto rahoituserien jälkeen on liikevoittoa huomattavasti alempi.

Stora on tiettävästi maailman vanhin yhä toiminnassa oleva yritys. Stora on Euroopan kolmanneksi suurin paperin ja sellun tuottaja. Sen tuotevalikoima kattaa koko kemiallisen puunjalostuksen tuotekirjon, mutta yhtiö on markkinajohtaja vain nestepakkauksissa. Stora on Euroopan kolmanneksi suurin puupitoisen, kevyesti päällystetyn sekä päällystämättömän aikakauslehtipaperin tuottaja ja viidenneksi suurin sanomalehtipaperin tuottaja. Hienopapereissa Stora sijoittuu Euroopan neljänneksi ja toiseksi paperikartongeissa. Yhtiö on omavarainen sellun suhteen. Storan liikevaihdosta 88 prosenttia kohdistuu Euroopan markkinoihin, 3 prosenttia Pohjois-Amerikkaan ja 5 prosenttia Aasiaan.

Storan erityisenä vahvuutena voi pitää sen korkeaa puuomavaraisuuden astetta. Yhtiö omistaa 1,6 miljoonaa hehtaaria metsämaata Ruotsissa ja 700 000 hehtaaria Portugalissa, Kanadassa ja Brasiliassa. Storan arvoa lisää myös sen energiaomavaraisuus. Se on Ruotsin viidenneksi suurin sähkön tuottaja. Stora on varsin vakavarainen yhtiö. Sen nettovelkaisuusaste on vain puolet Enson velkaisuusasteesta. Yhtiön tuotannosta noin 40 prosenttia tapahtuu Ruotsin ulkopuolella, mikä vähentää yhtiön alttiutta valuuttakurssien heilahtelulle. Storan heikkoutena on pidetty pääoman huonoa tuottavuutta.

Enson ja Storan yhdistymisen seurauksena syntyy tuotannolla mitattuna maailman suurin massa-, paperi- ja kartonkiyhtiö. Yhtiön yhteenlaskettu paperin ja kartongin tuotanto on noin 13 miljoonaa tonnia. Yhdistymisestä syntyvällä yhtiöllä on näin ollen merkittävä asema kaikilla kemiallisen puunjalostuksen tuotesektoreilla. Se mahdollistaa nykyistä suuremman hintavakauden, mikä puolestaan vähentää yhtiön alttiutta

markkinaheilahteluille. Samalla se lisää yhtiön edellytyksiä laajentaa toimintaansa Aasian ja Latinalaiseen Amerikkaan.

Yhdistymisellä saavutetaan kustannussäästöjä ja parempi hintakilpailukyky, joka osaltaan vaimentaa laskusuhdanteiden vaikutuksia. Fuusiolla yhtiöt kasvattavat markkina-asemaansa ja hakevat kustannustehokkuutta ja kannattavuutta, muun muassa tuotannon virtaviivaistamisesta, tehtaiden erikoistumisesta, yhteisistä ostoista ja kuljetuksista sekä keskitetystä investointipolitiikasta.

Stora on juuri startannut uuden paperikoneen Pohjois-Amerikassa, ostanut paperitehtaan Kiinasta ja julkaissut sellutehdasprojektin Brasiliassa. Enso tutkii samaa mahdollisuutta Indonesiassa.

Uuden StoraEnson liikevaihto olisi noin 60 miljardia markkaa, ja sen palveluksessa olisi noin 40 000 ihmistä. Enson toimitusjohtaja Jukka Härmälästä tulee uuden yhtiön toimitusjohtaja ja Storan toimitusjohtajasta Björn Hägglundista varatoimitusjohtaja. Uuden yhtiön nimeksi tulee StoraEnso, ja sen kotipaikka on Helsinki. Yhtiöllä on pääkonttorit sekä Helsingissä että Tukholmassa.

Stora saa uudesta yhtiöstä omistukseensa 60 prosenttia ja Enso 40 prosenttia. Uuden yhtiön äänivallasta tulee Ensolle 45 prosenttia ja Storalle 55 prosenttia. Enson ja Storan yhdistelmästä tulee tuotantokyvyltään maailman suurin massan, kartonkien ja paperin valmistaja.

Lähiajan toimintasuunnitelman mukaisesti yhtiöiden tuotanto jatkuu nykyisellä työvoimalla nykyisissä tuotantolaitoksissa. Tuotannon järkeistäminen on saavutettavissa muuttamatta oleellisesti yksittäisten tuotantoyksikköjen tuotantojen määrää. Yhtiön päällekkäisiä toimintoja löytyy lähinnä markkinoinnista ja hallinnosta, mutta mahdollinen henkilöstön supistaminen poistaa enintään noin 500 henkilöä, joka supistus yhtiön johdon mukaan on pääosin saavutettavissa luonnollisen poistuman kautta.

Tällä hetkellä Enson henkilöstö on edustettuna yhtiön hallintoneuvostossa, joka on tarkoitus lakkauttaa yhtiöiden yhdistymisen jälkeen. Storan henkilöstöllä on Ruotsin lain mukaan edustus yhtiön hallituksessa. Kun yhdistettyyn yhtiöön sovelletaan Suomen lakia, jonka mukaan henkilöstön edustus on ensisijaisesti järjestettävä yhtiön sisäisin neuvotteluin, yhdistyminen heikentää nykyisestään ja merkittävästi yhtiön ruotsalaisen henkilöstön edustusta yhtiön hallinnossa. StoraEnso tulee noudattamaan eduskunnan hyväksymiä työmarkkinapoliittisia periaatteita.

Ympäristönsuojelun kannalta Enso ja Stora ovat hyvin saman kaltaisia yrityksiä. Molemmat noudattavat tuotantotoiminnassaan yhdenmukaisia, pohjoismaisia ympäristönormeja.

Yhtiön ulkoinen tiedotus kuuluu itsestäänselvästi toimivan johdon toimivaltaan. Talousvaliokunta pitää toivottavana, että uuden yrityksen johto kehittää alusta asti valmiuden osallistua modernin yrityksen julkisuuskuvan edellyttämällä tavalla yhteiskunnalliseen keskusteluun metsän käyttöön ja teolliseen toimintaan liittyvistä arvokysymyksistä. Näitä on muun muassa ympäristön kannalta kestävien tuotantoperiaatteiden, ihmisoikeuksien ja kehitysmaiden omaehtoisen kehityksen periaatteiden huomioon ottaminen.

Arvoisa rouva puhemies! Euroopan kymmenellä suurimmalla metsäteollisuuden tuottajalla on vain 50-prosenttinen osuus Euroopan tuotantokapasiteetista. Lisäksi on otettava huomioon metsäteollisuuden tuotantotekninen kehitys, jonka seurauksena uusien tuotantoyksiköiden hankintakulut ovat kasvaneet niin suuriksi, että suurimpien eurooppalaisten yritysten on vaikea selviytyä yksin niiden rahoituksesta.

On huomioitava, että suuret yritykset ovat myös suurten sijoittajien suosiossa. Ollakseen riittävän vahva menemään uusille markkinoille yrityksellä on oltava kokoa ja kilpailukykyä. Suomen ja Ruotsin metsäteollisuudella on ollut hiukan erilaiset investointi- ja kasvustrategiat. Liittoutumalla ne voivat täydentää ja hyödyntää toisiaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen syleili maailmoja erittäin ansiokkaasti kirjoitetussa puheenvuorossaan. Olisin kajonnut eräisiin hänen sivuamiinsa asioihin tässäkin yhteydessä.

Nythän on niin, että pohjoismaisen metsäteollisuusjätin muodostuminen pohjautuu puhtaasti liiketaloudellisiin ja teollisuuspoliittisiin perusteluihin. Tällä pyritään siihen, että pohjoismainen metsäteollisuus saisi iskuvoimaa parantaakseen kilpailumahdollisuuksiaan Kanadaa ja USA:ta vastaan varsinkin Euroopassa mutta erityisesti Aasian avautumassa olevilla markkinoilla.

Samoja periaatteita eli liiketaloudellisia ja teollisuuspoliittisia periaatteita tulisi myös käyttää silloin, kun suuri StoraEnso rakentaa uusia teollisuuslaitoksia Suomeen tai korjaa ja koneistaa uudelleen entisiä. Tällöin nimenomaan liiketaloudellisesti ovat edullisella paikalla Enson tehtaat Vehkalahden Summassa, Kotkassa ja Anjalankoskella, joista on hyvät yhteydet Haminan ja Kotkan syväsatamiin ja hyvin lyhyt matka Venäjälle. Tällä hetkellähän se lyhyt matka Venäjälle on metsäteollisuuden kannalta raaka-aineen hankkimisen osalta tärkeä, mutta kun tulotaso siellä kasvaa, niin Leningradin alue ja Pietarin kaupunki tulevat olemaan hyvin merkittäviä paperituotteiden ostajia väestöpohjansa vuoksi.

Ed. Kuosmanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vähänäkille vastaan, että tämä fuusioaalto syntyi sen jälkeen, kun me menimme Euroopan unionin jäseneksi. Täällä Euroopassa suuryritykset fuusioituvat pakon sanelemana noin viiden vuoden syklissä, ja seuraavien viiden vuoden jälkeen metsäteollisuuden suuryritysten fuusiot tapahtuvat yli Atlantin.

Mitä tulee investointeihin, joista ed. Vähänäkki puhui, niin Storan investoinnit jatkossa tapahtuvat minun käsittääkseni Saksaan, koska Stora kymmenen vuotta sitten osti erään saksalaisen yrityksen 9 miljardilla markalla ja sen tehtaan kone- ja laitekanta on erittäin vanhaa. Eli jatkossa pääpaino Storan investoinneissa on Saksaan, mutta meillä Suomessa Enson tuotantolaitokset ja laitteet ovat niin nykyaikaiset, että viisitoista vuotta ne voivat pyöriä ihan täysillä.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Metsäteollisuuden kansantaloudellinen merkitys ei missään muualla maailmassa ole niin korostunut kuin Suomessa. Meillä onkin tehty useita mittavia selvityksiä alan tulevaisuudesta, ja olisi toivonut, että useampi kansanedustaja olisi näihin perehtynyt. On tärkeää, että suomalainen insinööri- ja bisnestaito jatkuvasti kehittyy ja etenee myös tämän alan kansainvälisessä kärjessä.

Keskustan lähes kaikissa puheenvuoroissa esille noussut pääperustelu heidän kielteiselle kannalleen on ollut se, että Suomi on pidettävä suomalaisilla. He ovat korostaneet, että eivät pidä mielekkäänä suomalaisen metsäteollisuuden siirtämistä ulkomaiseen omistukseen.

Minä korostan, että tässä ratkaisussa on ensisijaisesti kyse aivan muusta. Suomalaisten näkökulmasta on kyse siitä, että haluamme Enson kykenevän kilpailemaan maailmanmarkkinoilla mahdollisimman tehokkaasti jatkossakin. Liiketaloudellisesti eri tekijöiden vaikutusten arvioinnin ovat suorittaneet Enson parhaat asiantuntijat käyttäen myös ulkopuolista asiantuntemusta. Uuden yhtiön riskinottokyky on selkeästi parempi kuin Storalla ja Ensolla olisi ollut erikseen. Tämä on hyvä ratkaisu, kun arvioin kilpailua Pohjois-Amerikan metsäalan suurten toimijoiden kanssa. Suomalaisten metsänomistajien kannalta myös toteutettava vaihtoehto on selkeästi parempi kuin muut esillä olleet.

Arvoisa puhemies! Konsernin omistuksen rakennejärjestelyn suhdetta 40:60 on aiheellisesti kritisoitu. Kun siihen on liiketaloudellisissa neuvotteluissa kuitenkin päädytty ja kun keskeiset perustelut on riittävän perusteellisesti esitetty myös talousvaliokunnan mietinnössä, niin tähän ratkaisuun on tyydyttävä. Tämä on hyvä ratkaisu, ja kannatan sitä.

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! En halua pitkittää keskustelua omalta osaltani, kun kaikki mahdollinen on moneen kertaan sanottu, mutta sen sijaan haluan tuoda esille huoleni siitä, miten huomioidaan työllisyysnäkymät tulevaisuudessa, kun "synergiaeduthan" ovat, vaikka se on kaunis sana sinänsä ja varmasti aivan hyvä, saneerausta pahimmillaan. Varsinkin Päijät-Hämeen alueella, missä on erittäin suuri työttömyys edelleen, Enson ja Pakenson toimipisteet ovat joka ainoan työpaikkansa osalta tuiki tarpeelliset.

Mitä tulee meidän vastalauseeseemme, haluan tuoda myös sen epäkohdan, joka varsinaisesti meillä valtiovarainvaliokunnassa tuli esille, eli vaihtoarvo on väärä ja Ensolle epäedullinen. Sen tähden haluan yhtyä siihen vastalauseeseen, jonka keskusta on jättänyt.

Ed. Veteläinen: Arvoisa puhemies! Kuka on asiantuntija, kuka ei, on kysytty tänäkin päivänä tässä salissa StoraEnson fuusiokeskustelussa. Tämä kommentti heitettiin salista, ja se liittyi tämänpäiväiseen Helsingin Sanomien Vieraskynä-palstalla olleeseen Tampereen yliopiston yrityksen taloustieteen professorin Uolevi Lehtisen artikkeliin. Siinä artikkelissa oli yksi hyvä kysymys ja sellaistakin näkökulmaa, mistä ei tässä salissa ole liioin keskusteltu. Professori Lehtinen totesi muun muassa näin: "Markkinataloudessa tuloksentekokyky on avainasemassa." Sitä kuvaaviin lukuihin viitaten vertailtaessa

Enson ja Storan liikevoittoa ja rahoitustulosta olisi voinut odottaa parempaa neuvottelutulosta osakkeiden vaihtosuhteeseen, kuin mihin päädyttiin, 60:40.

Eduskunnan myönteinen Emu-päätös saattoi jopa vauhdittaa Stora — Enso-fuusiopäätöksen syntyä. Saihan merkittävä ruotsalainen metsäteollisuusyritys tätä kautta pääsyn Emuun. Edellä mainitun asian olisi pitänyt painaa KTM:n ja Enson neuvottelijoiden vaakakupissa, mutta toisin kävi.

Olen lukenut talousvaliokunnan mietinnöstä muutamat kohdat useampaan kertaan. Muun muassa vaihtosuhteeseen liittyvä on yksi tällainen. Suorana lainauksena siteeraan siitä osan: "Valiokunnan kuuleminen pörssiasiantuntijoiden mielestä Enson kannalta edullisin asiallisesti perusteltavissa oleva vaihtosuhde olisi ollut noin 43/57." Täällä salikeskustelussa on viitattu vain yhden pörssiyhtiön muista poikkeaviin kannanottoihin, mutta valiokunnan mietintö antaa olettaa laajempaakin pohdiskelua käydyn neuvottelutulosta paremmasta vaihtosuhteesta.

Arvoisa puhemies! On vaikea ymmärtää tässä salissa käytyä keskustelua ja sitä minkä tasoista on ollut ministeri Kalliomäen keskustan varapuheenjohtajalle ed. Seppo Kääriäiselle antama informaatio. Syntyy jopa kuva, että kun verhoa on raotettu siitä, mitä tuleman pitää, ja todettu, että kotimaiselta pohjalta uudelleenjärjestelyä ei synny, asia on hoidettu ja arvostelulle ei jää sijaa. Koominen asetelma, minkä ovat todenneet muutkin kuin keskustan edustajat.

Nyt eletään aikaa, että tapaus kerrallaan otetaan kantaa sellaisissa yhtiöissä tapahtuviin omistusjärjestelyihin, joihin valtion osakkuuden kautta tarvitaan eduskunnan suostumus. Missä viipyy eduskunnan kahden vuoden takainen, yksimielisesti vaadittu linjaus valtionyhtiöiden yksityistämisessä noudatettavista periaatteista? Nyt kyseessä olevan asian kohdalla tätä linjausta olisi tarvittu kipeästi.

Arvoisa puhemies! Tätäkin taustaa vasten on perusteltavissa tukea keskustan vastalauseessa olevaa esitystä. Suostumusta ei anneta hallituksen esityksessä ehdotetulle järjestelylle.

Ed. Immonen: Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta on tutustunut asiantuntija-avuin sekä, kuten muutkin, lukuisten ulkopuolisten tehojen tiedotustulvan keskellä käsiteltävään Enson ja Storan yhdistymiseen liittyviin seikkoihin, joten tiedon vajeesta ei tässäkään asiassa ei voitane valiokunnan jäseniä tölviä. Osakkeiden vaihtosuhde, henkilöstön asema, valtion rooli, kotimainen vaihtoehto, tuotantolaitosten ja suunniteltujen investointien toteutuminen, mutta myös työntekijäpuoli työmarkkinajärjestelmän osana ovat olleet laajan tarkastelun alla, miten jatkossa edetään.

Valiokunnan mietintö, mistä viittaukset asianmukaisine selvityksineen näihinkin löytyvät, kuten useissa puheenvuoroissa on todistettu, ei anna minulle juurikaan tarvetta kuin ripauksen lisätä maustetta.

Henkilöstön aseman turvaaminen yrityksen johtoelimissä on työväenliikkeen kannalta ollut kaksiteräinen miekka. Toisaalta taannoin työntekijäpuolella oltiin haluttomia sitomaan käsiä työnantajapuolen sotkuihin olemalla hallintoelimissä mukana. Pelättiin liiallista konsensusta, jolla työntekijöiltä viime kädessä viedään hampaatkin suusta. Toisin sanoen yritysten yhteisen hyvän edessä voitot eivät työntekijöiden hyväsuopaisuudella tuota kuin yhä heikkeneviä työ- ja palkkaehtoja ja vain niin sanotut välistävetäjät olisivat hyötyneet suurten työläismassojen kustannuksella. Tällainen vaara oli lukuisten historian esimerkkien valossa aiheellinenkin.

Kun eletään historian kulussa tätä päivää, missä on toimivat työmarkkinamekanismit, toki omine puutteineen, on vaikeampi alatasolla välistävetojen mahdollisuus. Toki välistävetoja ilmenee, mutta yleensä ne ovat työntekijäpuolen ulottumattomissa. Tässä prosessissa työntekijöiden tieto on kullan arvoista. Ed. Martti Korhonen puheessaan viittasi tähän ajatteluun sanomalla: "On yksinkertaisesti päästävä eroon siitä ajattelusta, että työntekijät olisivat vain kiusallinen kuluerä." Valiokunta omalta osaltaan on merkannut tämän mietintöön.

Työmarkkinaosapuolten osalta kummankin maan järjestelmä perustuu valtion sekä työmarkkinaosapuolten kesken sovittuihin ratkaisuihin, niin että valtioneuvoston tulee Suomen valtion osakasvallan käyttäjänä StoraEnsossa noudattaa eduskunnan eri yhteyksissä hyväksymiä työmarkkinapoliittisia periaatteita. Tähän kuuluu, että työmarkkinaosapuolten keskenään sopimia neuvottelu- ja päätöksentekomenetelmiä voidaan muuttaa vain osapuolten neuvottelutuloksen seurauksena.

Arvoisa puhemies! Jossain määrin olen huolestunut siitä, että työntekijäpuolen asemaa yhtiön johtoelimissä tänä päivänä jotkut tahot yrittävät vähätellä. Pidän sitä vaarallisena ajatellen sitä henkeä, mitä kuitenkin yhteiskunnan rakentaminen edellyttää, ja ajatellen sitä lämpöistäkin

henkeä esimerkiksi viime sunnuntaina punaisten muistomerkillä, missä kaikki Suomen suuret puolueet olivat mukana. Siellä oli hyvä esimerkki siitä, kuinka yhteiskuntarauhaa hyvällä rakennustyöllä voidaan parantaa. Yhteiskuntarauhan yksi osa on se, että työntekijäpuoli on myös mukana rakentamassa yrityksiä johtotasolta.

Seikka, mikä itse asiassa pakotti minut tulemaan puhujakorokkeelle, oli se, että valiokunnan kuultavana oli myös Enson työntekijäpuoli. Eräs työntekijäpuolen edustaja kertoi, kuinka hänen mielestään olisi päästävä siitä seikasta eroon, että kun suuret yhtiöt tulevat alueelle, ne eivät enää osallistuisi yhteiskunnalliseen rakennustyöhön, vaan kaikki se, mitä yrityksestä saa, muodostuu palkkojen muodossa.

Minusta tämän päivän historian valossa tämä asenne on väärä. Näenkin itse niin, että lukuisten yritysten panos monien kylien ja kyläyhteisöjen rakennustyössä, kulttuurin rakennustyössä ja sosiaalisenkin verkoston rakennustyössä on ollut positiivinen. Minun mielestäni, koska työmarkkinaneuvottelut ja palkkatasot eivät ole kaikilta osin riittäviä, sosiaali- ja kulttuuriturvien avulla voidaan palkkatasoa mitata toisin tavoin. Siinä mielessä en pidä tarpeellisena sitä, että yhtiöt olisivat vain yrityksiä, jotka toimivat omalla sektorillaan unhoittaen koko muun yhteiskunnallisen työn.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Kun liityimme aikanaan EU:hun, annettiin ymmärtää, että ulkomaalaiset ryntäävät tänne sijoittamaan rahaa niin uusiin kuin entisiinkin yrityksiin. Sitä on kaivattu, mutta näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

Nyt kun ruotsalaiset ovat kiinnostuneet meistä, sitä on ryhdytty vastustamaan. Tälle vastustamiselle pitäisi tietenkin olla hyvät perusteet. Tällä kertaa hyvä peruste on suomalainen puu, joka on jopa maailman laajuisestikin merkittävää. Ehkä varoituskellojen täytyisi ryhtyä soimaan silloin, kun puhutaan suomalaisesta puusta.

Näin suuresta asiasta, niin kuin useaan kertaan aikaisemminkin on sanottu, olisi pitänyt neuvotella kunnolla ja selkeästi muun muassa Suomen keskustan kanssa. Voi aivan hyvin olla niin, että nykyinen hallitusyhtymä ilmeisestikin on vallassa vain vajaan vuoden, joten mahdollisesti ensi vuonna hallituksessa olevan keskustan olisi ollut hyvä osaltaan olla hyväksymässä näin radikaalit toimet. Iso puolue haluaa olla päättämässä myös yhteisistä asioista.

En kovinkaan paljon enää ihmettele, jos asiasta ei meille oppositiossa ole paljoakaan tiedotettu. Ed. Saarinen kaksi kolme tuntia sitten kertoi, ettei hänenkään puolueensa yksittäisille jäsenille asiasta ole enempää annettu tietoa missään tapauksessa kuin oppositiollekaan. Rohkeasti hän ja muut kuitenkin ovat päätöksenteossa mukana. On hyvä tietenkin, että luottaa herraansa, mutta se osoittaa, millaista harvainvaltaa meillä harrastetaan.

Suomalaiset ovat taatusti ja varmasti erinomaisen huonoja kauppamiehiä joka tapauksessa. Se pystytään todistamaan kyllä kautta aikojen. Eli he eivät ole kovinkaan paljon parantaneet tapojaan viime vuosinakaan. Meille riittää, kun saa olla fiksussa seurassa, tuloksista ei niinkään aina välitetä. Tästä erinomaisesta ihastuksesta oli television uutisissa ohjelmaa. Esimerkkinä oli suomalainen kansanedustaja, joka oli hurmaantunut ruotsalaisiin, jotka olivat valiokunnassa kuultavina. Kyseinen kansanedustaja oli suorastaan kuumaa vahaa ruotsalaisten käytöstapojen ja fiksuuden edessä. Tietenkään sitä ei voi moittia. On hyvä, että on hyvät käytöstavat, mutta mitä niillä on tekemistä miljardiluokan kauppojen kanssa? Tietenkin jos on hyvät käytöstavat ja tehdään hyvät kaupat, se on paljon parempi kuin huonot käytöstavat ja samat kaupat.

Tämä kauppa ei varmastikaan ole missään tapauksessa suomalaisten kannalta kannattava. On aivan eri asia, mitä hyvää tämä poikii myöhemmin, mutta tässä yhteydessä se ei ole kannattava. Voidaan toki ajatella, että kun mennään vuosi kaksi, viisikin vuotta, eteenpäin, se onkin jo kannattavaa. Mutta tästä sai sen vaikutelman, että suomalaiset eivät pitäneet missään tapauksessa puoliansa.

Vähemmän on kiinnitetty huomiota siihen, että Enson ja suomalaisen puunjalostuksen kannalta on tietenkin merkittävää se, että Stora on jo pitkään hakenut yhteistyökumppania muualta, ehkä kanadalaista tai amerikkalaista yhteistyökumppania, ja jos olisi löytänyt sellaisen, siitä olisi tullut niin valtava yritys, että sillä olisi hyvinkin saattanut olla suuria vaikutuksia koko Suomen puunjalostukseen ja Ensoon varmaankin siinä joukossa. Voi tapahtua vieläkin myöhemmin, että tällainen yhtymä syntyy, mutta ehkä silloin Suomi on mukana Enson kautta, jos Stora lähtee liikkeelle, mutta eihän Stora voi sitä tietenkään yksin päättää.

Asiaan liittyen ja sitä sivuten, vaikka ei ihan sataprosenttisesti, aivan erikoisia kuitenkin ovat tulevan toimitusjohtajan Jukka Härmälän puheet Suomen keskustasta. Hän toteaa esimerkik-

si puheenjohtaja Ahon puhuneen asiasta puuta heinää. Jos ja kun puheenjohtaja Aho vajaan vuoden päästä on mahdollisesti jopa pääministerinä, olisi mielenkiintoista silloin nähdä Härmälän kasvonilmeet sopivassa tilanteessa. Luulisi, että tunnettu talousmies ei polttaisi siltoja mihinkään merkittäviin poliittisiin ilmansuuntiin. En antaisi tällaisen henkilön johtoon näin suurta yritystä. Jos hänen asiantuntemustaan on käytetty kaupassa, tulos ei välttämättä voi olla paras mahdollinen.

Toivottavasti tämä ei kaiken kaikkiaan johda siihen, että Pohjois-Suomessa tulevaisuudessa ei olisikaan metsäteollisuutta. Oulu ei sentään ole vaarassa, koska Enso on juuri investoinut Ouluun 5 miljardin edestä, miljardin joka vuosi, mutta vaarassa lienee Lapin läänin teollisuus; se saattaa olla vaarassa.

Kaiken kaikkiaan tällainen ristiriita olisi pystytty estämään, jos hallitus olisi kunnioittanut Suomen keskustan ajatuksia ja pitänyt keskustaa tasavertaisena asiasta päättäjänä. Jos olisimme saaneet riittävät tiedot, olisimme jopa voineet olla myynnin takana. Tämä on tietenkin minun yksityistä ajatteluani.

Arvoisa puhemies! Taitaa tässä itse kukin tulla vanhaksi, minäkin, mutta tähän liittyy eräs inhimillinen asia, jonka vuoksi minulta olisi saattanut herua helpostikin myönteinen kanta tähän yritykseen. Olen nimittäin asunut viisi kuusi vuotta Stora Kopparbergin, nykyiseltä nimeltään Storan, kotikunnan vieressä Ruotsissa. Kyllähän siellä nytkin asuvien suomalaisten rintaa hivelee, kun Stora tulee osaltaan suomalaisen yhtiön yhteyteen ja toimitusjohtajaksi tulee suomalainen. Suomalaiset saavat itsetuntoa sitä kautta myös Ruotsissa. Tästä huolimatta tulen tietenkin äänestämään keskustan ryhmän mukana.

Ed. Takkula: Arvoisa puhemies! Ehkä ajankohdan huomioon ottaen edustajatoveri soitti ja hänellä oli tärkeää asiaa minulle, mutta siitä huolimatta ihan lyhyesti lausun muutaman sanan Stora — Enso-järjestelyistä.

Arvoisa puhemies! Globalisaatio on sellainen asia, mitä emme voi vastustaa. Se menee koko ajan eteenpäin, mutta siitä huolimatta kannan kyllä huolta kotimaisesta omistuksesta ja siitä, että aikanaan perustetut valtionyhtiöt voisivat vielä toimia sillä tavalla, että myös aluepoliittinen ja työllisyyspoliittinen näkökohta vahvasti tulisi huomioon otetuksi ja sitä kautta myös haja-asutusseuduilla pohjoisessa ja itäisessä Suomessa säilyisi perusteollisuutta, minkä ympärille myös pienempää yrityselämää voi rakentua. Tässä suhteessa Enso suomalaisena metsäteollisuusyrityksenä on ollut hyvin merkittävä ja on edelleenkin hyvin merkittävä itäisen ja pohjoisen Suomen kannalta.

Itse olen hallituksen esitystä lukiessani kantanut huolta erityisesti yhdestä kohdasta, joka huolestuttaa. Tässä sanotaan, että Enson kannalta Storan yhdistyminen loisi mahdollisuuden hyödyntää Storan suuria raaka-ainevaroja. Tämänkin keskustelun aikana monta kertaa on käynyt ilmi, että Storalla todellakin on raaka-ainelähteitä, metsiä, hyvin paljon. Tämä huolestuttaa sillä tavalla, että erityisesti pohjoisessa Suomessa, Koillis-Lapissa, Kemijärven tehtaan kohtalo on meille yksi keskeisiä kysymyksiä Enson tehtaana. Toivomme, että sinne toteutettavat investoinnit voisivat toteutua siitä huolimatta, että tämä fuusio mahdollisesti toteutuu tai tulee toteutumaan, ja sitä kautta myös työllisyyden näkökohdat siellä voisivat säilyä vahvoina.

Arvoisa puhemies! Kansallisia etuja tulisi pystyä puolustamaan ja valvomaan paremmin. Täällä on tänä päivänä käyty hyvin voimakasta keskustelua vaihtosuhteesta, ja on totta, että nämä tiedot vaihtosuhteesta, mitä asiantuntijat ovat lausuneet, että vaihtosuhde voisi olla 43 tai 45:kin prosenttia nyt olleen 40:n sijasta, ovat tietysti sellaisia, että ne huolestuttavat ja panevat ajattelemaan, onko sittenkään tässä asiassa toimittu parhaalla mahdollisella tavalla kansallinen etu oikein hyvin ja parhaiten huomioon ottaen. Sen lisäksi vielä on yleisesti tiedossa, että Enso on tällä hetkellä kannattavampi yritys kuin Stora.

Kun vaihtosuhdetta on käyty läpi, uskon, että varmasti näitten yhtiöitten johdossa sitä on tarkkaan pohdittu, mutta jollakin tavalla kuitenkin johtuen tästä 60—40-asettelusta väistämättä tulee sellainen ajatus, että yritysten todellinen tila ja kunto on jäänyt pikkuisen huonosti tarkastelluksi ja näin ollen Enson arvo todellakin olisi ollut vähän enemmän. Kun se on valtionyhtiö ja Kela on myös siinä omistamassa, niin olisin tietenkin toivonut tämän valtion kansanedustajana ja Kelan valtuutettunakin, että tätä olisi paremmin varjeltu. Se 5 prosenttiyksikköä olisi merkinnyt 1,25 miljardia markkaa lisää tässä kaupassa. Se on merkittävä ja suuri raha.

Arvoisa puhemies! Vielä hiukan kotimaisesta omistuksesta. Kun on ollut linjana myydä valtionyhtiöitä, niin toivoisi, että jonkinlainen pieni siivu valtionyhtiöiden myyntivoitoista tulisi myös haja-asutusseudulle pohjoiseen Suomeen

ja itäiseen Suomeen siellä olevaa yrityselämää tukemaan, sinne uutta innovaatiota luomaan eikä niin, että ne rahat menevät vain budjetin yleiskatteeksi.

Mutta erityisesti toivon, että tämänkin Storan ja Enson mahdollisen fuusion jälkeen huolehdittaisiin siitä, että Kemijärven tehdas voi säilyä ja pysyä vahvana ja näin ollen myös Pohjois-Suomessa hakkuut voivat edelleen säilyä. Sitä kautta siellä pysytään kiinni terveessä kehityksessä, terveessä elämänpiirissä, koska metsäteollisuus ja metsät ovat yksi meidän tärkeimpiä luonnonvarojamme, tärkein teollisuudenala, ja myös Pohjois-Suomi on riippuvainen siitä, että niin Kemijärven tehdas kuin myös Kemin seudulla toimivat tehtaat voivat pysyä vahvoina ja säilyttää kilpailukykynsä. Toivon, että todellakin ne investoinnit tulevat pohjoiseen, mitä on luvattu, ja toivon, että tämä kauppa ei millään tavalla heikennä niiden tehtaiden asemaa.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Lähetekeskustelussa sanoin pitäväni Storan ja Enson yhdistymistä pohjimmiltaan hyvänä ja terveenä ratkaisuna, mutta jäin kuitenkin epäröimään sitä, onko vaihtosuhde kohdallaan. Enso tuntui olevan niin paljon Storaa paremmassa kunnossa, että edullisempikin suhde vaikutti perustellulta.

Talousvaliokunnan mietintö ja valiokunnan puheenjohtajan ed. Hämäläisen esittelypuheenvuoro täällä valaisivat asiaa toivomallani tavalla viileän rauhallisesti. Niistä ilmenee, että pörssiasiantuntijoiden arvion mukaan vähän nyt toteutuvaa parempikin vaihtosuhde olisi kyllä ollut perusteltavissa, mutta myös toteutuvaa alempi olisi ollut hyvin perustein mahdollinen. Kirkko tuntuu olevan keskellä kylää. Kaikkein paras vaihtoehto toteutuu elämässä hyvin harvoin. Se, mikä tässä toteutuu, vaikuttaa kohtuulliselta ja hyväksyttävältä.

Keskustelussa on puhuttu pelkästään Storan yhdistymisestä Ensoon, joka onkin iso asia. Mutta on perspektiivivirhe, että on puhuttu vain siitä. Nyt on kysymys myös mitä suurimmasta strategisen tason ratkaisusta. Se on kysymys siitä, mikä on valtion omistajarooli teollisuudessamme yleensäkin ottaen. Silloin kun metsäteollisuus ja muukin perusteollisuus rakennettiin Suomeen, pääomia oli vähän. Siinä tilanteessa oli välttämätöntä, että valtio oli voimakkaasti panostamassa pääomaa teollisen perusrakenteemme luomiseen ja harjoittamassa aktiivista omistajavaltaa. Se oli viisasta toimintaa, mutta se oli silloin.

Nyt on toisin. Pääomaa on vaikka kuinka paljon Suomessakin ja ulkomailla sitä on lisää rajattomasti. Enää ei ole mitään perusteita sille, että valtio omistaa perusteollisuutta. Valtiolla on tärkeämpääkin tekemistä. Kun nyt syntyvä omistussiivu StoraEnsosta saavuttaa sopivan hyvän markkina-arvon, se pitää myydä, samoin kuin muukin valtion omistus bulkkituoteteollisuudessa.

Erityisen kummallista on se kotimaisen pääoman ihannointi, jota keskustan ja joidenkin muidenkin ryhmien edustajien puheenvuoroissa täällä on hersytelty näennäisisänmaallisuutta tavoitellen. Kaiken pääoman pyrkimyksenä on muodostaa omistetusta yrityksestä terve, tehokas ja kilpailukykyinen. Siinä suhteessa kotimaisella pääomalla ei ole sen komeampia korvamerkkejä kuin ulkomaisella. Jos kotimainen pääoma ei ole tässä omistajaintressin kaikkein tärkeimmässä asiassa valppaampi ja tehokkaampi kuin ulkomainen, niin silloin ulkomainen ohittaa kotimaisen ja niin pitääkin ohittaa.

Tämän takia olen pettynyt ed. Pekkarisen esittämään lausumaehdotukseen. Siinä vaadittu strateginen selvitys valtion omistajaroolista on kyllä juuri sitä, mitä minäkin toivon ja vaadin, mutta siihen lausumaan on kirjoitettu myös käsitys kotimaisen pääoman jumalallisesta ylivoimaisuudesta kaikissa olosuhteissa. Tämä uskomus on mielestäni perusteeton ja vahingollinen. Siksi joudun äänestämään ed. Pekkarisen lausumaehdotusta vastaan. Se ei tarkoita sitä, että vastustaisin hänen vaatimaansa selvitystä. Se on hyvä ja välttämätön. Vastustan hänen lausumaansa siksi, että siinä kotimainen pääoma esitetään aina ja kaikissa tilanteissa ylivoimaiseksi pääomaksi ulkomaiseen verrattuna. Pääomalla ei ole isänmaata, mutta lisäksi sillä ei ole myöskään sellaisia ominaisuuksia, joiden perusteella jokin sen laji voitaisiin sijoittaa hyvyys — huonous-akselille. Se on vain pääomaa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun ulkomaalaisomistusta aikanaan laajennettiin, vastustin sitä silloin aika jyrkästi sillä perusteella, että katsoin hallitsemattoman ulkomaalaisomistuksen, joka ei merkitse sellaisenaan investointeja, olevan hyvinkin haitallista suomalaiselle elinkeinoelämälle ja teollisuudelle. Näin jälkikäteen ajatellen, vaikka minua silloin sanottiin nurkkapatriootiksi ja vaikka millä nimityksillä, kansainvälisyyden vastustajaksi, huomaan jälkeen kerran olleeni varsin oikeassa, koska uskon, että tässäkin salissa monen mielessä ovat juuri nämä

pelot. Liian suureksi kehittyvä ulkomaalainen pörssiomistus, osakeomistus, on vaarana suomalaiselle yhteiskunnalle. Samaa huolta tässä varmasti kantavat monet muutkin ja uskoakseni koko eduskunta.

Tässä järjestelyssä, joka nyt on menossa, on selkeä vaara. Se merkitsee sekä Summan että Kemijärven tehtaille vaaraa siitä, että investointeja ei suoriteta. StoraEnso vetää investoinnit Brasiliaan, Kanadaan ja eräisiin muihin maihin, missä sillä on jo suunnitelmia. Esimerkiksi sen tyyppisillä tehtailla, mitä Kemijärven tehtaat edustavat, ei ole mitään tulevaisuuden vaikutusta StoraEnson kaltaisille yrityksille.

Toivon, ettei näin tapahtuisi, mutta jälleen kerran laitan hieman dementian vaivaamana muistikirjaani, että näin olen sanonut, ja seuraan toivoen tosin tapahtuvan toisin. Mutta kuitenkin seuraan tilannetta, miten tulee käymään. Pahaa epäilen, että tämä on tämän fuusion, tai miksi sitä sanotaan, tulos loppujen lopuksi.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan verojaostossa perehdyimme tähän vaihtosuhdeasiaan. Ed. Kallis jo käytti hyvän puheenvuoron asiasta. Sanoma on se, että halvalla menee. Valitettavasti asiantuntijakuuleminen jäi hieman suppeaksi ja oli myös ilmeistä, että eräät asiantuntijat eivät halunneet tulla kertomaan asiasta mielipidettään, totuutta siitä, että pörssiarvot eivät kerro totuutta näiden yhtiöiden arvosta. Tosiasiahan on, että P/E-luvut ovat selvästi Suomessa metsäyhtiöiden osalta ja muutoinkin alemmat kuin Ruotsissa. Tämä vaikuttaa tähän tilanteeseen. Toisaalta yritysten tulos, joka on kuitenkin viime kädessä tärkein mittari, on selvästi parempi ja tulosodotus on selvästi parempi Enson osalta. Kolmanneksi on olemassa spekulatiivista arvonnousua ilmeisesti Storan osalta, koska siellä fuusiohuhut liikkuivat.

Tänään Helsingin Sanomissa taloustieteen professori Uolevi Lehtinen kirjoittaa otsikolla "Stora päihitti Enson fuusioneuvotteluissa" ja kritisoi aika voimakkaasti tätä vaihtosuhdetta. Voidaan sanoa, että kun 1 prosenttiyksikkö on 500 miljoonaa markkina-arvossa, niin jos tässä on 5 prosenttiyksikköä metsässä, silloin Enson osakkeenomistajat menettävät 2,5 miljardia markkaa, jos on 10, voidaan puhua jopa 5 miljardin markan summasta. Tässä mielessä se kritiikki, mitä vastalauseessakin esitimme valtiovarainvaliokunnan verojaostossa, on hyvin perusteltu. Halvalla menee.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Olen huolellisesti yrittänyt kuunnella täällä käytettyjä puheenvuoroja ja havainnut, että jossain määrin asian laajuus ja ehkä outouskin on aiheuttanut sen, että edelleenkin käytetään vääriä käsitteitä. Joitakin käsitteitä on ollut vaikea ymmärtää, ja jopa valiokunnan mietintö on herättänyt joissakin pelkoja, maininnat, jotka on tarkoitettu positiivisiksi. Ihan äskettäin huomasin, että edelleenkin käytettiin sanaa "kauppa". Tässä ei ole kysymyksessä kauppa. Mitään ei myydä eikä osteta. (Ed. Ala-Nissilä: Kyllä se tiedetään!) — Jos se tiedetään, siitä huolimatta siitä tarkoitushakuisesti puhutaan. — Tässä ei ole myöskään juridisesti kysymys fuusiosta, vaan on kysymys toimialajärjestelystä, jossa kaksi tasavertaista osapuolta ovat kohdanneet toisensa. Tämä toimialajärjestely sisältää sen, että nykyinen Enso muuttaa nimensä StoraEnsoksi, yhtiöjärjestykseen tulee muitakin tarvittavia muutoksia ja nimenomaan Stora, tämä ruotsalainen Stora, tulee Enson tytäryhtiöksi. Ensoa ei myydä ruotsalaisille, vaan ruotsalaisesta Storasta tulee Enson tytäryhtiö.

Kun kovin pelokkaasti on ruotsalaiseen pääomaan suhtauduttu, niin olen odottanut, että joku käyttäisi puheenvuoron siitä, että itse asiassa suomalaisille on tässä tilanteessa syntynyt ainutkertainen mahdollisuus murtautua jopa Wallenberg-konsernin sisään. Tämä minusta on yksi tämän tilanteen ainutkertaisista piirteistä, joskaan se nyt varmaankaan ei ole ratkaiseva kannanotolle itse toimialajärjestelyyn.

Synergiaetujen syntyminen on yleisesti tunnustettu tämän asian yhteydessä, mutta kun on puhuttu synergiaeduista tai on puhuttu rationalisointihyödyistä, on samalla kuitenkin pelästytty, että ne tarkoittaisivat toimintojen alasajoa tai henkilöstösupistuksia. Talousvaliokunnalle on selvitetty, että lähinnä markkinoinnissa ja ulkomaanhallinnossa saattaa olla sellaisia päällekkäisiä toimintoja, jotka voivat johtaa muutaman sadan henkilön kohdalla järjestelyihin, lähinnä eläkkeelle siirtymisiin. Kysymyksessä on kuitenkin yhteensä noin 40 000 työntekijän ja henkilöstöön kuuluvan määrä, josta mainitut muutama sata on varsin pieni osuus.

Noin 40 prosenttia synergiahyödyistä arvioidaan saatavan erilaisilla tuotannon järjestelyillä ja rationalisointitoimilla, jotka tarkoittavat nimenomaan sitä, että kun näiden kahden yhtiön tuotantorakenne on erittäin saman kaltainen, ne tuottavat hyvin samanlaisia tuotteita, voidaan uudessa järjestelyssä kulloisellakin hetkellä, kul-

loisenkin tilauksen ollessa kyseessä katsoa, missä se on tehokkainta tuottaa, missä se on kannattavinta tuottaa, ja käyttää koneet, laitteet, tuotantoyksiköt tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. On mahdollisuus käyttää myöskin pitkiä sarjoja sen sijaan, että nyt tavaraa on tehty kahden yhtiön puitteissa. Nyt sitä voidaan tehdä entistä pitempinä sarjoina, jolloin saadaan nimenomaan bulkkituotannossa pitkien sarjojen aiheuttama hyöty.

Nämä kaikki synergia- tai rationalisointihyödyt ovat sellaisia, jotka eivät merkitse henkilöstön alasajoa. Esimerkiksi Enson tuotantolaitokset ovat erittäin tehokkaasti hoidettuja. Niissä ei ole ilmaa, ei ole ylimääräistä henkilöstöä, jota tässä täytyisi karsia, vaan jos jossakin järjestelyssä ylipäänsä voidaan suhtautua tuotannon ja työpaikkojen säilymiseen levollisesti, tämä on se järjestely. Valiokunta kuuli hyvin laajalti kummankin yhtiön, sekä ruotsalaisen että suomalaisen, henkilöstön edustajia, samoin kummankin maan asianomaisten työntekijäliittojen edustajia. He olivat vakuuttuneita siitä, että tämä tuo lisää vakautta, tuo lisää mahdollisuuksia tulevaisuuteen ja näin ollen varmistaa työpaikat ja tuotannon paremmin kuin se, että tätä järjestelyä ei tehtäisi.

Vaihtosuhde on ollut yksi keskeisin asia, josta talousvaliokuntakin aika pitkään mietinnössään kävi pohdintoja ja pyrki esittämään sitä neuvotteluhaarukkaa, jossa neuvottelijoiden on täytynyt liikkua. Tänään on uudelleen esitetty kriittisiä arvioita toteutuneesta vaihtosuhteesta. Monet ovat esittäneet väitteen, että pörssiarvot eivät kerro totuutta. Näin me voimme aina sanoa, että pörssiarvot eivät välttämättä kerro totuutta. Voi olla, että ne eivät ole ottaneet huomioon kaikkia substanssiarvoja. Voi olla, että niihin vaikuttavat monet aivan irrationaalisetkin seikat. Monet pitävät hyvin irrationaalisena seikkana esimerkiksi sitä, että valtionyhtiöiden pörssiarvot näyttävät olevan alempia kuin vastaavien yksityisten yhtiöiden. Kaikesta huolimatta, vaikka me olisimme eri mieltä siitä, mitä kaikkea pörssiarvoissa on laskettu mukaan, ne juuri kertovat sen totuuden, mikä on kulloinkin yrityksen markkinaarvo. Mitään sen parempaa tapaa vaihtosuhteen määrittelyn pohjaksi kuin yhtiöiden pörssiarvo ei ole olemassa eikä sitä ole täälläkään tarjottu.

Talousvaliokunnan kuulemat asiantuntijat hyvin monipuolisesti osoittivat meille, miten vaihtosuhde voi olla erilainen riippuen siitä, minkälaisiin asioihin kiinnitetään huomiota, miten näitä asioita painotetaan ja minkälaisia tunnuslukuja käytetään. Mainitsin jo ensimmäisessä puheenvuorossani, että jos käytetään esimerkiksi tasetta perusteena, saadaan erinäköisiä lukuja. Jos käytetään sijoitetun pääoman tuottoa, luvut ovat taas erinäköisiä. Jos käytetään omistajien tuotto-odotuksia perusteena, jälleen on erilaisia lukuja. Mutta kaikki nämä — omistajien tuotto-odotukset, yhtiöiden saneerausohjelmat, uudistusohjelmat — ovat tiedossa markkinoilla, ja markkinat pyrkivät tekemään niistä samanlaisen arvion kuin pörssianalyytikot esimerkiksi arvioidessaan näiden yhtiöiden vaihtosuhdetta. Ilmeisesti on niin, että sen selvempää totuutta kuin kulloinenkin markkina-arvo on vaikea löytää laskennan pohjaksi.

Kaupassa voidaan ajatella niin, että saadaan sympatiapisteitä ja ostaja ostaa myöskin tunnearvoja tai jotain muita arvoja, mutta tämäntapaisessa järjestelyssä näillä tunnearvoilla ja puheilla kruununjalokivistä ei voi olla samanlaista merkitystä, koska sen vaihtosuhteen määrittelyn pitää olla sellainen, että se tyydyttää nimenomaan kummankin yhtiön osakkeenomistajien vaatimuksia. Kun on kysymys pörssiyhtiöistä, niiden velvollisuutena on teetättää puolueettomilla arvioitsijoilla niin sanotussa due diligence -menettelyssä arvio siitä, onko sovittu vaihtosuhde ollut oikea. Valtio on käyttänyt kansainvälistä Stanley & Morgan -yhtiötä, joka on erittäin tunnettu ja arvostettu tällä alalla. Stanley & Morgan -yhtiö on sanonut, että tämä vaihtosuhde on fair, se on oikea, oikeudenmukainen Enson osakkeenomistajia kohtaan. Väitän, että sen suurempaa asiantuntemusta ei eduskunnan istuntosalistakaan löydy. Aivan samalla tavalla Stora joutuu teettämään omista lähtökohdistaan omia osakkeenomistajiaan varten arvion vaihtosuhteesta, onko se ollut fair, oikeudenmukainen, Storan osakkeenomistajia kohtaan.

Monet ovat tänään valittaneet sitä, etteivät ole saaneet ajoissa tietoa tästä asiasta tai että heitä ei ole informoitu etukäteen tästä. Muistutan nyt kuitenkin vielä, että niin mielellään kuin kansanedustajatkin tiedon eturintamassa kulkisivat ja mielellään ottaisivat vastaan tietoa, jota vielä muilla ei ole, niin silloin kun on kysymys pörssiyhtiöiden yrityskaupoista, niistä ulkopuolisille etukäteen kertominen on ehdottomasti virhe. Se on kaikkien säännösten rikkomista, ja siitä joutuu hyvin vaikeaan vastuuseen ja syyllistyy silloin tietysti menettelyyn, jolla vaarannetaan hyvin suuria asioita. Eduskuntakäsittely on nimenomaan se, jossa kaikki kansanedustajat valiokuntakäsittelyssä ja tietenkin eduskunnan kes-

kustelussa pystyvät arvioimaan saavutettua tulosta ja tekemään sen perusteella johtopäätökset.

Toistan vielä sen, että valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ei löytynyt yhtään asiantuntijaa, joka olisi ehdottanut, että tämä hallituksen pyytämä suostumus evättäisiin. Kaikki olivat sitä mieltä, että tämä on hyvä ratkaisu ja tulee olemaan ehdottomasti yhtiöiden kannalta parempi ratkaisu kuin se, että sitä ei tehtäisi.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Tässä oli sekä teknisiä syitä että asiasyitä tulla vielä puhumaan toiseen kertaan tästä asiasta. Kun olen saanut selville, että tekniset syyt puheenvuorolta ovat hävinneet koskien asioiden käsittelyjärjestystä, niin kiinnitän huomiota vain yhteen asiaseikkaan ja yritän senkin tehdä yhtä tiiviisti kuin käytin aikaisemmankin puheenvuoron.

Olin valmistautunut itse asiassa puhumaan kyllä Suomen teollisuushistoriasta ja sen taustoista ennen kaikkea metsäsektorin osalta, ja siltä osin haluan muistuttaa kyllä siitä keskustelusta, jota täällä tänään on käyty niin sanotun sinivalkoisen pääoman puolustamiseksi metsäsektorilla. Tietenkin vuosisadan alussa, kun Suomi itsenäistyi, meillä lainsäädäntöteitse varmistettiin niin sanottujen strategisten alojen kansallinen omistus. Tämä koski ennen kaikkea tietysti kaivostoimintaa, mutta myös metsäsektoria. Se, että tähän kansallisen omistuksen perinteeseen halutaan vielä tämän vuosisadan lopussa eli nyt viitata, kyllä osoittaa sitä, että emme enää elä tässä ajassa. Vuosisadan alussa Suomi haki vasta itsenäisyyden ja sai kansallisen suvereniteetin. Tämän vuosisadan lopussa Suomi on jo osa Euroopan unionia, sen yhteisiä sisämarkkinoita, ja kansainvälinen kilpailu on tiivistynyt siinä suhteessa, että myös ylikansallinen yhteistyö koskien luonnonvarapohjamme hyödyntämistä on tarkoituksenmukaista. Se on lisäperusteena kyllä tähän Storan ja Enson fuusioon.

Ed. Korkeaoja: Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka täällä muutama hetki sitten totesi puheenvuorossaan, että pääoma on samanlaista, se etsii parasta tuottoa ja tehokkuutta ja siinä mielessä sillä, onko kysymys suomalaisesta pääomasta tai ruotsalaisesta, ei ole mitään eroa. Haluaisin tähän sanoa kuitenkin, että pääoman omistajat ovat erilaisia ja tekevät epävarmoissa tilanteissa ratkaisuja, jotka ovat heidän kannaltaan lähempänä omaa osaamisen aluetta, omaa piiriä.

Esimerkkinä voisi ottaa ratkaisun, joka tehtiin muutama vuosi sitten Outokumpu Oy:ssä Harjavallan tehtaiden investointipäätöksen yhteydessä. Kysymyshän on tilanteesta, että malmi tulee Australiasta tai Chilestä, tuodaan laivoilla Suomeen ja junalla Harjavaltaan, jalostetaan siellä ja Porissa ja lopputuote myydään pääasiassa Euroopan markkinoilla. Vaihtoehtoina olisi ollut jalostuksen hoitaminen Ruotsissa tai yhtiön tehtailla Keski-Euroopassa. Päätös kuitenkin tehtiin Suomen hyväksi niin, että investointi suuntautui Suomeen. Olen aivan varma, että jos Outokummun omistajarakenne olisi ollut tässä tilanteessa sellainen, miksi StoraEnso nyt muodostuu, niin taatusti tällaista investointipäätöstä ei olisi tehty.

Minusta on päivänselvää se, että tällä omistusrakenteella on tulevaan investointipolitiikkaan merkittävä vaikutus. On turha kieltää sitä, etteikö nimenomaan tässä suhteessa näillä ratkaisuilla olisi suuri vaikutus.

Ed. Lax: Fru talman, rouva puhemies! Omasta mielestäni tämä asia on selvä kuin pläkki, enkä aikonut oikeastaan puheenvuoroa pyytää. Tulin kuitenkin tänne puhujakorokkeelle voidakseni purkaa vähän sitä surumielisyyttä, mitä jotkut puheenvuorot ovat minussa herättäneet. Minusta oikeastaan kaikkien niiden puheenvuorojen symbolista käy ed. Ala-Nissilän puheenvuoro, jossa hän sanoi, että halvalla menee. Ihmettelen tätä keskustelua.

Ei voi syödä kahdella lusikalla. Täytyy valita jompikumpi. Tämä talo on päättänyt ne säännöt, jotka määräävät Enson arvon vapailla markkinoilla. Ne säännöt ovat, että valtiolla säilyy niin suuri omistusosuus Ensossa, että se on käytännöllisesti katsoen määräävä, ja toinen asia on, että Ensossa säilyy poliittisesti kokoonpantu hallintoneuvosto. On turha jälkikäteen itkeä osakkeiden arvoa. Pitäisi toisaalta vain olla iloinen, että tällä ratkaisulla turvataan Ensollekin tulevaisuus. — Huomaan nyt, että en minä pelkästään surua ole kokenut, vihaa myös.

Tällä ratkaisulla tähän asti ylläpidetyt kahleet puretaan ja päästään selville vesille.

Ed. Ihamäki: Arvoisa puhemies! Nykyisellään Enso on Euroopan toiseksi suurin paperintuottaja ja Stora puolestaan kolmanneksi suurin. Yhteensä niistä tulee suurin Euroopassa toimiva paperi- ja kartonkiyhtiö, jolla tulee olemaan suuret synergiaedut. Kannatan pohjoismaista yhteistyötä ja hyväksyn tämän toimialanjärjestelyn. Toimialajärjestelyssä Enso jää suo-

malaiseksi yhtiöksi, joka saa ruotsalaisen tytäryhtiön.

Vaihtosuhteen määrittelyä on täällä eniten puheissa arvosteltu, kun määrittelyssä on tukeuduttu yksinomaan yhtiöiden pörssikursseihin. Siinä on kuitenkin kysymys markkinatalouden hinnoittelusta, ja siitä on markkinatalouden kysymyksessä ollen vaikea sanoa objektiivista totuutta. On vain markkinahinta, jonka osapuolet hyväksyvät. En usko, että täällä salissa löytyy paljon suurempia asiantuntijoita tähän asiaan.

Suomalaisille metsäntuottajille katson tästä toimialajärjestelystä olevan hyötyä, koska jää edelleen useampi puun ostaja kuin siinä tapauksessa, että Enso olisi fuusioitunut jonkin kotimaisen yhtiön kanssa.

Vielä, arvoisa puhemies, on yleisesti arveltu, että kun Suomi liittyi Emuun mutta Ruotsi ei, ennen pitkää Ruotsin talouselämä tulee liittymään Emuun. Kysynkin, onko tämä nähtävä myös tätä taustaa vasten. Kysyn lisäksi, mikä voisi olla Emuun pääsemisen markkinahinta ja onko sitä kysytty.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Täytyy todeta heti alkuun, että hallituksen esitys Stora — Enso-järjestelyksi on todella mittava hanke, katsottiinpa tätä ihan miltä näkökulmalta tahansa. Tämä on liiketaloudelliselta kannalta, mutta myös periaatteelliselta kannalta tärkeä. Tämän vuoksi minusta on ollut erittäin hyvää ja ansiokasta se, että sekä talousvaliokunta että myös valtiovarainvaliokunta ovat paneutuneet tähän asiaan niukasta ajasta huolimatta erittäin suurella huolella.

Niin kuin tiedämme, valtion omistuksen rakenne muuttuu ratkaisevasti Ensossa, entisten valtioenemmistöisten yhtiöiden eräässä kruununjalokivessämme. Voin tietysti todeta sen, että periaatteelliselta kannalta tämä asia ratkesi jo silloin, kun valtio luopui enemmistöstään Ensossa. Nyt luovutaan kolmasosan määrävähemmistöstä mutta kuitenkin siten, että valtion omistus säilyy arvoltaan yhtä suurena StoraEnsossa. Toisin sanoen se, mistä Ensossa luovutaan, korvautuu kokonaisuudessaan sillä, mitä StoraEnsosta saamme. Tämä ei siis ole kauppa, niin kuin täällä on muutamissa puheenvuoroissa todettu.

Vaikka ylipäätään vastustan edelleen sitä, että valtio enää luopuu enemmistöstään missään valtionyhtiössä, tälle ratkaisulle voin antaa ymmärtämystä, tälle rakenneratkaisulle, koska tässä ei omistuksen arvon kannalta tehdä muutoksia. Valtion omistaja-asema ja rooli eivät muutenkaan muutu, kun valtio jää siis edelleen suurimmaksi yksittäiseksi omistajaksi uudessa suuryhtiössä.

Kiinnitin tämän asian lähetekeskustelussa huomiota siihen, että valtion äänivaltaosuus ei saa laskea alle viidennekseen. Totesin, että meidän eduskunnassa on tästä asiasta pidettävä huolta. Kun mietin tarkemmin, mikä olisi eduskunnan kannalta ainoa pitävä keino tämän viidesosan ylläpitämiseksi, ainoa keino siihen olisi se, että edelleenkin tarvitsisimme eduskunnan suostumuksen siinä tapauksessa, jos tämä viidesosan omistusosuus laskisi StoraEnso-yhtiössä. Mutta tämä ajatukseni ei saanut minkäänlaista vastakaikua.

Minusta tuntuu silloin tällöin siltä, että tässä ei ole ehkä riittävästi mielletty sitä, että nythän tässä suostumuksessa meiltä pyydetään suostumusta siihen, että laskemme Ensossa valtion enemmistön kolmanneksesta jopa nollaan, mutta tässä järjestelyssä valtion omistus kuitenkin asettuu 20 prosentin pintaan. Nyt meille sekä ministeri on todennut että hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että omistus pidetään myös jatkossa 20 prosentin pinnassa. Tätä korosti talousvaliokunta mutta myös valtiovarainvaliokunta.

Tästä tietysti täytyy olla erittäin tyytyväinen, että talousvaliokunta hyvin perusteellisesti käsitteli asiaa. Täytyy vain toivoa, että tulevatkin hallitukset pitävät pitkäjänteisestä valtion omistuksesta kiinni, niin kuin talousvaliokunta ja valtiovarainvaliokunta katsovat. Minusta, vaikka tämä on nyt mietinnön sisään kirjoitettu teksti, se on kuitenkin velvoittava hallitukselle ja myös tuleville hallituksille. Toivon, että tämä vastaisuudessa myös huomioidaan.

En tässä yhteydessä malta olla toteamatta, että kyllä minä hämmästyin sitä, että ihan yleisesti vakavasti otettavat edustajatoverit ovat väittäneet, että ei eduskunta voi ottaa kantaa valtion omistusosuuteen StoraEnsossa — keskustellessamme valtion omistusosuuksista — koska kysymyksessä on itsenäinen pörssiyhtiö. Tekee mieli kysyä, kukahan valtion omistukseen sitten ottaa kantaa. Onko se ehkä yhtiön toimiva johto? Onko se jopa Wallenbergien dynastia, vai onko se joku KTM:n virkamies uuden yhtiön hallinnossa? Kuka se oikein on? Minä totean, että tämän kannan muodostaa eduskunta, kuten se on tehnyt kaikissa muissakin pörssiyhtiöissä, joissa valtiolla on osakkeita eduskunnan päätösten seurauksena.

Jostain syystä tätä ei mielletty yhtäläiseksi esimerkiksi ja tätä keskustelua on haluttu välttää. Totean vielä, että tässä riittänee eduskunnan selkeä tahdonilmaisu. Se on selvä, yksiselitteinen talousvaliokunnan mietinnössä. Korostan, että tätä hallitusten on noudatettava.

Vielä ulkomaalaisomistuksesta sen verran, että minä uskon, että lähes kaikki yhtyvät siihen, että on tärkeää, että suomalaiset omistavat mahdollisimman paljon omia yhtiöitään. Mutta globalisaation aikana avoimessa taloudessa pelkkä osaaminen ja pyrkimys yhteiseen hyvään eivät kuitenkaan aina riitä suurissa, maailman laajuisissa liiketoimissa. Meidän yhtiömme tarvitsevat välttämättä liittoutumia, kumppaneita, jotta suomalainen teollisuus menestyisi ja olisi ylipäätään mahdollista ylläpitää ja kehittää laajamittaista tuotantoa Suomessa. Tähän tietysti auttaa meidän kilpailukykymme ja osaamisemme ja se on tae siitä.

Sitten, rouva puhemies, muutamaan täällä esitettyyn ajatukseen ja kannanottoon. Kun en saanut vastauspuheenvuoroa, niin tulkoonpa nyt.

Keskustan taholta kannettiin huolta siitä, mihin valtionyhtiöiden myynnistä saatuja tuloja tulee käyttää. Tämä keskustelu on minusta aina paikallaan ja erinomaisen tärkeää. Mutta ymmärsin, että keskusta, kun olisi halunnut tehdä kauppaa Metsäliiton kanssa, mietti, että näistä tulisi myyntituloja. Niin en voi kuvitella, että keskusta ymmärsi, että tämä on kauppa, josta tulee myyntituloja. Niin suurta virhettä keskusta ei varmasti voi tehdä. Nythän tässä ei millään tavalla liikuteta eikä jaeta rahoja. Tämä on omistusjärjestely, jossa ei kerta kaikkiaan liikutella rahoja. Onneksi tämä ei ole kauppa. Mutta sinänsä on tärkeää keskustella ilman muuta valtionyhtiöiden myyntitulojen käytöstä. Mutta tässä järjestelyssä se ei ole sillä tavalla ajankohtainen, koska rahoja ei liikutella.

Sitten vielä kotimaisesta ratkaisusta täytyy sen verran todeta, että kilpailuviranomaiset totesivat kerta kaikkiaan, että kotimainen vaihtoehto olisi ollut kilpailuelementin kannalta hankala, saattaa olla, jopa mahdoton. Mutta kotimainen ratkaisu olisi merkinnyt ainakin sitä, että puukauppaan olisi jäänyt vain kaksi ostajaa, joista toinen olisi ollut osittain myyjän omistama. Eikö se jo tältäkin kannalta olisi ollut ontuva vaihtoehto? Tuntuu siltä, että ei tämä myöskään olisi ollut ainakaan välttämättä satojentuhansien metsänomistajien etu silloin, kun kauppa keskittyisi. Tietysti tällainen malli ei olisi tuonut kuin pieniä murusia niihin kansainvälisiin haasteisiin, joita meidän maamme metsätalous joka tapauksessa tänä päivänä kohtaa.

Kotimaiset vaihtoehdot selvitettiin, ja ehkä olisi ollut hyvä joidenkin tahojen kannalta — en enää viitsi provosoida keskustelua — että metsäteollisuuden kontrolli olisi näillä kaupoilla olennaisesti siirtynyt MTK:hon.

Täällä on perätty valtionyhtiöiden linjakeskustelua. Hyvähän sitä on tietysti perätä, mutta se linjakeskustelu olisi tullut käydä jo monta monta vuotta aiemmin. Tietysti koskaan ei ole liian myöhäistä, mutta katson, että silloin, kun Valmetissa, Rautaruukissa, Kemirassa, monessa muussa siinä joukossa, valtio luopui enemmistöosakkuuksistaan, olisi tullut katsoa, mitkä ovat meidän strategisia valtionyhtiöitämme, ja linjata valtionyhtiöpolitiikka. Mutta, niin kuin totesin, vieläkään ei ole liian myöhäistä.

Ed. P e l t o m o : Arvoisa rouva puhemies! Lähes kaikki on jo sanottu Stora — Enso-fuusiosta, mutta näen kuitenkin tärkeänä myös painottaa joitakin asioita henkilöstön näkökulmasta. Kansalliset työehtosopimukset mielestäni tulee säilyttää ennallaan. StoraEnson suurimmat työntekijäryhmäthän ovat Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa. Näissä maissa työlainsäädäntö kuin myös lainsäädännön pohjalta työmarkkinaosapuolten tekemät työehtosopimukset eivät ole yhteensovitettavissa. Siksi näenkin, että kunkin maan työntekijät haluavat säilyttää omat työehtosopimuksensa ja tämän mukaisesti tulee myös toimia.

Näkisin myös erittäin hyvänä sen, että henkilöstön edustus yrityksen hallintoelimissä sovitaan niin, että Ruotsin tai Suomen lainsäädäntöä ei aliteta henkilöstön osallistumisjärjestelmien osalta. Lisäksi ruotsalaisten ja suomalaisten työntekijöiden pitää saada tasavertainen asema yrityksen hallintoelimissä. Tämä siis tarkoittaa sitä, että ruotsalaisen myötämääräämislain mukaan henkilöstöllä on oikeus saada edustajansa yrityksen hallitukseen. Tasavertaisuuden periaatteella myös suomalaisten pitää saada samanlainen edustus. Ennakkotapauksenahan on jo MeritaNordbanken.

Edelleen henkilöstörahastojen osalta tilanne on se, että Storassa oli sovittu vapaaehtoinen voitonjakojärjestelmä, jonka toteutus keskeytyi Stora — Enso-fuusion vuoksi. Enson johtohan on jo aikaisemmin ilmoittanut lopettavansa oman henkilöstörahastonsa ja siirtyvänsä optiopalkkiojärjestelmään johdon osalta. Suomessa on edelleenkin olemassa henkilöstörahastolaki.

Uudessa fuusiossa suomalaisten ja ruotsalaisten järjestelmät pitää siis tarkastella uudelleen. Näenkin, että ratkaisuksi ei kelpaa se, että storalaiset menettävät ovat järjestelmänsä, eikä myöskään se, että suomalainen henkilöstörahastolaki ohitetaan. Uuden yrityksen tulee toteuttaa henkilöstön mielipiteitä paremmin.

Molemmissa yrityksissä on tätä nykyä EU-direktiiviä huonommat eurooppalaista yritysneuvostoa koskevat sopimukset. Nyt onkin aika saattaa nämä sopimukset EU-direktiivin mukaisiksi. Enson suomalaiset työntekijät toivovat saavansa riittävästi tietoa ja pääsevänsä neuvottelemaan sekä sopimaan suomalaisen johdon kanssa työntekijöille tärkeistä asioista. Näistä keskeisimpinä ovat juuri EU-direktiivien toteutumiset ja henkilöstön edustus yrityksen hallituksessa.

Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni StoraEnson hallitukseen on valittava kummastakin maasta henkilöstön edustajat. Lisäksi näen, että uuteen yritykseen tulee muodostaa EU-direktiivin mukaiset yritysneuvostot. Yritysjohdon pitää luopua optiopalkkiojärjestelmästä ja siirtyä tuloksentekijöitä tasapuolisesti kohtelevaan henkilöstörahastojärjestelmään, näin myös muiden yritysten kohdalla. Kansalliset työehtosopimusjärjestelmät on säilytettävä, kuten kaikki suomalaiset työmarkkinajärjestöt sopivat jo vuosi sitten yhteisessä Emu-kannanotossaan.

Ed. J. Leppänen: Arvoisa puhemies! Aluksi kommentti ed. Laxille, kun hän mainitsi, että hän tuntee myös vihaa. Voisin sanoa, että viha on huono voimanlähde politiikassa niin kuin missä tahansa muussakin asiassa.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä on eduskunnan suostumuksen antaminen valtion osakeomistusosuuden alentamiseksi Enso Oy:ssä, ja tavoitteena on näin ollen luoda edellytykset Enso Oy:n ja ruotsalaisen Stora Ab:n yhdistämiseen tähtääville toimialajärjestelyille. Talousvaliokunnan mietinnössä on varsin yksityiskohtaisesti ja mielestäni hyvin tarkasteltu hankkeen yksityiskohtia. Ensiksi puutun niihin. Ne ovat jo useaan kertaan tulleet esille.

Yleisesti ottaen valtionyhtiöiden omistusjärjestelyt ovat puhuttaneet eduskuntaa usean kerran. En voi olla palauttamatta mieleen edellisen kauden keskusteluja valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamisen yhteydessä. Kun edellinen hallitus esitti eduskunnalle valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamista ja monipuolistamista, syntyi tässä salissa valtava mylläkkä. Muistan elävästi, kuinka esimerkiksi Valmetin kohdalla laajentamisen yhteydessä opposition puolelta käytettiin erittäin kovaa kieltä kansallisomaisuuden myynnistä. Silloinen oppositio maalasi erittäin synkän kuvan järjestelyistä.

Nyt on kieli kellossa muuttunut. Nyt ei nähdä mitään kielteisiä tekijöitä, vaikka ollaan huomattavasti pitemmälle menevissä ratkaisuissa kuin edellisen hallituksen aikana. Politiikkahan on tällaista, valitettavasti täytyy todeta, mutta ei tämä lisää meidän uskottavuuttamme. Vai onko pohjalla ideologinen viritys, kun kysymyksessä on teollisuudenala, jolla on voimakas kytkentä suomalaiseen maaseutuun ja erityisesti puun tuottajiin? En voi välttyä tämän suuntaisilta ajatuksilta.

Arvoisa puhemies! Tämän järjestelyn yhteydessä on syytä nostaa esille tämän esimerkin kautta keskustelu yleisesti suomalaisesta osakkeenomistuksesta. Meillä on nähtävissä selvästi kaksi ääripäätä. Muutamat suuryritysten pääjohtajat ovat antaa mennä -linjalla, joka tarkoittaa sitä, että sillä ei ole mitään merkitystä, kuka osakkeet omistaa, ja oikeastaan parempi on, jos on ulkomainen omistaja. Toinen ääripää on puhtaasti kansallinen omistuspohja, joka puhtaimmillaan ei voi olla todellisuutta yhä kansainvälistyvässä ja vapaiden pääomaliikkeiden maailmassa. Voisi kysyä tämän johdosta, eikö omistaja enää päätäkään yrityksen linjauksista ja strategioista, milloin tämä muutos on tapahtunut. Tässä on helppo yhtyä ed. Juhantalon päivällä pitämän puheen analyysiin.

Olisiko jokin kolmas tie? Nokian toimitusjohtaja Ollila ja Partekin konsernijohtaja Taxell ovat hyvin lähellä omaa ajatteluani. Mainitut yritysjohtajat pitävät olennaisen tärkeänä vahvaa kansallista omistuspohjaa. Erityisesti sen merkitys kasvaa silloin, kun kaikki asiat eivät mene hyvin eli on laskusuhdanne ja niin sanottu laman aika. Myös tasavallan presidentti Ahtisaari on varoittanut Suomen nykymenon johtavan niin sanottuun tytäryhtiötalouteen. Sitä voisi kuvata myös niin sanotulla alihankkijan osalla, joka joutuu vaikeuksiin ensimmäisenä vaikeuksien kohdatessa.

Mitä tällä sektorilla on viime vuosina tapahtunut, muutama sana siitä. Ulkomaiset sijoittajat ovat tuoneet Helsingin pörssiin vuodesta 93 lähtien puhdasta rahaa 64 miljardia. Näiden sijoitusten arvo on nyt lähes 300 miljardia. Samaan aikaan suomalaiset ovat investoineet ulkomaille 76 miljardia markkaa. Missä pääomaköyhyys Suomessa on?

Ulkomaisten sijoittajien menestys perustuu siihen, että ne ovat poimineet parhaita yrityksiä. Suomalaisia yrityksiä ei kuitenkaan ole saatu hyvään talouskuntoon ulkomaisin sijoituksin vaan kansallisin ponnistuksin, jotka me tunnemme täällä ja myös lähes jokainen Suomen kansalainen. Jotakin on pielessä, kun ulkomaalaiset ostavat parhaita yrityksiämme ja samaan aikaan pääomapulaa valittavat suomalaisjohtajat investoivat ulkomaille.

Arvoisa puhemies! Nyt kyseessä olevassa tapauksessa olisi ollut mahdollisuus rakentaa vahvan suomalaisomistuksen pohjalta poikkeuksellisen monipuolinen ja vahva metsätalousyritys maahamme kotimaiselta pohjalta. Kotimaisella vaihtoehdolla olisi ollut mahdollisuus yhdistää osakesijoituksen ja raaka-aineen tuotannon tuoma, sanoisin, henkinen synergiaetu. Jokainen voi itse mielessään ajatella, mitä se tarkoittaa. Jos puuntuottajat kokevat kantohinnan lisäksi merkittävän mahdollisuuden saada tuottoa myös osakkeiden kautta vahvasti kotimaisen yrityksen kohdalta, sillä yrityksellä olisi poikkeuksellinen vahvuus nimenomaan laskusuhdanteen aikana eli vastaus juuri konsernijohtaja Taxellin huoleen. Ymmärrän hyvin, että tämän kaltainen näköala on poliittisesti hyvin vaikea monelle tässä salissa, mutta on vain niin, että joskus pitäisi poliittisen ideologian antaa siirtyä sivuun ja ottaa kansantalouden pitkäaikaiset hyödyt ensisijaiseksi tavoitteeksi.

On paljon puhuttu kilpailusta, kuinka puun ostossa kilpailu tänä päivänä toteutuu, ja siitä, että jos olisi kotimainen vaihtoehto, kilpailu olisi loppunut. Todellisuudessa tänä päivänä raaka-aineen ostajien kesken ei ole kilpailua. Edelleen on konkreettisesti voimassa savujako, siitä sain tänä päivänä viimeksi kaksi puhelinsoittoa. Kilpailua on teoriassa mutta hyvin vähän käytännössä. Mutta me emme valitettavasti tässä salissa voi sille mitään.

Arvoisa puhemies! Lopuksi esitys: Seuraavan hallituksen on tuotava eduskunnalle selonteko, joka voisi sisältää esimerkiksi seuraavia elementtejä:

1) Uuden euromaailman pohjalta suoritettu kansallisen omistuspolitiikan tarkastelu toimialoittain eriteltynä;

2) valtion osuus kansallisessa omistuspolitiikassa;

3) miten ja kuka päättää kansallisesti merkittävien pääomien sijoittamisesta esimerkiksi eläkerahastojen kasvavien pääomien kohdalta;

4) miten kansalaisia kannustetaan osakeomistajuuteen, erittäin merkittävä asia; ja

5) analyysi pitkäaikaissijoittajien ja nopeiden voittojen tavoittelijoiden merkityksestä yritysten ja sitä kautta koko kansantalouden tulevaisuudelle.

Arvoisa puhemies! Yhdyn keskustan vastalauseessa esitettyihin perusteluihin ja kannatan esitystä, ettei suostumusta valtion osakeomistajuuden laskemiseksi Enso Oy:ssä anneta.

Ed. V. Koski: Arvoisa rouva puhemies! Käyty keskustelu suostumuksen antamisesta valtion osakeomistusosuuden alentamiseen Enso Oy:n osalta osoittaa, miten laajasti kysymystä voidaan esimerkiksi eduskunnan taholta lähestyä.

Maallikkona minulle ei ole kuitenkaan selvinnyt, mikä rooli loppujen lopuksi tässä asiassa eduskunnalle kuuluu. Käsitän asian niin, että päätämme vain eduskunnan suostumuksen antamisesta, joka johtaa Enso Oyj:n ja Storan osalta tiettyihin järjestelyihin. Kaikki, mitä siitä seuraa, jää syntyvän yhtiön hallintoelimen päätösten varaan. Se, miten painaviksi esimerkiksi talousvaliokunnan mietinnön ja siihen mahdollisesti liitettävien eduskunnan lausumien merkitys muodostuu, jää siis myöhemmin nähtäväksi.

Ymmärrän hyvin, että täällä käytävässä keskustelussa kuten myös valiokunnan mietinnössä nostetaan esiin kysymyksiä, joilla halutaan viestiä uuden yhtiön suuntaan, mitkä ovat ne painotukset, joissa toivomme meneteltävän näkemystemme mukaan.

Elävä elämä tullee kuitenkin osoittamaan, että liike-elämän lainalaisuudet ja markkinavoimat ovat määräävässä asemassa, kun asiat etenevät valtuuksien antamisen jälkeiseen aikaan. Ainoa konkreettinen seikka, joka eduskunnan päätöksestä seuraa, saattaa olla taikka onkin se, että eduskunta lopullisesti luovuttaa tällä päätöksellä valtansa tässä yhtiössä eteenpäin.

Ettei jäisi kannastani epäselvyyttä, haluan kuitenkin todeta, että nyt eduskunnalle esitetylle vaihtoehdolle ei ole näkyvissä päinvastaisista näkemyksistä huolimatta vakavasti otettavaa vaihtoehtoa. Metsäteollisuuden maailman laajuisen konsolidoinnin eli vakauskehityksen vuoksi myös Enson on välttämätöntä solmia järjestely, joka turvaa yhtiön kustannustehokkuuden ja kannattavuuden sekä vahvistaa sen markkina-asemaa. Maamme paperi- ja metsäteollisuuden turvaamiseksi on mitä ilmeisintä, että

tämän suuntaiseen ratkaisuun on syytä mennä. Olen siis hallituksen esityksen takana.

Ottamatta kantaa kysymyksiin, jotka koskevat yhtiöiden yhdistämissuunnitelmiin liittyviä muita kysymyksiä, joista voidaan olla monta mieltä, totean kuitenkin, että uskoni valtion osakasvallan käytön korostamiseen ei ole läheskään yhtä suuri kuin käydyn keskustelun perusteella voisi päätellä. Valtion omistajaroolin merkitystä eräänä perusteena nyt esitetylle järjestelylle, jättiyrityksen tulevalle johtamiselle, on mielestäni korostettu aivan liiaksi asti.

Numeroina esitettynä sille on tietysti perusteensa, mutta en panisi liiaksi painoarvoa näissä markkinatalouden oloissa pelkästään sille, että valtion omistusosuus sinällään voisi olla takeena esimerkiksi niille vaatimuksille, joita tässä yhteydessä on esitetty esimerkiksi yhtiöiden investointiohjelman toteuttamiseksi. Nehän yleensä arvioidaan tällaisessa tapauksessa kohta kohdalta uudestaan. Arvattavaksi jää ja toivoa sopii, että myös henkilöstön asemaa koskevissa neuvotteluissa, jotka nekin ovat kansainvälisen omistuksen ja uuden jättiyhtiön tehtaiden fyysisen sijainnin kannalta monimutkaisia, löydettäisiin hyviä ratkaisuja.

Valtion omistusosuus ei myöskään voi estää järjestelyjä, joihin tällaiset yhdistymiset yleensä ovat johtaneet ja tulevat varmuudella tässäkin tapauksessa johtamaan. Tällaiselle toiminnalle löytyy yleensä maaperää silloin, kun teollisuuden suhdannekehitys kääntyy huonompaan suuntaan. Tänään tilanne voi olla toinen.

Me olemme nyt päättämässä hallituksen esityksestä suostumuksen antamisesta järjestelyille, joilla yhdistetään Enso Oyj ja Stora. Oleellista tässä asiassa Enso Oy:n ja sen omistajan kannalta on tietysti se, että neuvottelun tulos vastaa omistajansa asettamia tavoitteita sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Aika näyttäköön, kuinka tässä asiassa on onnistuttu.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Muutama ihan lyhyt huomio ehkä juuri siitä syystä, että kommentti- tai vastauspuheenvuoroja ei asian nopeuttamiseksi sallittu.

Valtion osuudesta yhdistymisessä, jota on kritisoitu täällä runsaasti: Valiokunta ei suinkaan pitänyt sitä erittäin onnistuneena, kuten ed. Bryggare valiokunnan jäsenenä antoi ymmärtää, vaan kuten me mietintöömme kirjasimme, kohtuullisena ja hyväksyttävänä. Tämä korjauksena niihin superlatiiveihin. Eli se todettiin, että lopputulos on kohtuullinen ja hyväksyttävä.

Mutta enemmän olisin halunnut korjata joitakin näkemyksiä, joita esitettiin metsäsertifiointiasiasta. Asiaa valiokunnassa käsitellessä syntyi se mielikuva, ikään kuin valtio ei neuvottelujen yhteydessä olisi asiaa lainkaan käsitellyt. Storallahan on fsc-järjestelmä — sertifiointi, joka koskee vain sen omia metsiä. Storan tuotannosta 50 prosenttia tulee heidän omasta puutavarastaan. Ruotsalaiset yksityismetsänomistajat eivät ole fsc-metsäsertifiointisysteemiä hyväksyneet, ja se Venäjältä tuleva puutavara, jota Stora käyttää, ei myöskään ole tällä sertifikaatilla sertifioitua.

Siksi pidin äärettömän tärkeänä, onnistuneena, että valiokunta kirjasi metsäsertifikaattilausuman mietintöönsä, koska minusta se on ehdoton edellytys sille, että Suomessa jo vuodesta 93 valmisteltua kotimaista metsäsertifiointijärjestelmää voidaan edesauttaa ja saattaa loppuun. On välttämätöntä, että sitä ei millään tällaisen yhdistymisjärjestelynkään kautta torpedoitu. Olisi voinut olla hyvinkin mahdollista, että Ensoon olisi huomaamatta luiskahtanut tämä fsc-systeemi, joka suomalaisen yksityisen metsänomistajan kannalta olisi saattanut olla katastrofaalinen, koska tämä Meksikossa rekisteröity kansalaisjärjestö, joka on hyvinkin ameebamainen, on erittäin kiinnostunut nimenomaan suurmetsänomistajista, jolloin meikäläisten pienten metsänomistajien etu ehkä olisi saattanut tallautua. Siksi pidän erinomaisen hyvänä sitä kirjausta, jonka valiokunta mietintöönsä laittoi.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on haikailtu sen perään, ettei kotimaista vaihtoehtoa tutkittu. Minusta tämä antaa nyt sen uuden mahdollisuuden, että ei kun käydään vaan tutkimaan sitä uutta vaihtoehtoa ja Metsäliitto Oy:hän voi nyt päästä isompaan yhtiöön käsiksi. Suomalaiset siinä tapauksessa saavat kyllä varmasti enemmistön siitä, koska Metsäliitto tuntuu olevan nyt myynnissä kovasti.

Minä olen sitä mieltä, että tämä ei nyt enää puhumalla parane; iänestöö rätkäytettään ja käydään piätöksentekkoon.

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Riitta Korhosen puheenvuoron perään haluaisin viitata siihen, että esimerkiksi Assi Domän -niminen yritys, joka on ruotslainen maailman suurin yksityinen metsänomistaja, on sitoutunut sertifioimaan kansainvälisten fsc-periaatteiden mukaisesti kaikki 4 miljoonaa hehtaaria metsäpinta-alaansa. Samoin, niin kuin täällä todettiin, Stora on tuossa mukana.

Mielestäni tätä fsc-sertifikaatiota ei ehkä olisi syytä niin voimakkaasti vierastaa. Toisaalta tämä eurooppalainen, EU:n sisällä muutaman jäsenvaltion ajama linjaus on tietysti myös mahdollinen, mutta vastakkainasettelu fsc:n ja ympäristöjärjestöjen kanssa ei varmasti ole myöskään Suomen metsäteollisuuden viennille hedelmällistä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! En halua kyllä sanoa mitään viimeistä sanaa, vaan jäi vaivaamaan ed. Hämäläisen puheenvuorossa se, kun hän totesi, että tällä konsernilla, mikä tässä on syntymässä, jos sitä nimitystä voi käyttää, on 40 000 työntekijää. Hän sanoi, että vain muutama sata korkeintaan joutuu jättämään työnsä tämän järjestelyn vuoksi. Kun ajattelee, että on työväenpuolueesta kysymys, jos sosialidemokraatit itseään sellaisena pitävät, niin on aika erikoista, että muutaman sadan ihmisen työpaikan menettämistä katsotaan ihan pieneksi, olemattomaksi asiaksi, jota tällainen kauppa tai toimialajärjestely, mistä tässä nyt on kysymys, nyt vastaa hyvin, muutaman sadan työpaikan menettämistä.

Mielestäni pitäisi hiukan ajatella, kun tästä asiasta puhuu, mikä on työnsä menettävän työntekijän asema tässä yhteiskunnassa ja se onnettomuus, mikä siitä syntyy. Ed. Hämäläinen totesi, että kannattavuuden lisäys ei ole poissa työvoimasta. Jos kannattavuutta lisätään, se merkitsee kustannusten vähennystä, automaation lisääntymistä ja myös työpaikkojen vähenemistä, on se sitten muutama sata tai muutama tuhat. Mielestäni ed. Hämäläinen oli täysin sivuraiteella tässä asiassa tältä osin.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on varmasti ollut, kun sitä on kuunnellut, varsin hyvä, olkoonkin että ollaan eri mieltä itse siitä kysymyksestä, onko nyt syntymässä oleva ratkaisu hyvä vai huono Suomen ja valtio-omistajan kannalta. Jotta jatkossa olisivat nuotit selvemmät, kun hallitus ja valtiovalta ovat tekemässä vastaavan tyyppisiä ratkaisuja — niitä eteen tulee varmasti jatkossakin valtionyhtiöiden myynnin osalta — olisi tavattoman tärkeää, että hallitus toteuttaisi mahdollisimman nopeasti sen, mitä täällä ymmärsin muun muassa ed. Luhtasen hyvässä puheenvuorossaan vaativan ja esittävän.

Ed. Luhtanenkin kiinnitti huomiota siihen, kuinka tärkeää olisi, että valtiolla olisi selkeästi määritelty toimintapolitiikka, jolla valtio omaisuuttaan myy, myy kotimaassa muille yrityksille yksityistäen ja myy ulos niissä tilanteissa, joissa valtion omaisuutta on tarkoituksenmukaista myydä ulos. Tällaista ohjelmaa, tällaista linjapaperia ei ole. Tällaista paperia vaati muutama viikko sitten Kuopiossa puhuessaan sosialidemokraattien ryhmän ryhmäpuheenjohtaja ed. Erkki Tuomioja, joka paperi minulla on tässä mukana.

Toivonkin, että kun äänestykseen päästään, jos ed. Kääriäisen hylkyesitys ei voita, niin sen jälkeen ed. Luhtanen ja monet muut voisivat yhtyä siihen perustelulausumaan, jossa vaaditaan hallitukselta nyt nopeaa linjapaperia, strategiapaperia, jatkossa toteuttavasta menettelystä.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lax kritisoi puheenvuorossani ollutta ilmaisua, että halvalla menee. Ehkä sen voisi sanoa hienomminkin, mutta minä viittasin niihin asiantuntijalausuntoihin, joita valtiovarainvaliokunnan verojaostossa kuulimme, ja myös viittasin nimenomaan Tampereen yliopiston taloustieteen professorin Uolevi Lehtisen kirjoitukseen tämän päivän Helsingin Sanomissa. Hänhän nimenomaan korostaa, että yhtiöiden markkinaarvojen ero ei kuvasta yhtiöiden todellista arvoeroa. Hän viittaa aivan samoihin asioihin, mihin ed. Kallis muun muassa hyvässä puheenvuorossaan viittasi.

Ensinnäkin P/ES-luvut ovat selvästi Ruotsin pörssissä korkeammat kuin Suomessa, erityisesti myös metsäyhtiöiden osalta. Toinen asia on se, että yrityksen tulosnäkymät ovat sittenkin tärkeä tekijä, kun katsotaan sitä, mikä on yritysten arvo. Kolmas seikka on se, että sittenkin Storan osalta oli liikkeellä tällaisia spekulatiivisia huhuja, jotka keinotekoisesti nostivat sen arvoa, joten ed. Laxin puheenvuoro ja tämä kritiikki, minkä hän osoitti, ei mielestäni ollut tässä suhteessa perusteltua.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Täällä on tietysti jo pitkään keskusteltu, enkä minäkään aio tässä pitkään viipyä. Tämä on varmaan lyhin korokepuhe, minkä koskaan olen pitänyt.

Koko Suomi eduskuntaa myöten yllättyi, kun Enson ilmoitettiin yhdistyvän ruotsalaisen Storan kanssa; näyttää siltä. Fuusion tuloksena syntyy maailman suurin metsätalousyhtiö. Kauan oli tiedossa, että jotain Enson suhteen pian tapahtuu, mutta fuusioitumisen suunta oli varmasti yllätys: ruotsalainen, osaksi glamourin hohtoisen Wallenbergin suvun omistama Stora.

Storan valitseminen Enson yhteistyökumppaniksi oli suomalaisilta mielestäni varsin fiksu veto. Näiden pohjoismaisten yritysten välillä on todellista synergiaa, jota ne voivat käyttää hyväkseen kehittäessään yhtiötä maailmanmarkkinoiden huipputekijäksi. Toiminnan tehostuminen on sekä suomalaisten että ruotsalaisten etu. Stora iloitsee lisäksi fuusion kautta saamastaan Emu-käyntikortista, jota Ruotsin valtio ei yhtiölle suonut. Selvien yhteystietojen ansiosta eduskunta todennäköisesti tuleekin tänään hyväksymään tämän ratkaisun.

Suuri koko on nykyisillä maailmanmarkkinoilla suoranainen välttämättömyys. Kun liikemaailmaa tarkastelee historiallisella perspektiivillä, ymmärtää kuitenkin, ettei bisneksessä yleensä mikään ole pidemmän päälle pysyvää, tuskin myöskään nämä jättiyhtiöt.

StoraEnson ruotsalaisia suosiva vaihtosuhde on pieni pettymys, joka juontaa juurensa Enson osakkeiden aliarvostuksesta pörssissä. Tuotannostakin nelisenkymmentä prosenttia tapahtuu Suomessa. Suomen valtio on reilun 20 prosentin ääniosuudellaan kuitenkin jättiyhtiön ylivoimaisesti suurin omistaja. Yhtiön kymmenestä hallituspaikasta valtio saa haltuunsa kolme. Tärkeää olisi, että suurimman omistajan eli valtion äänivalta yhtiössä säilytettäisiin jatkossakin. Paras ratkaisu olisi ollut, että äänivallan mahdolliset muutokset olisivat tulleet eduskunnan päätettäväksi. Ed. Luhtanenhan tätä problematiikkaa käsitteli, ja minusta se oli ihan ydinasioita.

StoraEnso tähtää kuitenkin ennen kaikkea kansainväliseksi yritykseksi, joka ei ehkä aivan kynsin hampain pidä kiinni suomalaisuudestaan ja suomalaisesta tuotannostaan, ja se täällä on monia kansanedustajakollegoja todella huolestuttanut. Metsäyhtiö investoinee jatkossa eniten sinne, missä markkinatkin ovat. Se tarkoittaa Keski-Eurooppaan, Aasiaan ja Pohjois-Amerikkaan. Tämä voi tuoda synkkiä pilviä auttamattomasti periferiassa sijaitsevan Suomen taivaalle. Miten käy, kun suomalaisten yhtiöiden tekniikka vanhenee ja lisäinvestointeja kaivattaisiin? Silloin on ratkaisujen hetket.

Arvoisa puhemies! StoraEnso jättää henkilöstön asemaan liittyen monia avoimia kysymyksiä, joita täällä on myös jo aiemmissa puheenvuoroissa käsitelty, lähinnä kai Paperiliiton lähettämän aineiston pohjalta. On helppo yhtyä niihin vaatimuksiin, että uudessa fuusiossa suomalaisten ja ruotsalaisten järjestelmät pitää neuvotella uudelleen, koska siirtymähetken tilanteessa henkilöstön asemassa on eroja Suomessa ja Ruotsissa. Enson henkilöstö on nostanut esiin muun muassa sen, etteivät StoraEnson työehtosopimukset ole eri maissa yhteneväisiä. Lisäksi henkilöstö on huolissaan henkilöstön hallintoedustuksesta uudessa suuryhtiössä, optioista, henkilöstörahastoista ja yritysneuvostoista. On erittäin ymmärrettävää, etteivät suomalaiset suuryhtiöiden työntekijät halua jäädä yhtiön muita työntekijöitä heikompaan asemaan.

Joistakin uhkakuvista huolimatta olen kuitenkin sitä mieltä, että suostumus StoraEnsolle voidaan antaa, ja sitä tulen itse puoltamaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Tämä on tärkeä ja suuri asia, kun perustetaan alallaan maailman suurinta yhtiötä. Tähän liittyen totean, että valiokunnan mietinnössä ei ole minkäänlaisia ponsia, joilla eduskunta yrittäisi ohjata sen vallan käyttöä, joka valtiolle tässä suuryhtiössä jää. Kuitenkin yhtiö tähtää muun muassa maailmanmarkkinoille, missä sitten tulee globaalit ongelmat eteen, jotka ovat hyvin tuttuja. Ihmettelenkin, että esimerkiksi vihreät tai vasemmisto eivät ole kiinnittäneet tässä yhteydessä tosiasiassa mitään huomiota näihin globaaleihin asioihin, sademetsien hakkuisiin ja muihin. Oma ponteni sisältää näitä koskevan asian ja on siltä osin poikkeuksellisen tärkeä juuri tässä keskustelussa ja päätöksenteossa.

Lisäksi ponnessa esitän, että tämän yhtiön toiminnassa pitää ottaa Suomessa huomioon aluepoliittiset ja työllisyysnäkökohdat taloudellisten arvojen ohella. Nämä kysymykset on eräissä puheenvuoroissa nostettu esille, mutta jos ne jäävät vain tämän keskustelun perustalle eikä niistä ole mietinnössä pontta, asiat luovutetaan ja eduskunta luovuttaa päätösvaltansa vieraisiin käsiin, ja näiden ongelmien eteen törmäämme käytännössä. Siksi toivon, että ponteni saa vahvan kannatuksen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kääriäinen ed. Pekkarisen kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi olla antamatta suostumustaan mietinnön ponnessa ehdotetulle järjestelylle.

Ed. Pekkarinen on ed. Juhantalon kannattamana tehnyt siltä varalta, että eduskunta päättäisi antaa mainitun suostumuksen, seuraavan lausumaehdotuksen: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti ajan tasalla olevan strategiakannanoton periaatteista, joilla

valtionyhtiöiden omistusjärjestelyissä turvataan riittävä suomalainen omistus ja että sanottu strategiapaperi saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi."

Ed. Kankaanniemi on ed. Pehkosen kannattamana tehnyt siltä varalta, että eduskunta päättäisi antaa mainitun suostumuksen, seuraavan lausumaehdotuksen: "Eduskunta edellyttää, että hallitus toimii siten, että syntyvä suuryhtiö toteuttaa globaalisti, alueellisesti ja paikallisesti kestävän kehityksen periaatteita muun muassa sademetsien ja muiden tärkeiden luonnonvarojen käytössä sekä kunnioittaa ja edistää demokraattisia arvoja kaikkialla maailmassa. Lisäksi eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että uusi suuryhtiö ottaa huomioon toimintaansa Suomessa kehittäessään alueepoliittiset ja työllisyysnäkökohdat taloudellisten arvojen ohella."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestykset ja päätökset:

P u h e m i e s : Ensin on päätettävä mietinnön ponteen sisältyvästä ehdotuksesta.

Joka hyväksyy mietinnön ponnen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Kääriäisen ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Ala-Harja, Alho, Andersson C., Andersson J., Anttila U., Antvuori, Backman, Biaudet, Brax, Bremer, Bryggare, Elo, Enestam, Filatov, Haatainen, Hassi, Heinonen, Hellberg, Holopainen, Huotari, Huutola, Hämäläinen, Ihamäki, Immonen, Itälä, Juurola, Jääskeläinen, Kaarilahti, Kallio, Kalliomäki, Kallis, Kanerva S., Kantalainen, Karjalainen, Karpio, Kautto, Kekkonen, Kiljunen, Knaapi, Kokkonen, Korhonen M., Korhonen R., Koski V., Koskinen H., Koskinen Jari, Koskinen Johannes, Koskinen M., Krohn, Kuosmanen, Kurola, Laaksonen, Lahtela, Laine, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Lax, Leppänen P., Lindroos, Lipponen, Luhtanen, Löv, Malm, Markkula M., Mertjärvi, Mikkola, Mähönen, Mönkäre, Niinistö, Norrback, Nurmi, Nyby, Ojala A., Ojala R., Olin, Partanen, Peltomo, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pohjola T., Polvi, Prusti, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Rantanen, Rask, Rimmi, Roos, Rosendahl, Saarinen, Saarnio, Savela, Siimes, Sjöblom, Skinnari, Tahvanainen, Taina, Tarkka, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tuomioja, Tykkyläinen, Törnqvist, Uotila, Vartiainen, Vehkaoja, Viljamaa, Vokkolainen, Vähänäkki, Wahlström, Wideroos ja Zyskowicz.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

Aho, Aittoniemi, Ala-Nissilä, Alaranta, Aula, Huuhtanen, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kankaanniemi, Karjula, Kiviniemi, Koistinen, Komi, Korkeaoja, Korteniemi, Kuoppa, Kääriäinen, Leppänen J., Lindqvist, Lämsä, Manninen, Myllyniemi, Mölsä, Pehkonen, Pekkarinen, Pesälä, Puhjo, Ranta-Muotio, Rehn, Ryhänen, Saapunki, Saari, Suhola, Takkula, Tennilä, Vehviläinen, Veteläinen, Vihriälä ja Vuorensola.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Aura, Dromberg, Gustafsson, Halonen, Helle, Hurskainen, Huttu-Juntunen, Hyssälä, Häkämies, Jaakonsaari, Jansson, Kalli, Kanerva I., Karhunen, Kemppainen, Koski M., Kuisma, Kukkonen J., Laakso, Lapintie, Lehtosaari, Liikkanen, Lindén, Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Rauramo, Rehula, Rinne, Räsänen, Sasi, Smeds, Soininvaara, Tulonen, Vanhanen, Viitamies, Viitanen, Virtanen, Vistbacka ja Väistö.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 41 ei-ääntä; poissa 40. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön ponnen.

P u h e m i e s : Nyt on päätettävä lausumaehdotuksista.

Äänestys ed. Pekkarisen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 113 jaa- ja 43 ei-ääntä; poissa 43. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Kankaanniemen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Kankaanniemen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 114 jaa- ja 40 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 43. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

Poisto päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 2) asia.

---

3) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 86/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp
Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

P u h e m i e s : Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 4) ja 5) asiasta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Tämän eduskunnan yksi suururakka on ollut koululakien uusiminen. Valiokuntakuulemiseen oli kutsuttu yli 300 asiantuntijaa. Kansanedustajat olivat tehneet asianippuun liittyen 7 lakialoitetta ja 30 toivomusaloitetta. Itselleni on tullut sellainen käsitys ... Tuolla on nyt joku kilpaileva tilaisuus, puhemies!

P u h e m i e s (koputtaa): Pyydän arvoisia edustajia rauhoittumaan ja käymään yksityiset keskustelunsa salin ulkopuolella, jos välttämätöntä. Ed. Vehkaoja malttaa hiukan!

P u h u j a : Itselleni on tullut sellainen käsitys, että asiantuntijoita kyllä kuultiin, mutta ei juurikaan kuunneltu. Aivan liian vähän aikaa varattiin kaiken sen sulattamiseen, mitä asiantuntijoilta saatiin tietää. Kirjaa eli hallituksen esitystä pidettiin mielestäni tässä vaikeassa asiakokonaisuudessa liian pyhänä.

Hallituksen esityksessä runsas ja hajanainen koululainsäädäntö korvataan koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, koulutusasteisiin ja -muotoihin sekä opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvalla, nykyistä suppeammalla ja keskitetymmällä puitelainsäädännöllä. Koulutuksen järjestäjien toimivaltaa, koulutuksen ... (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Anteeksi, ed. Vehkaoja! Haluan rauhalliseksi tämän salin, ennen kuin keskustelu jatkuu. Yksityiset keskustelut salin ulkopuolella! Ja nyt ed. Vehkaoja.

P u h u j a : Tämä on vähän epäkiitollista, kun muu ryhmä lähtee kohta ryhmäkokoukseen.

P u h e m i e s : Ei myöskään kommentointia saliin päin. Olkaa hyvä!

P u h u j a : Arvoisa puhemies! Vastaava uudistus, kuin nyt koululakien osalta tehtiin, on hallinnollisesti ajatellen tehty sosiaali- ja terveysalalla jo 70-luvulla. Tuloksena siellä on ollut yhä suuremmat alueittaiset erot. Sama on mielestäni nyt odotettavissa koulupuolella, valitettavasti.

Koululait tulevat erittäin lähelle kansalaisten arkipäivää. Näin ollen ei ole ihme, että lähes jokaisella on tästä asiasta mielipide. Itse asiassa laaja kansalaiskeskustelu oli vasta lähtemässä liikkeelle, kun yhtäkkiä se jo loppuu. Helsingin seudulla peruskoulu- ja lukiojärjestelyistä on kyllä otettu kiivaastikin yhteen vuosien aikana, mutta vastaavaa periaatekeskustelua ei ole niinkään ole käyty muualla maassa.

Arvoisa puhemies! Itse kiinnitin lakialoitteessani huomiota siihen, miten vammaisten oppilaiden oikeudet toteutuvat. Hain rinnakkaislakialoitteessani vammaisille muun muassa lievempiä koulumatkatuen määräytymisperusteita sekä erään syrjintäsäännön poistamista.

Tätä aihepiiriä haluan ruotia vielä lakien kol-

mannessa käsittelyssäkin, mutta vain syrjintää koskevalta osaltaan. Ensin käsittelen kuitenkin lakialoitteiden käsittelytapaa kriittisestikin ja koululainsäädännön suhdetta vammaispalvelulakiin.

Ehdotukseni eivät johtaneet pykälämuutoksiin, mikä ei tässä talossa liene tavatonta. Lakien lopullinen muoto jäi mielestäni vammaisten kannalta vajaaksi. Minun on vaikeata ymmärtää, miksi vammaisten tarpeiden huomioon ottaminen oli taas kerran niin vaikeaa. Ovatko vammaisten asiat liian pieniä yhteiseen neuvottelupöytään otettaviksi ja taas liian suuria yksimielisesti hyväksyttäviksi? Väkisin tulee mieleen verrata sivistysvaliokunnan käytäntöjä sosiaali- ja terveysvaliokunnan käytäntöihin, jotka tunnen paremmin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on mielestäni suurempaa herkkyyttä korjata hallituksen esityksiä silloin, kun huomataan, että muutokset ovat tarpeellisia, kansalaisen kannalta myönteisiä eivätkä juuri mitään edes maksa. Voimamme siellä on ollut kyky tehdä tällaisia päätöksiä useimmiten myös yksimielisesti. Kollegoilla sivistysvaliokunnassa näyttää olleen ahtaammat oltavat, ja olen siitä pahoillani.

Toinen seikka, joka minua on jäänyt ihmetyttämään, on ollut lakialoitteiden, jopa rinnakkaislakialoitteiden, myöhäinen käsittelyyn otto tässä asiassa. Saamani tiedon mukaan tämä olisi tapahtunut vasta juuri ennen valiokunnan mietinnön yleiskeskustelun alkua. Korjatkaa, jos tieto on virheellinen! Vertaan tässäkin toimintamallia toiseen valiokuntaan ja joudun toteamaan, että käytäntö tässä talossa paljon vaihtelee.

Omasta puolestani yritin joka suunnasta paimentaa sitä, että rinnakkaisaloitteeni olisi otettu käsittelyyn samaan aikaan hallituksen esityksen kanssa. Tämä toiveeni ei toteutunut. Näin ollen asiantuntijoilta jäi saamatta kommentit näihin muutosesityksiin. Mielestäni eduskunnan työtavoissa on tällä kohtaa aukko.

Seuraavaksi haluan kiinnittää huomiota erään sivistysvaliokunnan jäsenen lakien toisessa käsittelyssä esittämään selitykseen, että vammaisten tarpeisiin ei ole koululainsäädännön puolella tarvinnutkaan vastata, koska meillä on muun muassa vammaispalvelulaki. Jos tämä virheellinen käsitys oli koko valiokunnan käsitys, ymmärrän, etteivät vammaisille tarpeelliset parannusehdotukset voineetkaan menestyä.

Vammaispalvelulaki on tarkoitettu käytettäväksi vasta toissijaisesti. Vammaisten integroinnin kannalta olisi ensisijaista, että muutoksia olisi saatu koululainsäädännön sisään. Esimerkkinä mainitsen koulukuljetuksissa noudatetut perusteet. Vammaisten kohdalla ei ole aina kysymys erityisopetuksesta, mikä aihepiiri mielestäni kyllä on valiokunnassa päässyt perinpohjaisempaan käsittelyyn ja tullut siis aika hyvin huomioon otetuksi.

Arvoisa puhemies! Rinnakkaislakialoitteessani toivoin siis vammaisia syrjivää kohtaa pois ammatillista koulutusta koskevan lain 27 §:stä. Olin esittämässä lainkohdan poistoa lain toisessa käsittelyssä, mutta vedin ehdotukseni takaisin, koska minun annettiin ymmärtää, että kolmannen käsittelyn lausumalla voisi olla paremmat läpimenomahdollisuudet.

Tämän viikon alussa kokeilin sitten lausumaehdotuksen läpimenoa ja kuulin eilisestä ryhmyrikokouksesta, että menestys oli ollut huono. Sain kuulla, että Rkp:n ja kokoomuksen puolelta näytettiin punaista valoa. Näin ollen optioni olen nyt käyttänyt. Tulee mieleen, että menettelykaavat kangistavat jopa mielestäni itsestäänselvissä asioissa.

Keskustellessani aiheesta ed. U. Anttilan kanssa päädyimme siihen, että hän tulee tekemään nimissään lausumaehdotuksen samasta aiheesta ja hieman yleisemmin muotoiltuna, ja sehän on jo pöydille jaettukin. Haluamme yhdessä viestiä sitä seikkaa, että olemme tässä asiassa tosissamme. Valitettavasti puheenvuoroni osui tänään ensimmäiseksi. Harvemmin kai tällaisesta tässä yhteydessä valitetaan. Se seuraus siitä kuitenkin tulee, että tuskin ehdin virallisesti ensimmäisenä kannattaa myöhemmin ed. Anttilan täällä tekemää lausumaehdotusta, vaikka olen tässä asiassa mitä aktiivisin ollutkin. Haluan kuitenkin jo tässä vaiheessa antaa ed. Anttilan nimissä olevalle yritykselle kaiken tukeni.

Aktiivisuutemme lähtee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n sanamuodosta. Pidän nimittäin pykälän sanamuotoa ehdottoman syrjivänä: "Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle." Epäilen jopa, onko kyseinen lainkohta sopusoinnussa hallitusmuotomme perusoikeussäännösten kanssa: "Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella." Koululaeista ei muuten ole pyydetty perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Lainkohta on mielestäni myös vasta hyväksytyn Amsterdamin sopimuksen vastainen. Perustamissopimuksen 6 a artiklaan, uusi 13 artikla, otettiin uusi syrjinnän torjumista koskeva lauseke, jossa muun muassa vammaisuus on mainittu.

Kun katsotaan hallituksen perusteluja tällä kohtaa, huomataan ensiksikin, että hallitus haluaa antaa lain sanamuotoa laajemman sovellutuksen syrjinnälle, koska "edellytetään oppilaalta sellainen terveys, joka ei ole esteenä alan tehtävissä toimimiselle". Koulutus ja ammatissa toimiminen on siis tässä sekoitettu keskenään. Eihän vammattomiltakaan vaadita sitoutumista siihen, että he työskentelevät koulutuksen jälkeen juuri asianomaisessa ammatissa. Se, mitä hallitus todennäköisesti ajaa takaa, kokee haaksirikon siitä syystä, että samassa lain lauseessa on rinnastettu sairaat ja vammaiset toisiinsa. Syrjintäolettama syntyy erityisesti edellä mainitusta hallituksen esityksen perustelusta, johon valiokunta ei ole ottanut selventävää kantaa mietinnössään.

Hallituksen perusteluissa myönnetään, ettei sairaalla tai vammaisella ole estettä opiskella, jos koulutukseen osallistumisen esteet voidaan poistaa ehdotetussa laissa tai muussa laissa säädetyillä tukitoimilla. Valiokunta ei ole mietinnössään antanut hallituksen esityksen perustelujen tälle kohdalle mitään lisätulkintaa. Voidaanko siis koulutuksen järjestäjä velvoittaa poistamaan esteet, jotka esimerkiksi teknisesti ovat poistettavissa? Toisin sanoen voiko koulutuksen järjestäjä vedota esimerkiksi rahapulaan, jos estettä ei poisteta? Mihin rahamäärään saakka esteiden poistamisvelvollisuus voisi ulottua? Otetaan esimerkkinä hissin puute, kynnysten poisto, liitual-lergia. Kun sekä koululainsäädäntö että vammaispalvelulaki ovat puitelakeja, näistä ei saada turvaavia vastauksia vammaisille ja sairaille tärkeisiin, nyt avoimiksi jätettyihin kysymyksiin. Integrointiperiaatteen toteuttamisen takia tulkintaesimerkkejä olisi kipeästi tarvittu.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään lausunut, että "vammaisella opiskelijalla tulee yleisesti olla samat oikeudet osallistua ammatillisiin opintoihin kuin muillakin opiskelijoilla". Kun valiokunta hoksasi sanoa näinkin paljon, se jo oikeastaan tunnusti, että hallituksen esityksen perustelujen ja lainkohdan olisi pitänyt vaihtaa paikkaa. Valiokunnan oman huomion olisi ainakin pitänyt johtaa vähintään lausumaan.

Olen sitä mieltä, että meidän olisi nyt yhdessä tajuttava pestä kasvomme vammaisten silmissä. Tämä sopisi hyvin yhteen Lipposen hallituksen tulossa olevan esityksen kanssa, jossa ehdotetaan työkyvyttömyyseläkkeiden lepäämään jättämisen mahdollisuutta ilmeisesti kahden vuoden ajaksi kerrallaan. Tämä tarkoittaa, että monet vammaiset ja sairaat voivat eläkepäätöksen saatuaan myöhemmin kokeilla työhönpääsyä ilman sitä riskiä, että menettävät jo kerran myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen.

Arvoisa puhemies! Edellä mainituilla perusteilla toivon, että ed. Anttilan myöhemmin esittämä lausumaehdotus, joka siis on jo edustajille jaettu, tulisi myös eduskunnan päätökseksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Haluan puheenvuorossani esittää muutamia arvioita tästä koululakiuudistuksen prosessista kokonaisuutena. Mielestäni koululakiuudistus on osoittanut sen, että parlamentaarinen valmistelu on edelleenkin hyvä tapa pohjustaa suuria ja perusteellisia lainsäädäntöhankkeita. Siitä huolimatta, että tästä laista on vielä sen loppumetreilläkin jonkin verran erimielisyyksiä, uskallan arvioida, että nämä erimielisyydet kuitenkin ovat kohtuullisen pieniä suhteessa siihen suureen kokonaisuuteen, joka meillä tässä on käsillä. Minusta on hyvä, että perusteista, joilla tätä uudistusta on viety eteenpäin, on kuitenkin eduskunnassa vallinnut varsin suuri yksimielisyys. Minusta on hyvä, että tämä on saatu valmiiksi nyt kevätistuntokauden päätteeksi.

Mielestäni lopputulos on kohtuullisen tasapainoinen. Vielä parempi tuloksesta olisi tullut, jos keskustan esittämät muutosesitykset toisessa käsittelyssä olisi hyväksytty, mutta mielestäni tämänkin lopputuloksen kanssa voidaan aivan hyvin suomalaista koulua ja etenkin peruskoulua edelleen kehittää.

Tämä koululakien uudistaminenhan alkoi oikeastaan aika puhtaasti lainsäädännön yhtenäistämis- ja, niin kuin silloin sanottiin, kodifiointihankkeena. Varmasti tämä tulos onkin nykyistä koululainsäädäntöä paljon selkeämpi ja ymmärrettävämpi kokonaisuus niille, joiden lakia täytyy käyttää ja lakia lukea, eli opettajille, kuntien päättäjille ja myös oppilaitten vanhemmille.

Myös tämä kokonaisuus antaa tilaa luovuudelle ja paikalliselle järjen käytölle siitä, miten yhteisiin tavoitteisiin parhaiten kussakin paikallisessa tilanteessa ja olosuhteessa päästään.

Samalla tämä lakiesitys kyllä myös vahvistaa nykyiseen tilanteeseen verrattuna kansallisen koulutuspolitiikan elementtejä. Erilaisten vähemmistöjen oikeudet tässä uudessa lainsäädännössä turvataan paljon selkeämmin kuin nykyisessä lainsäädännössä. Otan esille kielivähemmistöt, vaikkapa saamenkielisten lasten oikeudet omankieliseen opetukseen tai vaikkapa tukiopetuksen.

Toiseksi, pidän arviointia hyvin tärkeänä. Kun meillä kuntien valtionosuusjärjestelmä muutettiin niin, että se ei ole enää sidonnainen suoranaisesti varsinaiseen toimintaan, jo se on tietenkin aiheuttanut eroja Suomen eri alueiden välillä. Minusta arviointi on nyt hyvin tärkeä väline siinä, että tulemme itse — koulutuksen päättäjät, kuntien päättäjät ja oppilaitoksissa toimijat — tietoisiksi, miten kunkin koulun ja kunkin kunnan toiminta suhtautuu valtakunnalliseen kokonaisuuteen ja miten tilannetta pitäisi parantaa, jotta päästäisiin myös kansallisesti yhtenäisempiin tuloksiin.

Arvioinnin osalta mielestäni jatkokehittelyssä tulisi löytää myös vahvempia keinoja siihen, miten arvioinnissa esille tulleisiin epäkohtiin puututaan. Tällä hetkellähän välineitä on aika vähän. Mielestäni olisi hyvä, että myös rahoitusjärjestelmän puolelle löytyisi sellaisia mekanismeja, porkkanarahoja tai muita vastaavia, joilla voitaisiin kunnissa helpottaa päätöksentekoa ja viedä eteenpäin niiden ongelmien ratkaisemista, mitä opetuksen laadun arvioinnissa tulee esille.

Minusta eduskunnan sivistysvaliokunta toi valmisteluun erittäin hyvän lisän sikäli, että se käsitteli myös koulutus- ja oppimisfilosofisia näkökulmia, joita se on mietinnössään kirjannutkin koulutuksen tarkoitusta koskevien pykälien perusteeksi. Uudistus lähti, niin kuin sanoin, aluksi aika paljon teknisestä koululakien yhtenäistämis- ja yksinkertaistamisnäkökulmasta. Tämä varmasti osittain johti siihen, että koulutusfilosofiset asiat jäivät pitkään aika lailla vähälle. Niitä pohdittiin vähemmän kuin olisi varmasti ollut alun perinkin tarpeellista. Mutta minusta eduskunnan sivistysvaliokunnan panos on ollut juuri se, että myös tätä keskustelua on tuotu mukaan ja koulutuksen tarkoitusta koskevia pykäliä parannettu ja täsmennetty.

Olisi ollut parempi, että lukion ja ammattikoulunkin tarkoituspykälät olisi hyväksytty siinä muodossa kuin keskustan eduskuntaryhmä esitti, saman tyyppisesti kuin peruskoulun tarkoituspykälät. Valitettavasti niin ei nyt käynyt, mutta ehkä jatkossa voidaan tilannetta vielä parantaa.

Suurin ongelma mielestäni on se, että edelleenkin tämän lainsäädännön antamat velvoitteet ja opetuksen rahoitus jäävät keskenään ristiriitaisiksi. Erityisesti tämä ongelma korostuu perusopetuksen osalta. Perusopetuksen ongelma ja perusopetuksen tasa-arvon uhka ei ole mielestäni ensisijaisesti tällä hetkellä normien tai valvonnan puute, vaan se on rahan puute. Sen syynä on kuntien taloudellinen ahdinko, johon taas suurin yksittäinen syy on kuntien valtionosuusleikkaukset, jotka ovat olleet aikataulullisesti liian nopeita ja määrällisesti liian suuria.

Mielestäni tämän lain yhteydessä olisi pitänyt opetuksen valtionosuuden perusteena olevat yksikköhinnat palauttaa oikealle tasolleen. Nehän ovat tällä hetkellä noin 15 prosenttia jäljessä siitä, mitä niiden pitäisi olla. Tätä kautta olisi voitu turvata kaikille kunnille voimavaroja käyttää tämän lain antamia mahdollisuuksia.

Kun tänä keväänä on perusopetuksen tilasta keskusteltu, on vaadittu kuntia asettamaan peruskoulu etusijalle. Näin pitääkin tehdä. Toisaalta voidaan sanoa, että kunnat ovat näin tehneetkin, koska ne ovat laittaneet perusopetukseen enemmän voimavaroja kuin yksikköhinnat olisivat edellyttäneet.

Mutta nyt minusta katseet kohdistuvat ennen kaikkea valtiovaltaan — opetusministeriin, opetusministeriöön — sekä ensi elokuun budjettineuvotteluihin ja budjettiriiheen. Minusta valtio ei myöskään voi vetäytyä vastuusta peruskoulun määrärahojen turvaamisessa eikä ylipäätään koulutuksen määrärahojen turvaamisessa. Mielestäni myös valtion on omassa budjetissaan asetettava nyt peruskoulu etusijalle. Esimerkiksi valtionyhtiöiden yksityistämisistä saataville rahoille aivan yhtä lailla hyvä kohde olisi oppimisen perustan vahvistaminen kuin tutkimuksen ja kehityksen voimavarojen lisääminen, johon valtionyhtiöiden yksityistämisrahoja on tähän mennessä käytetty.

Opetusministeri Heinonen on nähdäkseni tavallaan tämän ongelman tunnustanutkin siinä mielessä, että hänhän on lähtenyt seurakunnilta hakemaan apua yhteisöveron kautta kunnille perusopetuksen rahaongelmaan. Hyvä niin, että ongelma on tunnustettu. En kykene ottamaan kantaa seurakuntien tilanteeseen, onko niillä mahdollisuutta köyhimpiä kuntia auttaa, mutta jonkinlainen ratkaisu perusopetuksen rahoitusvajeeseen on mielestäni seuraavassa budjettiriihessä löydettävä.

Rahoitusta tarvittaisiin myös siihen, että tämän lakiuudistuksen läpivieminen edellyttää myös hyvin laajaa täydennyskoulutusta niin opettajille kuin myös kuntien päättäjille, joiden tulisi tulla entistä enemmän tietoisiksi niistä mahdollisuuksista ja myös tavallaan niistä uhkista, joita tämä lainsäädäntö saattaa sisältää.

Lopuksi, arvoisa puhemies, seuraavalle eduskunnallehan tästä jää nyt perinnöksi esiopetuksen oikeuden tuominen suomalaisille kuusivuotiaille lapsille yhtäläisesti eri puolilla maata. On valitettavaa, että tuota asiaa ei tällä kertaa saatu ratkaistua, mutta aika laaja yksimielisyyshän eduskunnassa on siitä ollut, että mahdollisimman pian esiopetus on koululainsäädäntöön tuotava mukaan.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Koululakien pitkällinen käsittely on nyt loppusuoralla. Sivistysvaliokunnan mietinnössä käsitellään vammaisten henkilöiden integraatiota yleisopetukseen erittäin ansiokkaasti ja monessa kohdassa. Pidän ylipäätään mietinnön henkeä näiltä osin ja muutenkin erittäin positiivisena. Se kertoo ylipäätään tasavertaisesta perussuhtautumisesta siihen, että vammaisten henkilöiden opetusta pitää kehittää ja tässä on kyse jatkuvasta prosessista.

Kuitenkin, arvoisa puhemies, tässä kolmannessa käsittelyssä olen pitänyt tarkoituksenmukaisena laatia yhden perustelulausumaehdotuksen, joka käsittelee mielestäni erittäin tärkeää asiaa, joka Suomessa on viime vuosina ja vuosikymmeninä edelleen ollut jonkinlainen katvealue. Nimittäin vammaisten henkilöiden ammatillisia opintoja on alettu järjestää verrattain myöhään verrattuna muuhun ammatillisen koulutuksen kehittämiseen ja näin ollen myös nämä systeemit kokonaisuudessaan laahaavat sillä tavoin jäljessä, että edelleen on vielä paljon paljon kehittämisen varaa.

Ajan henki mielestäni hyvällä tavalla on se, että koulutuspaikkoja esimerkiksi kehitysvammaisille henkilöille on luotu. Presidentin esittelyssä on huomenna esitys siitä, kuinka sosiaaliturvalainsäädäntöä pitää muuttaa siihen suuntaan, että 16-vuotiaalle vammaiselle henkilölle ensisijaisesti tarjotaan koulutusvaihtoehtoja ja kuntoutusvaihtoehtoja eikä automaattisesti eläkettä. Vammaisuus ei siis merkitse sitä, että ihminen automaattisesti jää eläkkeelle, ja hyvä näin.

Kuitenkin koulutuspaikkoja on vähän ja se, että esimerkiksi kehitysvammaisia henkilöitä integroitaisiin ammatilliseen koulutukseen, on vielä jälkijunassa. Yhtenä esimerkkinä voin mainita autististen henkilöiden ammatillisen koulutuksen, josta tiettävästi toistaiseksi Suomessa on ainoastaan yksi kokeilu meneillään. Tämä kokeilu on käynnissä Keravalla, ja sen tulokset ovat olleet erittäin positiivisia. Kuitenkin autisteja on Suomessa erittäin paljon. Monet heistä on laitostettu kehitysvammalaitoksiin, ja he tarvitsisivat aikuiskoulutusta, jotta he voisivat elää integroituina tavalliseen tapaan muuhun yhteiskuntaan. Tämä on erittäin suuri haaste koulutusjärjestelmällemme ja kuntoutusjärjestelmällemme.

Vastaavasti on myös paljon kehitysvammaisia, jotka työskentelevät työkeskuksissa, mutta joilla olisi vielä aikuisiällä mahdollisuus kouluttautua johonkin ammattiin ja elää muualla kuin pelkästään muiden vammaisten parissa. Eli aikuiskoulutuksen kautta on mahdollista edistää vammaisten integraatiota yhteiskuntaelämään.

Tämä kysymys on jossain määrin esillä sivistysvaliokunnan mietinnössä, jossa korostetaan sitä, että koulutusmahdollisuuksia on kehitettävä, mutta ei sitä näkökulmaa, että lähtökohtana pitää olla vammaisten oikeudet ja muihin nähden yhdenvertainen asema. Tällä perusteella, arvoisa puhemies, ehdotankin, että eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii koululakien toimeenpanossa vammaisten henkilöiden oikeuksista ja muihin nähden yhdenvertaisista mahdollisuuksista koulutukseen erityisesti huomioon ottaen ammatilliset opinnot."

Ed. Vehkaoja otti aikaisemmin esille ammatillisen koulutuksen syrjintämomentin eli sen, että vammaisia henkilöitä voidaan tietyissä tilanteissa asettaa vamman takia koulutuksen ulkopuolelle. Ed. Vehkaoja pohti tämän säännöksen perustuslaillista asemaa. Mielestäni tämä pohdinta on aiheellista, vaikka varmasti on sellaisia tilanteita, jolloin tiettyjä koulutusväyliä ei esimerkiksi liikuntavammaiselle henkilölle ole tarpeen suosittaa jne. Kuitenkin lähtökohtana pitää olla vammaisen henkilön vapaa valintaoikeus ja se, että mikäli jotakin koulutuspaikkaa ei ole syytä hänelle suositella, hänen lähtökohdistaan mietitään muita vaihtoehtoja ja väyliä koulutukseen. Näin ollen lausumaehdotus, jonka olen laatinut, liittyy myös ed. Vehkaojan esille nostamiin kysymyksiin.

Arvoisa puhemies! Vähemmistön joukossa vähemmistö on aina erityisen pieni. Ruotsinkielisen kielivähemmistön keskuudessa kehitysvammaiset ja autistiset henkilöt ovat sellainen ryhmä, jonka kaikki koulutukselliset oikeudet voivat

pienillä paikkakunnilla olla vielä enemmän uhanalaisia kuin kielienemmistön eli suomenkielisten. Erityisesti tämä pätee esimerkiksi autistisiin henkilöihin ja heidän ammatilliseen koulutukseensa. Tietääkseni, en ole tätä asiaa voinut varmistaa, koska tilastointia ei ole olemassa, autistisille henkilöille ei ole olemassa ruotsinkielistä ammatillista koulutusta enkä tiedä, onko räätälöitynä myöskään integroitua ammatillista opetusta. Näin ollen myös vähemmistöjen vähemmistöjen kannalta tämä ponsiehdotukseni on ajankohtainen ja toivon, että se tulee hyväksytyksi tässä täysistunnossa.

Ed. Korteniemi: Arvoisa rouva puhemies! Kun ensimmäisen ja toisen käsittelyn yhteydessä olen käyttänyt useita puheenvuoroja koululaeista, tyydyn tässä lyhyesti vain perustelemaan omaa lausumaehdotustani.

Ehdotan eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman, joka kuuluu: "Eduskunta edellyttää, että hallitus osoittaa huomattavissa taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille toiminta-avustusta niin, että lakisääteinen perusopetus voidaan turvata kaikille peruskoululaisille."

Tämä lausumaehdotus on kirjattu myös keskustan sivistysvaliokuntaryhmän mietintöön liittämään vastalauseeseen. Lausuma on mietinnön 3. vastalauseessa ja on myös jaettu pöydälle.

Kuluneen talven aikana on puhuttu paljon opettajien lomautuksista. Yleisesti toivottiin, että uusi lainsäädäntö olisi selkeästi kieltänyt lomautukset. Tällaista selkeää lakipykälää ei kuitenkaan tullut. Vaikka perusopetuksen 30 §:n on arvioitu estävän lomautukset, niin eihän tämä pykälä voi sitä yksiselitteisesti tehdä. Mietinnön perusteluissa todetaankin lomautuksista: "Sivistysvaliokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausunnossa todettuun, että kysymys on ennen kaikkea perusopetukseen käytettävien kokonaisvoimavarojen riittämättömyydestä eikä lainsäädännöstä."

Perusopetuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan mietinnössä 30 §:n osalta muun muassa, ettei valiokunta hyväksy opetushenkilöstön lomautuksia säästökeinona. Tällaiset periaatteelliset kannanotot ovat sinänsä hyviä, mutta niillä ei ole kuitenkaan koulutuksen järjestäjiä sitovaa tai velvoittavaa merkitystä.

Lomautuksia ei siis ole pystytty yksiselitteisesti kieltämään laissa. Tästä seuraa, että taloudelliset syyt saattavat edelleen aiheuttaa lomautuksia. Näin tapahtuu liki sadassa kunnassa kuluvana vuonnakin, ja lisäksi monissa kunnissa on tehty säästösopimuksia, joissa on luovuttu joko kokonaan tai osaksi lomarahasta. Korvaukseksi viranhaltijat saavat ylimääräisiä vapaapäiviä.

Kun perussyy lomautuksiin on koulutuksen järjestäjien eli kuntien riittämättömissä taloudellisissa voimavaroissa, ratkaisu tulisi etsiä tältä suunnalta. Siksi esitän lausumaa, jossa eduskunnan tahtona ilmaistaisiin, että erityisissä taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille osoitettaisiin ylimääräistä toiminta-avustusta niin, että lakisääteinen perusopetus voidaan turvata kaikille peruskoululaisille.

Toivon, että eduskunta yhtyy esittämääni lausumaan ja velvoittaa näin hallitusta huolehtimaan siitä, että kaikilla kunnilla on taloudelliset edellytykset perusopetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Näin voitaisiin estää opettajien lomautukset ja saattaa kaikki lapset tasa-arvoiseen asemaan niin, ettei heidän saamansa opetuksen taso ja määrä olisi riippuvainen kunnan varallisuudesta.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan kannattaa ed. Korteniemen lausumaehdotusta, jonka sisältö oli, kuten hetki sitten kuulimme, että huomattavissa taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille osoitettaisiin toiminta-avustusta.

Itse otin laajemmin kantaa koululakeihin jo lakipaketin ensimmäisessä käsittelyssä ja vähän toisessakin käsittelyssä. Toisessa käsittelyssä äänestimme keskustan parannusehdotuksista, muun muassa esityksestä esiopetuksen toteuttamiseksi syksyllä 1999. Esitys ei kuitenkaan kokoomukselle, SDP:lle, Rkp:lle, vasemmistoliitolle ja vihreille kelvannut, vaikka monet hallituspuolueiden edustajista ainakin käytäväkeskusteluissa kertoivat olevansa asiasta samaa mieltä.

Katson edelleen, että esiopetuksen poisjättäminen nyt perusopetuslaista tekee koko koululakipaketista enemmän tai vähemmän torson. Esiopetuksen toteuttaminen nyt lakiuudistuksen yhteydessä olisi antanut vahvan signaalin siitä, että Suomessa halutaan edistää koko ikäluokan koulutuksellista tasa-arvoa ja tukea alle kouluikäisten mahdollisuuksia aloittaa varsinainen oppivelvollisuuskoulu samalta tasolta.

Nyt ei näin tapahdu, vaan esiopetuksen piirissä on tätä nykyä vain 60 prosenttia ikäluokasta. Tilanne on epätasa-arvoinen myös siksi, että koulun yhteydessä oleva esiopetus on maksutonta ja päivähoidon yhteydessä oleva esiopetus maksullista. Muun muassa edellä esitetyistä syis-

tä ehdotan, että eduskunta hyväksyisi ensinnäkin seuraavan lausuman:

1) "Eduskunta edellyttää hallituksen valmistelevan perusopetuslain muutokset siten, että kaikilla kuusivuotiailla lapsilla on 1.8.1999 alkaen oikeus vuoden mittaiseen maksuttomaan esiopetukseen."

Myös valiokunnan mietintö sisältää lausuman esiopetuksesta. Suomeksi sanoen valiokunnan lausuman sisältö on, että esiopetus voitaisiin toteuttaa syksyllä 2000, mikäli valtion taloudellinen tilanne sen sallisi eli jos rahaa löytyy. Tämä hallituspuolueiden muotoilema lausuma tarkoittaa käytännössä sitä, että koko esiopetusratkaisu jää auki ja roikkumaan.

Hallituspuolueilta ei löytynyt rohkeutta esiopetuksen toteuttamiseen tässä vaiheessa. Näin se on, eikä se löysillä lausumilla muuksi muutu. Lausuma on aina eri asia kuin pykälät, ja pykälämuutoksiin hallituspuolueiden edustajat eivät olleet valmiita. Keskustan nyt esittämä lausuma on kuitenkin tiukempi kuin valiokunnan muotoilu, ja sitä paitsi esiopetus alkaisi keskustan lausuman mukaisesti alkuperäisessä aikataulussaan eli 1.8.1999.

Arvoisa puhemies! Toiseksi ehdotan, että eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman:

2) "Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että perusopetuksessa turvataan riittävät edellytykset yksilölliseen oppilaanohjaukseen."

Valiokuntakäsittelyssä huoli opinto-ohjauksesta ja oppilaanohjauksesta oli jatkuvasti esillä. Tämä huoli konkretisoitui siihen, että sekä lukiolakiin että lakiin ammatillisesta koulutuksesta lisättiin Oikeus saada opetusta -pykälään uusi momentti: "Opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella." Lisäys oli hyvä ja tarpeellinen, sillä valiokunnan saamien tietojen mukaan yhdellä opinto-ohjaajalla voi yksin olla jopa 700—800 opiskelijaa tai oppilasta ohjattavanaan. Itse olen kuullut jopa sellaisenkin luvun, että yhdellä ohjaajalla olisi 1 200 ohjattavaa.

Valiokunnan enemmistö ei kuitenkaan ollut valmis vahvistamaan oppilaanohjausta perusopetuksen puolella. Itse kuitenkin katson, että mikäli perusopetuksen puolella halutaan lisätä valinnaisuutta ja toisaalta evästää nuoria toisen asteen opintoihin, riittävän yksilöllinen oppilaanohjaus tulee taata myös perusopetuksen puolella. Siksi esitän ponsilausumaa perusopetuksen oppilaanohjauksen vahvistamiseksi.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Koululait ovat tänään tällä erää viimeisessä, ratkaisevassa käsittelyssä. Ne tulevat saamaan lain voiman, ja olen siitä aidosti pahoillani, vaikka myönnän, että laeissa on hyviäkin osia. Olen myös itse ollut sivistysvaliokunnan varajäsenenä osaltani niitä hyväksymässä.

Kannan nimittäin saman huolen näiden lakien vaikutuksesta kuin professorit Hannele Niemi ja Kari Uusikylä sekä viimeksi entinen opetusministeri Jaakko Itälä. Voin omalla työkokemuksellani ja aivan puhtaalla omallatunnolla yhtyä väitteisiin siitä, että heikoimmat unohtuivat vapauden aatteen alttarilla. Viimeisin kysymys kuuluu: Onko niin kuin entinen opetusministeri Itälä epäilee, että oppikoulumainen aika palaa takaisin? Mahdollistahan on, että osa peruskouluista voi jättäytyä lähikouluverkoston ulkopuolelle ja täten valita toisen koulun aseman sekä painotetun opetussuunnitelman avulla oppilaansa pääsykokein. Tällöin tavoitteemme peruskoulun ensimmäisen luokan pääsykokeettomuudesta romutetaan. Ei riitä, että oppilaalla on oikeus pyrkiä lähikouluun, vaan koululla tulee myös olla velvollisuus toimia oppilaan lähikouluna. Pelkään, että tätä jo aikaisemmassa puheenvuorossani kritisoimaani kompromissimuotoilua lain 28 §:ään tullaan käyttämään porsaanreikänä ainakin niissä kunnissa, missä kaipuuta entiseen rinnakkaiskoulujärjestelmään vielä on olemassa.

Kuntien päättäjien koulutuksessa tulee tuoda myös negatiiviset mahdollisuudet reippaasti esille, jotta he voivat väistää edessä olevat karikot. Siksi esittämäni ajatus siitä, että koulut valitsisivat omat nimikkovaltuutettunsa omien valtuustojensa jäsenistä, olisi tärkeä saada toteutuksen asteelle. Täten epätietoisuudet nykyisen koulumaailman arjesta voitaisiin välttää eli olisi reilumpaa, kun tunnetaan paremmin toisensa ja kyetään yhdessä lasten vanhempien, opettajien, koulun muun henkilöstön ja päättäjien kanssa toimimaan lasten parhaaksi.

Karl Menninger on sanonut: Minkä me teemme lapsillemme, sen he tekevät yhteiskunnalle. Liian monta hälyttävää esimerkkiä on nyky-yhteiskunnan pahoinvoinnista. Lapsijuopot, mielenterveyshäiriöistä kärsivät esikoululaiset ja itsemurhia huumeilla tekevät nuoret ovat jo nyt liian suureksi paisunut ryhmä, jotta me aikuiset voisimme ohittaa heidät olankohautuksella puhuen marginaaliryhmistä. Huolen jälkikasvumme kohtalosta on oltava kaikille aikuisille yhteinen.

Toivottavasti tämä laki auttaa puuttumaan niihin ongelmiin, jotka syrjäytymistä lisäävät,

mutta se mahdollistaa myös toisenlaisen kohtelun heikommille ja puolustuskyvyttömille. Sekin mahdollisuus on tärkeää tietää, jotta se kyetään eliminoimaan pois.

Mitä tulee ed. U. Anttilan ponteen, on paikallaan nostaa ponnen muodossa vammaisten ammatillisen koulutuksen ongelmat esille ja vaatia, että asiaan paneudutaan vakavasti. Olen asiasta kantanut huolta jo lähetekeskustelussa, ja osaltaan asiaan on paneuduttu mietinnössäkin, mutta ei tarpeeksi vahvasti. Olisin mielelläni kannattanut tätä pontta, mutta koska olen osaksi ollut hyväksymässä mietintöä, en katso kannatuksen olevan sopivaa. Uskon kannatuspuheenvuoron kuitenkin tähän asiaan vielä löytyvän.

Arvoisa puhemies! Lakia ja sen tulkintaa tullaan tarkastelemaan kahden vuoden kuluttua pykälän 28 §:n osalta ja muuten kolmen vuoden kuluttua. Mitään peruuttamatonta emme onneksi nyt ole säätämässä, vaan havaitut epäkohdat voidaan vielä korjata. Uskon, että jatkossa tullaan tarkastelemaan lain tulkintaa kriittisesti ja pyytämään hallitukselta asiasta selontekoa, mutta se on jo seuraavan eduskunnan asia. Pitkin hampain ja pelko sydämessä tulen hyväksymään tämän kompromissiehdotuksen.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. A. Ojalan esiin tuomaan näkökulmaan ja keskusteluun siitä, mikä vaikutus niillä säännöksillä, joita tässä uudessa lainsäädännössä otetaan, on siihen, miten toissijaisessa koulussa valinta suoritetaan tilanteessa, jossa pyrkijöitä on enemmän kuin on mahdollista ottaa oppilaspaikoille sisään. Ed. Ojala sanoi, että hän on pahoillaan siitä, että tämä lainsäädäntö tulee voimaan, ja tulkitsen niin, että hän ilmeisesti haluaisi, että nykyinen lainsäädäntö silloin jatkaisi tältä osin voimassaoloaan, jos olen ymmärtänyt oikein.

Se tarkoittaisi sitä, että kenttä kaikenlaisten pääsykokeiden käyttämiselle, soveltuvuuskokeiden käyttämiselle, olisi täysin avoin, koska nykyinen lainsäädäntö ei millään tavalla rajaa sitä, mitä pääsy- ja soveltuvuuskokeita peruskoulussa käytetään, vaan kaikenlaisten kokeiden käyttö on mahdollista. Itse asiassa tosiasiahan on se, että tuon kaltaisia kokeita on käytetty lähestulkoon koko peruskoulujärjestelmän olemassaolon ajan ja käytetään tänä päivänäkin. Eli nuo säännökset, joita uuteen koululainsäädäntöön sisältyvät, ja ne sivistysvaliokunnan kannanotot, jotka siihen liittyvät, rajaavat nykyistä lainsäädäntöä selkeämmin tilannetta ja rajaavat myös sitä käytäntöä, joka tänä päivänä koulumaailmassa vallitsee.

Puheenvuorossa tuli esille myös ajatus siitä, että osa peruskouluista voisi jättäytyä toissijaisiksi kouluiksi. Tämä lainsäädäntö ei lähde sen kaltaisesta ajattelusta, että peruskoulut itsenäisesti tekevät päätöksiä, vaan peruskoulujen osalta ylläpitäjät tekevät ratkaisuja, ja tässä tapauksessa kunnat ovat Suomessa 99-prosenttisesti peruskouluopetuksen ylläpitäjiä, joten kyse on silloin aina kunnallisesta päätöksenteosta, kun tämän kaltaisista asioista puhutaan.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Heinosen puheenvuoroon en millään malta olla jatkamatta, koska hän totesi, että nykyinen lainsäädäntö antaa mahdollisuuden myös pääsykokeisiin ja että pääsykokeita on käytetty nykyisessä koulumaailmassa myöskin. Myönnän, että näin on osaksi, mutta en ole kyllä tavannut tilannetta, että peruskoulun ensimmäiselle luokalle olisi pääsykokein joutunut oppilaita valitsemaan. Kyllä perusperiaate on peruskoulussa ollut kaiken aikaa se, että lapsi pääsee ensimmäiselle luokalleen lähimpään kouluun siinä kunnassa, missä hän asuu. Sen rajasi nimenomaan se, että meillä oli piirijako. Mutta piirijaon poistumisen myötä tilanne aukesi huomattavasti enemmän. Nyt kun me poistamme tässä piirijaon kokonaan, se tietenkin silloin antaa mahdollisuuksia.

Kuten ministeri Heinonen totesi — olen hänen kanssaan samaa mieltä — ylläpitäjät tekevät ratkaisuja. Eli kunta on nyt se, joka voi katsoa, miten se haluaa koulunsa olevan ja miten se haluaa nämä asiat ratkaista. Siinä mielessä minulla on valtavan suuri pelko sikäli, että me olemme nähneet jo nyt, miten kunnat joissakin tapauksissa käyttäytyvät. Miten ne tulevat käyttäytymään jatkossa, löytyykö päättäjistä tarpeeksi koulumyönteisyyttä, tahtoa huolehtia siitä, että pieni ekaluokkalainen pääsee lähimpään kouluunsa? Kannan nimenomaan heistä huolta, en niinkään taito- tai taideaineista. Minusta siellä pääsykokeet ovat olleet ja saavatkin olla, mutta kun nyt on mahdollista ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin pyysin vastauspuheenvuoron ja haluan kommentoida ministeri Heinosen käsitystä, kun

hän totesi, että nykylain mukaan voimme järjestää näitä kokeita ja olemme niitä järjestäneet. Olen taipuvainen ajattelemaan vähän samalla tavalla kuin ed. A. Ojala, että nykylakiin vertaaminen ei ole relevanttia siitä syystä, että meillä on ollut koulupiirijako, joka on käytännössä toiminut sillä tavalla, että jokainen oppilas on peruskoulun ala-asteella ilman muuta mennyt tiettyyn kouluun. Myöskin peruskoulun yläasteella on ilman muuta menty tietylle yläasteelle. Sellaisissakin maalaiskunnissa, kaupungeista puhumattakaan, joissa esimerkiksi on kaksi koulua, on selvästi jaettu, kumpaan mennään. Ymmärrän, että vain harvoin on tehty tästä poikkeuksia, ja nämä poikkeukset ovat olleet esimerkiksi sitä, että on tullut paluumuuttajia, on haluttu ruotsin kieltä. Tietysti taitoaineet ovat olleet poikkeuksien aiheuttajia, koska yläasteella on ollut painotettuja musiikkiyläasteita, liikuntaa, ilmaisutaitoa jne.

Nyt tilanne muuttuu aivan oleellisesti siinä, että voidaan ensisijaisesti, varsinkin jos kunnat antavat mahdollisuuden eli avaavat oven, valita koulu. Kun esimerkiksi yläasteen kouluun tulee nyt paljon tungosta, jos siellä on painotettu mikä tahansa aine, kun aineita ei täällä nyt luetella, se sitten johtaa siihen, että ed. A. Ojalan tuoma pelko voi konkretisoitua.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Täällä viitattiin siihen, että piirijaon poistuminen tässä lainsäädännössä jotenkin olennaisesti muuttaisi tilannetta. Kysymys toissijaisen koulun valinnastahan tulee lähinnä sen kaltaisissa tapauksissa, joissa tietyssä kokonaisuudessa suhteellisen lähellä on kuitenkin useita kouluja koulutarjonnan osalta. Tällöin puhutaan aika usein kaupungeista ja kaupunkien tilanteesta. Tässä suhteessa piirijako on poistunut jo vuoden 93 jälkeen. Siinä suhteessa mitään olennaista muutosta nykyiseen tilanteeseen tämä lainsäädäntö ei tuo, vaan tässä mielessä tilanne on jo ollut olemassa. Siinä mielessä en näe niin, kun uusi lainsäädäntö selkeästi rajaa tosiaankin verrattuna sekä nykyiseen lainsäädäntöön että nykyiseen käytäntöön, että uuden lainsäädännön kautta tämä ongelma vasta syntyisi. Tämä lainsäädäntö ja siitä käytävä keskustelu ei saa olla niin sokeaa todellisuudelle, etteikö se tiedä, mikä tosiasia koulumaailmassa on ollut.

Yhtä mieltä me varmasti olemme siitä, uskon, tässä salissa, että on kaikin keinoin estettävä paluu tilanteeseen, jossa oltaisiin oppikoulun pääsykoejärjestelmässä. On selvää, että sen toivomuksen johdosta, joka sivistysvaliokunnan kannanotossakin näiltä osin on olemassa, opetusministeriö tulee hyvin tarkkaan tilannetta seuraamaan, koska siihen suuntaankaan tilannetta ei saa päästää. Mahdollisuuden käyttää soveltuvuuskokeita tulee olla täydellinen poikkeustilanne, jota käytetään ainoastaan toissijaisessa valinnassa ja silloin taito- ja taideaineissa ja mahdollisesti vieraskielisen opetuksen ollessa kyseessä.

Ed. E l o : Puhemies! Koulupoliittinen keskustelu on hyvin pitkälle keskittynyt hallinnollisiin kysymyksiin, koska kysymys on aika paljon enemmän hallinnosta kuin varsinaisesta opetuksen sisällöstä. Kuitenkin, kun tutustuin sivistysvaliokunnan mietintöön, havaitsin muun muassa sen, että sivistysvaliokunta oli jättänyt hyväksymättä eli käytännössä hylännyt lakialoitteeni muun muassa ruotsin kielen pakollisuuden poistamisesta. Haluaisin muutamalla sanalla tähän puuttua, koska se antaa myöskin mahdollisuuden puuttua tähän sisältöön.

Tein pari vuotta takaperin lakialoitteen siitä, että ruotsin kielen pakollinen opetus yläasteella poistettaisiin. Olen perustanut lakialoitteeni noin 20 vuoden kokemukseen ruotsin ja englannin kielen opettajana. Väitän kyllä tietäväni, mistä puhun, kun puhun suomalaisten kielitaidosta. Mielestäni tässä on hyvin vahvasti sekoitettu muuhun lähinnä suomenruotsalaistaholla suomenruotsalaisten oikeutettu vaatimus saada mahdollisimman hyvin palvelua omalla äidinkielellään. Tämä vaatimus on oikeutettu, kannatan sitä vaatimusta, mutta sillä ei ole mitään tekemistä sen tosiasian kanssa, että 100 prosenttia suomalaisista lukee yläasteella kolmen vuoden ajan ruotsia, joista toinen puoli, ehkä 50 prosenttia, ei koskaan lue sitä enempää kuin sen kolmen vuoden ajan eikä koskaan saavuta minkäänlaista ruotsin kielen taitoa. Minun mielestäni tämä on kerta kaikkiaan aivan käsittämätöntä.

Tällaista perusteellista keskustelua ei ole uskallettu käydä sen merkityksestä esimerkiksi muille taidoillemme, sille ajalle, joka siihen käytetään, ja sille kertakaikkiselle tehottomuudelle, joka syntyy tästä tilanteesta erityisesti englannin kielen osaamisen ja sen lukemisen kannalta. Korostan vielä, että noin 50 prosenttia ikäluokasta lukee ruotsia vain kolmen vuoden ajan ja mahdollisesti ammatillisessa oppilaitoksessa vuoden pari, mutta se ei anna sen kummempaa valmiutta kielen osaamiseen.

Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että se antaa kuitenkin yleissivistystä. Tiedetään, mikä

on artikkeli, ja konjugaatioita ja muita. Mitä tällaisella tiedolla mahdollisesti, jos sellainen tieto välittyy kolmen vuoden opetuksesta, käytännössä tehdään? Minun mielestäni ei yhtään mitään.

Sama aika voitaisiin todella käyttää suomalaisten englannin kielen taidon kohentamiseen. Kun esimerkiksi olen opettanut insinöörejä, tiedän todella, kuinka huonosti suomalaiset insinöörit osaavat englantia. Suurimmalla osalla, kun he valmistuvat insinööreiksi, ei ole minkäänlaista sellaista suullista kielitaitoa, jolla voitaisiin käydä neuvotteluja ja tehdä esityksiä englannin kielellä jne. Tämä on tilanne, jonka tunnen erittäin hyvin, ja näin se vain valitettavasti on.

Minun mielestäni suomalaisten pitäisi pyrkiä siihen, että me oppisimme jokainen oman äidinkielemme mahdollisimman hyvin ja sen lisäksi jokainen suomalainen oppisi kohtuullisen hyvin englantia, omien kykyjensä mukaisesti, niin kuin tietysti äidinkieltäkin me opimme vähän eri tavalla. Meillä on suuri tarve englannin kielen oppimiseen. Kansainvälistyminen jatkuvasti lisääntyy. Suomen EU-jäsenyys on tuonut lisää kansainvälistymistä. Me tarvitsemme, erityisesti me suomalaiset, jotka olemme kansainvälisten asioiden kanssa tekemisissä, entistä monipuolisemman, täsmällisemmän sekä suullisen että kirjallisen kielitaidon.

Väitän, että monilla suomalaisilla näyttää olevan aivan ylimitoitettu kuva omasta kielitaidostaan. Suomalaisilla tuntuu olevan sellainen kuva, jota joskus ulkomaalaisetkin ruokkivat, että kyllä me osaamme hyvin, kun jotakin osataan sanoa. Otan erään esimerkin, joka oli minusta aika kiusallinen. Kun Suomen Pankin pääjohtajaa Sirkka Hämäläistä haastateltiin EU:n parlamentissa, Suomen päälehti Helsingin Sanomat ilmaisi asian siten, että pääjohtajan englannin kieltä oli vaikea seurata eli sitä ei pystynyt seuraamaan. Kysymys oli Suomen Pankin pääjohtajan englannin kielen taidosta. Tämä oli lehtitieto. Tämä ei ollut mikään Mikko Elon tieto, vaan lehtitieto, jonka minä luin Helsingin Sanomista.

Puhemies! Tähän liittyy myös keskustelu, jota käytiin talvella Hufvudstadsbladetissa siitä ruotsin kielestä, jota ruotsinkielisissä kouluissa käytetään. Nythän monissa kaupungeissa, myös täällä Helsingissä, lähes toinen puoli lapsista, jotka menevät ruotsalaiseen kouluun, tulevat täysin suomalaisista kodeista tai sitten kodeista, joissa puhutaan sekä suomea että ruotsia. Aika monessa ruotsalaisessa koulussa välituntien kieli on suomi, ja se ei voi olla vaikuttamatta myös näiden lasten omaan kielitaitoon. Lapsista tulee puolikielisiä. He eivät osaa oikeastaan kumpaakaan, ei suomea eikä ruotsia.

Minun mielestäni tästä käytiin ansiokasta keskustelua Hufvudstadsbladetissa. En havainnut, että siihen olisi löydetty mitään ratkaisua, mutta se ongelma on olemassa. Myös se ruotsin kieli, jota Suomessa tällä hetkellä puhutaan, erityisesti näissä kouluissa, joihin viittasin, mihin siis suomenkielisiä lapsia tulee paljon, on todella kaikkien asiantuntijoiden mukaan varsin kehnoa.

Tässä yhteydessä esimerkiksi minä mielelläni näkisin, että tähän maahan yritettäisiin ruotsinkielisiin ja myös suomenkielisiin kouluihin saada ruotsinruotsalaisia opettajia. Kun suomalainen ylioppilas sillä taidolla, mikä hänellä on ruotsin kielessä, menee Tukholmaan, tapaa riikinruotsalaisen, keskustelusta ei tule ruotsin kielellä yhtään mitään. Senkin tiedän käytännöstä. Sen takia minusta olisi erittäin tärkeää, että me saisimme nyt tähän maahan opettamaan ruotsin kieltä ruotsinruotsalaisia opettajia, jotka todella puhuvat sitä kieltä äidinkielenään. En ollenkaan väheksy suomenruotsalaisten opettajien taitoa. Varmasti heillä on sitä, mutta monta kertaa huomaa kuitenkin sen, että suomen kieli siinäkin vaikuttaa hyvin voimakkaasti opetukseen.

Puhemies! Lopetan tämän kohdan toteamalla, että ruotsin kielen lisäksi — nyt jätetään englanti omaan luokkaansa, joka on ylivoimaisesti tärkein kieli — me tarvitsemme ehkä entistä enemmän saksaa ja varsinkin ranskaa EU-yhteyksissä. Me tiedämme, että EU-yhteyksissä ranska on ylivoimaisesti tärkein kieli. Kaikki asiakirjat tehdään ensin ranskan kielellä ja sen jälkeen ne käännetään englannin kielelle.

Eräs ongelmahan meillä suomalaisilla on vielä se, että suomen kieli on erikoinen kieli. Sitä eivät muistuta muut kuin eestin kieli. Jos me sitä opettelisimme, emme kovin paljon parantaisi omaa tilannettamme.

Puhemies! Muutaman sana arvioinnista. Luin mielenkiinnolla valiokunnan mietinnön koskien arviointia. Muutama kuukausi sitten Euroopan television uutisista sain sen tiedon, että Ruotsissa on sellainen kuin Utvärderingsinstitut eli Arviointi-instituutti olemassa arviointia varten. Minun mielestäni olisi mielenkiintoista kuulla, miten esimerkiksi opetusministeriössä on tarkoitus järjestää tämä käytännössä. Olen ymmärtänyt sillä tavalla, että arviointia tehdään sekä kunnan tasolla että valtakunnan tasolla. Mutta miten se käytännössä järjestetään, kuka arviointia

suorittaa, minkälainen pätevyys näillä henkilöillä on arviointiin, siitä mielelläni kuulisin.

Nimittäin, kun esimerkiksi ammattikorkeakouluja vakinaistettiin — olen sen kyllä täällä aikaisemminkin sanonut, mutta sanon toisen kerran — olin opettajana Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Meille opettajille tuli kysely siitä, se liittyy arviointiin, vakinaistamisen yhteydessä, mitä luottamustoimia meillä on, missä eri johtokunnissa me olemme. Mutta kukaan ei koskaan tullut seuraamaan sitä opetustilannetta, missä me olimme.

Minun mielestäni Suomessa pitäisi entistä enemmän kiinnittää huomiota nyt paitsi opettajan taitoon, kykyyn opettaa, välittää tietoa, mitä tietysti tutkitaan siinä vaiheessa ainakin tietyissä laitoksissa, kun opettaja saa koulutuksensa, myös siihen, mitä oppilaat todella osaavat, mikä on heidän osaamisensa. Minun mielestäni valtakunnallisia kokeita pitäisi entistä enemmän järjestää, jotka sitten mittaisivat yleistä osaamista. Suuri vaarahan on tällä hetkellä se, että tässä maassa on hyvin eritasoisia oppilaitoksia eri asteissa, jotka antavat erilaista opetusta. Kaikista kuitenkin valmistutaan, ilmeisesti toisista hyvin erilaisilla taidoilla kuin toisista, ja kaikilla on kuitenkin samanlainen tietyn asteen tutkintotodistus.

Puhemies! Ihan lopuksi vielä muutama sana ammatillisesta koulutuksesta ja työelämästä. Olen havainnut täällä eduskunnassa, jo pitkän aikaa on ollut myös sivistysvaliokunnassa paljon harrastusta siihen, että halutaan, että kun ammattioppilaitoksissa opiskellaan, olisi mahdollisimman laaja yleissivistävä koulutus. Minusta se on ihan hyvä. Se on hyvä päämäärä sinänsä. Mutta sitten tietysti pitäisi koko ajan miettiä, mikä on ammatillisen opetuksen tarkoitus? Kyllä kai ammatillisen opetuksen eräs keskeinen tarkoitus on kuitenkin antaa valmiudet työelämään. Kun esimerkiksi me kansanedustajat keskustelemme yrittäjien kanssa, kyllähän tämä on aivan keskeinen huomio. Yrittäjät sanovat aina, että nuorilla, jotka valmistuvat, ei ole työelämän valmiuksia, ei osata, vaan he joutuvat uudelleenkoulutukseen ja nimenomaan siellä yritystasolla.

Tämä on tietysti erittäin vaikeasti yhteensovitettavaa. Yleissivistävää koulutusta varmaan tarvitaan tulevaisuudessa. On paljon helpompi liikkua tietysti ammatista toiseenkin, koska ammatit nopeasti tänä päivänä häipyvät ja toiset syntyvät. Mutta taas toisaalta samanaikaisesti tulisi pystyä vastaamaan siihen, mitä yritykset odottavat nuorilta, jotka valmistuvat.

Myös eilispäivänä luin Dagens Industri -lehdestä, että Ruotsin ammatillista lukiota ollaan nyt muuttamassa siihen suuntaan, että kolmesta vuodesta kaksi opiskellaan yleissivistäviä aineita ja yksi suoritetaan sitten yrityksissä eli siis yksi vuosi ollaan yrityselämässä. Tämähän muistuttaa hyvin paljon saksalaista duaalijärjestelmää, josta on ollut keskustelua, jossa yrityksissä tapahtuu suurin piirtein puolet koulutuksesta. Olen ymmärtänyt, että Suomessa me pyrimme samaan. Me pyrimme antamaan entistä enemmän työelämän valmiuksia, mutta minusta tuntuu, että siinä on edelleenkin paljon tehtävissä ja on harkittavissa, miten tätä voidaan kehittää.

Puhemies! Minun puheenvuoroni on ollut aika pitkälle sisältöön liittyvä, vaikka tämä on hallintolaki, mutta näitä asioita on myös tässä yhteydessä käsitelty.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! En toista, mitä edellisessä puheenvuorossani sanoin lakia ensimmäisessä käsittelyssä käsiteltäessä. Ajattelin, että muutamilla kommenteilla kommentoisin esitettyjä väitteitä.

Voisin ihan hyvin aloittaa ed. Elon puheenvuorosta. Tosi on, että valiokunnassa ei ollut sellaista pykälää auki, jossa me olisimme pakkoruotsiin ottaneet kantaa lainkaan. Myönnän, että siitä ei keskusteltukaan.

Toinen asia on arviointi. Aivan oikein, arvioinnilla pyritään juuri arvioimaan sitä, mitä oppilaat osaavat, ja juuri poistettaisiin eriarvoisuutta, joka on erilaisten arvostelukriteereiden ja -asteikkojen johdosta. Opettajat arvostelevat vähän eri tavalla, ja toivoa sopii, että tämä arviointi, joka on nyt tehty opetuksen tueksi, tulisi parantamaan ja nostamaan samalla opetuksen tasoa. Valiokunta paljon keskusteli ja kuuli asiantuntijoita juuri siitä, miten Opetushallituksessa arvioinnin toteuttaminen järjestetään opetusministeriön tavoitteiden mukaisesti, niin etteivät samat henkilöt ole kehittämässä ja tekemässä arviointisuunnitelmia ja -ohjeita ja myös arvioimassa. Me olemme siitä sanoneet ponnessa, jonka voi sieltä lukea, yksi niistä 20 ponnesta. Sen mukaan me haluamme erottaa nämä tehtävät toisistaan.

Yksi asia, jonka ed. Elo nosti esiin, on ammatillisen koulutuksen vastaaminen työelämän tarpeisiin. Se oli meillä hyvin vahvasti esillä, ja siellähän on nyt työssäoppiminen, joka tulee ammatilliseen koulutukseen, puolen vuoden työssäoppiminen, joka on koulun vastuulla. Oppisopimuskoulutus tulee laajentumaan. Sitä on sekä

nuorisoasteella että aikuisten ammatillisessa koulutuksessa. Valiokunta lisäsi lakiin ammatillisesta koulutuksesta muistaakseni 2 §:ään sen maininnan, että ammatillisen koulutuksen on vastattava työelämän osaamistarpeisiin. Juuri sitä ed. Elo peräänkuulutti.

Mitä tulee ed. Vehkaojan puheenvuoroon, hämmästelin hänen kritiikkiään. Hän hieman aliarvioi meidän toimintaamme sivistysvaliokunnassa, vaikka hän ei ole sen jäsen eikä varajäsenkään. Olen itsekin ollut sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, ja päinvastoin minusta tuntuu, että siellä joudutaan monesti hyväksymään sellaisia lakeja, jotka on tuponeuvotteluissa päätetty hyvin pitkälle, niin että ei voi pilkkuakaan siirtää. Toisin on koululain kanssa. Tämä on siis todella hyvin valmisteltu parlamentaarisen työryhmän avulla, niin kuin ed. Aula juuri toi esiin, ja senpä takia tässä ei ole ollut niin paljon muutospaineita, vaikka olemme kuulleet paljon asiantuntijoita. Siinä mielessä hieman hämmästelin tätä kritiikkiä.

Mitä tulee vammaisten opiskelijoiden asemaan ja ed. U. Anttilan ponteen, kun tässä vaaditaan hallitusta huolehtimaan koululakien toimeenpanossa vammaisten henkilöiden oikeuksista, nyt kuitenkin on niin, että vammaisten oikeuksista säädetään monissa muissa laeissa, ja täällähän lukee, että vammaisille opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen. Meillä on vammaispalvelulaki. Se ei ole ainoa. Kansaneläkelaitos kustantaa ammatillista koulutusta, apuvälineitä, joten ei koululailla voida mennä muiden lakien alueelle. Todella mielestäni tälläkin hetkellä on aika hyvin järjestetty joidenkuiden vammaisten ammatillinenkin koulutus, esimerkiksi aistivammaisten. Mutta varmaan on näin, että parantamisen varaa on.

Kun ed. U. Anttila sanoi, että koulutus pitäisi voida järjestää vammaisille sitten jollakin muulla tavalla, jos ei opiskelijan kunto, sairaus tai vamma anna mahdollisuutta osallistua ammatilliseen koulutukseen, nythän täällä on ammatillista koulutusta koskevassa laissa 15 §:ssä myös mahdollisuus, että opetus voidaan antaa lähiopetuksena tai etäopetuksena, joten silloin voidaan tällä poistaa liikkumisesteet tai ainakin tällaiset esteet, jotka ed. Vehkaoja nosti esiin, joten sen takia emme tästä lausuneet enempää. Kuitenkin kaikilla oppilailla on oikeus saada opetusta, ja emme joka pykälän kohdalla näitä toistaneet.

Ed. Korteniemi vaatii lausumassaan, että olisi pitänyt lailla estää opettajien lomautukset. Nythän tässä laissa oppilaiden oikeudet paranevat aikaisempaan verrattuina, kun pykälässä on oppilaan oikeus saada opetusta opetussuunnitelman mukaisesti jokaisena päivänä. 190 päivää on vielä perusopetuksessa määritelty työajaksi. En usko, että tätä voitaisiin tämän paremmin sanoa, koska jos me yhden ammattiryhmän kohdalla menemme lailla kieltämään lomautukset, silloin tulevat varmaan kaikki muut ammattiryhmät, jotka vaativat samaa lain turvaa, sairaanhoitajat ja sairaalan lääkärit ym., jotka ihmisiä hoitavat, joten ei voida lailla mennä tähän, mitä ed. Korteniemi vaatii.

Ed. Vehviläinen vaatii lausumassaan, että kaikille kuusivuotiaille pitäisi järjestää mahdollisuudet jo ensi elokuusta vuoden mittaiseen maksuttomaan esiopetukseen. Hän arvosteli valiokunnan hyväksymää pontta siitä, että siirsimme päivämäärän vuoteen 2000 ja siihen tuli lausuma siitä, että se voidaan toteuttaa taloudellisen tilanteen niin salliessa. Valiokunnan lausuma osoittaa, että meillä on realistinen käsitys siitä, että uudet etuudet myös maksavat. Tunnustamme taloudelliset realiteetit ja tunnemme niistä vastuuta. Jos me uusia etuuksia samanaikaisesti säädämme, kun myös toisaalta kunnat ovat vaikeuksissa eivätkä pysty edes perusopetusta järjestämään, silloin olemme vähän hakoteillä.

Sama tulee nyt sitten oppilaanohjauksessa. Jos hyväksytään vaatimus, että tulee olla riittävät edellytykset, sehän tarkoittaa, että täytyy olla lisää rahaa ja korvamerkintä.

Kaikki ovat hyviä asioita, mutta näihin ei valiokunta nyt voinut sitoutua.

Joka tapauksessa, puhemies, haluaisin sen verran vielä sanoa tästä laista, että mielestäni tämä on erinomaisen hyvin valmisteltu. Vaikka me kuulimme niin paljon asiantuntijoita, ei kuitenkaan tullut mitään olennaisia muutospaineita. Nämäkin paineet, jotka tulivat, tulivat oikeastaan käynnissä olevan keskustelun pohjalta. Ei valiokunta ole kieltänyt yleistä keskustelua tämän käsittelyn jälkeenkään, mutta jostakin syystä se on nyt laantunut. Olisi hyvä, jos kouluasioista keskusteltaisiin ja katsottaisiin, miten turvataan, järjestetään lapsille perusopetus ja myös keskiasteen opetus ja tämän lain mukaiset etuudet, mitkä ovat mahdollisia.

Rahasta on kiinni, ja sen takia tietysti on tärkeää, että pystymme pitämään taloutemme kunnossa ja sitä kautta myös kunnille antamaan mahdollisuuksia hoitaa koulutuksen järjestämisen. Tässä mielessä tulevat mieleen huonossa asemassa olevat kunnat. Minusta opetusministerin

ehdotus seurakuntien yhteisöveroleikkauksesta on yksi vaihtoehto väliaikaisesti pyrkiä korjaamaan tilannetta, koska monet kunnat todella ovat vaikeuksissa. Mutta tämä laki antaa mahdollisuuksia myös yhteistyöhön yli kuntarajojen, ja sillä tavalla yhteistyöllä voitaisiin myös säästää ja turvata palvelut. Ei jokaisen kunnan tarvitse kaikkea itse hoitaa. Yhteistyöllä on tämän lain voimaan tultua mahdollisuudet hoitaa asioita ja turvata peruspalvelut.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En tarkoittanut mitenkään aliarvioida sivistysvaliokunnan työtä enkä sitä myöskään tehnyt. Sen sijaan halusin todellakin keskitetysti nostaa esille kysymyksen vammaisista ja ennen kaikkea tällaisen erikoislainsäädännön, koululainsäädännön, suhteen vammaisia palvelevaan muuhun lainsäädäntöön. Erityisenä esimerkkinä poimin vammaispalvelulain.

Pahoittelen todellakin sitä — ja oikeastaan sain nyt vahvistuksen valiokunnan puheenjohtajaltakin — että valiokunnassa on todella laajasti ajateltu jopa vammaispalvelulain osalta sillä tavalla, että se kulkee ensisijaisena lakina. Tässä nyt jonkinlainen linjausristiriita meidän välillämme juuri onkin. Minä olisin todella mielelläni suonut, että kaikki se tavara ja ne tarpeet, joita vammaisilla on, olisi tuotu koululainsäädännön sisään, ettei tarvitsisi tällaisia alentavia viittauksia vammaispalvelulakiin esimerkiksi ollenkaan esittää, koska sehän toissijainen.

Jos halutaan esimerkki, otan takuulla keskustelun piiriin kuuluvan esimerkin. Se koskettaa koulumatkoja. Tämä oli minusta erittäin ikävä asia, että vamma ei tullut esimerkiksi mukaan luetteloon, jossa puhutaan koulumatkojen yleisistä perusteista poikkeamisista, vaan se on niputettu muiden syiden yhteyteen. Se on minusta erittäin vanhanaikaista eikä vastaa lainsäädännön nykyhetken tasoa, joka meillä on esimerkiksi perusoikeuksien puolella tai sitten jopa Amsterdamin sopimuksessa.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle vastaisin, että ei se tarkoita, kun hän sanoi, että vammaispalvelulaki on toissijainen, ettei niitä palveluita saisi lainkaan. Mutta jos toisen lain mukaan palvelut saa, silloin ne järjestyvät sitä kautta, mutta elleivät järjesty, vammaispalvelulaki astuu voimaan, joten ei minusta tässä ole ristiriitaa.

Ed. Vehkaoja mainitsi puheenvuorossaan aikaisemmin, että esimerkiksi aikaraja ja matka vammaisen kohdalla on pitempi. Me keskustelimme siitä, että on hyvä, että vammainen, jos haluaa, voi asua kotona ja silloin matkaan voidaan käyttää pitempi aika. Olemme näihin hyvin tarkkaan perehtyneet ja sen jälkeen tulleet johtopäätökseen, joka mietinnössä on. Tässä on hyvin vaikea ruveta yksityiskohtaisesti selvittämään näitä monimutkaisia asioita.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa rouva puhemies! Haluan ottaa puheenvuorossani esille muutamia asioita.

Hyvin paljon on keskusteltu koulun valintaoikeuteen liittyvistä vaaroista. Ne on hyvä tiedostaa, ja asiaa on hyvä seurata. Lainsäädäntö on jo kuitenkin aikaisemmin korostanut nuorten vapaata hakeutumisoikeutta peruskoulun jälkeisiin oppilaitoksiin. Mielestäni tähän asetelmaan istuu huonosti sellainen ajatus, että, sanotaan, päivähoidon ja peruskoulun jälkeisen ajan välissä peruskoululaisella ei olisi minkäänlaista oikeutta valita koulua ja että asuinpaikka ehdottomasti määräisi sen, millaisia koulutuspalveluja saisi nauttia.

Lähikoululla on varmasti jo luonnostaan vetovoimaa. Me myös tiedämme, että kouluopetukseen ollaan onneksi yleensä tyytyväisiä. Mutta niin kuin elämässä yleensä, toiset asiakassuhteet ovat parempia kuin toiset ja toisten tarjonta miellyttää joitakin enemmän joitakin vähemmän. Joillakin on ollut tähänkin saakka mahdollisuus hakeutua esimerkiksi musiikkiluokkiin ja steinerkouluihin.

Meillä koulutuspalvelut ovat yleensä tasaisen hyviä, eikä meillä ilmeisesti ole suurta halua hakeutua muuhun kuin lähikouluun. Toki poikkeuksiakin on. Meidän on silti hyvä ottaa huomioon esimerkiksi sellainen mahdollisuus, että meillä oivallettaisiin esimerkiksi kyläkoulujen yleensä turvallinen kasvuympäristö valtiksi, joka saattaa sopia erityisen hyvin eräille lapsille. Vaikka meillä ei ole esimerkiksi amerikkalaisen koulujärjestelmän ongelmia, on hyvä huomata, että siellä on koulun valintaoikeutta pidetty yhtenä rotuerottelun vastustamisen menetelmänä, siis tasa-arvon lisäämisen välineenä. Maantieteen ja koulun määräytymisen ehdoton yhteys on siellä haluttu katkaista.

Tuntuu siltä kuin koulun valintaoikeuteen ei voitaisi lainkaan liittää tasa-arvoistavia ponnistuksia. Ei meidän ole mikään pakko toimia niin kuin yliopistomaailmassa, jossa huippuyksilöille annetaan kaiken lisäksi tuloksellisuusrahaa, että

he kykenisivät vielä parempiin saavutuksiin. Jos perusopetuksessa alkaa näkyä eriarvoistumista, meillä on kaikki mahdollisuudet käyttää toisenlaista logiikkaa, tukea heikompia lisäresursseilla. Tämä on toki poliittisesta tahdosta kiinni, ja toivon, että sellaista poliittista tahtoa löytyisi sekä valtiolla että kunnissa.

On sanottu, että nyt vain kirjataan lakiin jo käytännössä toteutuvat asiat. Tarkalleen ottaen koulun valintaa koskeva oikeus on nyt riippuvainen kunnan ratkaisuista ja laki tekee siitä tietyillä ehdoilla peruskoululaisen vanhemmille subjektiivisen oikeuden. Haja-asutusalueella tämän oikeuden käytännön toteutumista rajoittaa se, että koulukuljetukset jäävät vanhempien vastuulle, ellei kunta niihin osallistu.

Arvoisa puhemies! Koulun kehittämisen pitää lähteä siitä, että koulu on hyvän ja terveen itsetunnon kasvun paikka. Koulu luo edellytykset hyvälle elämälle, ja kannatan mielelläni lapsilähtöistä koulun kehittämistä. Mutta eräässä kohdassa mielestäni mietintö ja nyt jo äänestetty asia eli esikouluopetus ei ole lähtenyt lapsilähtöisyydestä, vaan siinä taloudelliset intressit ovat olleet etusijalla.

Esiopetuksen tarpeesta on olemassa laaja periaatteellinen yksimielisyys. Suomi on lähes ainoa Euroopan maista, joista puuttuu joko esiopetus tai perusopetus kuusivuotiaille. Esiopetuksen toteuttaminen olisi suuri sivistyksellinen uudistus. Se lisäisi huomattavasti koulutuksen alueellista ja sosiaalista tasa-arvoa.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä ottaa esille kaksi lausumaehdotusta, jotka mielestäni ovat tärkeitä ja joita kannatan. Toki täällä on monia muitakin, mutta ajan puutteen vuoksi en niitä kaikkia käsittele. Toinen on nimenomaan ed. Anu Vehviläisen esiopetukseen liittyvä ponsi ja toinen on ed. Ulla Anttilan vammaisten henkilöiden oikeuksia ja yhdenvertaista mahdollisuutta koulutuksessa käsittelevä ponsi. Mielestäni nämä ovat erittäin tärkeitä, ja toivon, että ne menevät läpi.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Yhdyn siihen, että esille tulleet ponnet ovat kannatettavia. Esiopetuksen voimavaroihin ja myös oppilaanohjauksen parantamiseen liittyvät ed. Vehviläisen lausumaehdotukset ovat todella harkittuja, ja toivoisi, että ne tulisivat hyväksytyiksi, joten kannatan niitä.

Lähikouluproblematiikkaan ja ed. Jäätteenmäen puheenvuoroon viitaten haluaisin aivan lyhyesti todeta, kun hän mainitsi Amerikan ja toi esille ajatuksen, että siellä jotenkin hyvin olisi ymmärretty oppilaan vapaa valintaoikeus. Sain itse olla seuraamassa amerikkalaista koulujärjestelmää kolme vuotta sitten eräällä 15 000 asukkaan paikkakunnalla, missä oli tilanne sellainen, että siellä yleensä oli yksi lähikoulu kylällä tai pienessä kaupunkiyhteisössä. Tämä oli johtanut siihen, että sinä keväänä, jolloin siellä itse olin eli 95 kesäkuussa, tällä 15 000 asukkaan alueella 70 oppilasta kirjoitti kotoa käsin ylioppilaaksi. Siis oppilaitten vanhemmat olivat ratkaisseet asian niin, että kun lähikoulu on sellainen koulu, että sinne ei voi panna oppilasta, sen opetusjärjestelyt ovat niin kehnot, niin opetus hoidettiin vanhempien toimesta kotoa ja sitä kautta sitten myös suoritettiin sen koulun loppututkinto.

Minusta tämäkään tilanne ei ole hyvä, mutta toki myönnän sen, että Suomeenkin saattaisi olla mahdollista luoda tällainen kotikoulu varsinkin sellaisille paikkakunnille, missä on harva asutus ja vähän oppilaita, koulu on lakannut ja on pitkä matka seuraavaan kouluun. Jos oppilaan vanhemmat ovat aktiivisia ja kykeneviä, niin siihen varmasti joudutaan, että mietitään sitäkin vaihtoehtoa. Varsinkin nyt, kun tekninen kehitys on mennyt hyvin eteenpäin, etäopetushan mahdollistuisi olletikin, jos meillä olisi vielä opetuskeskuksia, joista oppilaitten vanhemmat voisivat tarvittaessa apua saada.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Ala-Harja totesi äsken, että tähän koululainsäädäntöpakettiin ei ole ollut paljon muutospaineita. Olen tästä hiukan toista mieltä sen takia, että varmasti meille kansanedustajille, muillekin kuin valiokunnan jäsenille, on tullut matkan varrella runsaasti konkreettisiakin ehdotuksia muutospykäliksi ja aika paljon myös valiokunta on niitä ottanut huomioon. Jo se seikka, että perusopetuslain tarkoituspykälä on sivistysvaliokunnassa kirjoitettu uudelleen huomattavasti parempaan muotoon, kuin minkä hallitus esitti, minusta kertoo siitä tosiasiasta, että muutospaineita on ollut ja varsin primääreihin asioihin.

Nyt kuitenkin nämä kiistellyt koululait ovat hyväksymistä vailla ja eduskunta tulee ne hyväksymään selkeiden ja tärkeiden valiokunnassa tehtyjen muutosten jälkeen. Vaikka eduskunnan sivistysvaliokunta muutti parempaan suuntaan useita lakien pykäliä, nyt hyväksyttävät lait eivät tule saamaan kansalaisten täyttä luottamusta. Tämä on valitettavaa, sillä kuten olen aiemmin todennut, merkittävät koululakien muutokset, olletikin kun ne koskevat koko yleissivistävää

koulutusta, niin kuin tässä tapauksessa, tulisi pyrkiä aikaansaamaan yksimielisinä. Koululakeihin kohdistuvaa kritiikkiä tulee nyt muualtakin kuin tavalliselta suunnalta eli oppositiosta. Viittaan vain koko ajan julkisessa sanassa meneillään olevaan keskusteluun koulun valinnasta, valintaoikeudesta, pääsykokeista, valinnaisuuden toteutumisesta, puhumattakaan opettajien lomautuksista.

Näitten uusien koululakien merkitystä on sekä vähätelty että liioiteltu. Keskustelussa on usein kuultu väite, että lait eivät muuttaisi juurikaan nykykäytäntöä. Näinhän ei ole. Lait tulevat lisäämään huomattavasti erilaisuutta ja vaihtoehtoisuutta, mikäli päättäjiltä riittää vain rohkeutta ovien aukomiseen. Siksi ymmärrän hyvin sitä kritiikkiä, jota koulun valinta- ja pääsykoeproblematiikka aikaansaa. Vaikka valiokunta teki monia korjauksia, tähän jäi valitettavasti epätäsmällisyyttä, mistä tämäniltainenkin keskustelu kertoo. Olemme käyneet juuri rajaavaa keskustelua näistä kiperistä kysymyksistä, kipukohdista.

Mitä tulee lakien mahdolliseen mullistavuuteen, on siitä todettava, että monet hyvät asiat ovat käytännössä kuitenkin yhteydessä koululle annettavaan perusresurssiin. Jos perusvoimavarat hupenevat vuosi vuodelta, ei väljä, moderni lainsäädäntö edistä koulun nykyaikaistumista, päinvastoin. Siksi pidän hyvin tärkeänä sitä, että todella peruskoululle ja myös koko koululaitokselle saataisiin kunnolliset voimavarat. Tässä mielessä ed. Korteniemen lausumaehdotus on myös hyvin paikallaan. Sillä juuri haluttaisiin turvata kaikkein heikoimmassa asemassa olevien alueiden ja kuntien mahdollisuus antaa perusopetusta.

Tämähän ei ole pelkästänsä kuntien kysymys, niin kuin täällä joissakin puheenvuoroissa on korostunut, vaan kysymys on yhtä hyvin valtion kuin kunnankin vastuusta. Juuri kun ei ole riittävää perusvoimavaraa perusopetukseen eikä myöskään esiopetus pääse alkamaan — se on hurskaiden toiveiden varassa, niin kuin tämä hallituksen ponsi osoittaa — nämä kaksi asiaa jo ovat omiaan kasvattamaan epätasa-arvoisuutta, sekä alueellista epätasa-arvoisuutta että oppilaiden välistä epätasa-arvoisuutta.

Arvoisa puhemies! Uskallan ennustaa koulutuspoliittisen keskustelun jatkuvan tämän lainsäädännön hyväksymisen jälkeenkin. Siihen viittaa edellä mainittujen asioiden lisäksi alkava keskustelu lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten valinnaisuuksien toteutumisesta suhteessa perustutkintoihin ja työelämän odotuksiin. Tähän puuttui muun muassa äsken ed. Elo. Ammatillinen perusopetus uhkaa jäädä lukion ja ammattikorkeakoulun kehittämisen jalkoihin.

Keskustelua varmasti lähiaikoina syntyy myös ammattikorkeakoulusta ja ammattikorkeakouluverkoston etenemisestä. Ammattikorkeakouluverkoston luominen oli ja on merkittävä koulutuspoliittinen uudistus. Sen synnyttäminen on edelleen ajatellen juuri verkoston laajentumistakin tuskallista. Käytännön elämässä nykyinen hallintomalli aiheuttaa suuria vaikeuksia. Koko ammatillisen koulutuksen hallinnointi kuntayhtymissä on raskas. Perusteluja löytyy ajatukselle ammattikorkeakoulun ja muun ammatillisen opetuksen hallinnon eriyttämisestä. Nyt ammatillinen peruskoulutus uhkaa jäädä kehittymättä paitsi taloudellisista myös hallinnollisista syistä.

On joskus sanottu, että koulu kulkee aina muusta yhteiskunnan kehityksestä jäljessä. Eräässä mielessä tämä pitänee paikkansa, sillä koulu heijastelee kulloinkin niitä arvoja, jotka ovat yhteiskunnassa vallalla. Tämän vuosikymmenen alussa levisi meille individualismi ja talousjohtamista korostava suunnittelu- ja hallintokulttuuri. Sain itse joutua sen pyörteisiin. Useat kouluun ja opetukseen tulleet kriteerit ovat yksilön suorituksia mittaavia. Pisimmälle on nyt mielestäni ehditty yliopistoissa, joissa määrällisiin tuloksiin on sidottu paljon rahaa, perusvoimavaroja.

Arvoisa puhemies! Näen, että kohta hyväksyttävät koululait heijastelevat näitä vuosikymmenen alun vallalla olleita arvoja siitäkin huolimatta, että sivistysvaliokunnan mietinnössä on yritetty laajentaa arvomaailmaa. Minun on kuitenkin pakko todeta lakien hyväksymisen yhteydessä, että en usko näiden arvojen enää olevan kestäviä seuraavan vuosituhannen alussa.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa mainitsi, että tavoitepykälä olennaisesti muuttui, kun hallituksen esityksessä ollut muoto "kasvamista hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi" muutettiin "kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen". Muotoilu tuli siis väljemmäksi. Itselleni olisi kyllä hallituksen esitys hyvin sopinut, mutta enemmistö oli jälkimmäisen kannalla, ja se tuli valiokunnan kannaksi.

Myös ed. Isohookana-Asunmaa viittasi käytyyn keskusteluun ja kritiikkiin. Kuitenkin kes-

kustelussa hyvin pitkälle puhuttiin sellaisista asioista, joihin tämä hallinnollinen puitelaki ei ollenkaan voi vastatakaan. Puhuttiin pedagogisista ja taloudellisista asioista, ja se keskustelu varmaan jatkuu, ja on hyvä, että opetuksen laadusta ja tasosta puhutaan.

Tämä ammatillisen koulutuksen jalkoihin jääminen minusta ei pidä paikkaansa, päinvastoin. Laki nyt velvoittaa sekä lukion että ammatillisen koulutuksen yhteistyöhön. Tulee arviointi, joka aivan varmasti myös nostaa opetuksen tasoa. Tulee myös työssä oppiminen ja työelämäyhteydet. Se, että työelämä juuri tarvitsee ammatillisen koulutuksen käyneitä osaavia henkilöitä, tulee aivan varmasti nostamaan ammatillisen koulutuksen arvostusta ja tasoa, mutta arvostus täytyy ansaita. Sitä ei voida lailla yksin määrätä.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä on varmasti erilaisia käsityksiä, kuten koko koululakipakettikeskustelussa ensimmäisestä keskustelusta alkaen on ilmennyt, sanojen ja käsitteiden merkityksestä.

Itse näen, että esimerkiksi opetuksen tavoitteet, 2 § perusopetuksen kohdalla, on huomattavasti täsmällisempi ajatellen opettajaa ja hänen tehtäväänsä, ajatellen opettajien kouluttajia, mihin he kouluttavat jne. Se kuitenkin sanoo konkreettisemmin, mihin suuntaan pitää kehittyä. On valitettavaa, että lukiolakia ja ammatillista perusopetuslakia ei voitu näiden pykälien osalta muuttaa täsmällisempään suuntaan, vaikka se olisi ollut myös hyvin välttämätöntä.

Mitä tulee siihen, voidaanko tällä lailla vaikuttaa koulun sisällä, tietenkin voidaan, ed. Ala-Harja. Tämä hallintolaki on myös rakennelaki, ja totesitte, että esimerkiksi pedagogiset kysymykset olisivat erillään näistä laeista. Eivät missään tapauksessa ole. Esimerkiksi opetusryhmäkokokeskustelu, jota täällä on käyty, on jos mikään hallintoon ja rakenteeseen liittyvä kysymys, mutta myös hyvin pitkälle opetuksen sisältökysymys ja pedagoginen kysymys.

Ed. Suhola: Arvoisa puhemies! Olisi kiehtovaa osallistua jälleen kerran tähän ihmisyyskeskusteluun, mutta pidättäydyn näin illansuussa siihen, että vain perustelen lausumaehdotukseni, joka koskee opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintojen jälkeenjääneisyyden korjaamista.

Valtion tehtävänä yhdessä koulutuksen järjestäjien kanssa on turvata riittävät taloudelliset voimavarat opetuksen järjestämiseen. Nyt tämä lähtökohta ei ole toteutunut. Perus- ja lukioopetuksen yksikköhinnat ovat jääneet jälkeen 14 prosenttia todellisista kustannuksista. Kuntiin kohdistuneet valtionosuusleikkaukset ovat lisäksi saattaneet monet kunnat suuriin taloudellisiin vaikeuksiin. Valtionosuusleikkaukset ja yksikköhintojen jälkeenjääneisyys ovat heikentäneet opetuksen järjestämisen edellytyksiä. Talousvaikeuksissa olevat kunnat eivät pysty takaamaan enää riittäviä opetustoimen palveluja koululaisille. Se on tällä hetkellä merkittävä koulutuksellista tasa-arvoa uhkaava tekijä. Vahvakaan sivistystahto ei kumoa tätä tosiasiaa.

Voimavarojen ja velvoitteiden välinen epäsuhta on monissa keskusteluissa eduskunnassakin tunnustettu, mutta toimenpiteisiin ei silti ole voitu ryhtyä. Ymmärrän talouden realiteetit, mutta minusta opetustoimen yksikköhintojen jälkeenjääneisyys olisi ollut luontevaa korjata koululainsäädännön yhteydessä, mutta poliittista tahtoa tähän ei löytynyt. Sinnikäs kuitenkin kun olen, esitän vielä, että eduskunta voisi hyväksyä lausuman, jolla hallitus velvoitettaisiin ryhtymään pikaisesti toimiin.

Tässä ryhtymisessä kysymys ei ole vain opetustoimen yksikköhinnoista, vaan sama ongelma koskee myös kulttuuritoimen yksikköhintoja. Myös ne ovat jääneet jälkeen todellisista kustannuksista. Tämän tosiasian poisjäämisen valiokunnan lausumasta katson pikemminkin johtuvan valiokunnan kuumeisesta loppurutistuksesta kuin vakaasta harkinnasta. Valiokunnan lausumahan kiinnittää huomiota vain perusopetuksen yksikköhintojen jälkeenjäämiseen todellisista kustannuksista. Sama jälkeenjääneisyys koskee kuitenkin koko opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintoja. Näin esittämäni lausuma on laajempi ja ottaa huomioon koko opetus- ja kulttuuritoimen.

Arvoisa puhemies! Ehdotan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan lausuman: "Eduskunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintojen jälkeenjääneisyys pikaisesti korjataan vastaamaan todellisia kustannuksia."

Tämän lisäksi, arvoisa puhemies, kannatan molempia ed. Vehviläisen tekemiä lausumaehdotuksia.

Ed. Ihamäki: Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta on hyväksynyt hallituksen esityksen koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi, ja asia on nyt täällä kolmannessa käsittelyssä. Käsittely valiokunnassa kesti vuoden ajan, jona aikana kuultiin yli 360 asiantuntijaa. Julkisuudessa

esiintyneet pelot uusien lakien johdosta ovat mielestäni aiheettomia, sillä laki nykyiseen verrattuna parantaa oppilaiden oikeusturvaa, lisää valinnaisuutta, joustoa ja yhteistyötä.

Esityksellä uudistetaan koululainsäädäntö. Voimassa oleva oppilasmuotoihin perustuva runsas ja hajanainen lainsäädäntö korvataan koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, koulutusasteisiin ja -muotoihin sekä opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvalla, nykyistä suppeammalla ja keskitetymmällä lainsäädännöllä. Koulutuksen järjestäjien toimivaltaa päättää koulutuksen järjestämistavoista lisätään olennaisesti.

Valiokunta teki hallituksen esitykseen uudistusehdotuksia, joista yksi koski liikunnan ja terveystiedon asemaa lukio- ja ammattikoulutuslaeissa. Tekemäni rinnakkaislakialoite koski terveystiedon ja liikunnan ottamista lukio- ja ammattikoulutuslakeihin. Hallituksen esityksessä näitä ei ollut. Ne olisi sisällytetty lakien sijasta valtioneuvoston, opetusministeriön ja Opetushallituksen päätöksiin ja ohjeisiin. Viime kädessä ne olisivat kuitenkin jääneet kuntien opetussuunnitelmien laatijoiden erilaisten käsitysten ja arvioiden varaan. Tähän ei oltu ylipäätään tyytyväisiä, sillä pelättiin terveystiedon ja liikunnan opetuksen järjestelmällisyyden kärsivän ja jäävän sattumanvaraiseksi monissa kouluissa, jos niitä ei saada merkittyä lakeihin. Sivistysvaliokunta hyväksyi lopulta rinnakkaisaloitteeni sisällön.

Terveystieto ja liikunta nähtiin tärkeänä sisällyttää oppiaineluetteloihin, koska koulun tavoite on antaa valmiuksia myöhempää elämää varten. Ne ovat tärkeitä oppiaineita, jotka vaikuttavat ihmisten terveysasenteisiin ja antavat tietoa omasta itsestä. Väestön hyvän terveyden edellytys on, että ihmisellä on tiedolliset valmiudet terveydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Se on terveyden edistämistä parhaimmillaan. Nimenomaan nuorten terveyden edistämisen on todettu olevan yksi keskeisimmistä terveyspolitiikan painoalueista. Lukion ja yleensä keskiasteen liikunnan ja terveystiedon tärkeimpiä tehtäviä on vahvistaa liikunnallisen ja terveen elämäntavan omaksumista, mikä edistää yksilön hyvinvointia ja kansanterveyttä sekä työkykyisyyttä. Tiedot ja taidot sekä valmius oman terveyden ja työkykyisyyden ylläpitämiseksi tulee nähdä sekä yleissivistyksen osana että yleiseen ammatilliseen pätevyyteen kuuluvina.

Marraskuussa 1997 järjestettiin suuri konsensuspaneeli Helsingin yliopiston juhlasalissa suomalaisten sydän- ja verisuoniterveyden edistämiseksi. Siihen osallistui suuri joukko eri tahojen, muun muassa elinkeinoelämän, kaupan, yhteiskuntaelämän, kansanterveyden, lääketieteen ja terveydenhuollon, asiantuntijoita. Minulla oli ilo toimia paneelin puheenjohtajana. Paneelin lopputulos oli yllättävä. Lääketieteen gurutkin totesivat, että parhaiten parannetaan kansanterveyttämme tänä päivänä antamalla suomalaisille mahdollisimman hyvä koulutus. Totta on, että kansanterveys ei juurikaan enää nykyään parane rakentamalla lisää terveyskeskuksia ja sairaaloita. Ne ovat välttämättömiä erityisesti silloin, kun ihminen sairastuu, mutta terveysalan ihmisetkin tietävät, että terveyden perusedellytyksiin kuuluu paljon muutakin. Terveyteen vaikuttavat monet perinteisen terveydenhuollon ulkopuolella olevat tekijät ja päätökset. Koulutustason kohentuminen sekä yhteiskunnallisten ja sosiaalisten olojen paraneminen luo terveyttä.

Sama konsensuspaneeli vaati yksimielisesti, että terveystieto ja liikunta on otettava säännöllisiksi oppinaineiksi myös lukio- ja ammattikoulutuslakeihin. Tähän laajaan konsensuspaneelin vaateeseen perustui myös tekemäni rinnakkaisaloite, joka sisältönsä puolesta nyt hyväksyttiin, mistä sivistysvaliokunnalle ja mahdollisesti myöskin eduskunnalle kiitokset. Eduskunta on osoittanut olevansa merkittävä terveystyön tekijä.

Terveystieto on oppiaineena välttämätön kaikilla koulutuksen tasoilla. Kysymys on terveyssivistyksestä. Koulumme opettaa oppilaan tietämään Rooman keisarit, Etelä-Amerikan tulivuoret, matematiikan salat ja kielen ongelmat, mikä on hyvä asia, mutta oppilaan tietämys itsestään ja oman kehon toimintojen ja ja reaktioiden ymmärtäminen saattavat jäädä olemattomaksi. Miten sydän lyö, miten ruuansulatus toimii, miten muistia voi harjoittaa tai miten ehkäistä sydäntauteja ja syöpää, miten välttää tartuntatauteja ja miten lääkitä masennusta? Näistä asioista ei kerrotan monestikaan eikä ainakaan riittävästi. Kuitenkin terveys on yksi ihmisen tärkeimpiä voimavaroja.

Koululaitos on merkittävä ja kansalaisten hyväksymä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämän vaikutuskanava. Koulu vaikuttaa lasten ja nuorten terveyskäyttäytymiseen usealla tavalla. Opetuksessa voidaan edistää lasten tiedollisten, taidollisten ja asenteellisten valmiuksien muodostumista ja auttaa terveyttä edistävien elintapojen omaksumisessa ja luoda valmiuksia niiden ylläpitämiseen koko elinajan.

Terveiden elämäntapojen edistäminen on osa

peruskoulun, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten toimintaa ja työn sisältöä. Terveyden edistämistä on tarpeen edelleen korostaa. Sitä on myös tarpeen kehittää ja laajentaa niin, että se sisältää entistä painotetummin myös elämänhallintaa ja henkisen hyvinvoinnin rakentamisen tekijöitä.

Samainen suuri konsensuspaneeli suomalaisten sydän- ja verisuoniterveyden edistämiseksi korosti ehkäisevän terveydenhuollon kannalta liikunnan merkitystä. Säännöllinen liikunta tai muu riittävä fyysinen aktiivisuus on niin sydämen ja verenkierron kuin koko elimistön hyvinvoinnin ja terveyden kannalta olennaisen tärkeää. Säännöllisesti liikuntaa harrastavalla on esimerkiksi puolet pienempi vaara sairastua sepelvaltimotautiin, suomalaisten kansantautiin, kuin liikuntaa harrastamattomalla.

Liikunnalla on suuri merkitys lasten ja nuorten fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Tästä huolimatta suomalaiset lapset ja nuoret ovat jakautumassa liikunnanharrastajina yhä selkeämmin aktiivisiin ja passiivisiin. Oman ilmoituksensa mukaan liikuntaa harrastaa hieman yli kolmasosa kyseessä olevasta ikäryhmästä eli 3—18-vuotiaista, noin 350 000. Toisaalta joka viides eli noin 200 000 tämän ikäryhmän nuorista ei mielestään harrasta liikuntaa ollenkaan.

Koulujen liikuntatuntien vähentyminen viime vuosina on osaltaan johtanut tähän. Tällä hetkellä 13—16-vuotiaiden liikuntatuntien määrä on Suomessa kolmanneksi vähäisin ja 17—18-vuotiaiden vähäisin koko Euroopassa. Erityisesti 13—15-vuotiaiden poikien vapaa-ajan liikunta on vähäisintä koko Euroopassa, ja suuri osa kyseessä olevan ikäryhmän lapsista on erittäin huonokuntoisia. Liikuntatuntien vähyys heijastuu myös terveystiedon opetuksen ja terveyskasvatuksen määrään.

Hallituksen esityksessä myöskään liikuntaa ei ollut sisällytetty lakisääteiseksi oppiaineeksi ammattikoulu- ja lukiolaeissa, mutta nyt sivistysvaliokunnan ansiokkaasta toiminnasta johtuen ne on lakeihin saatu. Liikunta on kuitenkin yksi ihmisen hyvän terveyden perusedellytys. Kun luonnollinen arkiliikunta on nyky-yhteiskunnassamme jäänyt vähäiseksi, jää liikkuminen yhä useammin vapaa-ajan liikunnan varaan. Tällöin yksilön asennoitumisella liikunnan tärkeyteen on ratkaiseva merkitys oman terveyden, toiminta- ja työkyvyn kannalta.

Koulu vaikuttaa olennaisesti yksilön asenteisiin liikuntaa kohtaan. Näin ollen kouluilla tulee olla velvollisuus opettaa ja auttaa oppilasta omaksumaan itselleen liikunnallinen elämäntapa ja mieleinen liikuntamuoto. Tämä onnistunee nyt, kun liikunnan oppiaine sisällytetään lakisääteisesti peruskoulutukseen, lukio-opetukseen ja ammatilliseen koulutukseen.

Vähän ristiriidan havinaa olisi ollutkin siinä, että sama hallitus, itse asiassa sama ministeriö, joka antoi koulutuslait, joissa liikunta ei ollut lakisääteistä ammattikoulu- ja lukiolaeissa, antoi toisaalta liikuntalain, jossa lakisääteisesti painotettiin liikunnan edellytyksiä. Mutta kuten sanottu, nyt tilanne on korjattu ja olen tyytyväinen, että asia on saanut uuden muotoilun sivistysvaliokunnan, ministerin ja ministeriön hyvässä yhteisymmärryksessä.

Kaiken kaikkiaan voi tyydytyksellä todeta terveystiedon ja liikunnan olevan nyt lakisääteisiä oppiaineita.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Haluan muutamalla sanalla korostaa sitä oleellista toiminnallista ja sisällöllistä muutosta, joka tällä lainsäädännöllä tapahtuu. Nyt totean tämän aivan erityisesti sen takia, että niin täällä muutamien kansanedustajien toimesta tänään kuin julkisuudessakin viime päivien kuluessa on virheellisesti painotettu sitä, että tämä olisi hyvin koulukeskeinen, opetuskeskeinen uudistus ja että tämä jollain tavalla toisi nyt vanhan oppikoulun ja oppikoulun pääsykokeet takaisin. Näinhän ei missään nimessä ole.

Esitetty väite siitä, että hallituksen esityksessä oppilaan oikeus koulun valintaan kääntyy koulun oikeudeksi oppilaan valintaan, on täysin virheellinen. Aivan erityisesti se on virheellinen, kun otetaan huomioon ne muutokset, jotka valiokunta omassa työssään itse lakiehdotuksen pykäliin ja mietinnössään näihin linjauksiin teki.

Tämä on hyvin vahva linjaus oppimiskeskeiseen, oppimista korostavaan suuntaan. Tätä korostavat tavoitepykälät siitä, mitä varten koulu on olemassa, mihin siellä pyritään, ja tätä korostavat myös pykälät, joissa painotetaan oikeutta saada opetusta jokaisena työpäivänä, oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön ja oikeutta tukiopetukseen silloin, kun opinnoissa on tilapäisesti jäänyt jälkeen tai muutoin tarvitsee erityistä tukea.

Nämä kaikki painottavat sitä, että todella tapahtuu merkittävä muutos oppimista ja oppilaan omia edellytyksiä vahvistavaan suuntaan eikä suinkaan jatketa enää vanhaa koulu- ja opetuskeskeistä toimintaa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kannatan ed. U. Anttilan tekemää perustelulausumaehdotusta. Hän perusteli sen jo erittäin hyvin itse enkä siihen sen enempää puutu.

Sen sijaan, arvoisa puhemies, joitakin erityisiä näkökohtia lopun saatteeksi. Aikaisemmissa koululakien käsittelyvaiheissa olen tuonut oman persoonallisen näkemykseni esiin siitä, että ei kuntalaitokseen nykyisellään voi luottaa sellaisena instituutiona, että ne noin 450 kuntaa pystyisivät toteuttamaan käytännön tasolla peruskoulujärjestelmää sillä tavalla kuin esimerkiksi nyt odotetaan lain mukaan toimittavan. Minä en usko tähän malliin enää ollenkaan. Sen takia minä olen sitä mieltä, että ennen pitkää mennään järjestelmään, jossa on kysymys valtion järjestämästä peruskoulusta. Hyvin mielenkiintoista oli todeta ruotsalaisen kansanpuolueen puoluekokouksen anti, jos sen oikein ymmärsin, kun sielläkin epäiltiin sitä, pystyykö kuntalaitos tuosta merkittävästä tehtävästä suoriutumaan. Silloin ollaan siinä tilanteessa, että valtion on tuo tehtävä otettava hoitaakseen.

Arvoisa puhemies! Toinen yleisluontoisempi näkökohta tähän mietintöön liittyen on se, että tässä on hirmuisen paljon laitettu mietinnön tekstin varaan lain käytäntöön soveltamisessa. Ajatellaanpas nyt, kuinka monta koulua, kuinka monta kunnan koulutus- tai opetuslautakuntaa ja rehtoria vielä, riippuen delegointimallista, on käytäntöön soveltamassa tätä nyt hyväksyttävää lainsäädäntöä. Valtava määrä, todella valtava määrä toimijoita. Kuinka moni näistä poliittisista luottamushenkilöistä tulee lukeneeksi sitä, mitä tähän pitkään ja paksuun mietintökasaan sisältyy? Ani harva, muutama poliitikko ministerin ja opetusministeriön virkamiesten rinnalla, mutta siellä kenttätasolla ani harva.

Toisin sanoen arkipäivän realismi on se, että eduskunnasta lähtee vain eduskunnan vastaus hallituksen esityksiin ja niihin liittyvät perustelulausumat, jos ne todetaan, niin kuin täällä ministerit tietävät, hallituksen istunnossa presidentin esittelyssä. Siis kaikki muu jää jonkin informaation varaan, jonka perillemeno on varsin kyseenalainen asia.

Tässä mielessä aivan erikoiseen arvoon arvaamattomaan tulee se, pystytäänkö nyt hyväksyttävää lainsäädäntöä lukemaan suoraan lain tekstistä niin, että luodaan eriarvoistava koulujärjestelmä eli niin sanottu karsintakoulujärjestelmä. Nyt jo, ennen kuin kolmas käsittely on täällä siunattu ja ennen kuin lait on vahvistettu, on asiantuntijataholla pystytty näistä lain pykälistä luomaan se karsintakoulujärjestelmä, joka osoittaa, että eriarvoistava systeemi on mahdollinen. Minä pidän erittäin valitettavana, että tämän laatuinen mahdollisuus ollaan luomassa hetken kuluttua.

Arvoisa puhemies! Otan esimerkin. Tämä tulee meidän ikiomalta kotiseudultamme Oulun tienoilta. Esimerkki on muutaman kuukauden takaa ja ihmisten arkipäivän käyttäytymisestä, reaktiosta olemassa olevaan tilanteeseen. Äiti ja isä, akateemisen koulutuksen saaneita, älykkäitä, fiksuja, menestyviä ihmisiä. Perheen poika, ihan yhtä fiksu kuin vanhempansa, tytär, aivan yhtä fiksu kuin vanhempansa. Isän mallin mukaisesti poika haluaa tulla arkkitehdiksi, ja hänen piirustustaitonsa ja matemaattiset taitonsa ja kaikki seikat viittaavat siihen, että tämä on tässä puolessa täysin mahdollista. Äidin esimerkkiä noudattaen — äiti on oikeustieteen kandidaatti koulutukseltaan — tyttö haluaa juristiksi, ehdottomasti juristiksi, koska se on ainut kannatettava ura, kun äitikin on niin fiksu ja juristi (Ed. Mikkola: Fiksu äiti!) — fiksu äiti.

Jos näin halutaan, tämä varmasti tulee toteutumaan, koska koulussa on vain ysejä ja kymppejä kummallakin jälkikasvulla. Ajatellaanpas sitä, onko arkkitehdin tehtäviä tarjolla, kun isä sattuu olemaan tällä hetkellä työtön arkkitehti Oulun kaupungissa. Sattuuko juristin tehtäviä olemaan tarjolla? Niitäkään ei oikein saata olla. Onko niitä, riippuu siitä, että on olemassa muita toimijoita, tekijöitä — yhteiskunta, talouselämä jnp. — jotka tarjoavat mahdollisuuden siihen, että arkkitehdille ja juristille on tehtäviä.

Siis se, että ollaan luomassa juuri näille lahjakkaille jälkeläisille menestymisen mahdollisuus, ei takaa sitä, että jälkikasvulle on töitä todellisuudessa olemassa. Toisin sanoen tullaan siihen tilanteeseen, että ratkaisevaa on se, että kaikilla on täsmälleen yhtäläiset mahdollisuudet saada opetusta ja erikoisen vahva peruskoulun opetus niin, että pystyy pärjäämään. Olen todennut sen monta kertaa aikaisemminkin.

Lukiovaiheen virheet voidaan vielä korjata. Ammattiopetuksen vähän korkeamman tason virheet voidaan korjata myöhemmin, paikata, tilkitä, mutta peruskouluvaiheen virheitä ei voida korjata koskaan. Tämän takia, jos laki voidaan käytäntöön soveltaa sillä tekstillä, joka eduskunnasta nyt lähtee vahvistusmenettelyyn, voidaan suoraan karsintakoulujärjestelmä ja eriarvoistava järjestelmä luoda. Minä pidän sitä erittäin vahingollisena, suorastaan "yhteiskunta-

vaarallisena", nyt kuitenkin sitaateissa, ja sen takia minä veikkaan, että jos tämä tähän johtaa, täällä hyvin pikaisesti tullaan pykäliä korjaamaan siihen suuntaan, että palataan takaisin vanhaan peruskoulujärjestelmään ilman karsintakoulumahdollisuutta.

Ed. Räsänen: Arvoisa rouva puhemies! Minulle jää nyt hyväksyttäviin koululakeihin kaksi päällimmäistä huolta, jotka olen ilmaissut niissä perustelulausumaesityksissä, jotka on pöydille jaettu. Molemmat näistä liittyvät siihen, että koululait ovat paikoin jäämässä niin väljiksi, että ne mahdollistavat sosiaalisen ja alueellisen eriarvoistumiskehityksen. Olemme jo nyt nähneet sen, että taloudellisesti tiukkoina aikoina kehitys on kulkenut eräissä kunnissa tähän suuntaan. Yhtenä esimerkkinä on pääkaupunkiseutu ja täällä pääkaupunkiseudulla Vantaan opetustoimen resurssit. Vantaalla opetuksen määrä oppilasta kohden on tänä vuonna noin neljänneksen Espoota ja Helsinkiä pienempi. Tämä liittyy nimenomaan ryhmäkokoihin eli ennen kaikkea siihen, että ryhmäkoot ovat sen verran suuremmat, samoin tukiopetuksen määrään. On selvää, että näin suuret erot eivät voi olla vaikuttamatta koululaisten tulevaisuuteen.

Lähivuodet eivät lupaa kunnissa yhtään parempaa, päinvastoin edelleen joudutaan leikkauksia tekemään. On täysin perusteetonta väittää, että nämä lait ovat sen luonteiset puitelait, että niihin ei tiukempi säätely sovi. Mielestäni kyseessä on aivan puhdas poliittinen valinta. Normit ovat juuri niin tiukat kuin niiden halutaan olevan. Kyllähän meillä näissäkin koululaeissa on normeja olemassa.

Menen nyt näihin kahteen asiaan, ensin täällä jo useassa puheenvuorossa käsiteltyyn valintakoekysymykseen.

Mielestäni lapsia ei tulisi ryhtyä tarpeettoman vahaisessa vaiheessa valikoimaan opetukseen taitojensa tai taipumustensa mukaan. Toissijaisen valinnan peruskouluun, esimerkiksi yksityiskouluun tai johonkin aineeseen painotettuun opetusryhmään, kaikkein suositeltavimpia yhdenvertaisia valintaperusteita ovat esimerkiksi arvonta, ilmoittautumisjärjestys tai vaikkapa koulun ja kodin välinen läheisyys.

Soveltuvuuskokeet sopivat mielestäni paremmin vanhempien lasten kohdalla ja niissäkin tapauksissa lähinnä taide- ja taitoaineisiin. Kun oppilaita valikoidaan vaikkapa kielellisen tai musikaalisen lahjakkuuden perusteella, on selvää, että valintatuloksiin vaikuttavat monet muutkin seikat kuin pelkästään sisäsyntyinen lahjakkuus mainittuun aineeseen. Niihin vaikuttaa se, onko kotona piano ja miten paljon vanhemmat panostavat näihin soveltuvuuskokeisiin.

Kielteisestä kehityksestä voimme nähdä esimerkkejä. Esimerkiksi omalla kotipaikkakunnallani on koulu, jossa on painotettua musiikkiopetusta, ja on täysin selvästi nähtävissä se ero, mikä on näissä musiikkipainotteisissa luokissa verrattuna siihen luokkaan, johon jäävät ne oppilaat, jotka eivät ole musiikkiluokalle päässeet. Ei pelkästään musikaalinen lahjakkuus ole se, joka erottaa näitä luokkia toisistaan, vaan monessa muussakin suhteessa taso on heikompi tällä toisella luokalla. Jos tällainen jaottelu tulee kovin varhaiseen vaiheeseen, mielestäni se ei ole tervettä kehitystä. Se, että pykälissä puhutaan valintakokeista tai soveltuvuuskokeista ja mietinnössä taas torjutaan pääsykokeet, on mielestäni lähinnä sanataiturointia. Kyseessä on pitkälti sama asia.

Toinen huoleni liittyy opetusryhmien kokoon, josta meillä on valitettavan paljon ollut viime aikoina esimerkkejä lähinnä opettajien lomautusten yhteydessä, missä on aivan epätarkoituksenmukaisen suuria ryhmiä ollut käytössä. Mielestäni on varsin ilmeistä ja mahdollista se, että talousvaikeuksissa olevat kunnat alkavat jo alun perin järjestää opetusryhmiä suuriksi saadakseen rakenteellisia säästöjä aikaan opetustoimessa.

Lainsäädännön uudistukseenhan ei sisälly opetusryhmäkoon ohjausta edes alkuopetuksessa, mikä on uhka opetuksen tasa-arvolle tiukkenevan kuntatalouden aikana, kuten voimme nähdä jo pääkaupunkiseudulla. Haluan nyt painottaa sitä, että useissa maissa säädellään lakien ja asetusten tasolla opetusryhmän kokoa. Meilläkin tällaista säätelyä on päiväkotien esiopetusryhmissä, niin kuin muissakin ryhmissä.

On aivan totta, että nykylaki on yhtä väljä tässäkin suhteessa kuin tuleva, nyt hyväksyttävä lainsäädäntö, mutta mielestäni viime vuosien esimerkit osoittavat sen tarpeen, että nyt olisi tullut ryhtyä tarkempaan säätelyyn ja mielestäni ennen kaikkea näiden pienten koululaisten osalta, alkuopetuksen osalta. Toki sielläkin voisi olla joustoa. En ole sitä esittämässä tai ajamassa, että säätely olisi sellaista, että ei minkäänlaista jouston mahdollisuutta olisi.

Näillä saatesanoilla ehdotan hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

1) "Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin peruskoulun valintakokeiden käytön

vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaessa tarkempiin rajoituksiin alueellisen ja sosiaalisen eriarvoistumiskehityksen estämiseksi."

2) "Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin perusopetuksen ryhmäkokojen kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa niiden tarkempaan säätelyyn etenkin alkuopetuksessa."

Rouva puhemies! Totean vielä sen, että käytäväkeskusteluissa tämän päivän aikana minulle on erittäin moni edustaja tullut sanomaan, että on täysin samaa mieltä tekemieni ponsien sisällöstä ja myös niiden tarpeesta. Meillähän on valiokunnan mietinnössä aikamoinen liuta ponsia, mutta tämän sisältöisiä ponsia siellä ei ole. Samalla nämä edustajat ovat todenneet, että he eivät kuitenkaan voi äänestää näiden ponsien puolesta. Pidän tätä kovin merkillisenä ja ajattelen sitä, että eihän nyt ole kysymys lakipykälistä eikä edes rahasta, vaan ainoastaan siitä, että jos havaitaan epäkohtia, ryhdytään pikaisesti toimeen. Mielestäni tässä suhteessa ryhmäkuri on kyllä viety liian pitkälle, jos se estää äänestämästä oman vakaumuksen mukaisesti lasten tasa-arvoisemman kehityksen puolesta.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Ensiksikin ilmoitan, että kannatan ed. Räsäsen tekemiä ehdotuksia.

Arvoisa puhemies! Totean, että koululainsäädännön uudistus osuu ajankohtaan, jolloin kuntien talous on varsin tiukalla. Kuntien talouden selviytymistä ei lainkaan helpota se, että äsken tässä istunnossa yhteisöverouudistus siirtyi syksyyn ja sen sisältö on nyt täysin arvioitavissa uudelleen. Kunnissa valmistellaan paraikaa ensi vuoden budjetteja ja yksi keskeinen osa, yhteisöveron tuoton jakautuminen kuntien kesken, on auki. Se luo paineita siihen, että kunnat joutuvat varautumaan pahimman varalta ja tinkimään taloudessaan ehkä vielä enemmän kuin olisi muuten tapahtumassa. Tämä kunnallistalouden tavattoman vakava kriisiytyminen osuu siis yhteen koululainsäädännön uudistamisen kanssa.

Sinänsä koululainsäädännön uudistaminen on tarpeen ja hyvä asia. Siitä on annettava opetusministerille ja hallitukselle tunnustus, että lainsäädäntöä on näin mittavasti onnistuttu uudistamaan, viemään tätä eteenpäin ja nyt kokonaisuudistus on jo kolmannessa käsittelyssä.

Erityisesti on syytä kantaa huolta koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisesta maan eri osissa eikä välttämättä vain maan eri osissa, vaan ihan kunnittainkin. Kuntien taloudellinen tilanne ja sen kehittyminen yhä vaikeammaksi vaikuttaa tähän uhkaan ja vaarantaa tasa-arvoa. Mutta osittain myös lainsäädännön muutokset saattavat johtaa tässä tilanteessa siihen, että tasa-arvoinen kehitys ei etene.

Arvoisa puhemies! On ollut paljon puhetta valintakokeista, ja omalta osaltanikin totean, että soveltuvuus- ja valintakokeiden käyttöön ottaminen voi johtaa kahdentasoisten koulujen järjestelmään. Tällaista kehitystä on pidettävä taaksepäin menona. Lapsia ei tule jakaa sillä tavalla, että on niissä kouluissa käyviä lapsia, joihin joudutaan, ja niissä kouluissa käyviä lapsia, joihin päästään. Tällainen kehitys on todella uhka suomalaiselle koulujärjestelmälle ja tasa-arvoiselle kehitykselle tässä maassa. Varsinkin, jos se tapahtuu varhaisessa vaiheessa, tämä on huonoa kehitystä.

Eräissä aineissa, niin kuin ed. Räsänen puheenvuorossaan totesi, soveltuvuuskokeet ovat paikallaan, mutta toisaalta usein on myös arvontakin hyvä tapa tällaisen opetuksen jakamisessa.

Arvoisa puhemies! Toinen kysymys on ryhmäkokoasia, josta on paljon puhuttu. Suuret opetusryhmät vaikeuttavat oppilaiden yksilöllistä huomioon ottamista ja uhkaavat syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden menestymistä. Tätä kohtaa olisi pitänyt ohjata voimakkaammin, ja siinä ehkä juuri korostuu myös kuntien taloudellinen tilanne.

Edelleen totean, että pienten koululaisten kuljetuksen muotoutuminen lainsäädännössä sisältää ongelman, epäkohdan, johon olisi tullut puuttua. Tulee hyvin tarkoin seurata, mitä tässä suhteessa jatkossa tapahtuu.

Lopuksi totean, että sivistysvaliokunta muutti hallituksen esitystä ja eräiltä osin selvästi paransi sitä. Mielestäni on erittäin myönteistä se, että päivänavaukset säilytettiin lukiossa ja niitä laajennettiin myös ammatillisen peruskoulutuksen puolelle. Toisaalta myös uskonnolliset yhdyskunnat saivat oikeuden ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Se on positiivista, tasa-arvoista kehitystä. Valiokunta huomioi myös perhe- ja ihmissuhdekasvatuksen osana perusopetuksen, lukio-opetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opetuksellista sisältöä.

Arvoisa puhemies! Toivon, että ed. Räsäsen esittämät ponnet tulisivat hyväksytyiksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K i v i n i e m i : Arvoisa puhemies! Koululakien käsittely on tänään edennyt eduskunnassa loppusuoralle. Minulla ei valitettavasti ole ollut aikaisemmin, ei lähetekeskustelussa eikä myöskään lakiesitysten ensimmäisessä ja toisessa käsittelyssä, mahdollisuutta käyttää puheenvuoroa, joten puhun nyt lyhyesti muutamista tärkeistä lakiesityksiin liittyvistä asioista.

Lakien valmistelua ja hyväksymistä on siivittänyt sangen vilkas keskustelu, jossa on ollut hyvinkin huolestuneen sävyisiä äänenpainoja. Kuten on todettu, kuitenkaan näiden lakien voimaan astumisen myötä nykykäytäntö ei kovin paljon tule muuttumaan. Tarkoituksenahan on pääasiassa koota koululainsäädäntö yhdeksi selkeäksi kokonaisuudeksi sekä kirjata lain tasolle muutoksia, jotka ovat olleet jo käytäntönä useissa kouluissa ja kunnissa.

Vaikkei muutosten määrä olekaan suuri, ei tietenkään koululakien hyväksymistä voi sivuuttaa olankohautuksella. Mielestäni erityisesti huomiota pitää kiinnittää koulutuksen tasa-arvoon, ja sitä haluan tässäkin yhteydessä korostaa. Suomalainen peruskoulu on puutteineenkin toteuttanut kyseistä periaatetta melkoisen hyvällä tavalla, eivätkä uudet koululaitkaan merkitse suurta uhkaa tasa-arvolle, mutta kyllä ne toki joitain kysymyksiä herättävät.

Uudet koululait mahdollistavat muun muassa sen, että huoltaja saa entistä vapaammin valita lapsensa koulun. Joissain kunnissahan vapaa valintaoikeus on ollut jo aikaisemminkin. On mielestäni toki hyvä, että vanhemmilla on oikeus valita lapsensa kouluksi muu kuin kunnan osoittama lähikoulu. Vaarana kuitenkin on, että valintaoikeus lisää koulujen välistä tarpeetonta kilpailua, joka voi johtaa koulujen huomattaviin tasoeroihin. Toki kannustava ja innostava kilpailu on joskus ihan paikallaan.

Tämän pelon hälventämiseksi olisikin lakiin pitänyt selvästi kirjata, ettei peruskoulussa sallittaisi pääsykokeita, sillä näin estettäisiin pelättyjen eliittikoulujen syntyminen. Eri asia ovat tietenkin esimerkiksi musiikkipainotteiset koulut, joissa oppilaan taipumuksilla on merkitystä. On aivan selvää, että hiukan tämän asian osalta jää jäljelle huolta ja epävarmuutta siitä, miten oikein käy. Siksi kannatankin ed. Räsäsen tästä aiheesta tekemää pontta.

Koululait lisäävät myös huomattavasti kuntien päätösvaltaa, jos otetaan aikaisempien vuosien käytäntö ja verrataan sitä siihen, joten kunnilla on edelleen yhä suurempi osavastuu koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamisesta. Kuntien on siis osaltaan huolehdittava, että kunnan sisällä eri kouluissa on oppilailla tasavertaiset edellytykset saada tasokasta opetusta. Mielestäni vanhempienkaan kasvatustaakkaa ei tarvitse lisätä asettamalla heille vaikeita valintoja koulutuspaikkojen suhteen jo heti ensi luokalta lähtien, vaan tasa-arvoisuuden peruskoulutuksessa pitäisi olla itsestäänselvyys.

Taidan olla niitä harvoja tässä salissa, jotka ovat käyneet kokonaisuudessaan peruskoulun. Ainakin omana aikanani koin sen melkoisen kelpona kouluna, toki pienine puutteineen, mutta ainakin itselläni oli se tunne, että oli sitten käynyt Alavallin ala-asteen ja Jalasjärven lukion tai täällä Töölön ala-asteen tai SYKin, niin ainakin valtiotieteellisessä tiedekunnassa tunsi olevansa aivan samoissa lähtökohdissa missä tahansa muualla peruskoulunsa ja lukionsa käyneiden kanssa. Toivon, että se tunne olisi jokaisella, joka Suomessa koulunsa on käynyt, mahdollisuuksien mukaan, mahdollisimman pitkälle toteutettuna. Siitä periaatteesta tulee pitää ehdottomasti kiinni.

Tasa-arvon toteutumista voi kuitenkin näitten koululakien osalta syystä epäillä esiopetuksen osalta. Lainsäädäntöuudistusta valmisteltaessahan oli tarkoitus turvata kaikille kuusivuotiaille oikeus peruskoulua edeltävään vapaaehtoiseen esiopetukseen. Kuitenkaan nyt hallitus ei halunnut löytää rahoitusta esiopetuksen järjestämiseen. Valitettavasti näin tuetaan vallitsevaa eriarvoisuutta esiopetuksen osalta. Eihän ole oikeudenmukaista ja tasapuolista se, että pääkaupunkiseudulla jopa 90 prosenttia lapsista saa esiopetusta, kun taas esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla vain 35—40 prosentilla lapsista on samaan mahdollisuus. Siksi pitäisinkin tärkeänä, että kuusivuotiaille pikaisesti annettaisiin mahdollisuus maksuttomaan esiopetukseen. Kannatankin tästä aiheesta tehtyä ponsiesitystä. Huolenahan on se, että lapset eriarvoistuvat jo pienestä pitäen riippuen siitä myös, millaiset resurssit ja halut kotikunnalla tai vanhemmilla on koulutuksen järjestämiseen, eikä näin missään tapauksessa saa olla.

Koululait eivät siis kovin suuresti uhkaa koulutuksellista tasa-arvoa, mutta kuntien talousvaikeudet puolestaan sitäkin suuremmin. Valtionosuusleikkaukset ja yksikköhintojen jälkeenjääneisyys todellisista kustannuksista ovat heikentäneet peruskoulu- ja lukio-opetuksen järjestämisen edellytyksiä. Opetuksen taso ja peruspalvelujen saatavuus ovat monissa kunnissa vaarassa. Varakkaat kunnat pystyvät nimittäin

käyttämään enemmän rahaa myös opetukseen kuin köyhemmät. Koululakien voimaan saattamisen myötä taloudellisissa vaikeuksissa olevien kuntien tilannetta onkin helpotettava niin, että lakisääteinen perusopetus voidaan turvata kaikille peruskoululaisille.

Siksi kannatankin ed. Suholan tekemää lausumaehdotusta, jossa edellytetään sitä, että opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintojen jälkeenjääneisyys pikaisesti korjataan vastaamaan todellisia kustannuksia.

Ed. H o l o p a i n e n : Herra puhemies! En halua pitkittää istuntoa kovinkaan paljon, mutta kun aiemmissa istunnoissa en ole pystynyt käyttämään puheenvuoroa, niin muutama ajatus vain lyhyesti.

Uskon, että lakiuudistuksen jälkeenkin on mahdollista toteuttaa koulutuksellista tasa-arvoa. On välttämätöntä, että jokaisella nuorella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta.

Korostan sitä, että myös vammaisille annettava ammatillinen erityisopetus on tärkeä asia ja sen kunnolliseen toteutukseen on panostettava. Ei ole oikein, että vamma estäisi ammatillisen koulutuksen.

Kannan siis erittäin suurta huolta niin erityiskuin myös tukiopetuksesta. Kun kunnissa on viime vuosien aikana jouduttu tekemään runsaasti säästöpäätöksiä, eivät ne aina ole kohdelleet eri ihmisryhmiä oikein. Lukuisissa kouluissa erityisopetuksen oppilasryhmät ovat kasvaneet kohtuuttoman suuriksi ja opettajien työpaine on sen mukana myös kasvanut.

Erityisopetuksen tarve eri osissa maatamme on varsin erilaista. Sen takia olisi tärkeää, että erityisopetusta voitaisiin tukea erillismäärärahoin. Tähän on syytä varmaankin palata vielä myöhemmin. Erityisopetuksella on nuorten ja koko yhteiskunnan kannalta hyvin suuri merkitys. Se auttaa selviämään elämän haasteista sitä paremmin, mitä toimivampi erityisopetus maassamme on.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Näin puolenyön jo uhkaavasti lähestyessä ja puhuttuani jo aikaisemminkin asiasta aivan lyhyesti täältä paikaltani.

Ensinnäkin korostaisin jälleen kerran esikouluopetuksen tärkeyttä. Se minusta on oleellinen niin alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon kuin kansainvälisen kilpailukyvyn ja työmarkkinoilla kilpailun vuoksi. Osaamisen aikakaudella täysin oleellinen asia on, että meidänkin koululaisemme pääsevät opetuksen alkuun jo varhaisessa vaiheessa ja pystyvät hyödyntämään myöhäisemmän opetuksen, joka johtaa parhaimmillaan tietenkin korkeakouluopintoihin ja siitä eteenpäin.

Ammattikorkeakoulujen osa on myös oleellinen alueellisen tasa-arvon turvaamisessa.

Kaiken kaikkiaan riittävät taloudelliset resurssit tulee turvata kunnille, jotta koulutuksen perusturva taataan kaikille kansalaisille.

Ed. R a s k : Herra puhemies! Olen yhdestä asiasta erityisen tyytyväinen, joka liittyy näihin koululakeihin, siitä, että liikunta ja terveystieto oppiaineena kirjattiin lakiin. Se voi jonkun mielestä tuntua pieneltä asialta, mutta mielestäni se on hyvin suuri kysymys ja hyvä asia. Nuoret tarvitsevat asiallista tietoa terveysasioista, ja opinahjot ovat juuri oikea paikka sen jakamiseen. Olemme suuresti huolestuneet esimerkiksi huumeiden käytön lisääntymisestä, ja luulen, että kun näistä annetaan oikea, asiallinen tieto, nuoret pystyvät paremmin niitä silloin vastustamaan. Koululiikunnan puolesta kuulimme tänään uutisissa, että nuorena harrastettu liikunta vahvistaa luustoa ja sitä kautta myöhemmin tulee vähentämään terveydenhuollon kustannuksia.

Viestejä koululiikunnan ja terveystiedon tarpeellisuudesta ja toivomuksia siitä, että ne lakiin kirjattaisiin, ovat hyvin monet tahot viestittäneet sivistysvaliokunnalle, ja on ilo todeta, että viestit on kuultu.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Koska en ole puhunut lain aikaisemmissa käsittelyissä ja kuitenkin olen sivistysvaliokunnan jäsen ja jättänyt vastalauseen, haluan lyhyesti muutaman sanan sanoa. En itse asiassa halua puhua sitäkään, mitä lyhyessä vastalauseessani sanoin, koska sen voi jokainen lukea, jos on siitä kiinnostunut.

Itse laista vain haluan lyhyesti todeta, että lain käsittelyssä minusta on liioiteltu niitä poliittisia ja muita erimielisyyksiä ja linjaeroja, joita lain ympärillä on. Valiokunnan jäsenenä tuntui joskus, että piti puolueiden edustajien keksimällä keksiä riidanaiheita, kun ei niitä luonnostaan ollut.

Jos lakia arvostelee, minusta suurin puute ehkä on se, että laki on tehty liikaa koulun ja kouluhallinnon ja opettajien, ehkä erityisesti opettajien, näkökulmasta. Silloin, kun lasten etu ja opettajien etu on ollut vastakkain, on pidetty itsestäänselvänä, että opettajien etu on se, josta

lähdetään. Lapsiahan ei voida sillä tavalla kuunnella, ja toisaalta päättäjät ovat hyvin pitkälle opettajia tai opettajataustaisia. Kun koulu kuitenkin on lapsia varten, pitäisi jollain tavalla tämä ajatuspiintymä saada vähän muuttumaan.

Laissa on toinen sellainen näkökohtapuute, että vaihtoehtoisten koulujen mahdollisuuksia laki hieman kaventaa, ja minusta se on huonoa. Vaikka nykyinen koulujärjestelmä on hyvä, niin hyväkin järjestelmä pysyy hyvänä, jos on riittävästi vaihtoehtoja ja kilpailua. Nyt kavennetaan kilpailua, jota muutenkin Suomessa on ollut erittäin vähän.

Sitten myös ihmetytti sellainen ajattelu, kun veroaste on näin korkea ja valtiontalouden tila tällainen, että me voisimme realistisesti ajatella, että opetukseen käytettäisiin merkittävästi suurempia voimavaroja, jolloin, jos painotuksia halutaan muuttaa, kyllä esimerkiksi esikoulurahat on löydettävä opetushallinnon sisältä, ja varmasti se voidaan tehdä. Sinänsä esikoulu mielestäni on hyvin kannatettava ajatus. Valitettavasti se ei nyt vielä toteudu.

Myös tässä poliittisessa väännössä minusta, jos joltain osin tämä lakiesitys valiokuntakäsittelyssä jopa huononi eli hallituksen esitys oli parempi minun mielestäni monessa asiassa ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Kuisma, kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Tämä on ensimmäinen ja viimeinen puheenvuoroni tästä aiheesta, enkä olisi tätäkään käyttänyt, ellei ed. Jäätteenmäki olisi muutamaa tuntia aikaisemmin käyttänyt puheenvuoroa, jossa puhuttiin kyläkouluista. Ihan muutama asia.

Ensinnäkin minusta on tärkeä arvo se, että rikkaan ja köyhän lapset käyvät Suomessa samaa koulua. Se on iso asia, isompi kuin ehkä monesti tulemme ajatelleeksi.

Kyläkouluista, joita ed. Jäätteenmäki puolusti, on ikävää todeta, että ed. Jäätteenmäen puolue, keskusta, on lakkauttanut Kainuussa erittäin paljon kyläkouluja. Kainuussa, jossa kymmenestä kunnasta kahdeksassa on keskustalla yksinkertainen enemmistö, lähes jokaisessa kunnassa on lakkautettu kyläkouluja vaikka kuinka paljon. Viimeinen esimerkki on Kajaanista, jossa vasemmisto yritti estää keskustan ja kokoomuksen jyräämän koulunlakkautusratkaisun.

Minusta silloin teot ja puheet ovat aivan toisella tasolla, kun täällä puhutaan kyläkoulujen puolesta, mutta omat maakunnan miehet, ja varsinkin miehet, ovat niitä pääasiassa lakkauttamassa kylillä. Kyläkoululla on paljon muitakin arvoja kuin pelkkä lähikoulussa käyminen. Se on monesti kylän keskus ja tällainen toimintapiste. Nekin mummot ja papat, jotka nyt vielä asuvat siellä kylillä, voisivat siellä pitempään asua, kun siellä asuisi myös lapsiperheitä. Mutta hyvää vauhtia Kainuun kylistäkin lapsiperheet ovat muuttamassa pois, koska siellä ei monessakaan paikassa enää kyläkouluja ole.

Esiopetuksesta pari sanaa. On harmi se, että suomalaiset lapset eivät kaikki voi osallistua esiopetukseen. Monta kertaa juuri niille, joille olisi hyvä ihan sosiaalisessakin mielessä osallistua esiopetukseen ennen kouluun tuloa, ei anneta siihen mahdollisuutta joko pitkän matkan takia tai sen vuoksi, että vanhemmat eivät huomaa esiopetuksen merkitystä.

Haluaisin puuttua vielä pääsykokeisiin, jotka nyt eräänlaisella päätöksellä poistuivat esityksestä, nimenomaan sikäli, että niitä järjestettäisiin ala-asteella. Vierailin vähän aikaa sitten tänä keväänä Unkarissa, jossa jo neljännellä ja viidennellä luokalla on pääsykokeita pitkään lukioon. Siellä matematiikan oppikirja esimerkiksi saman ikäisellä tyttärellä, kuin oma tyttäreni on, oli sellainen, että piti ruveta miettimään, osasiko sitä lukion matematiikallakaan opiskella. Sillä on tietysti hyvät ja huonot puolensa, mutta pääsykokeilla siellä karsitaan ja myös sillä, kenellä on rahaa ja kenellä ei. Siellä on monen tyyppisiä pääsykokeita: lahjakkuus ja raha toinen.

Sitten koulutuksen sisällöstä. Oppilaan omatoimisuus mielestäni olisi tärkeä asia. Siihen voidaan tietysti kouluttaa sillä, että opettaja antaa tilaa oppilaalle. Jos näin ei käy, silloin oppilaista tulee passiivisia tiedon omaksujia ja kirjanoppineita, mikä ei välttämättä ole hyvä asia. Toki sitäkin tarvitaan.

Haluaisin vielä sanoa liikunnan ja taideaineiden merkityksestä, että niitäkin tarvitaan. Olen tyytyväinen siihen, että liikunta siellä pysyy.

Opetusryhmien koosta voisin sanoa, että kun sitä ei ole tälläkään hetkellä määritelty, esimerkiksi Vaalan lukiossa 40 opiskelijaa opiskelee samassa ryhmässä eli tällä hetkelläkin se on erittäin vaikea asia. Mielestäni 40 oppilaan ryhmä lukiotasoisessa opetuksessa on liian iso.

Kun kuntien säästöpaineet kohdistuvat kouluihin monta kertaa, silloin on vaarassa myös erityisryhmien opetus, esimerkiksi elämänkatsomustiedon opetus. Esimerkiksi tällä hetkellä kuitenkin siihen on vielä mahdollisuus, mutta en

tiedä, miten jatkossa käy, jos yhteisöveroleikkaukset ja valtionosuusleikkaukset ovat niin suuria kuin on suunniteltu esimerkiksi Kainuussa päin.

Opetusryhmien kokoon vielä sanoisin sen, että päiväkodeissahan on tällä hetkellä määritelty ryhmien enimmäiskoko eli lapsimäärät ryhmissä, mutta olisi mielenkiintoista nähdä sellainen päiväkotiryhmä, jossa ei lakia rikottaisi. On enemmän sääntö kuin poikkeus, että päivähoitoryhmissä on enemmän kuin 20 lasta. Siellä voi olla jopa 27 lasta joissakin ryhmissä. Sen vuoksi, jos kerran ryhmäkokoja määritellään, niitä pitäisi myös noudattaa ja valvoa.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Vaikka olisi aihetta kommentoida ed. Huotarin puhetta, minulla on mielestäni tärkeämpää sanottavaa kuin kiistely. Sen takia haluan tyydytyksellä ja tyytyväisenä todeta, että eduskunnan sivistysvaliokunta on tehnyt paljon perusteellista työtä koululakipaketin yhteydessä. Opetusministeri Heinonen ansaitsee oman kiitoksensa myös paikallaolosta asian käsittelyvaiheissa. Olen tyytyväinen myös siitä, että käsittelyyn tulee tällaisia ponsiesityksiä, ja vielä mukavampi olisi, jos ne menisivät läpi.

Nimittäin tässä sinänsä hyvässä työssä on minusta eräs puute. Se on se aihepiiri, johon ed. Ulla Anttilan ponsiesitys viittaa, eli vammaisten ja lähinnä kehitysvammaisten lasten opetus. Laissahan on erityisopetuksen kohdalla maininta "mahdollisuuksien mukaan siirretään erityisopetukseen". Keskustan vastalauseessa on esitetty, että sanat "mahdollisuuksien mukaan" poistettaisiin, jolloin alleviivattaisiin sitä, että tällainen integroitu opetus, mikäli se oppilaan edellytysten pohjalta on mahdollista, olisi aina ensisijainen vaihtoehto eivätkä muut opetuksen järjestelyyn tai talouteen liittyvät seikat sitten ratkaisisi erityisopetuksen järjestämistä.

Viitaten siihen keskusteluun, mitä valiokunnan puheenjohtaja ed. Ala-Harja aikaisemmin piti yllä, haluaisin todeta, että perusopetus on perusoikeus. Se on sitä hyväksytyn perusoikeusuudistuksenkin mukaan. Eihän siellä koulussa erotella sinisilmäisiä lapsia ruskeasilmäisistä eikä vasenkätisiä oikeakätisistäkään. Sen takia oppilaan edellytysten mukaan, niin kuin vanha peruskoululaki sanoi, pitäisi myös vammaisten lasten opetus voida järjestää. Siksi toivon, että nämä ponsilausumat saisivat sellaisen kannatuksen, että ne tulisivat hyväksytyiksi ja vielä lisäisivät tämän arvokkaan työn entistä arvokkaammaksi.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Koululakipaketin käsittely kaikkinensa on osoittanut, että eduskunta tarvitsee tämän tyyppistä syvälle luotavaa asiakokonaisuutta ja pohdiskelua. Me tiedämme, että pienen kansakunnan vahvuus on sivistys, ja se on ymmärtääkseni tämän lakikokonaisuuden käsittelyssä eri vaiheissa korostunut.

On ollut harmi, että me emme ole vielä löytäneet resursseja ja mahdollisuutta siihen, että kaikilla lapsilla olisi jo oikeus maksuttomaan, vuoden mittaiseen esiopetukseen. Se olisi, kuten useassa yhteydessä on todettu, myös sosiaalisessa mielessä ja lasten elämäntaitojen ja sosiaalisten taitojen kehityksen kannalta hyvin tärkeää. Erityisen tärkeä se on usein juuri niillä alueilla, missä asutus on harvaa ja kouluikään tulevia lapsia on vähän.

Lakipaketti on tarjoamassa puitteet. Se on väljä. Se antaa mahdollisuuksia. Tähän liittyy myös uhkia. Mielestäni esille tullut kysymys eriarvoistumisesta, alueellisen ja sosiaalisen eriarvoistumisen vahvistumisesta jo pienten, kouluikäisten lasten osalta, joka muutenkin on yhteiskunnassa nähtävissä, on mielestäni suuri uhka.

Tähän liittyy kuntien taloudellinen tilanne. Kunnat ovat joutuneet erittäin vaikean ratkaisun eteen. Kuntatalouden leikkaukset ovat johtaneet siihen, että on välttämättä tehtävä säästöpäätöksiä, ja on otettu sieltä, mistä se on mahdollista.

Sosiaalitoimen ohella sivistystoimi on keskeinen kunnan perustehtävistä. Se on tärkeä perusoikeus, ja sillä sektorilla käytetään merkittävästi kunnan voimavaroja. Tästä syystä olisi erittäin tärkeää, että jatkossa todella kuntataloutta kyettäisiin tarkastelemaan siinä katsannossa, että jokaisen kunnan voimavarat turvattaisiin niin, että perusasiat ja peruspalvelut kyetään turvaamaan kaikille kuntalaisille tasapuolisin edellytyksin eri osissa maata.

Keskustan ed. Ossi Korteniemen esittämässä perustelulausumassa tämä asia tulee selkeästi esille, ja toivoisi, että muutkin keskustan ponsiesitykset saisivat laajaa kannatusta.

Arvoisa puhemies! Esille on noussut myös uhka siitä, että lapsia aletaan karsia, että syntyy eriarvoisuutta vahvistavia järjestelmiä jo peruskouluvaiheessa. Mielestäni tämä suuntaus on kyettävä torjumaan ja on seurattava tarkoin, miten koululait ja yleensäkin perusoikeudet toteutuvat kunnissa, syntyykö sellaista kehitystä, jota ymmärtääkseni ei tässä salissa haluttaisi sen enempää kuin ministeri Olli-Pekka Heinonenkaan haluaisi saattaa käyntiin tai vahvistaa, vaan pikemminkin kaikille lapsille ja kaikille nuorille

eri osissa maata asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta olisi kyettävä tarjoamaan mahdollisuudet opiskeluun, itsensä kehittämiseen ja sellaiseen hyvään elämään, johon tässä yhteydessä on usein viitattu.

En tiedä, tarvitaanko jatkossa lisää normeerausta. Siihen ovat useat puhujat kiinnittäneet huomiota. Uskon niin, että jos kuntien taloudelliset voimavarat kyetään riittävinä turvaamaan, kunnat varmasti huolehtivat siitä, että kaikilla kuntalaisilla ja kaikilla lapsilla on edellytykset tasapuoliseen, oikeudenmukaiseen koulutukseen.

Meillä on, arvoisa puhemies, käynnissä erityyppisiä kokeiluja ja kehittämishankkeita, muun muassa sellainen Kiva koulu -hanke, johon olin joitakin aikoja sitten Juuassa tutustumassa. Tämän tyyppisillä koko kouluyhteisöä kehittävillä ja myös oppilaiden vanhempia mukaan saavilla järjestelmillä, kokeiluilla, toiminnoilla on nyt entistä enemmän sijaa, kun eletään monin tavoin yhteiskunnassa murrosvaihetta ja tilannetta, jossa turvattomuus ja ahdistus sekä erityyppiset ongelmat lasten ja lapsiperheiden osalta ovat lisääntymässä.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, tarvitaan myös sellaisia elämän perusarvoja, joiden koulussa tulee olla keskeisellä sijalla. Samaan tapaan kuin on liikunnan ja fyysisen kunnon kehittämiseen kiinnitetty huomiota, on myös tärkeätä, että koulu tarjoaa mahdollisuudet ahdistusta ja turvattomuutta poistavaan, kiinnekohtia ja elämän perusarvojen pysyvyyttä tarjoavaan elämään jo lapsuudessa ja nuoruusvaiheessa. On opittava oppimaan. Se on hyvin tärkeää. On opittava elämisen ja tekemisen taitoja. Se on myös yksi keskeinen osa koulutusta, olkoonpa kyse peruskoulusta, lukiosta tai ammatillisesta koulutuksesta.

Arvoisa puhemies! Toivon todella, että keskustan sivistysvaliokuntaryhmän edustajien esittämät aloitteet saisivat laajaa kannatusta. Ne ovat mielestäni erittäin tärkeitä tasa-arvoisen, oikeudenmukaisen koulutuksen tulevaisuuden kannalta.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä olen kansanedustajista taatusti heikoimman peruskoulutuksen omaava henkilö, joskus vuonna 50 kansakoulun päätökseen saaneena. Tosin siellä oli mittava saavutus, käytöksen alennus kansakoulun päästötodistuksessa. Se oli siihen aikaan kova sana. Sitä ei meinannut saada millään aikaiseksi.

Tästä johtuen minä en ole kyllä koululakien käsittelyä kovin tarkasti seurannut, mutta kun kuuntelin ed. Ihamäen puhetta ja totesin, että liikunta ja terveystieto on saatu opetusohjelmiin, ja kun minuunkin Tampereen koululaiset, nimenomaan oppikoululaiset ja ammattikoululaiset, ottivat yhteyttä tänne eduskuntaan ja esittivät pahoittelunsa siitä, että tällaista hallituksen esityksessä ei ole ollut, ja kun se on nyt sitten tullut, niin halusin käyttää tämän puheenvuoron ja todeta tämän asian. Se on todella erinomainen asia. Jos tämä olisi jäänyt pois, se olisi ollut mielestäni paha virhe.

Sen verran vielä, herra puhemies, mitä tulee tähän esikouluun, edelleenkin olen sitä mieltä, että tällä systemillä eräänä päivänä kaksivuotiaille annetaan esiopetusta ja minä olen sitä mieltä, että missä vaiheessa se lapsuus sitten lapsella on, jos kontti lyödään selkään jo neljän, viiden, kuuden vanhana. En ymmärrä sitä asiaa, koska se luo aina kuitenkin, vaikka se on leikkimielellä tehtyä, tietyn kilpailuasetelman ja se lapsuus katoaa sinne koulukonttiin. Olen varmasti väärässä, mutta ei se nyt paljon haittaa, vaikka tämän näkemyksen jälleen kerran tässä nyt esitinkin.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Olen tästä koululakiasiasta puhunut jo toisessa käsittelyssä, joten en enää kovin paljon tähän tule puuttumaan, ja vastalauseessakin on ollut mahdollisuus mielensä lausua, mutta haluan sanoa tästä kiitokset ministerille ja valiokunnalle. Keskustelu siellä on ollut hyvin rakentavaa.

Minun mielestäni tähän siitä huolimatta jäi kaksi kolme pientä kauneusvirhettä. Yksi on se, että esiopetusta ei saatu vielä voimaan, niin kuin alun perin, kun tätä pakettia suunniteltiin, oli ajatuksena. Sitten pienempänä kauneusvirheenä se, että nyt tähän tuli tämä valinnan mahdollisuus eli mahdolliset pääsykokeet palaavat takaisin peruskouluun. Sitä en hyvänä pidä. Myös omalta kohdaltani olisin toivonut, että opetusryhmien kokoa olisi säädetty asetuksella, samoin kuin pienten lasten koulumatkassa olisi pitänyt päästä yhdessä sellaiseen ratkaisuun, että pitemmällä kuin kolmen kilometrin matkalla olisi kyyditys alle yhdeksänvuotiaille koululaisille.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin demokratiassa on tyydyttävä sitten siihen, mikä päätös tehdään, kun on äänestetty, eikä kaikkea voi saada läpi. Mutta toivon, että jatkossa nämä ovat sellaisia asioita, joihin tullaan puuttumaan, ja toivon, että keskustan eduskuntaryhmän ja ed. Päivi Räsäsen tekemien ponsien kautta tultaisiin valvo-

maan, että esimerkiksi opetusryhmien koot eivät kasvaisi liian suuriksi ja tätä kautta kuri ja järjestys ja oikea ote säilyisivät koululuokassa.

Ed. G u s t a f s s o n : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron siinä vaiheessa, kun ed. Kuisma käytti puheenvuoron ja totesi suunnilleen sillä tavalla, että tässä koululakikokonaisuudessa kuuluu liikaa koulun ja, hän korosti, nimenomaan opettajien näkökulma. Ed. Kuisma antoi käsitykseni mukaan sellaisen kuvan, että sivistysvaliokunta olisi liikaa ehkä kuunnellutkin opettajia ja ainakin mietinnössä ja johtopäätöksissä on liikaa opettajien ääntä. Mielestäni asia ei ole ollenkaan tällä tavalla. Mielestäni sivistysvaliokunta kuunteli hyvinkin tasapuolisesti ja tasapainoisesti eri asiantuntijatahoja, myös lapsia ja lasten vanhempia hyvin monipuolisesti, itse asiassa ei opettajia mitenkään merkittävän paljon.

Arvoisa puhemies! Itse asiassa kun mietin tätä kolmatta käsittelyä ja kun kuuntelin ensimmäisen ja toisen käsittelyn lähes kaikki puheenvuorot, pitkän keskustelun, niin näkemykseni mukaan eräs asia kuitenkin jäi tuossa keskustelussa liian vähälle, ja se oli mielestäni kuitenkin nimenomaan opettajien tekemä arvokas ja tärkeä käytännön opetus- ja kasvatustyö. Itse asiassa omassa lyhyessä puheenvuorossani haluan nimenomaan tätä aukkoa jonkin verran täydentää ja korostaa sitä, että uusien koululakien raamittama koulu ei voi olla hyvä ilman hyviä opettajia, ilman eräänlaista uutta opettajuutta, uutta tapaa ajatella ja työskennellä kasvattajana.

Kun puhun uudesta opettajuudesta, samalla tiedostan sen, että ei ole olemassa myöskään mitään vanhaa opettajuutta, vanhassakin opettajuudessa on paljon erinomaisen hyvää. Mutta haluan tällä uuden opettajuuden ytimellä korostaa sen oivaltamista, että opettaja on oppilaan oppimiskumppani, hänen ohjaajansa, jolta oppilas myös saa ja voi kysyä eikä päinvastoin.

Oppilaan ja opettajan työskentely saman pöydän ääressä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että opettajan rooli muuttuisi joksikin kaveeraukseksi oppilaitten kanssa, puhumattakaan että opettaja saisi suostua lasten ehdoin mihinkään hulinaan. Opettajan on kaikissa tilanteissa ja erityisesti niille oppilaille, joilla ei mene hyvin, edustettava oppimista ja selviytymistä tukevaa turvallista aikuisuutta. Opettajan on osattava päättää ja kyettävä edellyttämään lapsilta myös hankalia ja työläitä asioita.

Yhtä tärkeitä kuin oppisisällöt ja ehkä monasti myös tärkeämpiä ovat ne tavat, joilla opetetaan ja opitaan. Aivan muutama päivä sitten Aamulehdessä oli mielenkiintoinen, aika syvällinenkin artikkeli ruotsalaisesta oppivelvollisuuskoulusta. Tuossa artikkelissa kerrottiin, miten ruotsalaisessa mallissa opettaja keskittyy tarvittaessa yhden oppilaan ohjaamiseen kerrallaan ja työllistää muun ryhmän samanaikaisesti omatoimiseksi, yhteistoiminnalliseksi tiimiksi. Mielestäni kiehtovaa tässä, sanotaanko vaikka ruotsalaisessa, työskentelytavassa on myös se, miten oppilaat sitoutetaan päivän oppimistavoitteisiin. Päivän työjärjestys sovitaan opettajan kanssa yhdessä aamulla. No, tiedän, että suomalaisessa koulussa on tänä päivänä erinomaisia, ehkä yhtä hyviä ja parempiakin käytännön esimerkkejä ja tässäkään mielessä en halua nyt tätä asiaa nostaa millekään jalustalle. Mutta tärkeää on aito yhteistoiminta.

Uusi opettajuus ei siis onnistu yksin vanhoin eväin, vaan opettajan tärkein työkalu, hänen oma persoonansa, vaatii myös uudenlaista konstruktiota sekä jatkuvaa huoltoa. Opettajankoulutuksen uusintamisessa on paljolta kysymys myös asennekasvatuksesta, jolla opettajuudesta ja opettajan ammatista tehdään kokoaikainen houkutteleva kasvattajan kutsumus. Tällöin kokonaistyöaika on itsestäänselvyys.

Tietyn työtapaturman vuoksi jouduin olemaan tästä keskustelusta aika pitkänkin aikaa tänään pois, ja minulla ei ole ihan tarkkaa kokonaiskuvaa, onko kokonaistyöaika ollut tämän päivän keskusteluissa juurikaan mukana. Haluan nyt tässä keskustelun loppuvaiheessa kuitenkin korostaa sitä, miten tärkeää nyt uudenkin koululain kunnianhimoisten tavoitteiden kannalta on se, että opettajilla olisi mahdollisuus nimenomaan koulussa koulupäivän aikana tehdä yhteistyötä keskenään, lasten vanhempien kanssa työpareina ja muuten. Tätä taustaa vasten kokonaistyöaika on välttämättömyys. Täytyy toivoa, että neuvotteluteitse tähän tavoitteeseen voitaisiin mahdollisimman nopeasti edetä. Yhteistoiminnallisuus siis saakoon metodina korostetun aseman.

Sitten haluan vielä tähdentää sitä, että oikean opettajuuden sisäistänyt opettaja on myös itse kasvattaja ja mukana itse elinikäisen oppimisen ideologiassa. Hyvä opettaja on myös paras mannekiini kouluttaessaan itseään. Hänelle rutiininomainen ammatissa toimiminen on kauhistus, eli opettaja ei ole koskaan valmis.

Arvoisa puhemies! Tähän meidän istuntoomme on jaettu myös lähinnä opposition esityksestä ponsia. En niitä nyt käy yksityiskohtaisesti ruoti-

maan, ne on tehty tietysti hyvin vilpittömässä ja hyvässä tarkoituksessa. Noin yleisesti toteaisin, että lähes kaikki ponnet ovat tavalla tai toisella sisällä sivistysvaliokunnan esittämässä, aika laajassa eli 20 ponnen ponsisikermässä. Ehkä näissä opposition ponsissa on joitakin uusia vivahteita ja yksityiskohtia, mutta kyllä ne mietinnöstä kutakuinkin kaikki löytyvät. Tässä mielessä taas suhtautuminen ponsiin on vähän sellainen, niin kuin se on monasti muulloinkin, että niillä nyt halutaan korostaa jonkin asian tärkeyttä. Se on sinällään tietysti pääsääntöisesti ihan hyvä ja oikea asia.

Otan malliksi vaikkapa ed. Päivi Räsäsen nimissä tehdyn ponnen, jossa ehdotetaan: "Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin peruskoulun valintakokeiden käytön vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaessa tarkempiin rajoituksiin alueellisen ja sosiaalisen eriarvoistumiskehityksen estämiseksi." Erinomainen ponsiesitys, siinä on vain se ongelma, että itse asiassa sama asia aivan tämän muotoisena on jo valiokunnan mietinnön sisällä jopa niin, että valiokunta on edellyttänyt nimenomaan tästä näkökulmasta, että hallitus seuraa tilannetta ja tuo kahden vuoden päästä eduskuntaan tällaisen kokonaisselvityksen, miten uutta koululakia on lähdetty paljon puhuttujen valintakokeiden kohdalta viemään eteenpäin.

Mutta en halua olla mikään oppimestari ja ruveta opposition ponsia käymään lävitse, koska kollegat ovat kokeneita ja fiksuja ja osaavat itse arvioida, missä on jotakin uutta ja missä ei.

Ed. Juurola: Herra puhemies! En ole oikein tottunut sellaisiin menettelytapoihin, että toisessa ja kolmannessa käsittelyssä aivan saman tyyppisiin asioihin kiinnittäisin huomiota, mutta kun se tuntuu kuitenkin eduskunnassa olevan ihan hyväksyttävä tapa, haluan kuitenkin tässä yhteydessä vielä todeta, että kaikkein epävarmin kohta mielestäni koko koululainsäädännössä on se, minkälaisia pääsykokeita ja sovellutustestejä peruskoulussa ja lukiossa on ylipäänsä mahdollista lain hyväksymisen jälkeen käyttää.

Lakitekstihän asiassa, pykälässä, on jokseenkin epämääräinen. Mietinnössä sivistysvaliokunta on ottanut asiaan jämptimmin kantaa. Sivistysvaliokuntahan painottaa, että pääsykokeita ei sallita toissijaisen koulun valinnassa peruskoulussa ja vain rajatuissa tapauksissa voidaan käyttää soveltuvuuskokeita.

Toisessa käsittelyssä tässä asiassa käytiin keskustelua siitä, onko tämä laki tiukempi kuin vanha laki, koska vanhassa laissa ei näitä rajoituksia ollut käytössä. Jo silloin totesin, että mielestäni vanhassa laissa ei rajoituksia tarvinnut, koska koulujen oppilaaksiotto on tapahtunut koulupiirien perusteella. Erityistehtävän saaneet koulut, esimerkiksi Lahdessa musiikkiluokat ja urheiluluokat, ovat saaneet erityistehtävän tiukan seulonnan ja prosessin kautta. Tällöin koulupiirinä on ollut koko kaupunki ja on ollut myös käytössä testit ja kokeet.

Nyt koulut tämän liberalisointikehityksen jälkeen tekevät itse opetussuunnitelmat ja etsivät kukin omia painotuksiaan myös jo kilpailutilanteessa, koska koulut haluavat erottautua toisistaan. Ylläpitäjä hyväksyy opetussuunnitelman. Valtion viranomaisethan antavat vain perusteet opetussuunnitelmille.

Kuinka tasapuolisesti kunnat tekevät oppilaaksiottoalueet, koska ymmärrän, että jos ensisijaiset koulut on kaikille lapsille määriteltävä, jonkinlaisen koulun läheisyyspohjan mukaanhan tällainen oppilaaksiottoalue on kuitenkin määriteltävä? Kuinka monelle oppilaalle kukin koulu ensisijaiseksi kouluksi määritellään, siitä riippuu se, miten paljon koulu pystyy valitsemaan painotuksiensa mukaan oppilaita.

Lahdessa on kokemusta yksityisestä korvaavasta koulusta, jonka toivomus aina, niin kauan kuin olen koulutoimessa ollut sekä luottamusmiehenä että viranhaltijana, oli mahdollisimman pieni piiri, jotta erilaisten painotusten, kuten kuvaamataidon ja musiikin, varjolla olisi päästy valitsemaan mahdollisimman paljon koululle mieluisia eli mahdollisimman hyviä oppilaita. Tällöin päästiin tilanteeseen, että koulu esimerkiksi ylioppilaskirjoituksissa voi todistaa kaikelle kansalle, että opetus on ollut erinomaista, koska tulokset ovat olleet hyviä, kun oppilailla on ollut lähes 9 keskiarvo tullessaan esimerkiksi lukioon.

Mielestäni on varsin tarkasti seurattava jatkossa, miten oppilaaksiotto tapahtuu ja eriytyvätkö koulut hyväosaisten ja huono-osaisten kouluiksi. Ymmärrän kuitenkin, että herra ministerikään ei tällaiseen koululaitokseen ole pyrkimässä, vaan asiaa on tarkoitus ihan tarkasti seuratakin.

Olen ollut myös huolissani sivistysvaliokunnan mietinnössä siitä, että vapaata sivistystyötä ja erityisesti opintokeskuksia on aika mitättömällä maininnalla kohdeltu muun vapaan sivistystyön seurassa. Mietintö painottaa erityisesti kansanopistojen ja kansalaisopistojen merkitys-

tä luotaessa edellytyksiä aikuisväestölle kehittää itseään niin työelämässä kuin yksityisestikin.

Opintokeskusten osalta korostetaan ainoastaan kulttuurityötä, jota pitää kehittää. Kuitenkin sivistysjärjestöjen ja sitä kautta opintokeskusten rooli opintotyön tekemisessä on korostunut erityisesti syrjäytyneiden, työttömien ja maahanmuuttajien osalta. Itse asiassa opintokeskuksilla on taustajärjestöjensä kautta tähän työhön vähintään yhtä hyvät lähtökohdat kuin opistoilla. Esimerkiksi opintokeskusten työelämään liittyvä koulutus on selvästi laajempaa opintokeskuksissa kuin kansalaisopistoissa. Tässä kohdassa mietintöteksti selvästi aliarvioi opintokeskuksia eikä tunnusta niitä merkittävänä elinikäisen oppimisen resurssina.

Seuraavaksi haluaisin vielä kiinnittää huomiota nimenomaan opetustoimen rahoitukseen ja siihen, mihin myös valtiovarainvaliokunnan tiede- ja sivistysjaosto on kiinnittänyt huomiota, eli yksikköhintojen jälkeenjääneisyyteen.

Itse asiassa viime vuosina, kun olen toiminut koululaitoksen talousjohtajana, peruskoulun ja lukion opetusta ei ole koskaan pystytty antamaan yksikköhinnoilla, vaan kunta on aina joutunut laittamaan koulutukseen enemmän rahaa kuin yksikköhinnat ovat edellyttäneet. Esimerkiksi kuluvana vuonna, vaikka Lahden kaupunki laittaa peruskoulu- ja lukiotoimintaan selvästi enemmän kuin yksikköhinnat antavat aihetta, nämä rahat eivät ole riittäneet palkkoihin, joten Lahti on yksi niistä kunnista, jotka ovat joutuneet lomauttamaan.

Itse asiassa olen myös huolestunut siitä, että niin sanottu ylläpitäjämalli suosii tilanteessa, jossa kunnat joutuvat erityisiin vaikeuksiin, niitä oppilaitoksia, jotka saavat suoraan yksikköhinnan mukaiset kustannukset. Ainakin Lahden seudulla tämmöinen konsernityyppinen ammatillinen koulutus on tehnyt erittäin hyvää tilinpäätöstä siinä vaiheessa, kun peruskoulu ja lukio on joutunut lomautuksen kynsiin.

Tämä laki kehittää koululaitosta, mutta sen seurauksia pitää äärimmäisen tarkasti seurata.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Totean lyhyesti, että tästä laista on käyty hyvin laaja keskustelu. Olen itsekin tarkastellut lakeja paikoin kriittisesti, paikoin myönteisiä puolia korostaen. Haluan tässä yhteydessä näin keskustelun lopuksi vain todeta, että opetusministeri Heinonen on tehnyt hyvää työtä tämän lakipaketin valmisteluissa, ja lopputulos on sellainen, jolla voimme hyvin elää seuraavalle vuosituhannelle.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa herra puhemies! Totean vain vastauspuheenvuoronomaisesti, kun ed. Gustafsson esitti, että valintakokeita ja ryhmäkokoa koskevat ponnet jo löytyisivät mietinnön ponsikokoelmasta, että näinhän ei ole. Näistä asioista siellä ei ole ponsia, ei ainakaan tämän tyyppisiä ponsia. Kun nämä kaksi asiaa ovat nousseet varsin vahvasti esiin ja varsin vahvana huolena eri ryhmissä, mielestäni olisi tärkeää, että näihin ongelmiin varauduttaisiin hyväksymällä nämä ponnet.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Täällä ei varmaan oleteta, että täällä puhutaan, mutta nyt vielä vähän aikaa puhutaan.

Lähes ainoa asia, joka jäi kaivelemaan, on se, ettei puhuttaessa ammatillisesta koulutuksesta 32 §:ää poistettu. Pykälä kuuluu näin: "Opiskelija voi menettää oikeutensa opiskella, jos opinnot edellyttävät erityisiä taiteellisia taipumuksia ja jos on ilmeistä, ettei opiskelijalla ole edellytyksiä opintojen asianmukaiseen suorittamiseen."

Minä ihmettelen, kuka pystyy päättelemään sen, onko jollakin edellytyksiä oppia esimerkiksi jotakin instrumenttia soittamaan. On täysin mielivaltaista erottaa oppilas siitä syystä, ettei hän ole tarpeeksi nopea oppimaan. Jotkut oppivat hitaammin, ja jotkut oppivat nopeammin. Niin se vain on.

Lukuisia esimerkkejä on siitä, että opiskelijoita, joille ei ole annettu minkäänlaista toivoa oppimisesta, on tällä hetkellä huippuammattilaisina. Taidetta ei opiskella niin kuin tulosurheilua. Siinä ei oteta aikoja eikä mitata pituuksia. Taiteilijaksi opiskelu on elinikäistä oppimista. Koskaan ei voi valmistua oikeastaan miksikään, ja aina opiskelu jää kesken, ja se onkin taiteen tekemisen suola, oppia aina jotain uutta. Se on voima, jos mikä.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Pari kommenttia aikaisemmin puheenvuoroja käyttäneille kollegoille.

Ed. Huotarille haluaisin sanoa, että kyllä tavallista on, että pieniltä kyliltä lapsiperheet muuttavat ensin ja sitten lakkautetaan koulu, kun ei enää ole oppilaita kuin muutama.

Ed. Gustafsson kertoi uusopettajuudesta. Hänen mukaansa siinä keskitytään yhden oppilaan opettamiseen ja työllistetään muut oppilaat omatoimiseen työskentelyyn. Mutta oman opetustoimeni aikana tällaista tehtiin jo 70-luvulla, vaikka siitä ei mitään ismiä silloin tehtykään. Jopa pieni käteiskirjasto kulki torikorissa mukana, kun ai-

neluokkia ei ollut. Mielestämme oli kuitenkin tärkeää, että pyrimme takaamaan oppilaille heidän kykyjänsä vastaavaa opetusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 4) ja 5) asia.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 23.15.

Täysistunto lopetetaan kello 22.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen